

อักษรศาสตร์บรมราชกุมารี

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดพิมพ์
เนื่องในโอกาสฉลองพระชนมายุ ๕ รอบ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

อักษรศาสตร์บรมราชกุมารี

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
จัดพิมพ์

เนื่องในโอกาสฉลองพระชนมายุ ๕ รอบ
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

คณะอักษรศาสตร์

อักษรจากหนังสือ เทพรัตน์

เทพ	รัตน์รัตน์นะแท้	ธรรมา
รัตน์	เทพเบญญาองค์	ยั้งล้ำ
รัตน์	เทพจรिया	ยั้งปราชญ์ ปวงแฮ
เทพ	รัตน์เรื่องรุ่งคำ	เขตไพท
	อักษรจากหนังสือ	เทพรัตน์
อักษร	ร้อยพิชัย	พิจักษ์ถ้วน
อักษร	ศึกดลสมรรถ	ศาสตร์สมิทธิ เมืองแฮ
อักษร	ทิวหล้าถ้วน	หลังพระพร ใสตถิเทอญ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประพจน์ อัครวิรุฬห์การ
คณบดีคณะอักษรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

◆ อักษรภาพหน้าไม้ เทพรตัน	(๕)
◆ สารบัญ	(๖)
◆ คำนำ	๑
◆ พระราชประวัติ	๓
พระราชประวัติที่เกี่ยวข้องกับวิชาอักษรศาสตร์	๔
ดร. ดินาร์ บุญธรรม	
◆ คนบดและอาจารย์	๖๑
• สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อครั้งทรงเป็นนิสิต คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ฐานิสร์ ชาครัดพงศ์	๖๒
• พระอัจฉริยภาพด้านภาษาและวรรณคดีสันสกฤต ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทัศนีย์ ลินสกุล	๖๖
• พระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าฯ ชาวเทวาลัย ศาสตราจารย์ ดร. วีระพันธ์ เหลืองทองคำ	๖๗
• ทูลกระหม่อม ของชาวอักษรศาสตร์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บุษกร กาญจนจารี	๘๑
• พระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าฯ ชาวอักษรย รองศาสตราจารย์ ดร. ประพิณ มโนมัยวิบูลย์	๘๓
• ความแจ่มแจ้งใจเมื่อได้เข้าเฝ้าฯ ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร. ปราณี กุลละวณิชย์	๘๖
• พระอัจฉริยภาพด้านอักษรศาสตร์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร. ไพฑูรย์ พงศบุตร	๘๘
• สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ศาสตราจารย์กิตติคุณรัชนิกร บุญ-หลง	๙๗
• สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทูลกระหม่อมผู้เป็นที่รักและชื่นชมยิ่ง ของอาจารย์ผู้ถวายพระอักษร รองศาสตราจารย์ ดร. วไล ฤ ป้อมเพชร	๙๘
• พระปรีชาสามารถด้านวรรณคดีไทย ศาสตราจารย์วัชรวิ รมยะนันท์	๑๐๐
• ครั้งหนึ่งในชีวิต ศาสตราจารย์ ดร. วิทย์ วิศทเวทย์	๑๐๑
• เฉลิมพระเกียรติพระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี รองศาสตราจารย์สุนทรี หังสสุต	๑๐๓

◆ พระสหาย สยามคนสี่ตึกเก่า

๑๑๗

- ความภาคภูมิใจของชาวอักษรศาสตร์
พัฒนาตศ พิชิตกุล ๑๑๘
- ลายพระหัตถ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ๑๑๙
- ภายใต้อ้อมพระบารมี
ดร. จันทรา ศานต์ตระกูล ๑๒๕
- องค์เอตทัคคะแห่งวรรณศิลป์และอักษรศาสตร์
ประสิทธิ์ รุ่งเรืองรัตน์กุล ๑๒๖
- เจ้าฟ้าในหัวใจปวงชน
นางพรรณราย จันทยศ ๑๓๒
- สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ มีพระกรุณาธิคุณต่อภาควิชาศิลปการละครเสมอ
รองศาสตราจารย์พรรัตน์ ดำรุง ๑๓๔
- ความทรงจำไม่รู้ลืม
ศิริวรรณ ศิลาพัชรนันท์ (ห้อง) ๑๔๒
- มีวันนี้เพราะพระองค์
ดร. สันทนีย์ ผาสุข ๑๔๔
- “ทูลกระหม่อม” กับการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ ณ สำนักเทวาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุกัญญา บำรุงสุข ๑๔๖
- นิทานเจ้าหญิง
นางสาวสุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา ๑๕๔
- เมื่อ “แวนแก้ว” เข้าสู่วรรณกรรมเด็ก
ดร. สุมาลี บำรุงสุข ๑๕๕
- พระกรุณาธิคุณต่อคณะอักษรศาสตร์
นางจำนรรค์ ศิริตัน ๑๖๕

◆ นักเรียนทน

๑๖๗

- ๕ ทรงเป็นเจ้าของชีวิต
ชานบีวิชห์ ทัดแก้ว ๑๖๘
- รัตนแท้ ก่องแก้ววิทยา
ดร. ดารินทร์ ประดิษฐทัศน์ย์, ดร. วริตดา ศรีรัตน์ ๑๗๐
- สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี กับภาษา วรรณคดี และวัฒนธรรมไทย
ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, ดาวเรือง วิทยาวิฐู, น้ำผึ้ง ปัทมะกลางคูล, ศิริพร ภักดีผาสุข ๑๗๓
- สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี กับการเรียนภาษาเขมร
นายธิบติ บัวคำศรี ๑๗๘
- สนวนอักษรฯ: ต้นไม้ในพระราชูปถัมภ์
อาทิตย์ ชีรวณิชย์กุล อ.บ. ๖๖, พิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์, อ.บ. ๖๖ ๑๘๑

คำนำ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ผู้ทรงเป็นสมเด็จพระราชูปถัมภ์ของคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พระราชทานพระมหากรุณาเป็นอเนกอนันต์นัยแก่คณะอักษรศาสตร์เสมอมา พระราชจรรยาในฐานะนิสิตเก่าอักษรศาสตร์ปรากฏเป็นแบบอย่าง สนพระราชหฤทัยการต่างๆ ของคณะทั้งด้านวิชาการ การจัดหาบุคลากร พระราชทานทุนการศึกษาให้อาจารย์ได้ไปศึกษาต่อในต่างประเทศ พระราชทานพระราชานุเคราะห์ ด้านกายภาพอาคารสถานที่ ทั้งการจัดหาและบำรุงรักษา รวมทั้งเรื่องไม้ดอกไม้ประดับไม่ผล

ปี พ.ศ. ๒๕๕๘ เป็นสมัยอันเป็นโอกาสมงคลฉลองพระชนมายุ ๕ รอบ เป็นโอกาสอันดีที่คณะอักษรศาสตร์ จะได้ตั้งการต่างๆ ร่วมฉลองเป็นการเฉลิมพระเกียรติคุณ ในฐานะที่ทรงเป็นนักอักษรศาสตร์ อันทรงไว้ซึ่งคุณและ วิทยสมบัติ คณะอักษรศาสตร์ดำริว่า ความก้าวหน้าทางวิชาการอักษรศาสตร์ การบันทึกพระราชประวัติในส่วนที่เกี่ยวข้อง แก่คณะ การรวบรวมประวัติคณะ รูปภาพต่างๆ จักเป็นคุณแก่วงวิชาการ เตือนให้ระลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณอัน ไพศาลและเป็นที่ยกย่องพระราชนิพนธ์ได้ จึงได้จัดการให้มีโครงการ คือ

โครงการจัดพิมพ์หนังสือชุดฐานความรู้อักษรศาสตร์

โครงการจัดพิมพ์ผลงานทางวิชาการของคณาจารย์จากภาควิชาต่างๆ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โครงการอักษรฉายาลักษณ์

โครงการหนังสืออักษรศาสตร์บรมราชกุมารี

โครงการทางวิชาการและวิจัยเนื่องในวโรกาสเฉลิมฉลอง ๖๐ พรรษา สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ขอขอบคุณบรรดาอาจารย์ผู้วิจัยและผู้ที่มีส่วนร่วมให้การต่างๆ ล่วงไป สมเป็นการเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระบรมราชกุมารี ผู้ทรงเป็นศรีแห่งคณะอักษรศาสตร์

ปรภทพ นวสพทพ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประพนธ์ อภิวัชรวิหการ)

คณบดีคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พระราชประวัติ

พระราชประวัติที่เกี่ยวข้องกับวิชาอักษรศาสตร์

ดร. ดินาร์ บุญธรรม^๑

บทความเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ในการเรียบเรียง ทบทวนและวิเคราะห์พระราชประวัติของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี เฉพาะพระราชประวัติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับวิชาการด้านอักษรศาสตร์ ซึ่งเป็นศาสตร์สาขาที่พระองค์สนพระทัยมาแต่ทรงพระเยาว์ และทรงเลือกศึกษามาตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษา ตอนปลายที่โรงเรียนจิตรลดา อันนำไปสู่การทรงเข้าศึกษาระดับปริญญาบัณฑิตในคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ระดับปริญญาโทในสาขาวิชาจารึกภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร และระดับปริญญาโท สาขาวิชาภาษาบาลีและสันสกฤต คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นอกจากนี้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ยังทรงใช้วิชาความรู้ทางด้านอักษรศาสตร์ในการทรงงานด้านต่างๆ เป็นคุณูปการแก่บ้านเมืองในหลากหลายด้าน ปรากฏเป็นพระเกียรติคุณในฐานะ “เจ้าฟ้านักอักษรศาสตร์” สืบมาจนถึงปัจจุบัน^๒

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชสมภพเมื่อวันเสาร์ที่ ๒ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๙๘ เป็นพระราชธิดาลำดับที่สามในจำนวนพระราชโอรสธิดาทรงเสด็จในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ อันได้แก่

๑. สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าอุบลรัตน์ราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี (ปัจจุบันทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ออกพระนาม ทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี)
๒. สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร
๓. สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร สยามบรมราชกุมารี
๔. สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี

พระที่นั่งอัมพรสถาน พระราชวังดุสิต อันเป็นสถานที่เสด็จพระราชสมภพนั้น เป็นพระราชฐานที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสถาปนาขึ้น และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงเลือกเป็นที่ประทับหลังจากทรงรับบรมราชาภิเษกเมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๙๓ นายแพทย์ผู้ถวายประสูติกาลคือ ศาสตราจารย์ นายแพทย์หม่อมหลวงเกษร สนิทวงศ์

เมื่อแรกประสูตินั้นทรงดำรงพระอิสริยยศกิติ “สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้า” ได้รับพระราชทานพระนาม “สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุดา กิติวัฒนาดุลโสภาคย์” สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ พระราชอุปัชฌายาจารย์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงคิดพระนาม “สิรินธรเทพรัตนสุดา กิติวัฒนาดุลโสภาคย์” สำหรับสมเด็จพระนวมินทราชธิดาพระองค์นี้ พร้อมทั้งประทานคำแปลว่า “นางแก้ว” อันหมายถึง หญิงผู้ประเสริฐ และมีพระนามที่ข้าราชการบริหาร เรียกทั่วไปโดยลาลองแบบเรียกชื่อเล่นว่า “ทูลกระหม่อมน้อย” จนแม้สมเด็จพระบรมชนกนาถและสมเด็จพระบรมราชชนนีก็รับสั่งเรียกว่า “น้อย”^๓

^๑ อาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

^๒ กาญจนา นาคสกุล. “สุดยอดนักอักษรศาสตร์” ใน *วิเศษศิลป์* หน้า ๖๗.

^๓ มูลนิธิสายใจไทย. “พระราชประวัติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี” ใน *สารสายใจไทย ฉบับพิเศษ* หน้า ๗.

สมเด็จพระสังฆราชเจ้าพระอุปัชฌาย์ทรงผูกพระนาม “สิรินธร” จากสร้อยพระนามของสมเด็จพระราชปิตุจฉา เจ้าฟ้าวไลยอลงกรณ์ กรมหลวงเพชรบุรีราชสิรินธร ซึ่งเป็นพระราชปิตุจฉา หรือป้าของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และหากพิจารณาคำในพระนาม “สิรินธร” นี้แล้ว จะพบคำว่า “สิริ” ซึ่งมาจากพระนามสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ส่วนสร้อยพระนาม “กิติวัฒนาตุลโสภาคย์” ประกอบขึ้นจากพระนามของสมเด็จพระบรมราชบุพการี ๓ พระองค์ ได้แก่ “กิติ” มาจากพระนามาภิไธยของ “สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ” สมเด็จพระราชชนนี (แม่) ส่วน “วัฒนา” มาจากพระนามาภิไธยของ “สมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า” (สมเด็จพระนางเจ้าสว่างวัฒนา พระบรมราชเทวี) สมเด็จพระปัยยิกา (ทวด) และ “อดุลย์” มาจากพระนามาภิไธยของ “สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก” สมเด็จพระอัยกา (ปู่)

“สิรินธรนี้ สมเด็จพระสังฆราชเจ้าพระอุปัชฌาย์ ได้ตั้งชื่อ และท่านบอกว่าเป็นเรียกว่า “ลูกแก้ว” เพราะต่อไปจะเป็นรัตนารังของเมืองไทย”

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เคยมีพระราชดำรัสในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาของพระองค์ เมื่อเดือนสิงหาคม ปี พ.ศ. ๒๕๒๖ ว่า

“สิรินธรนี้ สมเด็จพระสังฆราชเจ้าพระอุปัชฌาย์ได้ตั้งชื่อ และท่านบอกว่าเป็นเรียกว่า “ลูกแก้ว” เพราะต่อไปจะเป็นรัตนารังของเมืองไทย”^๔

แม้ว่าในทางปฏิบัติจะมีได้มีผู้เรียกทูลกระหม่อมน้อยตามรับสั่งของสมเด็จพระสังฆราชเจ้าพระองค์นั้นรับสั่งไว้ก็กลายเป็นความจริงที่คนไทยประจักษ์ได้ในเวลาต่อมาจนถึงปัจจุบัน “ทูลกระหม่อมน้อย” ทรงเจริญวัยขึ้นในท่ามกลางความรักของสมเด็จพระบรมชนกนาถ และสมเด็จพระบรมราชชนนี และที่สำคัญทรงเจริญวัยขึ้นเป็นเจ้าฟ้าหญิงของประเทศไทยในภาพลักษณ์ใหม่ที่สอดคล้องต้องกันกับโลกปัจจุบัน โดยจะเห็นได้ว่าสมเด็จพระนวมินทรมหาราช พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชและสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ได้ทรงอบรมเลี้ยงดูพระราชธิดาพระองค์นี้ตามแนวทางที่แตกต่างจากการเลี้ยงดูพระราชธิดาตามขนบจารีตโบราณในพระบรมราชวงศ์ ซึ่งแม้จะมีการปฏิบัติตามขนบราชประเพณีเดิมของการถวายอภิบาลพระราชโอรสธิดาของพระมหากษัตริย์อยู่บ้าง แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มีพระราชประสงค์ให้ปรับเปลี่ยนขนบราชประเพณีเหล่านั้นให้สอดคล้องกับโลกปัจจุบัน เช่น ไม่มีการสรรหาสตรีที่จะมาปฏิบัติหน้าที่เป็นพระนม มีการตั้งสตรีผู้ปฏิบัติหน้าที่พระอภิบาลหรือพระพี่เลี้ยง แต่ล้วนเป็นนางพยาบาลที่จัดมาจากสภากาชาดไทย ซึ่งก็ส่งผลไปถึงเวลาพระพี่เลี้ยงกลุ่มพระบรมมภ์ก็สามารถจะร้องเพลงกล่อมเด็กหรือเพลงไทยง่ายๆ ถวาย ไม่ต้องใช้บทเห่กล่อมพระบรรทมอย่างจารีตโบราณ ดังเช่นที่สมเด็จพระเทพรัตนฯ มีรับสั่งถึงเรื่องนี้ว่า

^๔ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, ประมวลพระราชดำรัสสมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถ ที่พระราชทานในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา, หน้า ๑๒๔.

“ในระหว่างที่ยังเล็กๆ อยู่ พี่เลี้ยงก็ต้องร้องเพลงเท่กล่อมอย่างที่บ้านเท่กล่อมลูกเขากัน คุณหลวง
สรรพสารกิจ หัวหนากองมหาดเล็กในตอนนั้นได้นำบทเท่กล่อมพระบรรทมอย่างที่ใช้กล่อมเจ้านาย
สมัยโบราณมาให้ใช้กล่อม แต่ปรากฏว่าพี่เลี้ยง (ซึ่งเป็นพยาบาลมิชชันนารีของอาชีพ) ก็ร้องไม่ค่อยเป็น
และเขาเล่าว่า ข้าพเจ้าไม่ชอบ รำคาญเพราะยัดยาดนั๊ก ฟังไม่เข้าใจ เลยต้องร้องเพลงสามัญ เช่น
แมวเอ๋ยแมวเหมียว เพลงร้องธรรมดาๆ จำพวกลาวดวงเดือน เขมรไทรโยค หรือจนชั้นเพลงเห่เรือ
ก็เป็นที่ชอบใจของข้าพเจ้ามากกว่า”^๕

สมเด็จพระนวมินทรราชธิาดาพระองค์นี้ทรงเจริญพระชันษาขึ้นในราชสำนักที่สภาพแวดล้อมหลายประการ
ได้เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะสภาพที่พระมหากษัตริย์มิได้ประทับเป็นการถาวรในพระบรมมหาราชวังอีกต่อไป และได้
โปรดเกล้าฯ ให้ยุบเลิกการแบ่งราชสำนักเป็นฝ่ายหน้าฝ่ายในโดยเด็ดขาด ตามพระราชอัธยาศัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ภูมิพลอดุลยเดช ที่จะให้ราชสำนักของพระองค์มีลักษณะเป็นสากลสอดคล้องกับราชสำนักในประเทศอื่นๆ สมเด็จพระ
นวมินทรราชธิาดาพระองค์นี้จึงเจริญพระชันษาขึ้นมาท่ามกลางพระราชวงศ์และข้าราชการที่มิได้เป็นสตรีล้วนดังเช่นใน
อดีตสมัย ซึ่งนับเป็นมิติใหม่ของการถวายอภิบาลสมเด็จพระเจ้าลูกเธอที่เกิดขึ้นในราชสำนักไทย และยังผลให้พระองค์ได้รับ
การอภิบาลมาในลักษณะที่ไม่แตกต่างจากลูกสาวในครอบครัวสามัญชนผู้มีอันจะกินทั่วไป ทรงมีอิสระที่จะได้วิ่งเล่นชุกชอน
อย่างเด็กทั่วไป ทรงรถจักรยาน หรือทรงเล่นกับพระสหายซึ่งไม่ได้มีแต่เด็กผู้หญิง

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงมีบทบาทโดยตรงในการอบรมเลี้ยงดูพระราชโอรสธิดา
ทรงถือเป็นพระราชภาระที่ต้องทรงทำหน้าที่นี้ด้วยพระองค์เอง แม้จะทรงอยู่ในพระราชสถานะสมเด็จพระบรมราชินี และมี
ราชประเพณีกำหนดให้มีการจัดเจ้าพนักงานจำนวนมากมาถวายอภิบาลสมเด็จพระราชโอรสธิดาได้ ซึ่งสมเด็จพระ
เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีเองทรงกล่าวถึงแนวทางที่สมเด็จพระบรมราชชนนีทรงอบรมเลี้ยงดูพระองค์ว่า
เป็นแนวทางผสมระหว่างการเลี้ยงดูอย่างครอบครัวไทยแบบจารีตกับแนวทางของครอบครัวคนไทยสมัยใหม่ที่ยังสำนึกถึง
คุณค่าความเป็นไทย ในการทรงเลี้ยงดูพระราชโอรสธิดานั้น สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงปฏิบัติพระองค์
เป็น “แม่” ตามแบบแผนที่สตรีไทยยึดถือมาตั้งแต่ครั้งอดีตพร้อมกับแนวทางการเลี้ยงดูบุตรตามหลักการแพทย์สมัยใหม่
โดยเฉพาะการพระราชทานพระกษีรธาราหรือน้ำนมแก่พระราชโอรสธิดาทุกพระองค์ จนมีพระชันษาอันสมควร ตามที่แพทย์
กำหนดไว้ ทั้งทรงเลี้ยงดูอย่างมีระเบียบ เมื่อพระราชโอรสหรือพระราชธิดาทรงกระทำผิด ก็ทรงลงพระอาญาเยี่ยงพ่อแม่
โดยทั่วไป ทรงอบรมดูแลในทุกๆ ด้าน ทั้งเรื่องของการศึกษา สุขภาพอนามัย กิริยามารยาท และการรู้จักหน้าที่ของตน รวมถึง
ทรงปลูกฝังให้พระราชโอรสธิดามีศรัทธามั่นในพระพุทธศาสนา ไม่โปรดให้พระราชธิดาทรงอยู่ว่างๆ ทรงใช้พระราชธิดาให้
ทำงานต่างๆ ให้เกิดประโยชน์หรือแม้แต่ให้เสด็จไปทรงวิ่งเล่นเป็นการออกกำลังพระวรกาย

“สั่งสอนและสอนหนังสือลูกๆ ด้วยพระองค์เอง ตอนเล็กๆ ท่านสอนให้พับกระดาษ เขียนรูปและ
ทำการฝีมือต่างๆ โดยถือแนวว่าคนเราไม่ควรปล่อยเวลาว่างผ่านไปโดยไร้ประโยชน์ ถ้าเรานั่งดูทีวี
วันเสาร์อาทิตย์เฉยๆ โดยมีไม่ได้ทำอะไรให้เป็นประโยชน์เป็นโดนกริ้ว

^๕ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, “เหตุใดข้าพเจ้าจึงชอบดนตรีไทย” ใน เณลิมพระเกียรติและรวมพระราชนิพนธ์
(พ.ศ. ๒๕๑๐ - ๒๕๒๐) สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี, หน้า ๒๕๗.

ตอนบ่ายๆ ท่านไล้ให้ลงไปวิ่งเล่นข้างล่าง เพราะเด็กๆ ควรได้อากาศบริสุทธิ์ โดขึ้นท่านจะให้มีหน้าที่ดูแลสนาม ถอนหญ้าแหวหญ้า และคอยตัดหญ้ากับต้นไม้ที่ตัดเป็นรูปต่างๆ เป็นการออกกำลังกายที่เป็นประโยชน์^๖

สมเด็จพระเทพรัตนฯ ทรงกล่าวด้วยว่าในสมัยที่พระองค์ยังทรงพระเยาว์ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงใช้เวลาในการอบรมสั่งสอนพระองค์ในช่วงเสวยพระกระยาหารค่ำ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ทรงว่างพระราชกรณียกิจและโปรดที่จะประทับทอดพระเนตรและดูแลมารยาทในการเสวยพระกระยาหารของพระราชโอรสธิดา สมเด็จพระบรมราชินีนาถ ทรงมีแนวทางในการอบรมสั่งสอนที่น่าสนใจมาก

“...พอค่ำลงก็ขึ้นมารับประทานอาหาร ตอนอาหารนี้ ถ้าว่างพระราชกิจ สมเด็จพระแม่ก็จะอยู่ด้วย ประการแรก ท่านจะได้ดูว่ารับประทานที่มีคุณค่าทางอาหารพอหรือไม่ ประการที่สอง ดูมารยาทโต๊ะและประการที่สาม เป็นข้อที่พี่น้องทุกคนรวมทั้งพี่เลี้ยงชอบที่สุด คือ ท่านจะเลือกหนังสือดี ๆ สนุก ๆ มาเล่าให้ฟัง หนังสือที่ท่านเอามาเล่าบางทีก็เป็นนิทานธรรมดาๆ หรือนิทานเรื่องชาดกในพระพุทธศาสนา บางทีก็เป็นหนังสือประวัติศาสตร์ ประวัติบุคคลสำคัญ และความรู้รอบตัวอื่นๆ บางครั้งเป็นข่าวจากหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ ตอนหลังๆ นี้ ท่านชอบอ่านเป็นภาษาอังกฤษให้เราหัดฟังภาษาด้วย นานๆ ทีก็อาจจะมีการถามปัญหาทวนความจำ ถ้าตอบถูกก็มีรางวัลเงินสด ๑ บาท เป็นที่ขบขันกันในครอบครัวว่า “หนังสือธรรมดาๆ ที่น่าเบื่อที่สุดในโลก พอสมเด็จพระแม่เล่ามันสนุกตื่นเต้น มีรสมีชาติ ขึ้นมาทันที ท่านจะเน้นระบายสี หยิบยกจับความที่น่าสนใจขึ้นมาเล่า (ทูลหม่อมพ่อยังโปรดฟัง) ทำให้จำง่ายไม่ต้องท่อง เรื่องนี้มีความลับอย่างหนึ่ง (ที่เปิดเผยได้แล้ว) ว่า บางทีข้าพเจ้าก็เคยอ่านหนังสือ เพราะเรียนเยอะแยะ ก็อาศัยจำเอาจากที่สมเด็จพระแม่เล่า นำมาวิจารณ์เพิ่มเติม แล้วใช้ตอบข้อสอบหรือเขียนรายงานส่งครูสบายๆ”^๗

สมเด็จพระเทพรัตนฯ ยังทรงเล่าว่าสมเด็จพระบรมราชชนนีทรงเล่าเรื่องผีพระราชทานด้วย ซึ่งเป็นเรื่องน่าตื่นเต้นสำหรับพระองค์เหมือนกับเด็กๆ ทั่วไป

“เรื่องนิทานของสมเด็จพระแม่มีเรื่องที่น่าตื่นเต้น คือเรื่องผี แต่ก่อนนี้พี่เลี้ยงไม่ยอมเล่าเรื่องผี พอไปโรงเรียนเพื่อนๆ ก็มาหลอก สมเด็จพระแม่ท่านว่า ถ้ามานั่งอธิบายว่าผีไม่มีจริงก็ไม่เชื่อ ท่านจึงสั่งห้าม โดยการเล่าเรื่องผีที่น่ากลัวกว่าให้เข็ด...”^๘

เมื่อสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ยังทรงพระเยาว์นั้น เป็นที่ทราบกันดีในบรรดาพระพี่เลี้ยงว่าพระองค์เป็นเด็กซุกซนและดีใจ ไม่ทรงยอมแพ้ใครและไม่ทรงกลัวเกรงอะไรง่ายๆ ทั้งทรงรักความยุติธรรมและไม่โปรดทำสิ่งใดเป็นการเอาเปรียบผู้อื่น ความซุกซนของพระองค์เมื่อทรงพระเยาว์นั้น ไม่ทรงอยู่นิ่งง่ายๆ สมเด็จพระยาของพระองค์ คือ

^๖ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, “แม่” ใน เฉลิมพระเกียรติและรวมพระราชนิพนธ์ (พ.ศ. ๒๕๑๐ - ๒๕๒๐) สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เจ้าฟ้ามหาดจักรีสรินธร รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี, หน้า ๖.

^๗ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, เพิ่งอ้าง, หน้า ๖.

^๘ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, อ้างแล้ว, หน้า ๗.

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี รับสั่งเรียกอย่างเอ็นดูว่า “สลัดตัน” เป็นเพราะไม่ค่อยจะทรงอยู่นิ่ง โปรดทรงวิ่งไปวิ่งมาอย่างรวดเร็วอยู่เสมอ ทั้งโปรดการเล่นผาดโผนและชกชนแบบเด็กผู้ชาย เช่น เล่นปีนต้นไม้ ถีบจักรยาน หรือเล่นทรายชายหาด อย่างไรก็ตาม ในพระอุปนิสัยที่โปรดการวิ่งเล่นชกชนตามประสาเด็ก ๆ นั้น มีพระอุปนิสัยหนึ่งปรากฏร่วมอยู่ด้วย อันเป็นพระอุปนิสัยที่เป็นพระคุณสมบัติติดพระองค์มาจนถึงทุกวันนี้ อันเป็นคุณลักษณะหนึ่งของผู้ที่รักจะศึกษาวิชาการแขนงต่างๆ รวมทั้งวิชาด้านอักษรศาสตร์ คือความใฝ่พระทัยในการสังเกต จดจำ และเรียนรู้สิ่งที่ได้ทรงพบเห็น ซึ่งเริ่มต้นจากสิ่งต่างๆ ที่ได้ทอดพระเนตรเห็นในเวลาที่ทรงวิ่งเล่นแบบเด็ก ๆ นั้น พระอุปนิสัยข้างสังเกต จดจำ และเรียนรู้นี้ เมื่อทรงเจริญพระชันษา ทรงอ่านหนังสือออกแล้ว จึงนำไปสู่คุณสมบัติที่สำคัญยิ่งสำหรับผู้รักจะศึกษาวิชาการด้านอักษรศาสตร์ คือทรงรักการอ่านเป็นอย่างยิ่ง จนทรงเป็นที่เรียกขานว่า “หนอนหนังสือ” การอ่านหนังสือของพระองค์ในสมัยที่ทรงพระเยาว์นั้น ข้าราชการบริพารใกล้ชิดคงกล่าวถึงเสมอๆ ว่า ทรงว่างเป็นไม่ได้ หากทรงว่างตอนไหน จะทรงอ่านหนังสือตลอดเวลา

การทรงเล่นในวัยเยาว์พระชันษาของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ นั้น นอกจากทรงเล่นกับบรรดาพระสหายในวัยเดียวกันแล้ว ยังทรงมีเพื่อนเล่นเป็นพระยาช้างสำคัญคู่พระบารมีสมเด็จพระบรมชนกนาถ ซึ่งไม่น่าจะเคยมีเจ้าฟ้าหญิงในพระบรมราชจักรีวงศ์พระองค์ใดในอดีตจะทรงหาญกล้าหรือแม้แต่ได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ทรงเล่นกับพระยาช้างต้น และการเล่นเช่นนั้นน่าจะเป็นพระอุปนิสัยของเจ้านายผู้ชายมากกว่า สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ น่าจะทรงถือว่าความผูกพันของพระองค์กับช้างนั้นเป็นเหตุการณ์อันสำคัญเหตุการณ์หนึ่งในพระชนม์ชีพ ด้วยในเวลาต่อมาได้ทรงพระราชนิพนธ์ความเรียงเรื่อง “ช้าง” อันเป็นบทพระราชนิพนธ์ร้อยแก้วบทหนึ่งที่ได้รับการยกย่องว่าสะท้อนถึงพระอัจฉริยภาพในความเป็นนักอักษรศาสตร์ ที่สามารถทรงพระราชนิพนธ์ความเรียงเรื่องเล่าประสบการณ์เมื่อครั้งทรงพระเยาว์ได้อย่างกระชับได้ใจความ ด้วยการใช้สำนวนภาษาเรียบง่ายแต่ให้ความไพเราะทางบรรยาย แสดงถึงพระราชปฏิภาณในการทรงเลือกใช้ศัพท์และการผูกถ้อยร้อยความได้อย่างกระชับกลมกลืน เช่นที่ทรงกล่าวไว้ว่าช้างนั้นเป็นเสมือนสัญลักษณ์ประจำพระองค์มาแต่ครั้งยังทรงพระเยาว์

“ฉันชอบช้างมากที่สุด ช้างทำอะไรได้หลายอย่าง มีนิทานและเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวกับช้างมากมาย ในหนังสือที่เคยอ่าน สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชเป็นองค์แรกที่คิดว่าช้างเป็นสัญลักษณ์ของฉัน ใครๆ พลอยถือเช่นนั้นตามไปด้วย เห็นข่าวของสิ่งใดเป็นรูปช้างก็ซื้อหามาให้ใช้หรือตั้งดูเล่น อีกเรื่องหนึ่งที่ทำให้ฉันต้องเกี่ยวข้องกับช้างคือจังหวัดยะลานั้นมีถ้ำถ้ำมรกต ถวายตามประเพณีโบราณ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ขึ้นระวางเป็นพระเศวตสุทธชาธารทรงเสด็จในเขตพระราชฐานเป็นเชือกแรก เมื่อเวลาแปรพระราชฐานไปหัวหินก็โปรดฯ ให้คุณพระและสุนัขบริวารทั้งฝูงโดยเสด็จด้วย เหตุนี้ฉันจึงคุ้นเคยกับคุณพระเป็นพิเศษ ฉันนั่งเล่นบนเสื่อ คุณพระก็นั่งด้วย (บางครั้งจะนั่งตักฉัน ต้องคอยเชยิบหนี) คุณพระชอบเล่นฟุตบอล เล่นปิดตาไล่จับตอนเย็นๆ เราจูมมือ (จูม) กันเดินเล่นเพลินๆ ก็เอามือคนเข้าไปอม เวลาเพื่อนที่โรงเรียนมาดูคุณพระคุณพระจะไม่ให้ฉันเล่นกับเพื่อนๆ จะมาจูมฉันไปแม้ว่ามีนักเรียนแต่งตัวเหมือนกันหลายๆ คน คุณพระจำฉันได้ พอคุณพระโตขึ้นก็ไม่ได้เล่นกันบ่อยๆ เช่นเคย ฉันมีวแต่มีรู้อย่างโน้นอย่างนี้ และคุณพระก็ชอบเล่นแรงๆ เพราะลืมไปว่าตนเองตัวโตมาก...”^๘

^๘ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, “ช้าง” ใน คำฉันท์ดุชฎีสังเวยและกาพย์ขับไม้กล่อมพระศรีนราธิราชกิริณี, หน้า ๘.

พระอุปนิสัยประจำองค์อีกสิ่งหนึ่งของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ตั้งแต่เยาว์พระชันษาคือ “ความอดทน” แม้จะทรงเป็นเจ้าของฟ้าหญิง แต่ก็ทรงมีความอดทนเยี่ยงเด็กผู้ชาย ไม่ทรงพระกันแสงง่าย ๆ เหมือนเด็กผู้หญิงอื่นทั่วไป เมื่อทรงพระเยาว์เวลาทรงวิ่งเล่นกับพระสหาย บางครั้งก็ทรงล้มถึงพระบาทลอกมีพระโลหิตไหลซึม แต่ทรงนิ่งเฉย ไม่กันแสงหรือออกพระโอษฐ์แสดงความเจ็บปวดแต่อย่างใด เมื่อคุณพยาบาลพระพี่เลี้ยงทูลถามว่าทรงเจ็บหรือไม่ ทรงยิ้มพระสรวลและรับสั่งว่า “ไม่เจ็บ” ทั้งๆ ที่ถึงกับทรงพระดำเนินเขย่งพระบาทแล้ว หรือบางครั้งทรงวิ่งไล่พระสหายจนทรงชนบันไดถึงพระทนต์บิ่นไปก็มี นอกจากนั้นยังเป็นที่ทราบกันดีว่าพระคุณลักษณะความอดทนของพระองค์นั้น ทำให้ทรงเป็นผู้มีอภัยขำขัน และพระอารมณ์ดีมาตั้งแต่ทรงพระเยาว์ ทรงยิ้มพระสรวลง่ายและ “ช่างตรัส” กับทุกๆ คนที่มีโอกาสเฝ้าพระองค์ และไม่ก้าวไคร่ง่ายๆ ทั้งยังเป็นพระคุณลักษณะพิเศษที่ทำให้เมื่อเจริญพระชันษามากขึ้น ก็สามารถปฏิบัติพระราชกรณียกิจต่างๆ ได้ด้วยพระวิริยะและความอดทนเสมอมา เป็นที่ชื่นชมของประชาชนชาวไทยทั้งหลาย^{๑๐}

เมื่อแรกทรง “เฝ้าโรงเรียน”

เมื่อ “ทูลกระหม่อมน้อย” เจริญพระชันษาขึ้นถึงวัยที่ต้องเสด็จเข้าโรงเรียนตามเกณฑ์ของการศึกษาแผนใหม่ สมเด็จพระบรมชนกนาถก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ทรงเข้าเรียนชั้นอนุบาลที่โรงเรียนจิตรลดา เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๑ โรงเรียนนี้เป็นโรงเรียนในบริเวณเขตพระราชฐานพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งขึ้นสำหรับพระราชโอรสธิดา ราชินิกุล และบุตรธิดาข้าราชการ รวมทั้งได้โปรดเกล้าฯ ให้รับบุตรหลานจากครอบครัวบุคคลภายนอกเข้าเรียนด้วยการที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งโรงเรียนสำหรับพระราชโอรสธิดาในบริเวณพระราชฐานที่ประทับนั้น ก็ด้วยทรงพระราชดำริว่าหากจะโปรดเกล้าฯ ให้พระราชโอรสธิดาเสด็จไปเข้าศึกษาในโรงเรียนทั่วไปภายนอกพระราชฐานแล้ว ผู้บริหารโรงเรียนและครูที่ถวายพระอักษรจะเอาใจใส่และให้ความสำคัญหรือให้อภิสิทธิ์กับพระราชโอรสธิดาจนเกินกว่านักเรียนคนอื่น ๆ ซึ่งไม่ต้องด้วยพระราชอภัยขำขัน การที่ทรงจัดตั้งโรงเรียนจิตรลดาขึ้นจะทำให้ทรงแนพระราชทัยได้ว่าคณะครูที่โปรดเกล้าฯ ให้เข้ามาถวายพระอักษรพระราชโอรสธิดาจะปฏิบัติตามพระราชอภัยขำขัน ที่จะดูแลพระราชโอรสธิดาอย่างไม่แตกต่างจากนักเรียนคนอื่น ๆ จึงมีพระราชประสงค์ให้พระราชโอรสและพระราชธิดาทรงพระอักษรร่วมกับนักเรียนอื่นซึ่งมีวิถีชีวิตที่ต่างกัน เพื่อทูลกระหม่อมทุกพระองค์จะได้เข้าพระทัยในสิ่งแวดล้อมและปัญหาของผู้อื่น ตลอดจนทรงรู้จักวางพระองค์ได้ถูกต้อง และทรงเมตตากรุณาแก่ผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือ นอกจากนั้นยังมีพระราชประสงค์ให้โรงเรียนอบรมพระราชโอรสธิดาให้ทรงมีระเบียบวินัย และทรงประหยัตอบต่อมทั้งด้านอุปกรณ์การเรียนและการแต่งพระองค์ จึงเท่ากับว่าทูลกระหม่อมน้อยทรงเริ่มต้นการศึกษาของพระองค์ในโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนแผนใหม่ตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ และมีพระสหายร่วมชั้นเรียนทั้งหญิงชาย ที่มีได้เป็นเจ้านายเชื้อพระวงศ์หรือบุตรธิดาข้าราชการในราชสำนักเท่านั้น แต่ทรงมีโอกาสได้มีพระสหายเป็นบุตรหลานจากครอบครัวสามัญชนภายนอกราชสำนักด้วย^{๑๑}

“ทูลกระหม่อมน้อย” ทรงศึกษาในโรงเรียนจิตรลดาตั้งแต่ชั้นอนุบาลต่อเนื่องไปจนถึงระดับมัธยมศึกษา ตลอดระยะเวลาที่ทรงศึกษา ทรงเอาพระทัยใส่ในการเรียน ซึ่งยังผลให้ได้ทรงรู้จักวิชาด้านอักษรศาสตร์อย่างจริงจังเป็นครั้งแรกจากพระอุปนิสัยโปรดการอ่าน และการศึกษาวรรณคดีทั้งของไทยและต่างประเทศ ได้ทรงฝึกแต่งคำประพันธ์ต่างๆ ทั้งร้อยแก้ว

^{๑๐} มูลนิธิสายใจไทย, *เรื่องเดิม*, หน้า ๗.

^{๑๑} สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, “โรงเรียนจิตรลดา” ใน *จิตรลดา รวมใจ*, หน้า ๑๒๕.

และร้อยกรอง ตั้งแต่ยังทรงศึกษาในชั้นประถมศึกษา นอกจากนี้ยังโปรดการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน ทั้งด้านกีฬา ดนตรี บันเทิง และกิจกรรมเพื่อสาธารณประโยชน์

พระคุณลักษณะที่โดดเด่นเป็นมิติใหม่อีกประการหนึ่งของเจ้าฟ้าหญิงไทยที่เกิดขึ้นกับทูลกระหม่อมน้อยตั้งแต่แรกเสด็จเข้าโรงเรียนคือ "ความเป็นผู้นำ" ซึ่งเริ่มจากเรื่องง่ายๆ คือเป็นผู้นำในเรื่องการเล่นซุกซนตามประสาเด็กเล็กๆ ทั่วไปจนถึงเรื่องที่เป็นความรับผิดชอบในฐานะนักเรียน เช่น การเป็นหัวหน้ากลุ่มในการทำงานมอบหมายหรือกิจกรรมประกอบการเรียนต่างๆ พระสหายท่านหนึ่งของทูลกระหม่อมน้อยเล่าเรื่องตลกเกี่ยวกับความเป็นผู้นำในชั้นเรียนของพระองค์ว่า มีพระสหายคนหนึ่งขอพระราชทานเส้นพระเกศา อ้างว่าพระเกศาเจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดินเป็นสิ่งสิริมงคล ก็ทรงกล้าเล็มพระเกศาพระราชทาน พระสหายคนอื่นๆ ก็ขอร้องขอพระราชทานบ้าง จึงเล็มพระเกศาพระราชทานโดยถ้วนหน้า ผลสุดท้ายในวันรุ่งขึ้น ทูลกระหม่อมน้อยเสด็จมาโรงเรียนด้วยทรงพระเกศาชอยสั้น

สมเด็จพระนวมินทราชินี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงอบรมเลี้ยงดูพระราชธิดาให้เป็น "เจ้าฟ้าหญิงในภาพลักษณ์ใหม่" ที่แตกต่างจากพระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลก่อนๆ ที่ทรงได้รับการอภิบาลอยู่แต่เพียงในราชสำนักฝ่ายใน แม้การศึกษาก็ต้องทรงศึกษากับครูซึ่งถวายพระอักษรเฉพาะในเขตพระราชฐานที่ประทับ "มิติใหม่" ของสมเด็จพระนวมินทราชินีก็คือ แม้จะเสด็จพระราชสมภพมาในฐานะ "ลูกกษัตริย์" แต่ทรงได้รับการอภิบาลมาในแนวทางเดียวกับ "ลูกชาวบ้าน" ในครอบครัวผู้มีอันจะกิน ไม่มีพระนมถวายอภิบาล บรรดาพระพี่เลี้ยงเป็นนางพยาบาลสภาภาษาไทยที่มีความรู้ด้านการเลี้ยงดูเด็กเล็กตามหลักวิชาการแพทย์แผนปัจจุบัน มิใช่พระพี่เลี้ยงที่เป็นนางในตามโบราณราชประเพณี ทรงได้รับอิสระในการวิ่งเล่นหรือเล่นซุกซนและเลอะเทอะอย่างเด็กผู้ชาย แม้แต่ทรงเล่นกับพระยาช้างต้น อิสระที่จะวิ่งเล่นซุกซนในวัยเด็กของทูลกระหม่อมน้อยยังส่งผลให้ทรงพัฒนาทักษะของความเป็นคนช่างสังเกตจดจำและความอยากรู้อยากเห็น ซึ่งนำไปสู่พระอุปนิสัยรักการอ่านและการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา นอกจากนั้นยังมีพระอุปนิสัยของคนกล้าที่จะเป็นผู้นำในเรื่องต่างๆ มาตั้งแต่ครั้งทรงพระเยาว์ด้วย

เมื่อแรกทรงเข้าสู่วงวิชาการด้านอักษรศาสตร์

สังคมไทยแต่โบราณเป็นโลกแห่งภูมิปัญญาที่ยกย่องคนมีความรู้และคนที่ได้รับการศึกษา ยิ่งหากเป็นคนมีการศึกษาประเภทที่สามารถแต่งหนังสือ ตำรับตำราหรือคำประพันธ์ประเภทร้อยแก้วร้อยกรองได้ด้วยแล้วก็ยิ่งได้รับการยกย่องในฐานะเป็นปราชญ์หรือเป็นกวี นอกจากนั้นสังคมไทยซึ่งมีพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานทางศีลธรรมยังยกย่องผู้เป็น "บัณฑิต" คือบุคคลที่ในทางพุทธศาสนาถือว่าเป็นผู้เลิศด้วยความรู้ในศาสตร์และศิลป์ทางโลก พร้อมกับมีความมีศีลธรรมและคุณธรรมประจำใจ

การที่สังคมไทยสมัยจารีตเป็นสังคมที่ผู้ชายมีสถานะและบทบาทนำผู้หญิง โอกาสในการได้รับการศึกษาจนมีความรู้ถึงขั้นเป็นปราชญ์ กวี หรือบัณฑิตได้นั้นมักจะเป็นของผู้ชายเสียเป็นส่วนใหญ่ สถานะและบทบาทของหญิงไทยจึงเป็นรองผู้ชายจนเป็นเสมือนค่านิยมที่ยากจะเปลี่ยนแปลง แต่กระนั้นก็ตามเราจะยังพบว่าผู้หญิงไทยในสังคมชั้นสูงจำนวนไม่น้อยที่ได้โอกาสและยินดีที่จะใช้โอกาสในการศึกษาหาความรู้จนมีความสามารถแต่งหนังสือและวรรณกรรมต่างๆ ขึ้นมาเติมเต็มโลกแห่งภูมิปัญญาไทยได้ ตั้งแต่ในสมัยสุโขทัยมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ อันเป็นยุคที่เราจะเห็นวิวัฒนาการของการศึกษาจากการศึกษาแบบจารีตไทยเดิมในสมัยสุโขทัย อยุธยาและต้นรัตนโกสินทร์ ไปจนถึงการปฏิรูประบบการศึกษาให้เกิดการศึกษาแผนใหม่ที่ได้รับอิทธิพลจากระบบการศึกษาในโลกตะวันตก ปรากฏหลักฐานทั้งในจารึก พงศาวดาร จดหมายเหตุ

ต่างๆ ที่สะท้อนให้เห็นว่ามีสตรีชั้นสูง โดยเฉพาะที่เป็นเจ้าหญิงในราชวงศ์ที่ “รู้หนังสือ” คือมีความรู้ความสามารถถึงขั้นเป็น กวีและปราชญ์ซึ่งได้ทิ้งผลงานอันแสดงภูมิรู้ของท่านไว้ในโลกแห่งภูมิปัญญา อาทิ พระมหาเทพศรีจุฬาลักษณ์ พระอัครมเหสี ในสมเด็จพระมหาธรรมราชาโล่อไท สมเด็จพระอัครมเหสีในสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๒ เจ้าสามพระยา เจ้าฟ้ากุณฑล และเจ้าฟ้ามงกุฎ พระราชธิดาในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงนรินทรเทวี พระเจ้าน้องนางเธอ ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวิลาศ กรมหมื่นอัปสรสุดาเทพ พระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนี พระพันปีหลวง ผู้เป็น สมเด็จพระอัครมเหสีในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าสุทธาทิพยรัตน์ กรมหลวงศรีรัตนโกสินทร์ พระราชธิดาในสมเด็จพระปิยมหาราช สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี และสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ เจ้าหญิงในประวัติศาสตร์ไทยที่เอ๋ยพระนามมานี้ มีทั้งที่ทรง เรียนหนังสือมาในระบบการศึกษาแบบจารีต ระบบการศึกษาแบบกึ่งจารีต และระบบการศึกษาแผนใหม่ตามแนวทางตะวันตก ดังเช่นสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ เป็นเจ้าฟ้าหญิงไทยพระองค์แรกที่ทรง สำเร็จการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย ตามแบบแผนการศึกษาในโลกตะวันตก

การปฏิรูปการศึกษาในสังคมไทยซึ่งเริ่มต้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวส่งผลให้โลกแห่ง ภูมิปัญญาในสังคมไทยขยายกว้างขึ้น การสถาปนากระทรวงธรรมการขึ้นเป็นส่วนราชการหลักในการรับผิดชอบการปฏิรูป การศึกษาทั่วราชอาณาจักร การสร้างโรงเรียนทั้งในกรุงเทพมหานครและหัวเมืองทำให้โอกาสทางการศึกษาเปิดกว้างมากขึ้น พร้อมๆ กับการนำวิทยาการสาขาต่างๆ เข้ามาเปิดสอนในประเทศไทย ส่งผลให้คนไทยมีโอกาสได้รับการศึกษามากขึ้น ไม่แต่ เฉพาะเจ้านายในราชตระกูลหรือบุตรหลานของชนชั้นสูง หรือผู้มีอันจะกิน บุตรหลานคนสามัญ ยากดีมีจนอย่างไรหากมี ความพยายามก็อาจมีโอกาสได้รับการศึกษาได้ ไม่เพียงเท่านั้น โอกาสทางการศึกษายังเปิดให้กับผู้หญิงด้วย^{๑๒} ตั้งแต่รัชกาล พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมา มีการก่อตั้งโรงเรียนสตรีขึ้นเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ จนในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระ ปกเกล้าเจ้าอยู่หัวผู้หญิงก็สามารถเล่าเรียนไปได้จนถึงระดับมหาวิทยาลัย เมื่อถึงเวลานั้นจึงเท่ากับว่าโลกแห่งภูมิปัญญา ไทยมิได้ปิดกั้นโอกาสสำหรับผู้หญิงอีกต่อไป จนถึงยุคปัจจุบันก็กลายเป็นค่านิยมใหม่ในสังคมไทยว่าผู้มีความรู้ที่จะได้รับการ ยอมรับให้เข้าทำงานประจำในหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนนั้นจะต้องมีความรู้ขั้นต่าระดับปริญญาตรี ใครก็ตามที่สามารถ ขวนขวายศึกษาต่อขึ้นไปได้ถึงระดับปริญญาโทและปริญญาเอกก็จะได้รับการยอมรับว่าทรงคุณวุฒิพอที่จะรับผิดชอบการทำงาน ในระดับที่ใช้ทักษะความรู้ขั้นสูงมากยิ่งขึ้น

ค่านิยมในสังคมไทยสมัยใหม่เรื่องการศึกษาในฐานะเป็นคุณสมบัติสำคัญให้บุคคลได้มีอาชีพการงานที่ดีและมั่นคง รวมทั้งสามารถยกระดับสถานภาพของตนให้เป็นที่ยอมรับในสังคมได้นั้น ไม่ได้มีอิทธิพลแต่เฉพาะในสังคมของคนสามัญ เท่านั้น แม้ในสังคมชั้นสูงโดยเฉพาะในราชวงศ์ก็ย่อมเป็นไปเช่นนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา จึงทรงสนับสนุนให้พระราชโอรสและพระราชธิดาทรงเข้ารับการศึกษาตามหลักสูตร ของกระทรวงศึกษาธิการ ตั้งแต่การศึกษาในชั้นอนุบาลอันเป็นขั้นพื้นฐานไปจนกระทั่งถึงระดับมหาวิทยาลัย ทรงก่อตั้งโรงเรียน

^{๑๒} สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, “การวางรากฐานการศึกษา ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว” ใน เฉลิมพระเกียรติและรวมพระราชนิพนธ์ (พ.ศ. ๒๕๑๐ - ๒๕๒๐) สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เจ้าฟ้ามหาดจักรีสิรินคร รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี, หน้า ๙๓-๔.

จิตรลดาขึ้นในเขตพระราชฐานที่ประทับสำหรับเป็นสถานศึกษาของพระราชโอรสธิดาทั้ง ๔ พระองค์ ตั้งแต่ชั้นอนุบาลและขยายไปจนจบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ทั้งยังมีพระราชปรารภให้พระราชโอรสธิดาทรงศึกษาต่อไปถึงระดับมหาวิทยาลัย ดังจะเห็นได้ว่าทรงส่งสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าอุบลรัตน์ราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี ไปทรงศึกษาระดับมหาวิทยาลัยในประเทศสหรัฐอเมริกา และทรงส่งสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าวชิราลงกรณฯ ไปทรงศึกษาวิชาการทหารที่ประเทศออสเตรเลีย ตามอย่างที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงส่งพระราชโอรสไปทรงศึกษาวิชาการในทวีปยุโรป แต่ต่อมามีพระราชดำริว่ามหาวิทยาลัยในประเทศไทยมีพัฒนาการมาเป็นระยะเวลาอันพอสมควรและมีมาตรฐานทางวิชาการทัดเทียมมหาวิทยาลัยในนานาอารยประเทศได้ในระดับหนึ่งแล้ว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระราชธิดาอีกสองพระองค์คือสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุตยา และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ทรงสอบเข้ามหาวิทยาลัยในประเทศไทยหลังทรงสำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายแล้ว ซึ่งกรณีของสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุตยา นั้นเป็นปรากฏการณ์ครั้งแรกในประวัติศาสตร์การศึกษาไทยที่พระราชธิดาของพระมหากษัตริย์ทรงสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรมัธยมศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการไทยและทรงสอบเข้ามหาวิทยาลัยเช่นเดียวกับนักเรียนหญิงทั่วราชอาณาจักร^{๑๓}

ก่อนหน้าที่สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุตยา จะทรงสำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๕ อันเป็นขั้นสูงสุดของระดับมัธยมศึกษาในเวลานั้น มีเรื่องที่น่าสนใจเกี่ยวกับชีวิตในโลกแห่งภูมิปัญญาของพระองค์ อันจะได้นำทางให้ทรงเข้าสู่วงการด้านอักษรศาสตร์ เพราะพระองค์มีหัวใจของผู้ใฝ่ศึกษาหาความรู้มาตั้งแต่ทรงเป็นเด็กหญิงตัวน้อยที่โปรดการวิ่งเล่นซุกซนไม่ต่างจากเด็กๆ ทั่วไป แต่ความที่ “ทูลกระหม่อมน้อย” มิได้โปรดการเล่นซุกซนแต่เพียงอย่างเดียว ทรงเป็นเด็กช่างสังเกตและจดจำและมากด้วยจินตนาการ ซึ่งนำไปสู่พระอุปนิสัยโปรดการซักถามให้ได้คำตอบในสิ่งที่ทรงสงสัย รวมทั้งการหาคำตอบโดยการอ่านและค้นคว้าในหนังสือ ศาสตราจารย์ หม่อมเจ้าสุภัทราวดี ดิศกุล นักอักษรศาสตร์ผู้ประสบความสำเร็จในวิชาการด้านโบราณคดีและประวัติศาสตร์ศิลปะ ซึ่งเป็นหนึ่งในพระอาจารย์ผู้ถวายพระอักษร เคยประทานสัมภาษณ์เกี่ยวกับความทรงจำของ “ทูลกระหม่อมน้อย” แต่ครั้งทรงพระเยาว์ว่า

“เวลาเสด็จมาทอดพระเนตรพิพิธภัณฑ์ หม่อมเจ้าวิภาวดี รังสิต เสด็จมาด้วย เล่าว่าพระเจ้าอยู่หัวโปรดทูลกระหม่อมน้อยมาก ทรงอ่านหนังสือคนเดียวจำได้หมด มี Photographic Memory และสนพระทัยของโบราณ จึงได้เฝ้าท่านมาตั้งแต่ทรงพระเยาว์ เวลาพาทอดพระเนตรพิพิธภัณฑ์ ท่านฉลาด”^{๑๔}

การที่สมเด็จพระบรมราชชนนีทรงปลูกฝังให้ทรงรักการอ่านและโปรดอ่านหนังสือความรู้ต่างๆ พระราชทานตั้งแต่พระชนมายุ ๖ - ๗ พรรษา ยังช่วยกระตุ้นให้พระอุปนิสัยรักการอ่านอันเป็นคุณสมบัติข้อสำคัญของความเป็นนักอักษรศาสตร์เกิดขึ้นได้พร้อมๆ กันไปด้วย “ทูลกระหม่อมน้อย” จึงเป็นสตรีไทยผู้รักการอ่านมาตั้งแต่ทรงเป็นเด็กเล็ก และการอ่านเป็นกิจกรรมที่ทำให้พระองค์ทรงใช้ชีวิตอย่างทรงพระสำราญอยู่ในโลกแห่งภูมิปัญญามาโดยตลอด ถึงขนาดที่ได้ทรงพระราชนิพนธ์เรียงความเรื่อง “ฉันชอบอ่านหนังสือ” ขึ้น พระราชนิพนธ์เรียงความเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นว่าพระองค์ทรงตระหนักและเข้าพระทัยความสำคัญของการอ่านหนังสือเป็นอย่างดี และเป็นหลักฐานยืนยันว่าทรงอ่านหนังสือหลากหลายประเภทจริงๆ

^{๑๓} โรงเรียนจิตรลดา, “พระราชประวัติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี” ใน จิตรลดารวมใจ, หน้า ๑๕.

^{๑๔} หม่อมเจ้าสุภัทราวดี ดิศกุล, “สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี” ใน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทูลกระหม่อมน้อยของเรา, หน้า ๔๓.

“หนังสือเป็นบ่อเกิดแห่งความรู้ต่างๆ นักปราชญ์ในสมัยโบราณได้ใช้หนังสือบันทึกความรู้ และความคิดเห็นต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ไว้เป็นสมบัติตกทอดถึงสมัยปัจจุบันเป็นอันมาก เช่น กฎเกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ เป็นต้น เพราะความรู้ของคนสมัยโบราณเกิดขึ้นจากความสังเกต เขาเหล่านั้นได้สังเกตความเป็นไปของโลกและจดข้อความต่างๆ ในแง่ความคิดเห็นของเขาไว้ คนในสมัยต่อมาได้อ่านข้อความเหล่านั้นและติดตามค้นคว้าเพิ่มเติมทำให้ความรู้ของมนุษย์กว้างขวางยิ่งขึ้น

หนังสือมีอยู่หลายประเภทเช่น หนังสือทางวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ อักษรศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ฯลฯ ล้วนแต่มีประโยชน์เป็นอันมาก นักปราชญ์ในสมัยปัจจุบันได้อาศัยตำราวิชาการต่างๆ ที่นักปราชญ์สมัยโบราณเขียนเอาไว้ วิชาการต่างๆ ในสมัยปัจจุบันนี้ไม่ใช่ของใหม่เลย แต่สืบเนื่องมาจากความนึกคิดหรือนึกฝันของนักปราชญ์และกวีสมัยโบราณเป็นพื้นฐาน

ส่วนหนังสือทางวรรณคดีก็ก่อให้เกิดความเพลิดเพลิน และความรู้อย่างกว้างขวาง เช่น หนังสือรามเกียรติ์ พระอภัยมณี ฯลฯ ก็มีเรื่องที่น่าสนใจมาก นอกจากจะเป็นกลอนที่ไพเราะแล้วยังได้รับความรู้และคติเตือนใจ ยกตัวอย่างเช่นเรื่องรามเกียรติ์ตอน “ศึกทศพร” ผู้แต่งได้เล่าอาภักดิ์ปฏิกิริยาของควายได้แจ่มแจ้งชัดเจนเป็นอย่างดี

ความบันเทิงสมัยปัจจุบัน หนังสือพิมพ์และวารสารต่างๆ ได้พิมพ์จำหน่ายอย่างแพร่หลาย หนังสือเหล่านี้บรรจุความรู้และความบันเทิงล้วนแต่เป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านตามพื้นความรู้ของแต่ละคนเป็นอย่างดี แม้จะมีส่วนแผลงอยู่บ้างก็เพียงส่วนเล็กน้อยเท่านั้น นอกจากนั้นยังมีหนังสือที่ผู้แต่งได้รวบรวมหนังสือรุ่นเก่าที่ให้ความรู้อย่างกว้างขวาง ควรแก่ความสนใจไว้อีกมาก ดังนั้นหนังสือดีๆ จึงหาอ่านได้ไม่ยากเลย ผิดกับสมัยโบราณ เพราะการที่จะเรียนหนังสือหาความรู้ เป็นไปด้วยความลำบาก”^{๑๕}

ในตอนท้ายของพระราชนิพนธ์เรื่องความเรื่องนี้ ยังได้พระราชนิพนธ์กลอนสุภาพปิดท้ายเรื่องความ แสดงถึงพระราชอัธยาศัยโปรดการอ่านหนังสือมาก

“หนังสือนี้มีมากมายหลายชนิด	นำดวงจิตเริ่งรื่นขึ้นสดใส
ให้ความรู้สำเร็จบันเทิงใจ	ฉันจึงใฝ่ใจสมานอ่านทุกวัน
มีวิชาหลายอย่างต่างจำพวก	ล้วนสะดวกค้นได้ให้สุขสันต์
วิชาการสรรมาสารพัน	ชั่วชีวิตฉันอ่านได้ไม่เบื่อเลย” ^{๑๖}

^{๑๕} สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, “ฉันชอบอ่านหนังสือ” ใน เฉลิมพระเกียรติและรวมพระราชนิพนธ์ (พ.ศ. ๒๕๑๐ - ๒๕๒๐) สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เจ้าฟ้ามหาดักรัณสิรินธร ราชสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี, หน้า ๑๒๕ - ๖.

^{๑๖} เรื่องเดิม, หน้า ๑๒๖.

สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุตยา ทรงศึกษาตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญที่ โรงเรียนจิตรลดา และในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ ก็ทรงสอบไล่จบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายหรือที่เรียกกันทั่วไปในเวลานั้นว่า “สอบ ม.ศ. ๕” ในแผนกศิลปะ ทรงสอบได้คะแนนสูงสุดของประเทศ การที่ทรงประสบผลสำเร็จในการศึกษาอย่างงดงามครั้งนี้ สะท้อนให้เห็นว่าตลอดระยะเวลาที่ทรงศึกษาในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายของกระทรวงศึกษาธิการที่โรงเรียนจิตรลดานั้น พระองค์เป็นนักเรียนที่เอาพระทัยใส่การเรียนเป็นอย่างยิ่ง สามารถที่จะทรงแบ่งเวลาในการเรียน การทบทวนบทเรียน และการทรงงานต่างๆ ในฐานะสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ ได้อย่างเหมาะสม นอกจากนั้นยังถือได้ว่าสมเด็จพระเจ้าลูกเธอพระองค์นี้ ทรงเป็นตัวอย่างอันดีของสตรีไทยที่มีการศึกษาซึ่งประสบความสำเร็จในการเรียนจากการมีโอกาสได้เรียนในสิ่งที่ตนเอง มีความสนใจจริงๆ คือการเรียนในสายศิลปะ - ภาษา อันถือได้ว่าเป็น “ต้นทาง” ของการเข้าสู่วงวิชาการด้านอักษรศาสตร์ ทั้งๆ ที่ทรงมีความสามารถและผลการเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นสูงพอที่จะทรงเลือกเรียนสายวิทยาศาสตร์ได้^{๑๘}

สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุตยา ทรงผ่านการสอบเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา ณ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยทรงทำคะแนนเป็นอันดับ ๔ ของประเทศ ซึ่งถือเป็นเจ้าฟ้าหญิงพระองค์แรกที่ทรงเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาในประเทศ เรื่องการสอบเข้าคณะอักษรศาสตร์นี้ หลังทรงสำเร็จการศึกษาไปนานหลายปีแล้วได้ทรงกล่าวถึงเหตุผลที่ทรงเลือกสอบเข้าคณะนี้ ว่าพระองค์เองเวลานั้นก็ไม่ต่างอะไรกับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายสายศิลปะคนอื่นๆ ที่ต้องการสอบผ่านเข้าศึกษาในคณะอักษรศาสตร์เพราะเป็นคณะที่มีคะแนนเป็นอันดับสูงสุด

“ข้าพเจ้าสอบเข้าคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๖ เหตุผลใหญ่ที่สอบเข้าคณะนี้ ก็คงเหมือนกับคนอื่นๆ คือเป็นคณะที่คะแนนสูงสุด อีกประการหนึ่งในช่วงที่สอบเข้าข้าพเจ้าไม่ค่อยสบายจึงเลือกคณะที่ไม่ต้องสอบหลายวิชา และไม่ต้องสอบวิชาพิเศษ ถ้าสบายดีคงต้องเลือกคณะที่มีวิชาพิเศษ เช่น โบราณคดี หรือ ครุ-พะละเอาไว้ด้วย แต่อย่างไรก็ตามข้าพเจ้าคงต้องติดอักษร เพราะคะแนนออกมาไม่เลวนัก”^{๑๙}

การที่ทรงทำคะแนนสอบเข้าคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้เป็นอันดับ ๔ ของประเทศ ก็ไม่ได้เป็นเหตุที่พระองค์จะทรงเสียพระทัยหรือผิดหวัง ทั้งยังทรงกล่าวถึงเหตุการณ์นั้นแบบติดตลกด้วยซ้ำว่า “จำได้ว่าเมื่อประกาศผลการสอบ หนังสือพิมพ์ลงข่าวว่า “ที่หนึ่งตกอันดับ” เนื่องจากข้าพเจ้าสอบชั้น ม.ศ. ๕ ได้ที่ ๑ แต่มาเข้าคณะอักษรศาสตร์ได้เป็นที่ ๕”^{๒๐} ซึ่งสะท้อนให้เห็นทัศนคติของพระองค์ว่าไม่ได้ทรงยึดมั่นถือมั่นแต่อย่างใดว่าการสอบเข้ามหาวิทยาลัยจะต้องทรงทำคะแนนได้คะแนนสูงสุดระดับประเทศเหมือนเมื่อครั้งทรงสอบ “จบม.ศ. ๕” ได้คะแนนสูงสุดของประเทศ จะเป็นเรื่องใหญ่โตที่น่าความผิดหวังมาให้พระองค์เลย

โลกแห่งวิชาการในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยอันได้ชื่อว่าเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกและมหาวิทยาลัยชั้นนำของประเทศไทยที่สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุตยา ทรงก้าวเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งนั้น ต่างจากโลกของโรงเรียนจิตรลดาอันเป็นโรงเรียนในเขตพระราชฐานมากนัก เท่ากับว่าพระองค์ได้เสด็จออกมาทรงศึกษาวิชาการนอกเขตพระราชฐานอย่างจริงจัง

^{๑๘} ประถมาภรณ์ เมเนสสุต, “ภาพที่ไม่มีวันลบเลือน จากใจครูสามทหารเสือ”, ใน *จิตรลดาธรรมใจ*, หน้า ๑๖๘.

^{๑๙} สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, “รำลึกถึงเทวาลัยถิ่นอักษร” ใน *มณีพลอยร้อยแสง*, หน้า ๖๕๓.

^{๒๐} *เรื่องเดิม*, หน้า ๖๕๓.

เป็นครั้งแรก และในคณะอักษรศาสตร์นี้ได้ทรงพบเจอผู้คนอีกมากมาย ทั้งที่เป็นพระอาจารย์ผู้ถวายพระอักษรวิชาต่างๆ เจ้าหน้าที่ของคณะฯ และมหาวิทยาลัย และพระสหายทั้งในคณะและต่างคณะ ซึ่งมีทั้งผู้หญิงและผู้ชาย และที่สำคัญ ผู้คนที่ได้ทรงพบเหล่านี้ไม่ได้มาจากแวดวงสังคมชั้นสูงเท่านั้น ทั้งไม่ได้มีโลกทัศน์และอุดมการณ์ชีวิตในแนวเดียวกันไปหมด แต่พระองค์สามารถที่จะทรงสร้างความสัมพันธ์และผูกมิตรไมตรีกับบุคคลเหล่านี้ได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะการวิสาสะแลกเปลี่ยนทัศนะทางวิชาการ อย่างไม่ถือพระองค์ว่าเป็นเจ้าฟ้าหญิง ทำให้มีโอกาสที่จะได้ทรงฝึกการคิดและมองโลกด้วยคุณสมบัติอีกประการหนึ่งของนักอักษรศาสตร์ ได้แก่ การยอมรับความแตกต่างทางความคิด การยินดีรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และความตื่นตัวที่จะวิสาสะแลกเปลี่ยนทัศนะทางวิชาการของตนกับผู้อื่น และด้วยทรงตระหนักในพระสถานภาพของพระองค์ในสถานที่และเวลานั้นว่าพระองค์ก็คือนิสิตหญิงคนหนึ่งของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มิได้ทรงเรียกร้องสิทธิพิเศษใดๆ ทั้งสิ้น แม้แต่การรักษาความปลอดภัยและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ซึ่งทางราชการก็จัดถวายไปตามระเบียบการรับเสด็จและถวายอารักขาพระราชวงศ์ ก็ไม่ได้มาจากการที่พระองค์ทรงเรียกร้อง มีพระอัยยาศัยโปรดให้ผู้ที่ได้ทรงพบและติดต่อด้วยปฏิบัติต่อพระองค์อย่างนิสิตคนหนึ่ง เรื่องนี้เป็นความประทับใจของชาวจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่เล่าขานกันสืบมาจนปัจจุบัน

“ ทรงเข้าร่วมกิจกรรม แรกเข้าสำหรับนิสิตใหม่หรือการ “รับน้องใหม่” ด้วยความเต็มพระทัย และไม่ถือพระองค์เลย ”

ชาวจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีความประทับใจในพระจริยาวัตรของ “เจ้าฟ้านิสิต” พระองค์นี้ตั้งแต่วาระแรกที่ทรงก้าวเข้ามาในมหาวิทยาลัยก็ว่าได้ ที่เป็นทีกล่าวถึงกันอย่างมากก็คือทรงเข้าร่วมกิจกรรมแรกเข้าสำหรับนิสิตใหม่หรือการ “รับน้องใหม่” ด้วยความเต็มพระทัยและไม่ถือพระองค์เลย ในครั้งนั้น เนื่องจากทรงเป็นน้องใหม่ที่เพิ่ง รู้สึกตื่นเต้นสนใจเป็นพิเศษ จึงทรงถูก “รับ” จนเหน็ดเหนื่อยอย่างยิ่ง ทรงลอดซุ่มที่นิตินิตรุ่นพี่ชั้นปีต่างๆ จัดเตรียมไว้ต้อนรับน้องใหม่ ภายในซุ่ม

มีการเล่นหยอกเย้าและแกล้งน้องใหม่รูปแบบต่างๆ ถึงขั้นเขียนหน้าเขียนตาทำเสื้อผ้าน้องใหม่สกปรกเลอะเทอะ หรือสั่งน้องใหม่ร้องรำทำเพลงหรือกิริยาแปลกประหลาดชวนขัน ซึ่ง “เจ้าฟ้านิสิตอักษรศาสตร์” ทรงร่วมกิจกรรมด้วยเป็นที่สนุกสนานประทับใจผู้ได้พบเห็นอย่างยิ่ง พระเสโทหลังไหลตลอดเวลา แม้กระนั้นก็แย้มพระสรวลเสมอ ไม่เคยทรงแสดงว่าเบื่อหน่ายหรือรำคาญใครๆ เลย^{๒๐}

กิจกรรมสำหรับน้องใหม่อีกกิจกรรมหนึ่งที่ “เจ้าฟ้านิสิตอักษรศาสตร์” ทรงเข้าร่วมคือการซ้อมร้องเพลงเชียร์ ทรงปฏิบัติเช่นเดียวกับนิสิตน้องใหม่อื่นๆ การซ้อมร้องเพลงเชียร์นี้มักจะเริ่มขึ้นในเวลาเที่ยงตรง อันเป็นเวลารับประทานอาหารกลางวัน ดังนั้นนิสิตน้องใหม่ที่จะเข้าร้องเพลงเชียร์จะต้องรีบกระวาดรับประทานอาหารกลางวันเสียตั้งแต่ในช่วงเวลา ๑๐.๕๐ น. - ๑๑.๑๐ น. ซึ่งเป็นเวลาหยุดให้นิสิตได้พักผ่อนหรือดื่มน้ำ หากอาจารย์ผู้สอนสอนเกินเวลา เวลารับประทานอาหารของนิสิตน้องใหม่ในช่วงนี้ก็เลยสั้นลงไปอีก แต่ “เจ้าฟ้านิสิตอักษรศาสตร์” ก็ทรงสามารถเสวยพระกระยาหารกลางวันในช่วงเวลาสั้นเพียงสิบกว่านาที แล้วทรงเข้าร่วมร้องเพลงเชียร์ในฐานะนิสิตน้องใหม่ได้เสมอ หลายปีต่อมาหลังจากที่ทรงสำเร็จการศึกษาไปแล้ว ทรงกล่าวถึงชีวิตนิสิตอักษรศาสตร์ชั้นปีที่ ๑ ไว้อย่างสนุกสนาน^{๒๑}

^{๒๐} มุลนิธิสายใจไทย, *เรื่องเดิม*, หน้า ๑๒.

^{๒๑} มุลนิธิสายใจไทย, *เรื่องเดิม*, หน้า ๘.

“การเรียนปีที่ ๑ เป็นปีที่ข้าพเจ้าคิดว่าเรียนลำบาก แต่ก็ตื่นเต้น ทำท่ายและสนุกสนาน เพราะว่า จะต้องทำความรู้จักกับอาจารย์และเพื่อนใหม่ๆ มากมาย ทั้งเพื่อนในคณะและต่างคณะ ทั้งที่เป็นรุ่นพี่ และรุ่นเดียวกัน บางทีก็จำไม่ได้ แต่ก่อนเคยอยู่โรงเรียนจิตรลดา ซึ่งมีนักเรียนน้อยรู้จักกันหมดทุกคน นับว่าต้องปรับตัวมากอยู่ มานึกย้อนหลังแล้วรู้สึกว่ครูบาอาจารย์เพื่อนฝูง เขาก็อดทนกับข้าพเจ้า พอใช้ ข้าพเจ้ามักพูดซ้ำตะกุกตะกัก เขาก็ยอมฟังดี นานๆ ก็ว่าเอาบ้างว่าพูดแบบนี้่นำรำคาญ ต่อมา ข้าพเจ้าพูดดีขึ้นก็ชมเชย ครั้นพูดได้ดีแล้ว ข้าพเจ้าเลยไม่ยอมหยุดพูด กลายเป็นคนพูดมาก ทุกชั่วโมง ต้องหาเรื่องพูดในห้อง ชักถามอาจารย์บ้าง ตอบคำถามบ้าง

การพยายามจดจำชื่ออาจารย์และเพื่อนๆ ให้ได้ บางทีก็ยากสำหรับผู้มาใหม่ อาจารย์บางท่านมีหลายชื่อ ทั้งชื่อจริงและชื่อที่นิสิตตั้ง ก็ต้องจำให้ได้ทั้งสองชื่อหรือหลายชื่อ เมื่อพี่ใช้ให้ส่งหนังสือตามโต๊ะจะได้ส่งถูก สำหรับเพื่อนในวันแรกๆ ก็จำไม่ได้ เช่น ผาแฝด ป้อม - อ้วน มาคนละที่ก็ไม่ทราบว่าเป็นป้อมใครเป็นอ้วน”^{๒๒}

การเรียนชั้นปีที่ ๑ ในคณะอักษรศาสตร์นั้น หลายวิชาเป็นวิชาพื้นฐานสำหรับนักอักษรศาสตร์ เช่น การใช้ภาษาไทย วรรณคดีไทย ประวัติศาสตร์โลกตะวันออกและตะวันตก ประวัติศาสตร์ไทย ปรัชญาทั่วไป ปรัชญาศาสนา และภาษาบาลี - สันสกฤต นิสิตทั้งชั้นปีเรียนรวมกันในห้องใหญ่ คือห้องหมายเลข ๑๑๑ ตึกอักษรศาสตร์ ๑ (ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็นอาคารมหาจุฬาลงกรณ์) ในห้องเรียนมีการกำหนดที่นั่งตายตัวเรียงชื่อนิสิตตามตัวอักษร ก ไก่ถึง ฮ นกฮูก เพื่อสะดวกแก่เจ้าหน้าที่ทะเบียนคณะในเวลาเข้าไปเช็คชื่อนิสิต สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุตยา ประทับเรียนในช่วงท้ายๆ ของห้องในกลุ่มนิสิตที่มีชื่ออักษร ส เสือ การเรียนการสอนในห้องเรียนรวมนั้นส่วนใหญ่คือการบรรยาย (เลกเชอร์) และนิสิตจดคำบรรยายใส่สมุด สมุดจดคำบรรยายหรือ “สมุดเลกเชอร์” ของนิสิตอักษรศาสตร์นั้นเป็นเครื่องวัดความ “คงแก่เรียน” และตั้งใจเรียนของนิสิตเจ้าของสมุดได้เป็นอย่างดี นิสิตที่เอาจริงเอาจังกับการเรียนมาก สมุดเลกเชอร์ของนิสิตคนนั้นก็จะมีเต็มไปด้วยเนื้อหาการบรรยายของอาจารย์ประจำวิชา ชนิดที่เรียกว่า “จดมาได้ทุกถ้อยคำที่อาจารย์บรรยาย” และอาจใช้สมุดมากกว่า ๑ เล่มในแต่ละวิชา ทั้งสามารถใช้เป็น “ต้นฉบับ” ให้เพื่อนนิสิตที่ไม่คงแก่เรียนจนถึงเกียรจรรย์ได้ “ลอก” ไว้อ่านเตรียมสอบได้เป็นอย่างดี แต่หากใครเปิดดูสมุดเลกเชอร์ของ “เจ้าฟ้า นิสิตอักษรศาสตร์” จะพบว่าเนื้อหาการบรรยายที่ทรงจดได้ในสมุดของพระองค์ไม่ได้มีอะไรพิเศษกว่าสมุดของพระสหายคนอื่นๆ ทรงเป็น “นักจด” ความเร็วสูงพอๆ กับพระสหายหลายคน แต่ที่พิเศษกว่านั้น สมุดเลกเชอร์บางวิชาของเจ้าฟ้า นิสิตกลับปรากฏ “ภาพวาดแก้วเบือ” ลักษณะต่างๆ ที่เคยทรงเล่าว่าทรงวาดในเวลาที่ยังทรงง่วงหรือเกิดอาการเบือ ภาพวาดเหล่านั้นมีลักษณะต่างกันไป มีทั้งทรงลอกลวดลายที่ตกแต่งเพดานห้องเรียนในตึกอักษรศาสตร์ ๑ รูปดอกไม้ใบไม้ รูปการ์ตูนตัวสัตว์ต่างๆ ไปจนถึงทรงวาดหน้าพระอาจารย์ผู้สอนบางท่าน

ในชั้นปีที่สาม “เจ้าฟ้า นิสิตอักษรศาสตร์” ทรงเลือกศึกษาวิชาประวัติศาสตร์เป็นวิชาเอก นอกจากนั้นยังสนพระทัยเลือกศึกษารายวิชาในแผนกวิชาภาษาไทย ปรัชญา ภาษาบาลี - สันสกฤต ภาษาฝรั่งเศส และภาษาอังกฤษ การศึกษาวิชาประวัติศาสตร์ของพระองค์เป็นไปด้วยดี ทรงเน้นศึกษาเป็นพิเศษทางด้านประวัติศาสตร์ไทยและเอเชีย นอกจากจะทรงฟังคำบรรยายจากอาจารย์แล้ว ยังโปรดค้นคว้าเพิ่มเติมจากหนังสือต่างๆ ทั้งภาษาไทยและต่างประเทศ เพราะทรงมีความรู้เดิม

^{๒๒} สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, “รำลึกถึงเทวาลัยถิ่นอักษร” ใน *มณีพลอยร้อยแสง*, หน้า ๖๕๓.

ที่ทรงสั่งสมไว้จากพระอัยยาศัยโปรดการอ่านหนังสืออยู่แล้ว ศาสตราจารย์วิลาสวงค์ พงศะบุตร อดีตพระอาจารย์วิชา ประวัติศาสตร์ไทยและประวัติศาสตร์อเมริกา ยกให้พระองค์เป็น “เจ้ากรมข้อมูล” เนื่องจากทรงเอาพระทัยใส่เรื่องข้อมูลและ รายละเอียดของหัวข้อต่างๆ ในการศึกษามาก จนในการทรงทำรายงานประกอบการเรียนนั้น ทรงใส่ข้อมูลในรายงานอย่าง เต็มที่จนข้อมูลมากเกินไปจนความต้องการ พระอาจารย์ผู้สอนประจำวิชาต้องถวายนางานคืนให้ทรงย่อยข้อมูลลงบ้าง^{๒๓}

สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุทนต์ ทรงศึกษาวิชาประวัติศาสตร์อย่าง “นักเรียนประวัติศาสตร์” ไม่ใช่ศึกษาแบบท่องจำ หรืออ่านสิ่งใดก็เชื่อตามตำราไปหมดทุกเรื่อง เคยมีรับสั่งถึงความจำเป็นของคนเรียนประวัติศาสตร์ ที่ต้องอ่านหนังสือให้มากกว่า

“จริงอยู่การเรียนประวัติศาสตร์นั้นเป็นเรื่องของการใช้ความคิดวิเคราะห์และพยายามนำเสนอแนวคิดใหม่ต่อความรู้ประเด็นต่างๆ ในประวัติศาสตร์ แต่หากผู้เรียนไม่มีพื้นฐานคือความรู้ข้อมูลและ รายละเอียดของเรื่องที่จะนำมาคิดวิเคราะห์ แล้วจะไปเรียนประวัติศาสตร์ได้อย่างไร เรียนไปก็ไม่สนุก แพ้คนที่อ่านหนังสือมากกว่า”^{๒๔}

พระอัยยาศัยข้างตั้งข้อสังเกต ข้างซักถามตั้งแต่ทรงพระเยาว์นั้นส่งผลให้ทรงศึกษาวิชาประวัติศาสตร์ได้อย่าง สนุกสนาน เวลาเมื่อประเด็นใดที่ทรงสงสัยก็โปรดทรงซักถามพระอาจารย์ หรือทรงแสดงความเห็นในชั้นเรียน ยิ่งไปกว่านั้น โปรดเสด็จไปสนทนากับพระอาจารย์หลายท่านถึงห้องทำงาน รับสั่งสนทนาซักถามประเด็นความรู้ทางประวัติศาสตร์ที่ สนพระทัยหรือยังไม่เข้าใจพระทัย เวลาที่โปรดเสด็จไปทรงพบและสนทนากับพระอาจารย์คือเวลาเข้าก่อนเข้าชั้นเรียน เพราะ เสด็จมาถึงมหาวิทยาลัยเข้ามา นอกจากนั้นยังทรงร่วมทำกิจกรรมทางวิชาการด้านประวัติศาสตร์กับพระสหายที่เรียนวิชา ประวัติศาสตร์เป็นวิชาเอก โดยทรงเป็นกรรมการชมรมประวัติศาสตร์ของคณะอักษรศาสตร์ และทรงร่วมกับพระสหาย จัดพิมพ์หนังสือรวมบทความทางวิชาการที่เลือกสรรแล้วของนิสิตระดับปริญญาตรีและปริญญาโทของภาควิชาประวัติศาสตร์ ซึ่งได้พระราชทานชื่อหนังสือรวมบทความดังกล่าวว่า *สะพาน* รวมทั้งทรงพระราชนิพนธ์ค่านำหนังสือไว้ด้วย โดยทรงเน้นถึง ประโยชน์ของการศึกษาวิชาประวัติศาสตร์

“ประโยชน์ของวิชาประวัติศาสตร์อย่างหนึ่ง คือ ช่วยให้ผู้ศึกษาได้รู้จักใช้ความคิด รู้จักหาเหตุผล จากข้อมูลต่างๆ ที่มีอยู่เป็นการลับสมองและทำให้ได้รับความรู้อันเป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต และปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม ในแง่นี้ ประวัติศาสตร์ไม่ได้ขึ้นอยู่กับข้อมูลที่รวบรวมไว้เพียง อย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับการศึกษา ประเมินคุณค่าของข้อมูลในแง่มุมใหม่ๆ (ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำได้เสมอ) รวมทั้งยังเป็นการคาดคะเนแนวโน้มในอนาคตด้วย”^{๒๕}

พระราชนิพนธ์ค่านำหนังสือ *สะพาน* ที่ยกขึ้นอ้างข้างต้นนั้น สะท้อนให้เห็นว่าทรงรู้จักและเข้าพระทัยในธรรมชาติ ของวิชาประวัติศาสตร์ในมุมมองของนักอักษรศาสตร์เป็นอย่างดี ขณะเดียวกันก็ยิ่งสะท้อนให้เห็นว่าทรงตระหนักว่าวิชา ประวัติศาสตร์ไม่ได้มีฐานะเป็นวิชาการในสายอักษรศาสตร์ที่เรียนไปเพื่อเข้าใจการกระทำและความรู้สึกนึกคิดของมนุษยชาติ

^{๒๓} วิลาสวงค์ พงศะบุตร, “สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี กับวิชาประวัติศาสตร์” ใน *สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยาม บรมราชกุมารีกับการอนุรักษ์มรดกไทย*, หน้า ๖๔.

^{๒๔} สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, “ข้อคิดเกี่ยวกับหนังสือสำหรับนิสิตอักษรศาสตร์”, ใน *มนัสนิพนธ์ร้อยแสง*, หน้า ๓๗๔.

^{๒๕} สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, “พระราชนิพนธ์ค่านำ”, ใน *สะพาน : รวมบทความทางประวัติศาสตร์*, หน้าคำนิยม.

ในอดีต หรือเพื่อใช้ความสามารถในการเขียนหนังสือเรียงเรียงอดีตออกมาเป็นองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์เท่านั้น แต่วิชาประวัติศาสตร์มีสถานะของความเป็นวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์ ที่เมื่อศึกษาแล้วสามารถนำองค์ความรู้ที่เรียนไปฝึกความคิดอย่างมีเหตุมีผล รวมทั้งทำความเข้าใจสังคมได้ด้วย

อย่างไรก็ตามการศึกษาของ “เจ้าฟ้านิสิตอักษรศาสตร์” ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยก็ไม่เชื่อว่าจะราบรื่นปราศจากอุปสรรคอยู่ตลอดเวลา การที่ทรงดำรงอยู่ในพระสถานะสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ นั้น ทำให้ต้องทรงใช้เวลาส่วนหนึ่งไปกับการปฏิบัติพระกรณียกิจต่างๆ ตามพระราชสถานะ โดยเฉพาะการโดยเสด็จพระราชดำเนินสมเด็จพระบรมชนกนาถและสมเด็จพระบรมราชชนนีไปทรงเยี่ยมราษฎรในส่วนภูมิภาคทั่วราชอาณาจักร ไม่เว้นแม้แต่ในช่วงเวลาที่มหาวิทยาลัยเปิดภาคเรียนอยู่ เป็นเหตุให้จำเป็นต้องทรงร้องขอต่อทางมหาวิทยาลัยเป็นกรณีพิเศษให้ทรงขาดเรียนในเวลาโดยเสด็จพระราชดำเนินไปในส่วนภูมิภาคได้ แต่ด้วยความเอาพระทัยใส่การศึกษาเล่าเรียนและพระวิริยะอุตสาหะ รวมทั้งน้ำใจเมตตริจากพระอาจารย์และพระสหาย ทำให้ทรงแก้ไขปัญหาการทรงขาดเรียนและเรียนไม่ทันพระสหายไปได้ ดังที่เคยมีรับสั่งว่า

“ระหว่างที่เรียนตั้งแต่ปีหนึ่ง ข้าพเจ้าต้องตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ในการเสด็จพระราชดำเนินแปรพระราชฐานไปต่างจังหวัด ไม่สามารถอยู่เรียนได้ครบถ้วน ข้าพเจ้าต้องทำหนังสือราชการขอมหาวิทยาลัยไม่ให้นับเวลาเรียน ซึ่งเขาก็ไม่นับ ถ้าเขานับข้าพเจ้าก็ต้องออกไปเรียนมหาวิทยาลัยเปิด วิธีการเรียนของข้าพเจ้าคือส่งคนมาอัดเทปไปฟังเวลาอยู่ต่างจังหวัด ข้าพเจ้าส่งการบ้าน รายงาน และเข้าสอบเหมือนนิสิตอื่น ข้าพเจ้าเรียกอาจารย์ที่พูดในเทปทั้งหลายว่า เทปอาจารย์ อันเป็นคำสมาสของคำว่าเทปกับอาจารย์ การเรียนด้วยเทปอาจารย์นั้นไม่สนุกเหมือนเรียนกับอาจารย์จริงๆ ภาษาก็ไม่ได้ ไม่เห็นภาพ ไม่เห็นกระดาน สมัยนั้นวีดีโอเทปยังไม่แพร่หลาย การคมนาคมก็ไม่สะดวกเหมือนในปัจจุบัน กว่าจะได้รับเทปก็หลายวัน เคราะห์ดีที่มีพวกเพื่อนช่วยเก็บเอกสาร ช่วยจดให้ เวลากลับกรุงเทพฯ ก็ช่วยสอนช่วยติวให้ อะไรที่ข้าพเจ้าเก่งก็ช่วยทวนและแก้งข้อสอบให้เพื่อนๆ ข้าพเจ้าเคยแก้งข้อสอบอย่างถูกต้อง ทำให้อาจารย์ตกใจนึกว่าข้อสอบรั่ว ข้าพเจ้าแก้งข้อสอบได้ แต่ก็ตอบไม่ได้ ต้องถามอาจารย์ คิดว่าท่านคงลำบากใจพอใช้เวลาอธิบายให้ข้าพเจ้า เรื่องการสอนหนังสือกันเองนั้น มีอาจารย์ท่านหนึ่งบ่นว่านิสิตนี้แปลก มีปัญหาอะไรแทนที่จะมาถามครูบาอาจารย์ซึ่งมีหน้าที่สอน กลับชอบถามกันเอง ข้าพเจ้าก็ชอบฟังรุ่นพี่ฟังเพื่อน การติวกันเช่นนี้ทำให้เห็นว่าไม่จริงเสมอไปที่การศึกษาระบบหน่วยกิตทำให้นิสิตขาดความสามัคคีกันแก่งกันเพราะต้องแข่งขัน เท่าที่เรียนมาเห็นพวกเพื่อนช่วยกันทุกคน

สรุปได้ว่าข้าพเจ้าเรียนกับเทปอาจารย์เสียมากกว่าเรียนกับอาจารย์ธรรมดา ตัวข้าพเจ้าเองไม่ชอบนัก แต่พวกที่อยู่ด้วยเขาชอบบอกว่า ทำให้ได้เรียนด้วย ดังนั้นถือได้ว่า คณะอักษรศาสตร์ได้จัดระบบมหาวิทยาลัยเปิดแบบตลาดวิชาการศึกษาระยะไกล (ไกลจริงๆ นั่งเครื่องบินสมัยนั้นหลายชั่วโมง) มานานแล้ว วิชาที่ข้าพเจ้าเรียนใช้ระบบนี้ได้ดี ใช้อ่านหนังสือฟังเทปก็พอ ถ้าเรียนอย่างอื่นก็ต้องปฏิบัติตามการต้องอยู่มหาวิทยาลัย”^{๒๖}

^{๒๖} สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, “รำลึกถึงเทวาลัยอักษร”, ใน *มณีพลอยร้อยแสง*, หน้า ๖๕๓ - ๕.

พระจริยาวัตรของ “เจ้าฟ้านิสิตอักษรศาสตร์” อีกประการหนึ่งที่ไม่แตกต่างจากนิสิตคนอื่น ๆ มีได้ทรง “เอาแต่เรียน” อย่างเดียว ทรงเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ทั้งของคณะอักษรศาสตร์ และของมหาวิทยาลัยเช่นเดียวกับนิสิตอื่นๆ อย่างสม่ำเสมอ มีข้อสังเกตว่ากิจกรรมที่ทรงเข้าร่วมนั้น เช่น ชมรมดนตรีไทย และชมรมวรรณศิลป์ ของสโมสรนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นั้น เป็นกิจกรรมที่ได้ทรงใช้ความรู้ทางอักษรศาสตร์ที่ทรงศึกษามาให้เกิดผลเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะในรูปของการมีส่วนร่วม ในการอนุรักษ์ภาษาและวัฒนธรรมไทย ซึ่งเป็นบทบาทที่สำคัญประการหนึ่งของนักอักษรศาสตร์ ประชาชนทั่วไปจึงมักจะได้เห็นภาพ “เจ้าฟ้านิสิตอักษรศาสตร์” ทรงดนตรีไทยในโอกาสต่างๆ ของมหาวิทยาลัยอยู่เรื่อยๆ แม้ว่าจะทรงเครื่องดนตรีได้หลายชนิดแต่โปรดทรงซอด้วงเป็นพิเศษ ส่วนกิจกรรมของชมรมวรรณศิลป์นั้น ครั้งหนึ่งทรงร่วมกับพระสหายอีกกลุ่มหนึ่ง เป็นผู้แทนของคณะอักษรศาสตร์ แข่งขันกลอนสตรระหว่างคณะในมหาวิทยาลัย ได้รับรางวัลชนะเลิศ โดยก่อนการแข่งขันนั้น ต้องทรงสละเวลาในช่วงที่ว่างเรียนมาทรงซ้อมแต่งกลอน และทรงแสดงความเป็น “ปฏิภาณกวี” ให้บรรดาพระสหายเห็นเป็นที่ประจักษ์ในการซ้อมอยู่บ่อยครั้ง ทั้งนี้ สืบเนื่องมาจากที่ทรงสนพระทัยในวรรณกรรมต่างๆ มาตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ นอกจากกิจกรรมของทางสโมสรนิสิตจุฬาลงกรณ์แล้ว ยังทรงเป็นสมาชิกชมรมภาษาไทย ชมรมภาษาตะวันออก และชมรมประวัติศาสตร์ในคณะอักษรศาสตร์ ทั้งยังทรงเป็นกองบรรณาธิการวารสาร *อักษรศาสตร์พิจารณา* ของชุมนุมวิชาการคณะอักษรศาสตร์อีกด้วย ในบางครั้งก็พระราชทานบทพระราชนิพนธ์หลายเรื่องลงพิมพ์ในวารสารดังกล่าว เช่น เรื่อง “การเดินทางไปร่วมพิธีพระบรมศพพระเจ้ากุสุมาปที ๖ ออดอล์ฟ” แห่งประเทศสวีเดน และร้อยกรองต่างๆ

“เจ้าฟ้านิสิตอักษรศาสตร์” ทรงปฏิบัติพระองค์ตามระเบียบประเพณีของทางมหาวิทยาลัยอย่างเคร่งครัด ตั้งแต่การทรงฉลองพระองค์เครื่องแบบนิสิตอย่างถูกระเบียบในวันที่เสด็จมาทรงพระอักษร ทรงเข้าร่วมพิธีการต่างๆ ที่มหาวิทยาลัย และคณะอักษรศาสตร์จัดขึ้น เช่น พิธีไหว้ครู และพิธีปฏิญาณตนเป็นนิสิตใหม่คณะอักษรศาสตร์ เป็นต้น นอกจากนี้ ในคราวที่คณะอักษรศาสตร์จัดงานพัฒนาคณะ นิสิตมาช่วยกันเก็บเศษกระดาษ ทำความสะอาด ตลอดจนปลูกต้นไม้ประดับคณะเพิ่มเติม ก็ทรงเข้าร่วมอย่างขยันขันแข็ง ถึงทรงจับจอบฟันดินปลูกต้นไม้ก็ทรงทำมาแล้ว

ในคณะอักษรศาสตร์นั้นพระองค์ทรงได้รับฉายาว่าเป็น “หนอนหนังสือ” ซึ่งก็เป็นฉายาอันสะท้อนคุณสมบัติที่สำคัญอีกประการของนักอักษรศาสตร์ นอกจากจะสนพระทัยในการอ่านหนังสืออย่างจริงจังแล้ว ยังทรงเป็นนักสะสมหนังสือด้วย หนังสือที่มีคุณค่าบางเล่ม ซึ่งไม่ทรงมีแต่พระสหายมี ก็ทรงยืมหนังสือเหล่านั้นจากพระสหายไปอ่าน เพื่อมิให้พลาดหนังสือเล่มนั้นไป การอ่านหนังสือเป็นจำนวนมากทำให้ทรงรอบรู้วิชาการต่างๆ เช่น ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ภาษาไทย และภาษาตะวันออกเป็นอย่างดี

“เจ้าฟ้านิสิตอักษรศาสตร์” มีปัจจัยสนับสนุนให้ทรงศึกษาในคณะอักษรศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประการหนึ่งคือ การมีพระพลานามัยอันสมบูรณ์ โปรดทรงกีฬา และออกกำลังกายต่างๆ ระหว่างที่ทรงศึกษาอยู่นั้น หากมีการแข่งขันกีฬา ก็จะทรงเข้าร่วมด้วยอย่างเต็มพระทัย ครั้งหนึ่งในวันสถาปนาคณะอักษรศาสตร์ได้ทรงร่วมการแข่งขันแชร์บอล และทรงร่วมทีม นิสิตแข่งชักเย่อกับทีมอาจารย์คณะอักษรศาสตร์ เป็นต้น กิจกรรมดังกล่าวนี้ทรงปฏิบัติด้วยความร่าเริงแจ่มใส เป็นที่ประทับใจแก่บรรดาพระอาจารย์ พระสหายรุ่นพี่และรุ่นน้องอย่างยิ่ง

ในเดือนกรกฎาคม ปี พ.ศ. ๒๕๒๐ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุตยา ทรงสำเร็จการศึกษา ได้รับพระราชทานปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง ด้วยคะแนนเฉลี่ย ๓.๙๘ ทั้งทรงได้รับพระราชทานเหรียญทองเรียนเยี่ยมตลอดหลักสูตร ความสำเร็จอย่างงดงามในการศึกษาวิชาการด้านอักษรศาสตร์ในระดับปริญญาตรีนี้ เป็นเหตุหนึ่งอันนำความปิติยินดีมาสู่สมเด็จพระบรมชนกนาถ ซึ่งได้ทรงพระกรุณา

โปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาเฉลิมพระอิสริยยศกิติ์ขึ้นเป็น สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี ในโอกาสกษัตริย์พระราชมหิ์เฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๐

การศึกษาวิชาการด้านอักษรศาสตร์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีนั้น ไม่ได้หยุดลงเพียงการทรงศึกษาวิชาประวัติศาสตร์ในระดับปริญญาตรีเท่านั้น ความสนพระราชหฤทัยในวิชาภาษาบาลี-สันสกฤต ภาษาไทย และภาษาเขมร รวมทั้งวิชาโบราณคดี อันถือเป็นแขนงหนึ่งในวิชาอักษรศาสตร์ เป็นแรงบันดาลใจให้ทรงสอบเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโท ด้านจารึกภาษาตะวันออก (ภาษาสันสกฤต และภาษาเขมร) ณ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร และสาขาภาษาบาลี-สันสกฤต จากภาควิชาภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยพร้อมกันในสองหลักสูตร การศึกษาของพระองค์ในระดับปริญญาโทที่มหาวิทยาลัยศิลปากรต่างไปจากการเรียนระดับปริญญาตรีในคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ด้วยเป็นการศึกษาวิชาอักษรศาสตร์ชั้นสูง ที่ผู้ศึกษาจะต้องค้นคว้าวิจัย และผลิตองค์ความรู้ในรูปวิทยานิพนธ์ ที่คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากรนั้น “สมเด็จพระเจ้าฟ้ามหจักรีศึกษาปริญญาโท” ต้องทรงศึกษาวิชาเฉพาะด้านภาษาสันสกฤต ภาษาเขมร วิชาเกี่ยวกับการอ่านจารึก และวิชาด้านโบราณคดี แต่ละรายวิชาเป็นองค์ความรู้ในระดับที่สูง ชับซ้อน และผู้เรียนต้องศึกษาในเชิงวิเคราะห์มากกว่าการเรียนในระดับปริญญาตรี อักษรศาสตร์ชั้นสูงที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สนพระราชหฤทัยศึกษาในระดับปริญญาโทที่มหาวิทยาลัยศิลปากรนั้น คือวิชาการอ่านและแปลจารึกโบราณ

“พระองค์ทรงเป็นนักศึกษาต้นแบบที่ดีของนักศึกษาปริญญาโท ทรงศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม และรับสั่งถามเสมอเมื่อทรงสงสัย นอกจากนี้ ยังทรงมีพระดำริที่มีประโยชน์อย่างมากต่อวิชาการนั้นๆ ทรงอ่านและเขียนตัวอักษรโบราณในจารึกได้อย่างถูกต้องและแม่นยำ อย่างพระวิทยานิพนธ์ ทรงเสนอเรื่อง “จารึกพบที่ปราสาทพนมรุ้ง” ทรงได้รับการยกย่องจากนักปราชญ์ เพราะพระนิพนธ์เรื่องนี้เป็นเรื่องยากมาก ซึ่งผลการศึกษาของพระองค์ทำให้ได้ความรู้ใหม่ทางด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย ทั้งเรื่องที่มาและความหมายของคำว่า “พนมรุ้ง” พระองค์ทรงศึกษาและอธิบายไว้ว่า พนมรุ้งเป็นภาษาเขมร แปลว่าภูเขาใหญ่ และเป็นชื่อเดิมของภูเขาและปราสาทแห่งนี้มาแต่สมัยโบราณ ซึ่งเป็นที่ยอมรับในวงวิชาการโบราณคดีและใช้อธิบายจนถึงทุกวันนี้”^{๒๗}

ในระหว่างนั้น มีพระราชกิจมากจนทำให้ไม่สามารถทำวิทยานิพนธ์ในระดับปริญญาโทได้พร้อมกันทั้ง ๒ มหาวิทยาลัย พระองค์จึงตัดสินใจเลือกทำวิทยานิพนธ์เพื่อให้สำเร็จการศึกษาที่คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากรก่อน โดยทรงทำวิทยานิพนธ์หัวข้อเรื่อง “จารึกพบที่ปราสาทพนมรุ้ง” ทรงสำเร็จการศึกษาได้รับปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต และเข้ารับพระราชทานปริญญาบัตรเมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๒ หลังจากนั้น พระองค์ทรงทำวิทยานิพนธ์หัวข้อเรื่อง “ทศบารมีในพุทธศาสนาเถรวาท” ทรงสำเร็จการศึกษาได้รับปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต จากคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และทรงเข้ารับพระราชทานปริญญาบัตรเมื่อวันที่ ๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๔

^{๒๗} หม่อมเจ้าสุภัทราดิ ดิศกุล, “สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี”, ใน เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๔.

การทรงศึกษาวิชาการด้านอักษรศาสตร์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ยังคงดำเนินต่อไป แม้จะทรงสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทมาตั้งแต่จบจากมหาวิทยาลัยศิลปากรและจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยแล้ว สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ยังทรงมุ่งมั่นศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีบัณฑิตที่คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยพระองค์ผ่านการสอบคัดเลือกด้วยคะแนนเป็นอันดับหนึ่ง ในบรรดาผู้เข้าสอบทั้งหมด และทรงเป็นนิสิตปริญญาการศึกษาตรีบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์ รุ่นที่ ๔ แม้ว่าในการทรงศึกษาระดับปริญญาเอกนี้จะเป็นการทรงเข้าไปศึกษาวิจัยในสาขาศึกษาศาสตร์ แต่แท้ที่จริงแล้วได้ทรงประยุกต์ความรู้ทางอักษรศาสตร์ที่ทรงศึกษามาเพื่อการทำวิจัย พระองค์ทรงทำวิทยานิพนธ์ในหัวข้อเรื่อง “การพัฒนาวัตกรรมการเสริมทักษะการเรียนการสอนภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย” ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าทรงตั้งพระทัยจะทรงประมวลความรู้ทางอักษรศาสตร์ที่ได้ทรงศึกษามาทั้งในระดับปริญญาตรีและปริญญาโทมา “ต่อยอด” เป็นงานวิจัยด้านศึกษาศาสตร์ เนื่องจากทรงตระหนักว่าสภาพการเรียนการสอนภาษาไทยนั้นมีปัญหา เพราะนักเรียนไม่ค่อยสนใจเรียนภาษาไทย มีความรู้ความสามารถ ทักษะในการเข้าใจและใช้ภาษาไม่เพียงพอ พระองค์จึงทรงนำเสนอวิธีการสอนภาษาไทยในลักษณะนวัตกรรมเสริมทักษะการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมความสนใจในการเรียนภาษาไทยของนักเรียนและเป็นสื่อที่จะช่วยให้ครูสอนภาษาไทยได้ง่ายขึ้น พระองค์ทรงสอบผ่านวิทยานิพนธ์อย่างยอดเยี่ยม สภามหาวิทยาลัยอนุมัติให้ทรงสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาเอก เมื่อวันที่ ๑๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๙

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ เป็นเจ้าฟ้าหญิงพระองค์แรกในประวัติศาสตร์ของพระบรมราชจักรีวงศ์ที่ทรงสำเร็จการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย แต่เป็นมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ ในขณะที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นเจ้าฟ้าหญิงพระองค์แรกที่ทรงสำเร็จการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยในประเทศไทย ทั้งในระดับปริญญาตรี อักษรศาสตรบัณฑิต จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ระดับปริญญาโท ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต จากมหาวิทยาลัยศิลปากร และอักษรศาสตรมหาบัณฑิต จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และระดับปริญญาเอก การศึกษาดุษฎีบัณฑิต จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ในฐานะบัณฑิตสี่ปริญญาจากสามมหาวิทยาลัย สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงแสวงหาความรู้จากหลักสูตรการศึกษาระดับอุดมศึกษาและประสบการณ์ชีวิตนิสิตนักศึกษาในรั้วของทั้งสามมหาวิทยาลัย ไม่ต่างจากนิสิตนักศึกษาคนอื่น ๆ กล่าวได้ว่าทรงใช้ชีวิตในช่วงที่ทรงเป็นนิสิตนักศึกษาอย่างคุ่มค่ามาก ทั้งด้านการเรียนและกิจกรรมเมื่อทรงพ้นจากชีวิตการเรียนในรั้วมหาวิทยาลัยแล้ว สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ยังคงเป็นสตรีไทยที่ดำเนินชีวิตอยู่ในโลกของภูมิปัญญาโดยตลอด ทรงใช้ความรู้ทางอักษรศาสตร์ประกอบอาชีพเป็นครูสอนศิษย์นักเรียน นายร้อยพระจุลจอมเกล้ามาแล้วกว่า ๒๐ รุ่น ทั้งทรงงานด้านการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมของชาติอย่างต่อเนื่อง พระองค์ยังทรงใฝ่พระราชหฤทัยศึกษาค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับวิทยาการแขนงอื่นๆ เพิ่มเติมอยู่เสมอ เพื่อทรงนำไปใช้ประกอบพระราชวิจารณ์ญาณในการช่วยเหลือราษฎรตามรอยพระยุคลบาท และเพื่อทรงแบ่งเบาพระราชภารกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงศึกษาเพิ่มพูนความรู้ทั้งด้านทรัพยากร การชลประทาน และเทคโนโลยีสมัยใหม่ โดยทรงสมัครเข้าร่วมการอบรมฝึกภาคสนาม การประชุม สัมมนา และการศึกษาดูงานทั้งในประเทศและต่างประเทศจำนวนมาก เช่น ด้านการสำรวจและแผนที่ การฝึกปฏิบัติด้านคอมพิวเตอร์ ด้านภาพถ่ายจากดาวเทียม โภชนาการ หรือแม้แต่ทรงศึกษาภาษาและวัฒนธรรมต่างประเทศอันเป็นความรู้ด้านอักษรศาสตร์ไปอย่างต่อเนื่อง ทรงบูรณาการความรู้ทางอักษรศาสตร์เข้ากับวิชาการเหล่านี้ในการทรงงานให้เกิดประโยชน์แก่ประเทศชาติตลอดมา

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ยังคงโปรดการทรงศึกษาความรู้ต่างๆ ด้วยพระองค์เอง อยู่ตลอดจนถึงทุกวันนี้ เห็นได้จากการเสด็จไปทรงเลือกซื้อหาหนังสือด้วยพระองค์เองทั้งในและต่างประเทศ การเสด็จพระราชดำเนินเข้าร้านหนังสือนั้นถือเป็นเวลาในการแสวงหาความสุขส่วนพระองค์เองในโลกแห่งภูมิปัญญา ในการแสวงหาความรู้นั้นสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็นนักวิชาการชั้นเยี่ยม กล่าวคือจะทรงแสวงหาความรู้สูงสุดเท่าที่ฟังจะหาได้ โดยจะทรงศึกษาวิเคราะห์จนรู้แจ้ง รู้ลึกถึงแก่นแท้ของความรู้เรื่องนั้นๆ จริงๆ ดังที่เคยมีพระราชดำรัสว่า

“ความรู้ที่เราเรียนนี้ มักเป็นความรู้กลางๆ หรือความรู้เฉลี่ย ซึ่งในทางปฏิบัติจริงๆ อาจจะยังไม่ได้ทันที ต้องเรียนให้ได้ความรู้สูงสุดจริงๆ อันจะนำไปใช้งานได้จริงๆ เพราะความรู้กลางๆ ก็คงแก้ปัญหาได้กลางๆ เท่านั้นเอง”

“...แวดวงชีวิตของฉันแต่ไหนแต่ไรมา มีอยู่สองประการคือ วงการวิชาการ แวดวงของครูบาอาจารย์ ผู้รู้ในสาขาวิชาต่างๆ ทั้งในสายศิลปวัฒนธรรมและเทคโนโลยี กับอีกวงการคือ เรื่องของการพัฒนาสังคมให้เจริญก้าวหน้า งานที่เห็นพ่อแม่ทำมาตลอดตั้งแต่รู้ความคือ การทำให้ผืนแผ่นดินและทุกคนในแผ่นดินมีความเจริญรุ่งเรือง เน้นหนักในการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ผู้ที่มีความทุกข์ยาก เราคลุกคลีอยู่กับคนที่ลำบากยากแค้น หาทางบรรเทาความเดือดร้อนของคน...การเรียนรู้จักบุคคลต่างๆ สรรพวิทยาที่ได้พบ ให้ความเป็นพื้นเป็นหมื่นปีก็ยังไม่พอจะเรียนรู้ได้ทัน ชีวิตเราคงไม่ถึงร้อยปี ทุกๆ วันที่ผ่านมาก็มีความตื่นตาตื่นใจที่อยากไขว่คว้าแสวงหา ข้าพเจ้าจึงพยายามทำความเข้าใจกับเรื่องราวต่างๆ ที่ได้พบเห็น ได้ยินคำบอกเล่า อ่านจากหนังสือ...”^{๒๘}

ความรู้ด้านอักษรศาสตร์กับการทรงงานเป็น “ครู”

ย้อนหลังไปในอดีตเมื่อวันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๑๖ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุดาฯ เสด็จมาทรงเข้าสอบสัมภาษณ์ที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในระหว่างการสัมภาษณ์ คณะอาจารย์ผู้สอบสัมภาษณ์ได้ทูลถามคำถามหนึ่งว่า “เพราะเหตุใด พระองค์ทรงเลือกศึกษาในคณะอักษรศาสตร์?”

“เพราะต้องการจะเป็นครู”

คือคำตอบของสมเด็จพระเจ้าลูกเธอพระองค์นั้นที่แสดงให้เห็นถึงความตั้งพระทัยอย่างแน่วแน่ที่จะทรงก้าวเข้าสู่อาชีพที่สังคมไทยเปรียบเหมือน “เรือจ้าง”

ในเวลาอีก ๔ ปีต่อมา พระองค์ก็ได้สัมผัสกับความเป็นครูครั้งแรก โดยทรงรับเป็นอาจารย์พิเศษบรรยายวิชาการธรรมไทย (เฉพาะบางหัวข้อ) แก่นิสิตชั้นปีที่ ๒ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จากนั้นต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๒๓ ทรงรับเชิญเป็นองคมนตรีบรรยายพิเศษ วิชาประวัติศาสตร์ไทยให้แก่นักเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ในหัวข้อเรื่อง “การพัฒนาบ้านเมืองในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว” อันเป็นการนำทางให้พระองค์ทรงเข้ารับราชการเป็นอาจารย์ประจำส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ดังที่เคยทรงพระอักษรไว้ในพระราชนิพนธ์บทความเรื่อง “๑๐ ปีในรั้วแดงกำแพงเหลือง” ว่า

^{๒๘} สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, *ทัศนะจากอินเดีย*, หน้า ๒๘๘.

“...พลตรียุทธศักดิ์ คล่องตรวจโรด ซึ่งเป็นราชองครักษ์และเป็นคนคุ้นเคยกับข้าพเจ้าเข้าดำรงตำแหน่ง ผู้บัญชาการโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า มาชวนให้ข้าพเจ้าเข้าทำงานที่โรงเรียน จปร. เป็นอาจารย์สอนประวัติศาสตร์ ข้าพเจ้าเห็นว่า เป็นงานที่ข้าพเจ้าคงพอจะทำได้ ในขณะนั้น ข้าพเจ้าเพิ่งสำเร็จการศึกษา มีความกระตือรือร้นที่จะทำอะไรที่สร้างสรรค์ ทำตัวให้เป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติและสังคมให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ยิ่งไปกว่านั้นข้าพเจ้ายังมีใจรักที่เป็นครู จึงตกลงใจรับราชการที่นี้ ได้ดำเนินการเรื่องเอกสารการสมัครเข้าทำงานครบตามระเบียบปฏิบัติที่ได้รับคำแนะนำ...”^{๒๘}

เมื่อวันที่ ๒๔ ธันวาคม ๒๕๒๓ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงตัดสินพระทัยเข้ารับราชการในกองทัพบก ที่ส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า อันเป็นสถาบันที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยมหาราช ทรงสถาปนาขึ้นด้วยพระบรมราชปณิธานที่จะให้การศึกษอบรมและฝึกหัดนักเรียนนายร้อย เพื่อออกไปรับราชการเป็นนายทหารสัญญาบัตรของกองทัพบก สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเข้าดำรงตำแหน่งอาจารย์กองวิชาประวัติศาสตร์ ส่วนการศึกษา ทรงปฏิบัติราชการด้วยความเรียบร้อยมากกว่า ๓ ทศวรรษ จนทรงขึ้นสู่ตำแหน่งผู้อำนวยการกองวิชาประวัติศาสตร์

ตลอดระยะเวลากว่า ๓ ทศวรรษ ในฐานะที่ทรงสำเร็จการศึกษาในสาขาวิชาประวัติศาสตร์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงวางแนวการสอนและทรงปรับปรุงเนื้อหาวิชาประวัติศาสตร์ที่ทรงสอนให้ทันสมัย และเหมาะสมกับนักเรียนนายร้อยอยู่เสมอ เช่น วิชาประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเป็นวิชาที่ให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งเป็นเพื่อนบ้านข้างเคียงของประเทศไทย เพื่อให้ นักเรียนนายร้อยมีความรู้พื้นฐานที่จะสามารถนำไปวิเคราะห์สถานการณ์ของประเทศเพื่อนบ้านเหล่านั้น ที่มีความเกี่ยวพันใกล้ชิดกับไทยทั้งทางด้านการเมืองและการทหาร รายวิชานี้จึงเป็นวิชายอดนิยมที่นักเรียนนายร้อยให้ความสนใจเลือกศึกษาเป็นอันมาก นอกจากนั้น พระองค์ยังทรงเป็นที่ปรึกษาให้กับคณาจารย์ในสายวิชาสังคมวิทยา และวิชาพัฒนาชุมชน เพื่อเสริมนโยบายยุทธศาสตร์พัฒนา ทรงเป็นประธานในการจัดทำตำรา และทรงสนับสนุนการนำนักเรียนนายร้อยไปศึกษานอกสถานที่ เพื่อให้ได้สัมผัสสถานที่จริง

พระคุณลักษณะความเป็นครู

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงแสดงความตั้งพระราชหฤทัยที่จะเป็นครูมาตั้งแต่แรก ทรงเข้าศึกษาระดับปริญญาตรีที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เท่ากับว่าทรงมีแรงบันดาลใจที่จะทรงสอนหนังสือมาตั้งแต่แรกแล้ว เมื่อทรงสำเร็จการศึกษาและทรงเข้ารับราชการเป็นอาจารย์ในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า คือได้ทรงประกอบอาชีพครูจริงๆ แล้ว ได้ทรงสั่งสมประสบการณ์และพระคุณลักษณะความเป็นครูอย่างต่อเนื่อง จนในทุกวันนี้ได้ทรงประกอบอาชีพครูมาแล้วเกิน ๓ ทศวรรษ ทรงเป็นครูผู้ได้รับยกย่องว่าประกอบด้วยพระคุณลักษณะสำคัญของความเป็นครู ๔ ประการคือ รอบรู้ สอนดี มีคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณ และมุ่งมั่นพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพครูที่คุรุสภากำหนด สำหรับให้ผู้ประกอบวิชาชีพครูยึดถือเป็นแนวปฏิบัติ^{๒๙}

^{๒๘} สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, “๑๐ ปีในรั้วแดงกำแพงเหลือง”, ใน *มณีพลอยร้อยแสง*, หน้า ๖๖๙.

^{๒๙} มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, “พระผู้เป็นดวงประทีปแห่งครู” ใน *สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เจ้าฟ้านักการศึกษา*, หน้า ๓๘๕.

ความรอบรู้

ความรอบรู้หรือความเป็นผู้ทรงภูมิรู้ในเนื้อหาสรรพวิทยาการต่างๆ เป็นคุณลักษณะที่สำคัญที่สุดของความ เป็นครู อาจกล่าวได้ว่าสำคัญเสียยิ่งกว่าความรู้ด้านหลักสูตรและวิธีการในการสอนเสียอีก ผู้เรียนวิชาหลักสูตรและการสอน อันเป็นวิชาเฉพาะของผู้ประกอบอาชีพครูในปัจจุบัน หากขาดเสียซึ่งความเป็นผู้รอบรู้หรือทรงภูมิรู้ ตลอดจน “ความแม่นยำ” ในเนื้อหาวิชาที่ต้องสอนอย่างแท้จริงแล้ว ความรู้ในเรื่องหลักสูตรการสอนของวิชาครูนั้นก็เป็อันไร้ค่า ไม่อาจเป็นครูที่ดีได้ เพราะขาดเสียซึ่งความรู้และความแม่นยำในเนื้อหาความรู้อันเป็น “ต้นทุน” ที่แท้จริงสำหรับการสอนหนังสือ ความรอบรู้ของ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี นั้น เป็นที่ประจักษ์กันโดยทั่วไปว่ามาจากความเป็นผู้ใฝ่พระราชหฤทัย เรียนรู้สรรพวิทยาการต่างๆ อย่างตั้งใจจริง อันเป็นพระคุณลักษณะประจำพระองค์มาตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ พิจารณาได้จาก พระปรีชาสามารถอันปรากฏในพระราชประวัติการศึกษาจากระดับที่ทรงพระเยาว์ จนถึงระดับสูงสุดของประเทศไทย ทรง ประสบความสำเร็จ ทรงความเป็นเลิศและเป็นหนึ่งตลอดระยะเวลาที่ทรงศึกษาทุกระดับ ทั้งนี้เป็นเพราะพระราชอัธยาศัย ประการหนึ่ง เมื่อเวลาที่พระองค์ทรงศึกษาความรู้เรื่องใดก็ตามจะทรงศึกษาถึงขั้นที่เรียกว่า “รู้ลึก” และ “รู้กว้าง” โดยวิธีทรง ศึกษาจากผู้ทรงคุณวุฒิในชั้นเรียนและที่ประชุมสัมมนาต่างๆ บ้าง ทรงศึกษาจากการค้นคว้าและทรงพระอักษรด้วยพระองค์ เองบ้าง เสด็จออกไปศึกษาและเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยพระองค์เองบ้าง จนได้ทรงสร้างเสริมความเป็น “ผู้ทรงคุณวุฒิ” ในศาสตร์ที่ทรงสนพระราชหฤทัย โดยเฉพาะประวัติศาสตร์ โบราณคดี และไทยศึกษา พระองค์ยังทรงมีหลักการเรียนรู้อันสำคัญ คือ ฟัง คิด ถาม และเขียน โดยทรงตั้งพระทัยฟัง ทรงสังเกตและ ทรงซักถามเรื่องราวต่างๆ ที่ได้พบเห็นและทรงจดลงสมุดบันทึก จึงทรงรู้กว้างและรอบรู้ในสรรพวิทยาการนานา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บุษกร กาญจนจารี พระอาจารย์ที่ปรึกษา เมื่อครั้งทรงศึกษาใน ระดับปริญญาตรีที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้บันทึก วิธีการเรียนของพระองค์ไว้ว่า

“นอกจากการตั้งพระทัยในชั้นเรียนแล้ว ในช่วงโง่งมจะเสด็จฯ ไปพบพระอาจารย์ผู้สอนในรายวิชา ต่างๆ ทรงมีคำถามมากมายที่จะทรงซักถาม เป็นคำถามซึ่งบางครั้งก็สืบเนื่องจากการบรรยายในชั้น บางครั้งก็สืบเนื่องจากการค้นคว้าเพิ่มเติมของพระองค์เอง และบางครั้งก็รับสั่งขอรายชื่อบทความ และหนังสือเพิ่มเติมจากที่ทรงค้นคว้าเองแล้ว”^{๓๐}

ด้วยเหตุนี้จึงจะเห็นได้ว่า แม้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จะมีได้ทรงศึกษาวิชาประเภท หลักสูตรและการสอนในสาขาครุศาสตร์มาในสมัยที่ทรงศึกษาในระดับปริญญาตรีและปริญญาโท แต่นั่นมิได้เป็นอุปสรรคขัดขวาง การเป็นครูที่ดีของพระองค์ได้ ทั้งนี้เพราะความเป็นผู้ทรงภูมิรู้ในสาขาวิชาที่ทรงสอนอย่าง “รู้จริง” “รู้ลึก” และ “รู้กว้าง” เป็นต้นทุน ทางภูมิปัญญาที่สำคัญของพระองค์ที่จะทรงนำไปถ่ายทอดความรู้แก่บรรดาศิษย์ของพระองค์ต่อไปได้ ดังที่ได้เคยทรง

“เวลาที่พระองค์ทรงศึกษา ความรู้เรื่องใดก็ตามจะทรงศึกษาถึง ขั้นที่เรียกว่า “รู้ลึก” และ “รู้กว้าง” ”

^{๓๐} วิลาสงศ์ พงศะบุตร บุญล้อม มะโนทัย และดำรง ธรรมารักษ์, “สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี กับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” ใน *รอยพระบาททยาตรายังจารึก*, หน้า ๔.

พระราชนิพนธ์เป็นกลอนพระราชทานพรปีใหม่เมื่อปีมะเส็ง พุทธศักราช ๒๕๕๖ ให้ทุกคนอย่าเพียรแสวงหาความรู้เพียงแค่ "งูๆ ปลาๆ" แต่ให้รู้ลึก รู้จริง

การสอนดี

ความสามารถในการสอนหรือการถ่ายทอดความรู้เป็นคุณลักษณะสำคัญรองจากความรอบรู้ เพราะผู้คนจำนวนมากมีความรู้มาก รู้ลึก รู้จริง แต่ไม่มีทักษะในการถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่นได้ ซึ่งอาจเรียกได้ว่าขาดทักษะของความเป็นครูเหมือนสำนวนไทยที่ว่า "ความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอด" ทักษะในการสอนหนังสือนั้นเป็นสิ่งที่เรียนรู้ ผักผ่อน และสร้างสรรค์กันได้ แม้ในโลกปัจจุบันจะมีวิชาด้านครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ เป็นสาขาวิชาเฉพาะสำหรับผู้ตั้งใจจะประกอบวิชาชีพครูเกิดขึ้น แต่ก็ไม่สามารถปฏิเสธได้ว่ามีครูอาจารย์อีกจำนวนมากทั้งในอดีตและปัจจุบันที่ประสบความสำเร็จในการสอนวิชาที่ตนเป็นผู้ทรงคุณวุฒิได้โดยไม่จำเป็นต้องศึกษาวิชาการด้านครุศาสตร์หรือศึกษาศาสตร์ในระดับปริญญาตรีมาก่อน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นหนึ่งในครูเหล่านั้น ทรงสร้างสมพระอัจฉริยภาพด้านการถ่ายทอดความรู้ ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับครู มาตลอดระยะเวลากว่า ๓ ทศวรรษที่ทรงประกอบวิชาชีพนี้มา ทรงร่วมวางโครงสร้างหลักสูตรการสอน วางแผนการสอน ทั้งยังทรงแสวงหาแนวทางพัฒนาเทคนิคและวิธีการสอนให้น่าสนใจด้วย เช่น พระองค์ทรงถ่ายทอดความรู้ ทักษะ และพระราชวินิจฉัยในเรื่องต่างๆ ที่ทรงมีประสบการณ์มาจริง ทั้งจากในประเทศและต่างประเทศแก่นักเรียน นายร้อย โปรดการตั้งคำถามไปตลอดช่วงเวลาการสอน เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนนายร้อยคิดหาเหตุผล ทั้งยังโปรดการเปิดประเด็นอภิปรายให้ลูกศิษย์ในชั้นเรียนได้ถกเถียงและแสดงความคิดเห็นในหัวข้อที่กำลังศึกษาอยู่ และด้วยพระอารมณ์ขัน ทำให้การเรียนการสอนแต่ละครั้งดำเนินไปอย่างมีคุณค่าและมีชีวิตชีวา นอกจากนี้ยังทรงวางแผนการสอนร่วมกับอาจารย์ประจำในกองวิชาประวัติศาสตร์ โดยทรงแบ่งแนวการสอนวิชาประวัติศาสตร์ของพระองค์เป็น ๒ ด้าน คือ ด้านหนึ่งเป็นการสอนที่เน้นการให้ข้อมูลและเนื้อหาประวัติศาสตร์และโบราณคดี เพื่อย้อนเรื่องราวในอดีต อีกด้านหนึ่งทรงสอนวิชาการที่จะโยงประวัติศาสตร์กับการพัฒนาชุมชนซึ่งเป็นเรื่องของการสร้างสิ่งใหม่ ทำให้นักเรียนเข้าใจว่าวิชาประวัติศาสตร์มีความสำคัญสำหรับการวางรากฐานให้สังคมปัจจุบันและการพัฒนาสังคมไปสู่อนาคตด้วย

การเตรียมการสอน

การเตรียมการสอนเป็นอีกคุณลักษณะที่สำคัญของคนเป็นครู ครูอาจารย์ไม่ว่าจะมีความรู้ในวิชาที่ตนสอนดีมากเพียงใดก็ไม่อาจปฏิเสธการเตรียมการสอนได้เลย การเตรียมการสอนช่วยให้ครูสามารถกำหนดขอบเขตการสอนในแต่ละครั้ง ครูจะสามารถสอนให้เนื้อหาครอบคลุมอยู่ในขอบเขตที่กำหนดนั้น โดยไม่สอนออกนอกเรื่องหรือสอนในสิ่งที่ไม่เกี่ยวข้อง กับบทเรียน อันจะทำให้เกิดผลเสียแก่ลูกศิษย์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นครูที่ทรงให้ความสำคัญกับการเตรียมการสอนมาก แม้จะทรงมีพระราชภารกิจมากมายในแต่ละวัน แต่พระองค์ทรงเตรียมการสอนล่วงหน้าโดยสม่ำเสมอ ทั้งด้านการเตรียมเนื้อหาการสอนในแต่ละสัปดาห์ และเตรียมเอกสารประกอบการสอนด้วยพระองค์เอง ในการเตรียมเนื้อหาการสอนนั้นทรงค้นคว้าจากหนังสือต่างๆ ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ โปรดทรงใช้ภาพและแผนที่ประกอบการทรงบรรยายทุกครั้ง ทรงจัดทำเอกสารประกอบการสอนในทุกหัวข้อที่ทรงบรรยาย ทำให้ทรงมีเอกสารประกอบการสอนพระราชทานแก่นักเรียนทุกครั้ง หากหัวข้อใดไม่ใช่หัวข้อที่ทรงชำนาญ จะทรงเชิญอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะเรื่องมาบรรยาย เพื่อให้ความรู้อย่างละเอียดแก่นักเรียนนายร้อย

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เคยทรงแสดงทัศนะในฐานะครูสอนประวัติศาสตร์ เกี่ยวกับการสอนว่า

“...ด้านวิธีการสอน พยายามใช้ทุกวิธีการเท่าที่จะทำได้ ได้แก่ การบรรยายถ่ายทอดความรู้ของอาจารย์ให้นักเรียน การเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมออกความคิดเห็น การให้นักเรียนอ่านหนังสือ การค้นคว้าในห้องสมุด การไปศึกษาต่อในสถาบันที่มีข้อมูล เช่น การออกไปสัมภาษณ์ ออกไปเห็นอะไรๆ ให้กว้างขวางและรู้จักโยงวิชาการต่างๆ ที่ได้เรียนรู้มาเข้าด้วยกัน ประวัติศาสตร์คือศาสตร์ที่ว่าด้วยความเป็นมา ไม่จำเป็นจะต้องเป็นอดีตที่ห่างไกลอย่างเดียว ความเป็นมาทุกอย่าง นาที่ที่เปลี่ยนไปก็ถือเป็นประวัติศาสตร์ โดยคิดอย่างกว้างที่สุด...”^{๑๒}

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นครูสอนวิชาประวัติศาสตร์ผู้ทรงให้ความสำคัญกับการสอนด้วยการนำนักเรียนออกไปทัศนศึกษาทั้งในและต่างประเทศ สถานที่ที่ทรงนำไปทัศนศึกษานั้น มีทั้งโบราณสถาน แหล่งโบราณคดี สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ พิพิธภัณฑสถาน นอกจากนี้ยังมีสถานที่ทางธรรมชาติที่เป็นแหล่งทรัพยากรสำคัญ ไม่เว้นแม้แต่โรงงานอุตสาหกรรมหรือโครงการก่อสร้างสาธารณูปโภคขนาดใหญ่ ในการไปทัศนศึกษานั้นนอกจากนักเรียนจะได้พบกับสถานที่จริงที่ได้เรียนผ่านไปแล้วในบทเรียน ซึ่งเต็มไปด้วยประวัติศาสตร์ในแง่มุมต่างๆ แล้ว ยังทรงแทรกความรู้ในเรื่องของความเป็นอยู่ของชุมชน การเจริญเติบโตของชุมชนในด้านต่างๆ ตามยุคตามสมัยไว้ด้วยทุกครั้งไป โดยทรงเน้นให้นักเรียนนายร้อยสามารถเชื่อมโยงความรู้ทางประวัติศาสตร์กับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโลกปัจจุบันได้ พระองค์ทรงวางแผนและเตรียมรายการทัศนศึกษาเป็นอย่างดี โดยกองวิชาประวัติศาสตร์ จะจัดพิมพ์เอกสารซึ่งมีลักษณะเป็นคู่มือทัศนศึกษา เพื่อให้นักเรียนนายร้อยได้รับประโยชน์จากการไปทัศนศึกษาแต่ละครั้ง ทรงพระราชนิพนธ์คำแนะนำให้นักเรียนนายร้อยทราบแผนการทัศนศึกษาและการเตรียมตัวศึกษาด้วย ในการทัศนศึกษาแต่ละครั้งจะโปรดให้นักเรียนแบ่งหน้าที่กันศึกษาและเก็บข้อมูล เพื่อทำรายงานการทัศนศึกษาเสนอด้วย

คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณ

อาชีพครูเป็นอาชีพสำคัญในกระบวนการสร้างและพัฒนาคน คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณจึงเป็นคุณลักษณะที่สำคัญยิ่งที่ครูจะขาดเสียมิได้ ครูนั้นนอกจากมีหน้าที่สอนความรู้ในทางวิชาการแล้ว ยังมีหน้าที่อบรมสั่งสอนศิษย์ให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม และอยู่ในระเบียบวินัย เพื่อให้ศิษย์เติบโตขึ้นไปเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพและเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติในอนาคต สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นครูผู้ก่อปรด้วยคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณครู การที่พระองค์ทรงคร่ำครึในอาชีพครูมาตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ ความที่ทรงยึดมั่นในเหตุและผล และทรงรักความยุติธรรม ทั้งทรงมีโอกาสได้โดยเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถไปทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจน้อยใหญ่ในทั่วทุกภูมิภาคของประเทศมาตั้งแต่ทรงพระเยาว์ ควบคู่กับการทรงศึกษาเล่าเรียน ทรงมีความเพียร ความอดทน และอดกลั้น ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจต่างๆ ซึ่งแม้ต้องเผชิญต่อความยากลำบาก ความเหนื่อยยากก็มิได้ทรงย่อท้อ และนอกจากนั้นบรรดาพระราชกรณียกิจส่วนใหญ่ที่ทรงปฏิบัตินั้น ล้วนเป็นไปเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของราษฎรเกือบทั้งสิ้น เท่ากับว่าทรงได้รับการปลูกฝังให้ทรงพระคุณธรรมในพระทัย โดยเฉพาะการช่วยเหลือ

^{๑๒} สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, “๑๐ ปีในรั้วแดงกำแพงเหลือง”, ใน *มณีพลอยร้อยแสง*, หน้า ๖๗๐.

ผู้คนโดยไม่เลือกที่รักมักที่ชัง อันเป็นจริยธรรมขั้นสูงที่น้อยคนนักจักมีโอกาสดำเนินปฏิบัติ เมื่อทรงเข้ารับราชการเป็นอาจารย์แล้ว จึงทรงเป็นครูที่เปี่ยมไปด้วยคุณธรรมและจริยธรรม

ประโยชน์ของการประยุกต์วิชาการด้านอักษรศาสตร์กับความเป็นครูของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี อันเป็นที่ประจักษ์ชัดอีกประการหนึ่งคือ พระองค์ทรงพยายามเน้นให้ลูกศิษย์ใช้สติปัญญาใคร่ครวญให้มาก ในการมองปัญหา ทรงสั่งสอนเสมอว่า อย่ามองปัญหาในมุมแคบ และให้แก้ปัญหาต่างๆ ด้วยความมีสติและใจเย็น และอย่าทำอะไรที่ค้านกับคำสั่งหรือนโยบายของผู้บังคับบัญชา เพราะเมื่อยังเด็กเรามองปัญหาแบบหนอน ซึ่งคลานอยู่บนดิน ในบริเวณแคบ ส่วนผู้ใหญ่จะมีประสบการณ์สูงจะมองปัญหาแบบนก คือมองในมุมกว้างไกลกว่า

พระองค์ยังเป็นครูที่ไม่เคยทรงใช้พระราชอำนาจกับลูกศิษย์นักเรียนนายร้อย ไม่เคยทรงลงโทษหรือดุด่าตม คะแนนความประพฤติผู้ใด และหากลูกศิษย์มีความผิดทางด้านการปกครอง และหวังพึ่งพระบารมีแล้ว จะไม่ทรงสนับสนุน อย่างเด็ดขาด ทรงปล่อยให้รับโทษทัณฑ์ตามที่ผู้บังคับบัญชาฝ่ายปกครองกำหนด

ปัจจุบันสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงดำรงตำแหน่งทั้งทางราชการและวิชาการที่สำคัญๆ หลายตำแหน่ง เช่น ทรงดำรงพระยศพลเอกหญิงแห่งกองทัพบกไทย เป็นศาสตราจารย์ผู้อำนวยการกองวิชาประวัติศาสตร์ ส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ปฏิบัติหน้าที่อาจารย์ประจำวิชาประวัติศาสตร์และสังคมวิทยา ทั้งทรงรับเชิญเป็นพระอาจารย์พิเศษของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และสถาบันอุดมศึกษาอื่นๆ เนื่องด้วยทรงรักและมุ่งมั่นในอาชีพครูเป็นที่สุด จึงทรงเป็นทูลกระหม่อมอาจารย์ของลูกศิษย์มากมายหลากหลายสถาบัน ทรงถ่ายทอดความรู้วิชาประวัติศาสตร์สู่เยาวชนของชาติ ทั้งประวัติศาสตร์ไทยและประวัติศาสตร์เอเชีย โดยทรงเน้นการศึกษาประวัติศาสตร์ให้สามารถนำมาเชื่อมโยงเป็นพื้นฐานความคิดสำหรับการดำรงชีวิต ในปัจจุบัน รวมทั้งเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนและสังคมอย่างยั่งยืน การปฏิบัติหน้าที่ครูสอนประวัติศาสตร์ผู้ทรงพระราชวิสัยทัศน์กว้างไกลนี้ยังทรงปฏิบัติอยู่จนถึงปัจจุบัน ด้วยพระราชหฤทัยอันเปี่ยมพลังมีล้นสุด

ความรู้ด้านอักษรศาสตร์กับการทรงงานด้านอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมไทย

การอนุรักษ์ หมายถึง การรักษาคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้สามารถใช้เป็นประโยชน์ให้ได้มากที่สุดและยืนนานที่สุดในสังคมโลกปัจจุบันมีสิ่งจำเป็นสองสิ่งซึ่งประชาคมโลกเห็นพ้องกันว่าให้อนุรักษ์ไว้เป็นมรดกของมนุษยชาติไปตราบนานเท่านาน สิ่งแรกคือมรดกทางอารยธรรมที่มนุษย์ในส่วนต่างๆ ของโลกสร้างสมมาแต่อดีตกาล ไม่ว่าจะอยู่ในรูปของสิ่งที่เป็นรูปธรรมหรือนามธรรม เพราะมรดกทางอารยธรรมนั้นเป็นสิ่งสะท้อนภูมิปัญญาและศักยภาพของมนุษย์ในอันที่จะสร้างสรรค์ความเจริญให้กับสังคมของตนได้ สิ่งพียงอนุรักษ์สิ่งที่สองได้แก่ทรัพยากรธรรมชาติซึ่งมนุษย์ในส่วนต่างๆ ของโลกได้นำมาใช้อุปโภคบริโภคสืบเนื่องกันมาไม่ขาดสาย เป็นทรัพยากรที่นับวันมีแต่จะสูญสิ้นไป และทรัพยากรธรรมชาติหลายประเภทนั้น หากปล่อยให้สูญสิ้นไปก็จะมีผลโดยตรงต่อการดำรงอยู่ของมวลมนุษยชาติบนพื้นพิภพ องค์การสหประชาชาติและรัฐบาลของประเทศต่างๆ ทั่วโลกจึงถือเป็นภารกิจสำคัญในอันที่จะสงวนรักษาและอนุรักษ์ทั้งมรดกทางอารยธรรมและทรัพยากรธรรมชาติที่อยู่ในความครอบครองของแต่ละประเทศให้คงคุณค่าและก่อให้เกิดคุณานุประโยชน์แก่มวลมนุษยชาติไปตราบนานเท่านาน

ประเทศไทยตั้งอยู่บนดินแดนอันเป็นแหล่งอารยธรรมเก่าแก่ของมวลมนุษยชาติแห่งหนึ่งในโลก อารยธรรมมนุษย์เริ่มต้นขึ้นในดินแดนที่เป็นประเทศไทยปัจจุบันมานานนับพันปีก่อนที่คนไทยจะเข้ามาตั้งถิ่นฐานและประสบความสำเร็จ

ในการสร้างบ้านแปงเมืองเป็นประชาคมรัฐอันมั่นคงสืบมาจนปัจจุบัน พระมหากษัตริย์ไทยตลอดมาทุกยุคทุกสมัยมีบทบาทนำในการสร้างสมรรถกทางอารยธรรมในสังคมไทยสืบกันมาไม่ขาดสาย มรดกทางอารยธรรมความเป็นไทยที่สำคัญที่ยังทรงคุณค่าท้าทายกาลเวลานับพันปีอยู่ ได้แก่ พระพุทธศาสนา และศิลปวัฒนธรรม อันมีพื้นฐานอยู่บนคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนา เช่น งานพุทธศิลป์ ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม ตลอดจนผลผลิตของความเจริญทางภูมิปัญญาในโลกของคนไทย เช่น ภาษาและตัวอักษรไทย อาหารการกิน ผ้าและสิ่งทอ เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย บ้านเรือนและวัสดุสิ่งของ ดนตรีและนาฏศิลป์ไทย รวมตลอดถึงวิถีชีวิตแบบไทยๆ มรดกทางอารยธรรมที่สั่งสมและวิวัฒนาการมานับพันปีในดินแดนประเทศไทยปัจจุบันนี้ยังคงสืบทอดต่อมาในสังคมไทยปัจจุบัน แต่อาจได้รับการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัยและอิทธิพลของอารยธรรมภายนอกที่เข้ามา โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันที่เรียกกันว่ายุคโลกาภิวัตน์ที่วัฒนธรรมการค้าเสรีของมวลมนุษยชาติได้รับการวิวัฒนาการมาจนเกือบเป็นมาตรฐานเดียวกันหมดทั้งโลก ด้วยความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี วัฒนธรรมโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้ความเจริญทางอารยธรรมบางประการที่มีมาแต่อดีต เช่น วิถีชีวิตไทยที่เคยผูกพันกับแม่น้ำ ลำคลอง ขนบธรรมเนียมประเพณีและพิธีกรรมบางอย่าง เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย หรือแม้แต่อาหารการกินของไทยแต่ดั้งเดิม ถูกมองว่าเป็นของ “ล้าสมัย” และ “พื้นสมัย” จนเกิดการละทิ้งมรดกอารยธรรมไทยเหล่านั้นไปนิยมความเจริญตามรูปแบบอารยธรรมโลกาภิวัตน์ซึ่งมีอารยธรรมจากโลกตะวันตกเป็นพื้นฐาน

สถาบันพระมหากษัตริย์ไทยมีบทบาทอันพิเศษโดดเด่นในประวัติศาสตร์สังคมไทย คือบทบาทของการเป็นบ่อเกิดและแหล่งธำรงรักษามรดกอารยธรรมไทย เมื่อเราศึกษาประวัติศาสตร์ไทยในแต่ละยุคสมัยจะพบว่า ความเจริญทางอารยธรรมของคนไทยทุกสิ่งทุกอย่างที่เอ่ยถึงมาข้างต้นนั้น สถาบันพระมหากษัตริย์มีบทบาทในการรังสรรค์ให้เกิดขึ้น ธำรงรักษาและสืบทอดเป็นวิถีแห่งความเป็นไทยไม่ให้ขาดสาย รวมทั้งอนุรักษ์และปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้มรดกแห่งความเป็นไทยนั้นยังคงคุณค่าสะท้อนความภาคภูมิใจในความเป็นไทยในประชาคมโลกมาได้จนปัจจุบันสมัย โดยเฉพาะพระมหากษัตริย์ในพระบรมราชจักรีวงศ์ทุกรัชกาล นับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชมาจนถึงพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ล้วนทรงมีบทบาทสำคัญในการสร้างสรรค์ ธำรงรักษา อนุรักษ์ ฟื้นฟู และปรับเปลี่ยน มรดกความเจริญทางอารยธรรมไทยให้ดำรงคงอยู่เป็นประโยชน์แก่คนไทยมาตลอด พระมหากษัตริย์ไทยตลอดจนสมาชิกในพระบรมราชวงศ์ ล้วนทรงอยู่ในสถานะ “ผู้อนุรักษ์และสืบทอด” มรดกทางอารยธรรมไทยจากอดีตสู่ปัจจุบัน

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี แม้เสด็จพระราชสมภพมาในช่วงระยะเวลาที่ราชสำนักไทยได้รับการปรับเปลี่ยนทั้งโครงสร้าง การบริหาร และวิถีชีวิตของสมาชิกในราชสำนักให้มีความทันสมัยตามแนวทางราชสำนักตะวันตกไปมากแล้ว แต่ก็ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าราชสำนักในยุคนั้นยังเป็นแหล่งรวมความเจริญทางอารยธรรมไทยที่มั่นคงอยู่ จึงเท่ากับว่าสมเด็จพระบรมราชกุมารีพระองค์นี้ทรงเจริญวัยขึ้นท่ามกลางความเจริญทางอารยธรรมด้านต่างๆ ของสังคมไทยระดับสูง ไม่ว่าจะเป็นพระพุทธศาสนา งานพุทธศิลป์และศิลปกรรมชั้นสูง ดนตรีและนาฏศิลป์ไทย ขนบราชประเพณีและพระราชพิธี เสื้อผ้าอาภรณ์พรรณ อาหารการกินและงานศิลปะประดิษฐ์ ไปจนถึงมารยาทและพิธีการทูตทั้งแบบไทยและสากล พระองค์ได้ทรงซึมซับความภาคภูมิใจในมรดกแห่งความเป็นไทย ด้วยตระหนักในคุณค่าของสิ่งเหล่านี้ที่ท้าทายกาลเวลามานานหลายศตวรรษ

การได้ทรงศึกษาวิชาการด้านอักษรศาสตร์มีส่วนสำคัญที่ทำให้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มิได้เพียงแต่ทรง “รู้ค่า” ของมรดกวัฒนธรรมไทยที่ได้ทรงสัมผัสมาตั้งแต่ครั้งทรงพระเยาว์เท่านั้น ยังทรงรับรู้ความเป็นไปของมรดกไทยหลายประการที่ผ่านกาลเวลาอันยาวนานนับศตวรรษมาจนถึงปัจจุบัน ก็มีอันมาได้รับการประเมินคุณค่าว่า

เป็นสิ่ง “ล้ำสมัย” ไปจน “ทันสมัย” ในโลกปัจจุบัน ทำให้มรดกไทยทั้งหลายเหล่านี้นับวันมีแต่จะถูกลืมนึกหาตัวผู้สืบทอดได้ยากขึ้นทุกวัน จนอาจจะสูญหายไปเป็นที่สุด ในฐานะผู้รู้ค่าของมรดกแห่งความเป็นไทยเหล่านี้ จึงทรงแสดงออกถึงความเป็น “นักอนุรักษ์” มรดกทางอารยธรรมทั้งหลายเหล่านั้น โดยทรงพยายามหาแนวทางในการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมไทยด้านต่างๆ อย่างเหมาะสม ให้สามารถดำรงคุณค่าสะท้อนความเป็นไทยได้ตามกาลสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป

การศึกษาพระราชประวัติของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทำให้ทราบว่า มรดกวัฒนธรรมไทยประการสำคัญที่เอาพระราชหฤทัยใส่และทรงมีบทบาทในการ “อนุรักษ์” ไว้ด้วยพระองค์เองคือดนตรีและนาฏศิลป์ไทย ได้ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ในหนังสือ *มณีพลอยร้อยแสง* ซึ่งธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด ได้จัดพิมพ์ขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๓ เกี่ยวกับเรื่อง “เหตุใดข้าพเจ้าจึงชอบดนตรีไทย” ว่าพระองค์เป็นคนหนึ่งที่ได้ยินเสียงดนตรีไทยมาตั้งแต่ประสูติ แต่ในเวลาที่ยังทรงพระเยาว์ก็ไม่ได้สนใจอะไรมากนัก ทรงมีความรู้สึกอยากเล่นเพียงนิดหน่อย แต่เมื่อได้เห็นและได้ฟังอย่างตั้งใจแล้ว จึงได้ทรงรู้แจ้งว่าเพลงไทยนั้น มีความไพเราะและสนุก คนไทยจำนวนมากเห็นว่าเพลงไทยเป็นเพลงที่ฟังแล้วน่าเบื่อ หรือไม่รู้เรื่อง แต่พระองค์ได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่าถ้ามีความใส่ใจที่จะศึกษาจริงๆ แล้วจะเข้าถึงความไพเราะ สนุกสนาน ก่อนทรงเรียนดนตรีไทยพระองค์ยังไม่ทรงรู้จักเครื่องดนตรีไทยด้วยซ้ำไป เพียงแต่ทรงรู้จักทำนองเพลงไทยง่ายๆ ที่คุ้นหูเท่านั้น แต่จนปัจจุบันพระองค์เป็นผู้ที่ทรงรอบรู้ทั้งทางด้านวิชาการด้านดนตรี และทรงพระปรีชาสามารถในการบรรเลงเครื่องดนตรีไทย ได้หลายชนิดรวมไปถึงการขับร้องและพระราชนิพนธ์ร้องไว้หลายเพลงด้วย

การทรงศึกษาดนตรีไทยของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีนั้นมิใช่เป็นเรื่องของการ “เฮโลตามเพื่อนไป” หรือเพราะด้วยการเรียนในโรงเรียนบังคับ เพราะถ้าเป็นเช่นนั้นจริง ก็คงจะไม่ทรงดนตรีไทยต่อเนื่องมาจนถึงทุกวันนี้ สิ่งที่น่าสังเกตก็คือ พระองค์ท่านทรงดนตรีไทยอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานานกว่าสามทศวรรษซึ่งจะต้องเกิดจากความรักดนตรีไทยในพระทัยโดยแท้จริง และผู้ที่ก่อให้เกิดความรักดนตรีไทยนั้นก็คือบรรดาพระอาจารย์ที่สอนดนตรีไทยถวายนั่นเอง ครั้งหนึ่งทรงเล่าว่า ดนตรีไทยนี้เล่นแล้วติด ที่ติดนั้นไม่ใช่เพราะทรงสนุกเท่านั้น แต่เพราะมีผู้ที่ทรงถูกพระราชอิริยาศัยร่วมเล่นดนตรีนั้นด้วย เช่นพระสหายสนิทที่ชอบดนตรีไทยอย่างแท้จริง ร่วมวงหัดซ้อมด้วย มีพระอาจารย์ที่ไม่ได้ถวายการสอนอย่างเดียวแต่เล่าเรื่องอื่นๆ ถวายให้บันเทิงพระทัย และก่อให้เกิดความสนพระทัยตามไปด้วย ครั้งหนึ่งทรงเล่าถึงอาจารย์กำชัย ทองหล่อ ที่นำบทเพลงไทยเข้ามาสอนในวิชาวรรณคดีและภาษาไทย ทรงเล่าถึงคุณหญิงไพฑูริย์ กิตติวรรณ ที่สอนไปพลางเล่าเรื่องเก่าแก่ที่เป็นเกร็ดสนุกสนานเล็กๆ น้อยๆ แถมมีขนมนมเนยมาชวนกันรับประทานในวงดนตรี ทรงเล่าถึงอาจารย์ภาวาส บุนนาค อดีตรองราชเลขาธิการ ซึ่งเล่าเรื่องเครื่องดนตรีวิเศษนานาชนิดถวาย เป็นประวัติที่ยาว น่าสนใจ ทำให้ทรงได้ความรู้เรื่องเครื่องดนตรีอย่างลึกซึ้ง ตลอดจนวิธีสร้างเครื่องดนตรีไทย ทรงทราบแม้แต่แหล่งที่ผลิตว่าที่ใดดี ช่างคนไหนทำดี ตลอดไปจนถึงใครเป็นผู้มีฝีมือดี ให้เสียงดี เหล่านี้ล้วนเป็นส่วนประกอบให้ทรงเรียนรู้อันตรธานอย่างกว้างขวาง

อันที่จริง เมื่อสมัยที่ทรงเริ่มเรียนดนตรีใหม่ๆ ที่โรงเรียนจิตรลดา นั้น ทรงได้พระอาจารย์สองท่านคือ ครูนิภา อภัยวงศ์ และครูจินดา สิงห์ตัน ซึ่งสอนเครื่องสาย คือซอด้วง ซึ่งก็โปรดเหมือนกัน แต่โปรดระนาดมากกว่า ครูจินดาเห็นว่าพระองค์ท่านเป็นเจ้าของฟ้าหญิงตระกูลไม่เหมาะ ยิ่งเป็นสมเด็จพระเจ้าฟ้าหญิงพระราชธิดาจะเป็นนักเลงมากเกินไปไม่สมพระเกียรติยศตามอย่างโบราณประเพณีท่านคิดกันมา การทรงขอในชั้นต้นจึงค่อนข้างจะฝืนพระทัยอยู่บ้าง แต่ก็ทรงได้จนทรงอ่านโน้ตเพลงไทยออกทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นตัวหนังสือหรือตัวเลข และก็ตามธรรมดาของผู้ที่รักใคร่ปรารถนาดีในพระองค์ทั้งหลาย เห็นทรงซอด้วงก็ถวายซอ แต่ไม่เคยมีใครถวายระนาดก็เลยต้องทรงขอมาโดยตลอด แต่ในที่สุดก็ทรง

สวนทางโบราณประเพณีมาทรงเรียนระนาดที่โปรดมานานจนได้ มีครูมนตรี ตราโมท และ ดร. สิริชัยชาญ พักจำรูญ เป็นพระอาจารย์ผู้สอน ในสมัยที่ทรงเรียนระนาดก็ทรงฝึกซ้อมอย่างมุ่งมั่น ตื่นบรรทมแต่เช้ามืดเพื่อทรงซ้อมตีระนาดจนเป็นที่กล่าวขวัญกันในบรรดาข้าราชการในเขตพระราชฐานที่ประทับว่า ได้เสียงระนาดที่ทรงซ้อมเป็นนาฬิกาปลุกประจำวัน นอกจากนั้นยังโปรดซ้อมตีระนาดโดยใช้ผ้าคลุมผืนระนาดไว้ไม่ให้ทอดพระเนตรเห็นลูกระนาดแล้วทรงตีเป็นเพลง ทำให้ทรงระนาดได้คล่องในที่สุด จนถึงทุกวันนี้ก็โปรดทรงระนาดร่วมในวงปีพาทย์ของหน่วยงานต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ

สมัยเมื่อทรงพระเยาว์นั้น เพลงลูกทุ่งกำลังเฟื่องฟูมาก พระองค์เองก็พลอยได้ทรงฟังและโปรดเพลงลูกทุ่งไปด้วย และเพลงลูกทุ่งนั้นมีทำนองหลักไม่กี่รูปแบบ ทั้งส่วนมากยังได้เค้าเดิมมาจากดนตรีไทยแท้ ความคุ้นเคยกับทำนองเพลงไทยที่ได้จากเพลงลูกทุ่งก็เกิดตามมา ทรงชอบและขลุ่ยซึ่งเป็นเครื่องดนตรีนำหน้าเกา ไกล้พระหัตถ์ จะหยิบมาทรงเมื่อใดก็ได้ และเมื่อจะทรงร้องก็ทรงร้องได้ง่าย ความสนพระทัยการขับร้องเพลงไทยก็ติดตามมาอีก

การที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โปรดงานร้อยกรองมาตั้งแต่ยังทรงศึกษาอยู่ในโรงเรียนจิตรลดา จึงสามารถจะทรงพระราชนิพนธ์บทกลอน และบทเพลงไว้เป็นอันมาก เพลงแรกที่ทรงคือเพลงลูกทุ่งชื่อเพลงสัมพันธ์ ต่อจากนั้นก็พระราชทานบทร้องต่างๆ เป็นครั้งคราว และทรงคัดลายพระหัตถ์เนื้อเพลงเหล่านั้นอย่างงดงาม นอกจากนี้ก็มีเพลงเต่าเห่ ซึ่งเป็นบทกล่อมนอนสอนใจเด็กที่มีชื่อเสียงมาก จนสมาคมกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย ขอพระราชทานไปพิมพ์เผยแพร่ เป็นที่น่าสนใจว่า โปรดพระราชนิพนธ์เพลงอ้อลา ปรากฏว่าทรงบทร้องเพลงปลาทองเถา เพลงเต่ากินผักนึ่ง เพลงออกทะเล และเพลงพระอาทิตย์ชิงดวง ซึ่งเป็นทำนองเพลงอ้อลาที่นิยมใช้กันในวงการดนตรีไทยบ่อยที่สุด

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี กับพระราชดำริเกี่ยวกับการอนุรักษ์และส่งเสริมดนตรีไทย

อาจารย์เสรี หวังในธรรม ศิลปินแห่งชาติ อดีตผู้ทรงคุณวุฒิด้านดนตรีและนาฏศิลป์ไทยของกรมศิลปากรกล่าวว่า พระราชดำริในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่จะทรงอนุรักษ์และส่งเสริมดนตรีไทยนั้น น่าจะมาจากการที่ทรงเป็นเจ้าของเครื่องดนตรีทั้งของไทยแท้ และของต่างชาติจำนวนมาก อาจารย์เสรีอ้างถึงรับสั่งที่ว่า เครื่องดนตรีเหล่านั้นไม่ได้ทรงเก็บเกณฑ์หรือขอใครมา ส่วนหนึ่งทรงซื้อด้วยพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ แต่ที่มากไปกว่านั้น มีผู้น้อมเกล้าฯ ถวายเครื่องดนตรีชนิดที่เรียกว่า “ยกวงทั้งวงมาถวาย” เช่น ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ถวายเครื่องดนตรีของเก่าสมัยรัชกาลที่ ๓ เป็นไม้ สลักรูปดอกไม้ด้วยงาช้าง งดงามมาก นายชวลิตสรณ์ กันตารัตติ ถวายเครื่องปีพาทย์มอญและปีพาทย์ไทยทั้งชุด ดร. มนูญ อมาตยกุล ถวายซอสามสายของเก่าของต้นตระกูลอมาตยกุล ครูสุดจิตต์ ดุริยประณีต ถวายกรับเสภาของสกุลดุริยประณีต วงคลองเตยถวายระนาดแก้วสองราง ฯลฯ มากมายสุดจะพรรณนาได้หมดสิ้น ครั้งหนึ่งทรงพระกรุณาโปรดฯ ให้ทำบัญชีเครื่องดนตรีส่วนพระองค์ พบว่ามีมากกว่า ๔๐๐ ชิ้น เพียงพอที่จะจัดเป็นพิพิธภัณฑ์เครื่องดนตรีได้ แต่ก็ไม่ได้สร้างเนื่องจากยังหาสถานที่และโอกาสเหมาะที่จะสร้างไม่ได้ ขณะเดียวกันได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รวบรวมประวัติเครื่องดนตรีเอกบางชิ้นของชาติ และเกร็ดที่น่าสนใจเกี่ยวกับเครื่องดนตรีต่างๆ บรรดาที่มีชื่อในประเทศไทยและมีประวัติหรือตำนานเกี่ยวข้อง^{๓๓}

^{๓๓} เสรี หวังในธรรม, “ดนตรีไทย ไม่สิ้น เพราะทูลกระหม่อมแก้ว เอาใจใส่”, ใน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี กับการอนุรักษ์มรดกไทย.

เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๐ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานพระราชูปถัมภ์โครงการสร้างเครื่องเป่าพาทย์ดีดคำบรรพ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อความทราบฝ่าละอองพระบาทว่ามหาวิทยาลัยไม่สามารถหาไม้มะริดมาทำธารระนาดได้ ก็ทรงพระอุตสาหะให้กรมป่าไม้หามาถวายบ้าง พระราชทานไม้ตะเคียนทองของส่วนพระองค์ให้ทดลองทำบ้าง ตลอดจนถึงเมื่อเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศพม่าก็ทรงหาไม้มะริด ได้มาบ้างตามพระราชประสงค์ แต่ปริมาณไม่เพียงพอที่จะใช้ทำเครื่องดนตรีได้ทั้งวง คงได้แต่เพียงระนาดเอกงดงามมากเพียงราวเดียว

อาจารย์เสรี หวังในธรรม ยังแสดงทัศนะว่า ความสนพระราชหฤทัยและความตั้งพระราชหฤทัยของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในการอนุรักษ์และส่งเสริมการเล่นดนตรีไทยนั้น ในส่วนพระองค์ทรงวางพระองค์อย่าง “คนสนใจเรียนดนตรี” และ “นักดนตรี” คนหนึ่ง ไม่ได้สนพระทัยเรียนดนตรีในฐานะที่เป็น “สมเด็จพระเจ้าฟ้า” คือเรียนอยู่แต่เพียงลำพังพระองค์กับพระอาจารย์ โดยไม่มีโอกาสเข้าร่วมทรงดนตรีในวงกับนักดนตรีคนอื่นๆ อาจารย์เสรีสรุปว่าสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีพระราชจริยาวัตรหลายประการที่สะท้อนถึงความมุ่งมั่นในพระราชหฤทัยที่จะทรงอนุรักษ์และสืบสานมรดกทางการดนตรีของไทย ได้แก่

- ทรงปฏิบัติพระองค์เป็นตัวอย่างแก่สาธารณชนโดยเฉพาะเยาวชนไทย โดยทรงดนตรีไทย ขับร้องเพลงไทย และพระราชทานโรกาพิเศษ ในการทรงดนตรีไทยร่วมกับประชาชนทุกเพศทุกวัยเสมอมา
- ทรงศึกษาดนตรีไทยในฐานะที่เป็นวิชาการ ทั้งทางทฤษฎีและปฏิบัติ ทรงปฏิบัติได้และพระราชทานพระราชวินิจฉัยในเรื่องต่างๆ ได้อย่างถ่องแท้
- ทรงอนุรักษ์ดนตรีไทย โดยทรงสนับสนุนให้มีการชำระโน้ตเพลง บันทึกเพลงเก่าและเผยแพร่ผลงานเหล่านั้นอย่างต่อเนื่อง
- ด้วยพระปรีชาสามารถทางอักษรศาสตร์ ทรงพระราชนิพนธ์บทความวิชาการเกี่ยวกับดนตรีไทย ดนตรีต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับไทย และเพลงไทยอย่างต่อเนื่อง
- ทรงส่งเสริมช่างผลิตเครื่องดนตรีไทย สนับสนุนการปลูกต้นไม้ชนิดต่างๆ ที่นำมาใช้สร้างเครื่องดนตรีไทย สนับสนุนให้ใช้เครื่องดนตรีไทยในการเรียนดนตรีของเยาวชน โดยไม่ต้องพึ่งเครื่องดนตรีต่างประเทศ
- ทรงส่งเสริมให้สถาบันต่างๆ จัดกิจกรรมเผยแพร่ดนตรีไทย เช่น การประชันเป่าพาทย์ การทรงสักวา หรือการแสดงนาฏศิลป์ โดยเสด็จพระราชดำเนินเป็นองค์ประธานและทรงร่วมในกิจกรรมดนตรีทั้งหลายอย่างใกล้ชิด
- ทรงสนับสนุนการเก็บรักษาและอนุรักษ์เครื่องดนตรีไทย และมีพระราชดำริที่จะจัดตั้งพิพิธภัณฑ์เครื่องดนตรีไทยขึ้นในประเทศ
- เมื่อเสด็จพระราชดำเนินเยือนต่างประเทศ ได้ทรงดนตรีไทยให้ชาวต่างชาติได้เห็นถึงเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมการดนตรีของไทย ซึ่งบรรพชนไทยได้สร้างสรรค์และพัฒนาสืบมาหลายศตวรรษ^{๓๔}

^{๓๔} เสรี หวังในธรรม, “ดนตรีไทย ไม่สิ้น เพราะทูลกระหม่อมแก้ว เอาใจใส่”, ใน เรื่องเดียวกัน.

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี กับการอนุรักษ์และสืบทอดนาฏศิลป์ไทย

นาฏศิลป์ไทยเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สะท้อนเอกลักษณ์ความเป็นไทยอีกประการหนึ่งที่ได้รับการสืบทอดมาไม่ขาดสายควบคู่กับดนตรีไทย ไม่ว่าจะเป็นการแสดงโขน ละคร ลิเก หรือระบำ หรือนาฏศิลป์พื้นบ้านประเภทต่างๆ นาฏศิลป์ไทยเป็นการใช้ศิลปะการฟ้อนรำ การสร้างสรรค์งานวรรณคดีและบทละคร การสร้างและประดิษฐ์เครื่องแต่งกาย การบรรเลงดนตรี การพากย์และการร้อง ประกอบเข้าด้วยกันอย่างลงตัว นาฏศิลป์ชั้นสูงของไทยอย่างโขน ละครนอก ละครใน และระบำชั้นสูงนั้น แม้จะมีวิวัฒนาการมาด้วยอิทธิพลของศิลปะการฟ้อนรำในอารยธรรมอินเดีย แต่ด้วยภูมิปัญญาของคนไทยแต่โบราณ นาฏศิลป์ไทยจึงมีวิวัฒนาการไปในแนวทางที่เป็นของตนเอง เกิดเอกลักษณ์เฉพาะที่เมื่อใครได้ชมก็ทราบได้ทันทีว่าคือนาฏศิลป์ไทย

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงจำเริญพระชันษาขึ้นในราชสำนักที่มีการแสดงนาฏศิลป์ไทยชั้นสูงอยู่เป็นประจำ ไม่ว่าจะเป็นการแสดงประกอบการพระราชพิธี งานเฉลิมฉลองสมโภช หรือในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พระราชทานเลี้ยงพระราชอาคันตุกะจากต่างประเทศ นอกจากนี้ทั้งสองพระองค์ยังมีพระราชดำริให้สอนนาฏศิลป์ไทยในโรงเรียนจิตรลดา ซึ่งทรงจัดตั้งขึ้นในบริเวณพระตำหนักจิตรลดารโหฐานพระราชวังดุสิต สำหรับเป็นที่ทรงพระอักษรของพระราชโอรสธิดา ทั้งยังมีพระราชนิยามให้พระราชโอรสธิดาทรงเรียนนาฏศิลป์ไทยในเวลาว่างด้วย เพื่อปลูกฝังความเข้าใจพระทัยและตระหนักในคุณค่าของนาฏศิลป์ไทย สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเรียนนาฏศิลป์ไทยตั้งแต่ยังทรงเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษา ได้ทรงแสดงระบำชุดต่างๆ ถวายทอดพระเนตรหน้าพระที่นั่งสมเด็จพระบรมชนกนาถและสมเด็จพระบรมราชชนนี ในงานปิดภาคเรียนของโรงเรียนจิตรลดาอยู่เป็นประจำ เช่น รำแม่บทและฟ้อนแพน

เมื่อสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเจริญพระชันษามากขึ้นก็ได้ทรงหยุดการเรียนนาฏศิลป์ไทย แต่กลับทรงหาเวลาว่างศึกษาเพิ่มเติมกับนาฏศิลป์ในอาวุโสของกรมศิลปากร อาทิเช่น ท่านผู้หญิงแก้ว สนิทวงศ์เสนี ณ อยุธยา ครูลมุน ยมะคุปต์ และครูจำเรียง พุทธประดับ ทั้งยังทรงแสดงนาฏศิลป์ถวายทอดพระเนตรหน้าพระที่นั่งในงานพระราชทานเลี้ยงในเขตพระราชฐานอยู่เนืองๆ เป็นแบบอย่างแก่เยาวชนของชาติเป็นจำนวนมากไม่น้อยให้หันมาสนใจเรียนนาฏศิลป์ไทย

วิชาอักษรศาสตร์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โดยเฉพาะวิชาวรรณคดีไทยและฉันทลักษณ์ ทำให้สนพระราชหฤทัยและทรงฝึกความชำนาญในการแต่งคำประพันธ์ร้อยกรองได้อย่างคล่องแคล่ว พระองค์ทรงศึกษาวรรณคดีมรดกของชาติหลายเรื่องอย่างลึกซึ้ง ทั้งตัวบทวรรณคดี และการวิจารณ์เนื้อหาและสุนทรียรส และโดยที่วรรณคดีมรดกเหล่านั้นมีฐานะเป็น “บทละคร” ที่พระมหากษัตริย์และชนชั้นสูงในสมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์ทรงพระราชนิพนธ์และแต่งขึ้นสำหรับการแสดงนาฏศิลป์ชั้นสูงอย่างโขน ละครใน และละครนอก ความสนพระราชหฤทัยจึงข้ามไปสู่การนำบทละครเหล่านั้นมาจัดแสดงเป็นนาฏศิลป์ ทำให้โปรดทอดพระเนตรโขน ละคร และนาฏศิลป์ไทยแทบทุกประเภท เมื่อมีโอกาสได้ทอดพระเนตรแล้วจะประทับทอดพระเนตรจนจบรายการเสมอ ไม่จำกัดสถานที่ว่าจะเป็นการแสดงนาฏศิลป์ในโรงละครเท่านั้น แม้การแสดงโขนละครหรือนาฏศิลป์หน้าไฟในโอกาสที่เสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานเพลิงศพบุคคลต่างๆ ก็โปรดทอดพระเนตร การจัดการแสดงโขน ละครนอก และละครในขึ้นเป็นประจำปีตามพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีในสังคมไทยปัจจุบันคือการแสดงในงานเฉลิมพระเกียรติ

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ณ อุทยานพระบรมราชานุสรณ์ อำเภอมัธยมศึกษา จังหวัดสมุทรสงคราม ในเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี มีการแสดงโขนตามบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเป็นการแสดงหลัก โดยสำนักการสังคีต กรมศิลปากรเป็นผู้รับผิดชอบจัดการแสดง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ประธานคณะกรรมการมูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงพระกรุณาเลือกตอนสำคัญๆ ในบทพระราชนิพนธ์ให้สำนักการสังคีตไปดำเนินการจัดแสดง และเสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรการแสดงเป็นประจำทุกปีมิได้ขาด

งานแสดงนาฏศิลป์ไทยประจำอีกงานหนึ่งซึ่งสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงรับไว้ในพระราชูปถัมภ์ และเสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรการแสดงเป็นประจำทุกปีคือการแสดงดนตรีและนาฏศิลป์ไทยในงานวันนริศ ที่ดำเนินกลายเนิน เขตคลองเตย ในช่วงปลายเดือนเมษายนของทุกปี

บทบาทในการอนุรักษ์และส่งเสริมนาฏศิลป์ไทยของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี นั้นที่เห็นได้ชัดเจนคือการที่ทรงพระราชดำริให้จัดทำ “โครงการยุวศิลป์มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย” ซึ่งเป็นโครงการย่อยภายในมูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ด้วยมีพระราชดำริว่าอำเภอมัธยมศึกษาอันเป็นสถานที่พระบรมราชสมภพของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยผู้เป็นองค์อัครศิลปินผู้ยิ่งใหญ่ทางดนตรีและนาฏศิลป์ของชาตินั้น ได้ปรากฏมีศิลปินเรื่องนามทางดนตรีและนาฏศิลป์เกิดขึ้นอีกหลายท่าน อำเภอมัธยมศึกษาจึงเป็นถิ่นของผู้มีเลือดศิลปินด้านดนตรีและนาฏศิลป์ สมควรสนับสนุนส่งเสริมให้เยาวชนโดยเฉพาะนักเรียนมัธยมศึกษาจากโรงเรียนในเขตอำเภอมัธยมศึกษาได้เรียนและฝึกฝนดนตรีและนาฏศิลป์ไทยตามความสมัครใจ ซึ่งโครงการยุวศิลป์ตามพระราชดำรินี้เริ่มต้นจากการรับสมัครนักเรียนมัธยมศึกษาทั้งชายหญิงจากโรงเรียนในเขตอำเภอมัธยมศึกษา มาเรียนและฝึกซ้อมดนตรีและนาฏศิลป์ไทยในวันเสาร์และอาทิตย์ โดยแบ่งการเรียนเป็นขั้นต้น ขั้นกลาง และขั้นสูงไปรุดเกล้าฯ ให้ขอแรงนาฏศิลป์และครูจากสำนักการสังคีต กรมศิลปากร และวิทยาลัยนาฏศิลป์มาช่วยสอน มีนักเรียนสมัครเข้าร่วมโครงการเป็นจำนวนมาก และตั้งใจเรียนรู้ ฝึกซ้อมอย่างจริงจัง จนปรากฏผลสำเร็จคือสามารถบรรเลงดนตรีไทยและแสดงละครในหรือละครนอกตามบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยถวายทอดพระเนตรหน้าพระที่นั่ง ในงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ณ อุทยานพระบรมราชานุสรณ์ อำเภอมัธยมศึกษา จังหวัดสมุทรสงคราม ในเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี จนถึงปัจจุบันมีนักเรียนที่ผ่านการอบรมจากโครงการยุวศิลป์ไปแล้วกว่า ๑๐ รุ่น การแสดงละครในและละครนอกตามบทพระราชนิพนธ์ได้รับการพัฒนาฝีมือมากยิ่งขึ้นทุกรุ่น จนได้รับคำชมเชยจากผู้ชมเป็นประจำทุกปีว่าแสดงได้ดีไม่น้อยหน้านาฏศิลป์ของกรมศิลปากร

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีพระราชดำริให้ฟื้นฟูการแสดงนาฏศิลป์ชั้นสูงเป็นมหรสพสมโภชในงานพระเมรุท้องสนามหลวง ซึ่งเป็นราชประเพณีมาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา และยกเลิกไปเมื่อคราวพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ครั้นเมื่อถึงการพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีในเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๙ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีพระราชดำริให้คณะกรรมการจัดพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ โดยสำนักการสังคีต กรมศิลปากร รับผิดชอบฟื้นฟูราชประเพณีการแสดงนาฏศิลป์ชั้นสูงประเภทต่างๆ เป็นมหรสพสมโภชในงานพระเมรุครั้งนี้ ได้แก่ โขน ละครนอก หนังใหญ่ และหุ่นกระบอก ทั้งนี้โดยมีพระราชดำริว่าการจัดแสดงนาฏศิลป์ไทยชั้นสูงในงานพระเมรุท้องสนามหลวงเป็นโอกาสอันดีอีกทางหนึ่งที่จะทำให้นาฏศิลป์ไทยได้รับการสืบทอดและเผยแพร่สู่สาธารณชน ดังนั้นในงานพระราชพิธีพระราชทานเพลิง

พระศพ ณ พระเมรุท้องสนามหลวงที่เกิดขึ้นอีก ๒ ครั้ง คือการพระราชทานเพลิงพระศพสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๒ และการพระราชทานเพลิงพระศพสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๕๕ รัฐบาลจึงได้รับสนองพระราชดำริให้กรมศิลปากรจัดการแสดงนาฏศิลป์ในงานพระเมรุท้องสนามหลวงทั้งสองคราวด้วย

แม่กองบูรณปฏิสังขรณ์วัดพระศรีรัตนศาสดารามและพระบรมมหาราชวัง

ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช กรุงเทพมหานครอมรรัตนโกสินทร์มีอายุกาลบรรลุถึง ๒๐๐ ปี ในปี พ.ศ. ๒๕๒๕ รัฐบาลและประชาชน ต่างเห็นพ้องต้องกันว่า เป็นโอกาสอันควรปิติยินดียิ่งที่ราชธานีอันเป็นศูนย์กลางการบริหารประเทศชาติบ้านเมือง ดำรงมั่นคงถาวรเจริญวัฒนาอย่างยากที่สมัยใดจะเทียบเสมอได้ สมควรที่ประชาชนชาวไทยจะร่วมกันจัดการเฉลิมฉลองสมโภชตามโบราณราชประเพณี อันเป็นการแสดงออกซึ่งความปิติยินดี เนื่องในการฉลองสมโภชอายุพระนคร

ในการเตรียมงานฉลองสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๒๕ รัฐบาลอันมีพลเอก เปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้คำนึงถึงโบราณราชประเพณีข้อหนึ่งว่า การสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ตั้งแต่อดีตกาลมาแต่ละคราวนั้น มีการบูรณปฏิสังขรณ์วัดพระศรีรัตนศาสดารามและพระบรมมหาราชวังขึ้นให้ใหม่ให้งดงาม เพื่อถวายเป็นพุทธบูชาแด่พระพุทธรูปมหาธรรมิกราชอันเป็นพระพุทธรูปปฏิมากร อันเป็นพระพุทธรูปปฏิมากรซึ่งเป็นหลักและสิริมงคลแก่พระมหานครเป็นการใหญ่ทุกครั้ง ในโอกาสที่รัฐบาลดำริจัดงานฉลองสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปีนี้ สมควรที่จะดำเนินการบูรณปฏิสังขรณ์วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ถวายเป็นพุทธบูชาตามโบราณราชประเพณี ดังที่พึงถือปฏิบัติเป็นธรรมเนียมอันดียิ่งประการหนึ่งกับยังจะเป็นโอกาสในการที่จะอนุรักษ์ศิลปะสมบัติ ในด้านพุทธสถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม และประณีตศิลป์ต่างๆ อันเป็นแบบแผนทางการช่างศิลปะไทยชั้นสูง ซึ่งตกทอดมาแต่อดีต ให้ดำรงอยู่เป็นที่ควรเชิดชูสำหรับบ้านเมืองสืบไป

การดำเนินงานบูรณปฏิสังขรณ์วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ในโอกาสฉลองสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี คราวนี้จัดเป็นงานใหญ่ รัฐบาลได้จัดตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิในด้านศิลปกรรมไทยสาขาต่างๆ เพื่ออำนวยการบูรณปฏิสังขรณ์วัดพระศรีรัตนศาสดารามมาตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๑๙ มีระยะเวลาทำการบูรณปฏิสังขรณ์ให้สำเร็จเสร็จทันงานฉลองสมโภชพระนครนานถึง ๕ ปี

การบูรณปฏิสังขรณ์วัดพระศรีรัตนศาสดารามคราวใหญ่ๆ ซึ่งดำเนินการให้สำเร็จ เพื่อร่วมในการฉลองสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์แต่ละครั้งในอดีตนั้น สมเด็จพระมหากษัตริย์ราชเจ้า ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งพระเจ้าลูกยาเธอบ้าง พระเจ้าน้องยาเธอบ้าง ให้ดำรงตำแหน่งแม่กองอำนวยการบูรณปฏิสังขรณ์พระมหาวชิราวุธให้สำเร็จลุล่วงเรียบร้อย ทนการฉลองสมโภชพระนครทุกครั้งทุกคราว ซึ่งถือเป็นธรรมเนียมตามโบราณราชประเพณีดังนี้มาโดยลำดับ

ในโอกาสดำเนินการบูรณปฏิสังขรณ์วัดพระศรีรัตนศาสดาราม คราวฉลองสมโภช ๒๐๐ ปี กรุงรัตนโกสินทร์ คราวนี้ คณะกรรมการอำนวยการปฏิสังขรณ์วัดพระศรีรัตนศาสดารามและพระบรมมหาราชวัง ตระหนักในโบราณราชประเพณีดังกล่าวประการหนึ่ง กับในสวนการพิจารณาการดำเนินงานบูรณปฏิสังขรณ์ ย่อมจะต้องดำเนินการอนุรักษ์ศิลปะสมบัติในด้านศิลปกรรม มิให้ผิดแผกแปลกไปจากแบบแผนดั้งเดิม ซึ่งเป็นการประณีตละเอียดอ่อน เป็นปัญหา

ที่ต้องการการวินิจฉัยด้วยความลุ่มลึกและรอบรู้ ในศิลป์และศาสตร์ทางศิลปกรรมไทย โดยผู้ทรงวุฒิเป็นเอกเทศคณะใน ศิลปวิทยา เพื่อการชี้แนะวินิจฉัยให้คณะกรรมการสามารถจัดปัญหา และดำเนินงานลุล่วงไปได้อีกประการหนึ่งเป็นสำคัญ

โดยเหตุดังกล่าว รัฐบาลและคณะกรรมการอำนวยการปฏิสังขรณ์วัดพระศรีรัตนศาสดารามและพระบรมมหาราชวัง ได้นำความขึ้นกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เพื่อขอรับพระมหากรุณาธิคุณ และพระบรมราชานุญาตโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นประธานกรรมการ อำนวยการปฏิสังขรณ์วัดพระศรีรัตนศาสดารามและพระบรมมหาราชวัง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณา โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นแม่กองบูรณปฏิสังขรณ์วัดพระศรีรัตนศาสดาราม และพระบรมมหาราชวัง ดังความปรากฏ ในคำกราบบังคมทูลรายงานการบูรณปฏิสังขรณ์วัดพระศรีรัตนศาสดารามและพระบรมมหาราชวัง ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ความตอนหนึ่งว่า

“ครั้งถึงปลายปีพุทธศักราช ๒๕๒๓ ใกล้เวลาที่จะมีการสมโภชพระนคร จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ โปรดกระหม่อม แต่งตั้งให้ข้าพระพุทธเจ้า เป็นประธานกรรมการอำนวยการบูรณะปฏิสังขรณ์ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม และพระบรมมหาราชวัง ฉลองพระเดชพระคุณ คิดการดำเนินการให้แล้ว เสร็จบริบูรณ์ ทันทีกกำหนดสมโภชพระนครให้จงได้”^{๓๔}

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ทรงรับพระราชภารกิจนี้ ด้วยความเอาพระราชหฤทัยใส่ นอกจากพระราชสถานะสมเด็จพระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแล้ว ความรู้ทางอักษรศาสตร์ที่ทรงศึกษามานั้น ทำให้ทรงรู้จักวัดพระศรีรัตนศาสดารามและพระบรมมหาราชวัง อันเป็นสถานที่ที่ต้องทรงกำกับกำกับการบูรณปฏิสังขรณ์เป็นอย่างดี ทั้งในด้านประวัติการก่อสร้าง ความสำคัญของอาคารสถานต่างๆ และความสำคัญต่อราชประเพณี ความรู้เหล่านี้ ช่วยสนับสนุนให้พระองค์ทรงงานในฐานะแม่กองการปฏิสังขรณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่ง ตลอดระยะเวลาการดำเนินงาน ได้เสด็จพระราชดำเนินมาทรงเป็นประธานการประชุมคณะกรรมการปฏิสังขรณ์วัดพระศรีรัตนศาสดารามและพระบรมมหาราชวังเป็นประจำ เพื่อกำหนดแผนงานบูรณะ การจัดหาทุนมาเพิ่มเติมงบประมาณในการใช้จ่าย ได้พระราชทานพระราชวินิจฉัย และชี้แนะการแก้ปัญหาในการบูรณปฏิสังขรณ์ ที่นอกเหนือไปจากการเสริมสร้างความมั่นคงแข็งแรงสวยงามแล้ว ยังจะต้องอนุรักษ์แบบแผนศิลปกรรมแบบประเพณีไทยไว้ มิให้เปลี่ยนแปลงเป็นอื่นอีกด้วย

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงกำกับตรวจตราการ บูรณปฏิสังขรณ์วัดพระศรีรัตนศาสดารามและพระบรมมหาราชวังด้วยพระองค์เองเป็นประจำ โดยเฉพาะในเวลายื่นที่ทรงว่าง จากพระราชภารกิจประจำวันด้านอื่นๆ แล้ว ไม่เฉพาะแต่ในยามปกติเท่านั้น คราวใดที่เกิดมีปัญหาในการบูรณปฏิสังขรณ์ ซึ่งทั้งนายด้านทำการซ่อมตลอดไปจนถึงคณะกรรมการการฯ ไม่อาจแก้ปัญหาในการดำเนินงาน ทั้งในการกำหนดหรือ ตกลงทางรูปแบบศิลปะไทย หรือวิธีการอนุรักษ์ ให้ดำเนินไปได้ก็ดี สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ก็ทรง พระกรุณาเสด็จมาพระราชทานพระราชวินิจฉัย ด้วยพระปรีชาสามารถอันสุขุมคัมภีรภาพยิ่ง ในศิลป์และศาสตร์แห่งศิลปวิทยา ดังจะเห็นได้จากบันทึกความทรงจำในการบูรณปฏิสังขรณ์วัดพระศรีรัตนศาสดารามและพระบรมมหาราชวัง ของสุวิชัย รัศมิภูติ อดีตอธิบดีกรมศิลปากร ความตอนหนึ่งว่า

^{๓๔} สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, “คำกราบบังคมทูลรายงาน การบูรณปฏิสังขรณ์วัดพระศรีรัตนศาสดารามและพระบรมมหาราชวัง”, ใน *สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี กับการอนุรักษ์มรดกของชาติ*, หน้า ๔๕.

“สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จมาเป็นองค์ประธานฯ งานจึงลุล่วงมา ด้วยดี ที่ว่าด้วยดีหมายความว่า สามารถฟันฝ่าอุปสรรคจนเสร็จตามกำหนด ทั้งนี้ถ้าไม่ได้พระบารมี ของพระองค์ท่านเป็นที่พึ่ง พระองค์ท่านทรงวินิจฉัย ตัดสินพระทัยเด็ดขาด ไม่มีใครกล้าอุทธรณ์ฎีกา งานจึงเริ่มดำเนินมาด้วยดี”

การบูรณปฏิสังขรณ์วัดพระศรีรัตนศาสดารามเมื่อคราวฉลองสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปีนั้น คณะกรรมการ อำนวยการปฏิสังขรณ์ได้ตระหนักเป็นอย่างดีว่า ทั้งพระอารามและพระบรมมหาราชวังเป็นพระราชมรดกที่พระมหากษัตริยาธิราชเจ้าแห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ทุกรัชกาลได้ทรงสถาปนาสิ่งก่อสร้างอันจำเป็นอย่างครบถ้วน และงานบริบูรณ์พร้อมสรรพ อยู่แล้ว

การบูรณปฏิสังขรณ์วัดพระศรีรัตนศาสดารามและพระบรมมหาราชวัง ในครั้งนี้นับเป็นการบูรณะครั้งใหญ่ เป็นครั้งที่ ๔ นับแต่ได้สถาปนากษัตริย์รัตนโกสินทร์เป็นราชธานีของสยามประเทศ การบูรณะได้มุ่งพัฒนาระบบแผนของการช่าง และแบบอย่างศิลปะ ประเพณีไทย ร่วมกับวิทยาการสมัยใหม่ โดยเฉพาะเรื่องของการเสริมสร้างความมั่นคงแข็งแรง เพื่อการ อารังรักษาให้เป็นศรีสง่าอยู่คู่กรุงรัตนโกสินทร์ เป็นพระเกียรติยศในแผ่นดินสืบไป

การบูรณปฏิสังขรณ์วัดพระศรีรัตนศาสดารามและพระบรมมหาราชวัง แล้วเสร็จทันการฉลองสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี ในต้นเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๒๕ ในพระราชพิธียกข่อฟ้าพระอุโบสถและการทรงบำเพ็ญพระราชกุศล สมโภชวัดพระศรีรัตนศาสดารามและพระบรมมหาราชวัง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงกราบบังคมทูลสรุปรายงานการบูรณะ ความตอนหนึ่งว่า

“กรมศิลปากร ตลอดจนผู้มีหน้าที่รับผิดชอบดำเนินการ และเหล่าช่างนายด้านทำการได้ลงมือ ปฏิสังขรณ์ตามโครงการแต่เดือน ๙ ปีมะเส็ง นพศก จุลศักราช ๑๓๓๙ ตรงกับพุทธศักราช ๒๕๒๐ สืบมาจนถึงวันขึ้น ๗ ค่ำ เดือน ๕ ปีจอ จุลศักราช ๑๓๔๓ ตรงกับพุทธศักราช ๒๕๒๕ ประมวล เวลาที่เหล่าช่างและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ได้ทำการมาด้วยความวิริยะอุตสาหะยิ่ง เป็นเวลา ถึงกว่า ๔ ปี สิ้นเงิน ๓๕๐ ล้านบาท การแล้วเสร็จทุกสิ่งสรรพ สมดังพระราชประสงค์ทุกประการ”^{๖๖}

พระราชภารกิจอันยิ่งใหญ่ และสำคัญที่สุดในการอนุรักษ์มรดกของชาติของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เห็นจะไม่มีภารกิจยิ่งใหญ่ และสำคัญเท่ากับทรงได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นแม่กองงานบูรณปฏิสังขรณ์วัดพระศรีรัตนศาสดารามและพระบรมมหาราชวัง ซึ่งทรงเป็นพระราชวงศ์ฝ่ายในพระองค์แรกแห่ง พระบรมราชจักรีวงศ์ที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ทรงเป็นแม่กองอำนวยการบูรณปฏิสังขรณ์วัด พระศรีรัตนศาสดารามและพระบรมมหาราชวัง ซึ่งอดีตกาลนั้น แม่กองอำนวยการบูรณปฏิสังขรณ์ ล้วนแต่เป็นสมเด็จพระเจ้า ลูกยาเธอหรือพระเจ้าน้องยาเธอ คือเจ้านายฝ่ายหน้าทั้งสิ้น

^{๖๖} สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, “คำกราบบังคมทูลรายงาน การบูรณปฏิสังขรณ์วัดพระศรีรัตนศาสดารามและพระบรมมหาราชวัง”, ใน เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๖.

วัดพระศรีรัตนศาสดารามและพระบรมมหาราชวัง ได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์ให้คืนคงสภาพมั่นคงแข็งแรง สามารถผดุงรักษาแบบแผนทางการช่าง และรูปลักษณะทางศิลปะประเพณีไทย งามสรรพสมบูรณ์ ในโอกาสฉลอง สมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี เป็นศรีสง่าแก่บ้านเมืองดังปรากฏอยู่ในปัจจุบันนี้ ก็ด้วยพระบารมีของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่ทรงรับพระราชภารกิจ เอาพระราชหฤทัยใส่ในการกำกับดูแลอย่างระมัดระวัง โดยไม่ทรงเห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อยยากส่วนพระองค์

บ่อยครั้งที่พลกนิกรได้รับทราบจากสื่อมวลชนว่า เมื่อทรงว่างจากพระราชภารกิจประจำวันในเวลาเย็น ได้เสด็จเป็นการส่วนพระองค์ ไปทรงตรวจตราการบูรณปฏิสังขรณ์วัดพระศรีรัตนศาสดารามและพระบรมมหาราชวังคราวละนานๆ หลายชั่วโมง ซึ่งเป็นที่ชื่นชมโสมนัสในพระวิริยะอุตสาหะ และพระราชศรัทธาเป็นที่ยิ่ง สมดังที่ทรงเป็นพระผู้ทรงพระราชูปถัมภ์ มรดกศิลปกรรมไทยโดยแท้

พลอากาศตรี อารุณ เงินชุกลิ่น อดีตอธิบดีกรมศิลปากร ซึ่งได้เป็นหนึ่งใน “นายด่าน” ผู้ควบคุมการบูรณปฏิสังขรณ์ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม กล่าวว่า ในการบูรณปฏิสังขรณ์วัดพระศรีรัตนศาสดารามนั้น มีงานซ่อมบูรณะที่มีปัญหา มาก รายการหนึ่งคือ การบูรณะบุษบกทรงพระพุทธรูปหามณีรัตนปฏิมากรในพระอุโบสถ ซึ่งวิศวกรของกรมศิลปากรสำรวจพบว่า พื้นพระอุโบสถมีการทรุดตัวเล็กน้อยด้วยน้ำหนักของบุษบกและฐานชุกชีลงที่มุมทั้งสี่มากกว่าที่อื่น เป็นเหตุให้เกิดรอยร้าวที่ฐานชุกชี ตัวฐานชุกชีปูนอยู่ต้องซ่อม องค์บุษบกนั้นทรุดโทรมมาก ตัวเสาไม้ที่รับเครื่องบนผุร่อนจนน่ากลัวอันตราย ขณะมีรถยนต์แล่นผ่านวัดพระศรีรัตนศาสดารามเสาบุษบกจะไหวอยู่ตลอดเวลา

“ฉันเป็นคนสั่งให้เขาทำ ถ้ามีอะไรผิด ฉันขอรับผิดชอบเอง”

คือพระราชกระแสรับสั่งของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อครั้งทรงไกล่เกลี่ยความเห็น ที่ขัดแย้งกันเกี่ยวกับการตัดเศาบุษบกทรงพระแก้วมรกต เพื่อยกชะลอบุษบกทั้งองค์ลงมาซ่อมบูรณะนั้น เป็นคำสั่งที่จับใจคณะทำงานบูรณะบุษบกทรงพระแก้วมรกตครั้งนั้นอยู่ไม่รู้ลืม ด้วยไม่เพียงแต่ทรงปกป้องให้กำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงาน ทั่วไวด้วยพระเมตตา โดยเฉพาะแก่คณะวิศวกรสำรวจของกรมศิลปากรซึ่งมีโอกาสตกเป็น “จำเลย” ได้ทุกเมื่อ หากยังเป็น สิ่งเตือนใจแก่ทุกฝ่ายให้พึงใช้ความรอบคอบ ระมัดระวัง สังวรถึงผลที่จะสะท้อนถึงเบื้องพระยุคลบาทในฐานะประธาน คณะกรรมการปฏิสังขรณ์ฯ ในการชุมนุมเหล่าช่างผู้เจนจบวิชาช่างศิลปกรรมจากต่างสำนัก ต่างความคิด ต่างหลักการกันแล้ว พระราชกระแสข้างต้นนั้นสะท้อนให้เห็นว่าทรงเข้าถึงหัวใจของ “ช่าง” ทุกคนได้เป็นอย่างดี^{๓๗}

ในการบูรณปฏิสังขรณ์วัดพระศรีรัตนศาสดารามและพระบรมมหาราชวังในคราวสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี ในปี พ.ศ. ๒๕๒๕ นั้น สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ยังมีพระราชดำริว่า ในการบูรณปฏิสังขรณ์ ครั้งนี้มีศิลปวัตถุสำคัญที่อยู่ในวัดพระศรีรัตนศาสดารามและพระบรมมหาราชวังหลายชิ้นที่อยู่ในสภาพเสี่ยงต่อการชำรุด และสูญสลายหากต้องตั้งไว้ในที่อุณหภูมิไม่เหมาะสมหรือตากแดดตากฝนต่อไป อาทิเช่น พระแท่นมณีสังคีลาในพระวิหารยอด พระฉากลายทองเรื่องพระราชพิธีอินทราภิเษกในพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ตุ๊กตาตัวละครในวรรณคดีไทยแกะสลักจาก หินทรายที่หน้าพระอุโบสถ พระพุทธรูปศิลปะชวาภาคกลางแกะสลักจากหินภูเขาไฟที่ประดิษฐานอยู่ ๔ มุมพระมณฑป

^{๓๗} กรมศิลปากร, สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี กับ การอนุรักษ์มรดกของชาติ, หน้า ๕๐.

กระดุกข้างเผือก เครื่องทรงชุดเดิมของพระแก้วมรกต ตลอดจนเครื่องมหัตถภัณฑ์และสิ่งของมีค่าที่มีผู้ถวายเป็นพุทธบูชา พระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร เป็นต้น จึงมีพระราชดำริให้จัดตั้ง "พิพิธภัณฑวัดพระศรีรัตนศาสดาราม" ขึ้น โดยบูรณะและปรับปรุงอาคารโรงक्षणเดิม บริเวณเยื้องกับพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ในเขตพระราชฐานชั้นกลาง เพื่อเป็นที่จัดแสดงศิลปวัตถุเหล่านั้น ตามหลักการจัดพิพิธภัณฑที่ถูกต้องเหมาะสม และเปิดให้ประชาชนเข้าชม ทั้งนี้ ก็ยังโปรดเกล้าฯ ให้จัดแสดงเครื่องมือเครื่องใช้ในการบูรณปฏิสังขรณ์วัดพระศรีรัตนศาสดารามและพระบรมมหาราชวังในคราวนั้น รวมทั้ง "ปฐวีธาตุ" คือวัตถุและชิ้นส่วนของอาคารสถานสำคัญในวัดพระศรีรัตนศาสดารามและพระบรมมหาราชวัง ซึ่งเป็นตัวอย่างงานช่างโบราณที่สำคัญ เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการบูรณปฏิสังขรณ์ครั้งต่อไปด้วย

การอนุรักษ์และสืบสานงานช่างศิลปะประดิษฐ์ในราชสำนัก

การที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงดำรงตำแหน่งประธานคณะกรรมการอำนวยการบูรณปฏิสังขรณ์วัดพระศรีรัตนศาสดารามและพระบรมมหาราชวัง ซึ่งมีภารกิจหลักคือการบูรณปฏิสังขรณ์วัดพระศรีรัตนศาสดารามและพระบรมมหาราชวังในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๕ นั้น เป็นโอกาสอันดีที่ทำให้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ทอดพระเนตรเห็นพระบรมมหาราชวังในฐานะศูนย์กลางของภูมิปัญญางานช่างศิลปะประดิษฐ์แขนงต่างๆ ของไทย ไม่ว่าจะเป็นงานช่างสิบหมู่ (ที่สำคัญคืองานช่างเขียน ช่างปั้น ช่างหล่อ ช่างกลึง ช่างแกะสลัก ช่างประดับกระจก) ซึ่งเป็นส่วนประกอบสำคัญของการก่อสร้าง ตกแต่ง และซ่อมบำรุงพระมหาปราสาทราชมนเฑียรและอาคารสถานต่างๆ ในพระบรมมหาราชวังมาตั้งแต่ยุคแรกสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ งานช่างทองเหลืองซึ่งมีภารกิจสำคัญในการสร้างเครื่องราชูปโภคต่างๆ รวมไปถึงงานดอกไม้ใบตอง งานศิลปะประดิษฐ์และการปรุงอาหารซึ่งเป็นภูมิปัญญาของชาววังมาตั้งแต่สมัยโบราณ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของภารกิจสำคัญในการถวายงานต่างๆ เกี่ยวกับพระราชานุกิจประจำวันหรือชีวิตประจำวันของพระมหากษัตริย์ สมเด็จพระอัครมเหสี สมเด็จพระบรมวงศ์และพระราชวงศ์ ตลอดจนข้าราชการบริพารและแขกของราชสำนัก

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีพระราชดำริว่าผู้ทรงภูมิปัญญาในการทำงานศิลปะประดิษฐ์ต่างๆ ในราชสำนักนั้นนับวันมีแต่จะเหลือน้อยตัวลงทุกที ถ้าไม่สร้างและฝึกฝนคนใหม่ๆ ไว้เลย บรรดาภูมิปัญญาชาววังเหล่านี้จะสูญหายหาผู้สืบทอดไม่ได้ เมื่อได้บูรณะอาคารสำคัญๆ ในเขตพระราชฐานชั้นในของพระบรมมหาราชวังแล้ว จึงโปรดเกล้าฯ ให้ใช้อาคารและพื้นที่บางส่วนจัดตั้งเป็น "วิทยาลัยในวัง" โดยเริ่มจากวิทยาลัยในวังฝ่ายหญิงก่อน และขยายไปเปิดวิทยาลัยในวังชายในเวลาต่อมา ส่งผลให้งานช่างฝีมือในวังแขนงต่างๆ ได้รับการอนุรักษ์สืบทอดไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของบ้านเมืองสืบไป

ในปัจจุบันนี้มีสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่ใช้คำ “อักษรศาสตร์” เป็นชื่อสถาบันอยู่ ๓ แห่ง ได้แก่ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร และกองวิชาอักษรศาสตร์ ส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ซึ่งแน่นอนว่าวิชาการในด้านอักษรศาสตร์ก็เปิดสอนอยู่ในสถาบันทั้งสามนี้ อย่างไรก็ตามทุกวันนี้ก็ยังมีคนไทยอีกเป็นจำนวนมาก (แม้แต่ผู้ที่เคยผ่านการศึกษาในคณะอักษรศาสตร์มาแล้ว) ที่ยังให้คำตอบไม่ได้ว่า “วิชาอักษรศาสตร์” คือศาสตร์สาขาใดกันแน่ ผู้ที่เรียนศาสตร์สาขานี้เรียนอะไรกัน และวิชาอักษรศาสตร์ มีประโยชน์อะไรต่อสังคม นำเอาไปประกอบอาชีพอะไรได้บ้าง มีคนจำนวนไม่น้อยในสังคมไทยที่เข้าใจว่าคนเรียนวิชาอักษรศาสตร์นั้นคือการเรียนภาษา ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ดังนั้นคนเรียนอักษรศาสตร์ย่อมต้องมีชีวิตและหน้าที่การทำงานที่ใช้การเขียนหนังสือหรือการพูดภาษาต่างๆ สื่อสารให้เกิดผล ซึ่งเป็นความจริงแต่เพียงส่วนเดียว แต่หากอธิบายว่า วิชาอักษรศาสตร์ก็คือวิชาเดียวกันกับสรรพวิชาทั้งหลายที่รวมเรียกกันว่า “มนุษยศาสตร์” และ “ศิลปศาสตร์” ซึ่งกลายเป็นชื่อของคณะวิชาในสถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งในประเทศไทยแล้ว ก็อาจให้ความรู้สึกที่ชัดเจนขึ้นบ้างว่าคนเรียนอักษรศาสตร์ เขาเรียนอะไรกัน และเรียนเอาไปทำอะไร

กาญจนา นาคสกุล ศาสตราจารย์กิตติคุณสาขาวิชาภาษาไทยของคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยกล่าวว่า นับตั้งแต่มีการผลิต “อักษรศาสตร์บัณฑิต” ออกไปปรับใช้สังคม บัณฑิตอักษรศาสตร์ได้กระจายตัวกันออกไปประกอบอาชีพ และปฏิบัติงานอยู่ในหลากหลายหน่วยงาน ทั้งภาครัฐและเอกชน ทั้งที่อยู่ในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด ทั้งที่อยู่ในประเทศไทยและประเทศต่างๆ ทั่วทุกมุมโลก ที่เห็นได้ถนัดชัดเจนก็คือทำงานในโรงเรียน ในมหาวิทยาลัย ในกระทรวงทบวงกรมต่างๆ ในกองทัพ ในรัฐวิสาหกิจ ในบริษัทเอกชน ในองค์การระหว่างประเทศ ในห้างร้าน ในศาสนสถาน ในพิพิธภัณฑ์ หรือแม้แต่นั่งทำงานอิสระไว้สังกัดอยู่ที่บ้าน และเมื่อพิจารณาการทำงานของบัณฑิตอักษรศาสตร์เหล่านั้นแล้วจะพบว่า แทบทุกคนไม่ได้ทำงานอยู่ในตำแหน่งที่เรียกว่า “นักอักษรศาสตร์” (ยกเว้นในหน่วยราชการบางหน่วยที่มีการกำหนดตำแหน่งนักอักษรศาสตร์ เช่น ราชบัณฑิตยสถาน สำนักราชเลขาธิการและกรมศิลปากร) งานที่บัณฑิตอักษรศาสตร์ส่วนใหญ่ทำจึงไม่ใช่งานในตำแหน่งนักอักษรศาสตร์ แต่เป็นงานที่หลากหลาย ตั้งแต่ ครูอาจารย์ นักเขียน นักแต่งเพลง นักแสดง นักร้อง นักดนตรี เจ้าของสำนักพิมพ์ บรรณารักษ์ มัคคุเทศก์ ล่าม นักบัญชี เลขานุการ นายทหาร นายตำรวจ ผู้บริหารงานทุกระดับชั้น นักการทูต แม่นักการตลาดและนักลงทุน นอกจากตำแหน่งนักอักษรศาสตร์ที่ประจำอยู่ในบางหน่วยราชการแล้ว (ซึ่งในทางปฏิบัติก็ไม่ได้ทำงานครอบคลุมวิชาการด้านอักษรศาสตร์ทั้งหมด) ก็ไม่เห็นว่าจะมีงานอะไรที่เป็นอาชีพที่แท้จริงของนักอักษรศาสตร์^{๓๔}

พระราชประวัติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่เรียบเรียงและอภิปรายมาทั้งหมดนี้ อาจไม่ได้แตกต่างจากหรือพิสดารไปกว่าพระราชประวัติสำนวนอื่นๆ ที่มีผู้เรียบเรียงไว้มากมาย แต่น่าจะเพียงพอที่จะสะท้อนให้เห็นว่าสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นหนึ่งในตัวอย่างที่ชัดเจนยิ่งของ “บัณฑิตอักษรศาสตร์” ที่ประสบความสำเร็จในการทรงใช้วิชาการด้านอักษรศาสตร์ที่ทรงศึกษามาตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาจนถึงอุดมศึกษาในการประกอบอาชีพและทรงงานอย่างเต็มที่ ไม่ว่าจะเป็นงานที่ใช้วิชาการด้านอักษรศาสตร์จริงๆ หรืองานที่ต้องทรง “ปรับประยุกต์”

^{๓๔} กาญจนา นาคสกุล, “สุดยอดนักอักษรศาสตร์”, ใน *วิเศษศิลป์*, หน้า ๖๗.

วิชาการด้านอักษรศาสตร์ให้เกิดประโยชน์ งานที่ต้องทรงด้วยความรู้ทางอักษรศาสตร์ตรงๆ นั้น ที่เห็นได้ชัดน่าจะเป็นการทรงปฏิบัติงานเป็นอาจารย์สอนวิชาประวัติศาสตร์ในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า การทรงปฏิบัติหน้าที่ “เลขานุการ” ส่วนพระองค์ถวายสมเด็จพระบรมชนกนาถ การทรงพระราชนิพนธ์ประเภทต่างๆ การทรงงานด้านการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมไทย และการทรงงานที่ต้องพบปะและติดต่อกับชาวต่างประเทศ โดยในการทรงงานเหล่านี้ได้ทรงใช้ความรู้ความสามารถในสรรพวิชาด้านอักษรศาสตร์ โดยเฉพาะในด้านภาษาไทย ภาษาบาลี - สันสกฤต ภาษาจีน ภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส ภาษาเยอรมัน วรรณคดีทั้งของไทยและต่างประเทศ ปรัชญา ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ และบรรณารักษศาสตร์ ส่วนงานที่ทรงด้วยการปรับประยุกต์วิชาการด้านอักษรศาสตร์ที่เห็นได้ชัด ก็ได้แก่ การทรงงานในตำแหน่งอุปนายกผู้อำนวยการสภาภาษาไทย การทรงงานพัฒนาชนบทและคุณภาพชีวิตของประชาชน การทรงงานพัฒนาสภาวะทางโภชนาการของเด็กในชนบท การทรงงานพัฒนาการศึกษาของเยาวชน และการทรงงานอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ต้องทรงงานหลากหลายประเภทก็เพราะพระราชสถานะของความเป็นสมเด็จพระบรมราชกุมารีของประเทศพระราชสถานะอันสูงยิ่งนี้หมายถึงบทบาทการทรงงานและพระราชภาระที่มากตามไปด้วย โดยเฉพาะพระราชภารกิจในการทรงงานเพื่อประเทศชาติและประชาชน เพื่อแบ่งเบาพระราชภาระของสมเด็จพระบรมชนกนาถและสมเด็จพระบรมราชชนนี และเพื่อสนับสนุนการทำงานของคณะรัฐบาล เมื่อพระราชสถานะบังคับให้ต้องมีพระราชภาระในการทรงงานหลากหลายบทบาทหน้าที่เช่นนี้ ก็จำเป็นต้องทรงใช้ความรู้ที่ทรงศึกษามาทั้งในทางตรงและทางประยุกต์ให้เกิดประโยชน์กับการทรงงานในแต่ละบทบาทหน้าที่นั้น สรรพวิชาด้านอักษรศาสตร์ที่ทรงศึกษามาจึงได้รับการพิสูจน์ว่าทรงคุณประโยชน์แก่การประกอบอาชีพและการทำงานที่หลากหลายในโลกปัจจุบัน ไม่แพ้ศาสตร์สาขาอื่นใดในโลกแห่งภูมิปัญญา

“ ความเป็นสมเด็จพระบรมราชกุมารีของประเทศ พระราชสถานะอันสูงยิ่งนี้หมายถึงบทบาทการทรงงานและพระราชภาระที่มากตามไปด้วย ”

ปัจจัยอีกประการหนึ่งที่สนับสนุนให้ทรงประสบความสำเร็จในการทรงงานได้หลากหลายบทบาทหน้าที่คือพระราชอัธยาศัยที่โปรดศึกษาหาความรู้อย่างหลากหลายในวิชาการด้านอักษรศาสตร์ และพระคุณลักษณะประจำพระองค์ที่มีมาแต่ครั้งทรงพระเยาว์ ที่เมื่อตั้งพระราชหฤทัยจะศึกษาวิชาอักษรศาสตร์ด้านใดแล้วก็ตามจะทรงศึกษาจนรู้ลึก รู้จริง ทั้งทรงทบทวน ค้นคว้า ติดตามพัฒนาการขององค์ความรู้ต่างๆ ที่สนพระราชหฤทัยศึกษาอย่างต่อเนื่อง รวมตลอดถึงทรงสนพระราชหฤทัยศึกษาหาความรู้ในสาขาอื่นๆ นอกเหนือไปจากความรู้ทางอักษรศาสตร์ด้วย จนสามารถทรงใช้ความรู้ทางอักษรศาสตร์ได้ทั้งทางตรง ทางประยุกต์ และทางต่อยอด ไม่แต่เพียงเท่านั้น ยังสามารถจะทรงนำวิชาการด้านอักษรศาสตร์ไปประยุกต์ทรงงานหลากหลายด้าน เกิดเป็นคุณูปการแก่ประเทศชาติและประชาชนอย่างมหาศาล สมกับที่ได้เคยพระราชทานข้อคิดเกี่ยวกับวิชาอักษรศาสตร์และคนที่เรียนวิชาการในสาขานี้ไว้ว่า

“...บางคนอาจจะนึกเกินเลยไปว่า นิสิตอักษรศาสตร์เป็นบุคคลที่ศึกษาแต่เรื่องภาษา วรรณคดี และมีความคิดที่ค่อนข้างจะเพื่องและเพ้อฝัน ไม่มองโลกในแง่ความเป็นจริง หรือเป็นผู้ที่มีอารมณ์อ่อนไหวเกินขนาด เพราะฉะนั้นจึงเป็นประโยชน์ต่อสังคมน้อย หากินด้วยวิชาอักษรศาสตร์ก็ไม่ได้ สู้เป็นนักวิทยาศาสตร์ เป็นวิศวกร นักรัฐศาสตร์ หรือนักเศรษฐศาสตร์ไม่ได้

ถ้าพิจารณาความเป็นจริงแล้ว วิชาอักษรศาสตร์เป็นวิชาที่กว้างขวาง ครอบคลุมแขนงวิชาต่างๆ ที่เป็นอารยธรรมของมนุษยชาติ ดังนั้นนักอักษรศาสตร์หรือนิสิตอักษรศาสตร์ควรจะเป็นผู้มีความรู้ สามารถมองโลกได้กว้างไกลกว่าผู้ศึกษาวิชาอื่นๆ บุคคลหลายคนที่เคยชินแต่กับการท่องจำ วิชาการอย่างนกแก้วนกขุนทอง โดยไม่มีความรู้ความเข้าใจในวิชาการเหล่านั้นอย่างลึกซึ้ง เมื่อเข้ามาเป็นนิสิตอักษรศาสตร์ก็มาได้รับการอบรมจากครูบาอาจารย์ให้รู้จักการใช้ความคิด พิจารณาวิเคราะห์ ปัญหาต่างๆ ทั้งปัญหาในด้านวิชาการและปัญหาสังคม ปัญหาชีวิต โดยเหตุนี้คณะอักษรศาสตร์ จึงเต็มไปด้วยผู้ที่มีความคิดอิสระ มีความเห็นแตกต่างกันเป็นหลายจำพวก เช่น ถ้าจะยกตัวอย่าง ของความคิดทางการเมือง นิสิตอักษรศาสตร์ก็มีทั้งประเภทมีความคิดขวาจัดและซ้ายจัดชนิดที่เป็นที่สนใจของตำรวจ

สาเหตุของความแตกต่างในด้านความคิดก็เนื่องมาจากการส่งเสริมการใช้ปัญญาไตร่ตรอง วิเคราะห์วิจารณ์ ทำให้นิสิตทุกคนรู้จักการใช้ความคิด จะรู้มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความสามารถของแต่ละคน ดังนั้นนิสิตอักษรศาสตร์ส่วนหนึ่งจึงเป็น “สมอง” หรือเป็นเบื้องหลังในขบวนการต่างๆ ของจุฬาย ของนิสิตนักศึกษาโดยทั่วไป และคงจะเป็นสมองของชาติต่อไปในอนาคตกาล”^{๓๔}

บรรณานุกรม

กรมศิลปากร, จดหมายเหตุการณ์บูรณะปฏิสังขรณ์วัดพระศรีรัตนศาสดาราม และพระบรมมหาราชวัง ใน การฉลองพระนครครบ ๒๐๐ ปี พุทธศักราช ๒๕๒๕, กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, ๒๕๒๕.

กรมศิลปากร, สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีกับการอนุรักษ์มรดกของชาติ, กรมศิลปากรจัดพิมพ์ในโอกาสที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเจริญพระชนมายุครบ ๓๐ พรรษา ๒ เมษายน ๒๕๒๘, กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, ๒๕๒๘.

กองทัพบก, พันเอกหญิงสมเด็จพะเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, พิมพ์ในโอกาสที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงสำเร็จการศึกษาชั้นดุษฎีบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๒๙, กรุงเทพฯ : กองทัพบก, ๒๕๒๙.

^{๓๔} สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, “ข้อคิดบางแง่เกี่ยวกับนิสิตอักษรศาสตร์”, ใน มณีพลอยร้อยแสง, หน้า ๓๗๓.

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, *อักษรศาสตร์บัณฑิต ๕๐ ปี*, กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, *รอยพระบาทยาดรายังจารึก*, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดพิมพ์เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในวโรกาสวันคล้ายวันพระราชสมภพและเจริญพระชนมายุครบ ๓๐ พรรษา ๒ เมษายน ๒๕๒๘, กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๘.

ธนาคารกรุงเทพ จำกัด, *เฉลิมพระเกียรติและรวมพระราชนิพนธ์ (พ.ศ. ๒๕๑๐ - ๒๕๒๐) สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี*, กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๑.

ธนาคารไทยพาณิชย์, *สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทูลกระหม่อมน้อยของเรา*, กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๑.

แผนกวิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, *สะพาน: รวบรวมบทความทางประวัติศาสตร์*, กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๑.

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, *สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เจ้าฟ้านักการศึกษา*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๔.

มูลนิธิสายใจไทย, "พระราชประวัติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี" ใน *สารสายใจไทย ฉบับพิเศษ*, กรุงเทพฯ : มูลนิธิสายใจไทย, ๒๕๓๔.

โรงเรียนจิตรลดา, *จิตรลดาารวมใจ*, กรุงเทพฯ : โรงเรียนจิตรลดา, ๒๕๓๔.

โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า, *ทูลกระหม่อมอาจารย์*, จัดพิมพ์เพื่อเฉลิมพระเกียรติพลตรีหญิงสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี เนื่องในมหามงคลสมัยที่ทรงรับราชการครบ ๑๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๒๓ - ๒๕๓๓) และทรงเจริญพระชนมายุครบ ๓ รอบ (๒ เมษายน ๒๕๓๔), นครนายก : โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า, ๒๕๓๔.

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, *คำฉันท์ดุขภูสิ้งเวและกาพย์ขับไม้กล่อมพระศรีนราวีราชกิริณี*, กรุงเทพฯ : สายปัญญาสมาคมฯ, ๒๕๒๐.

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, *ไทยเที่ยวพม่า*, กรุงเทพฯ : ธนาคารไทยพาณิชย์, ๒๕๒๙.

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, *ทัศนะจากอินเดีย*, กรุงเทพฯ : มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา, ๒๕๓๐.

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, *สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีกับการอนุรักษ์มรดกไทย*, กรุงเทพฯ : ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๓๒.

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม, *วิศิษฐ์ศิลป์*, กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่งจำกัด (มหาชน), ๒๕๔๙.

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, *ประมวลพระราชดำรัสสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถที่พระราชทานในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา*, กรุงเทพฯ : สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, ๒๕๔๘.

วันปฐมนิเทศ

ห้องใหม่อักษรศาสตร์

ในห้องบรรยายรวม

ในห้องบรรยายรวม

บายศรีสู่ขวัญน้องใหม่

กิจกรรมรับน้องใหม่

กิจกรรมรับน้องใหม่

กิจกรรมรับน้องใหม่

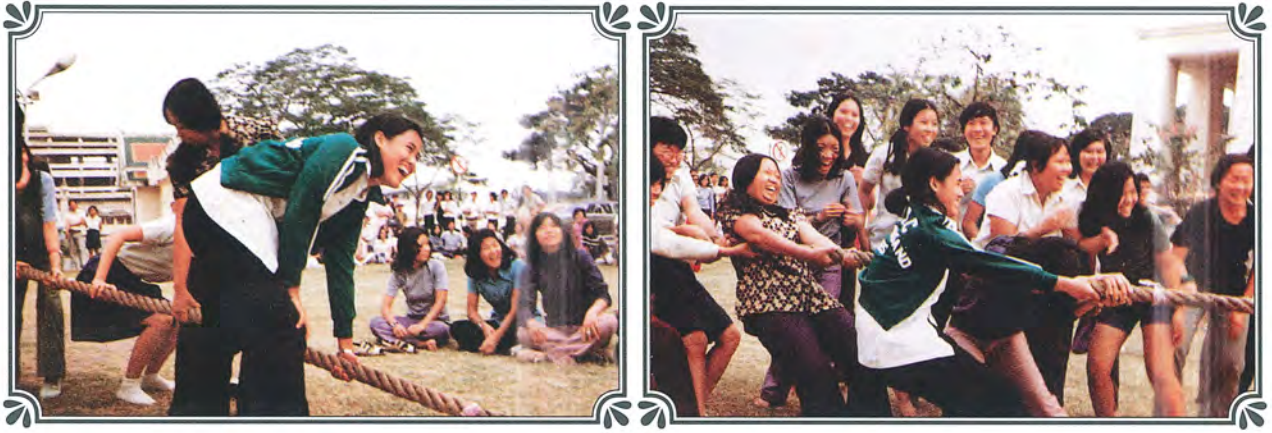

กิจกรรมรับน้องใหม่

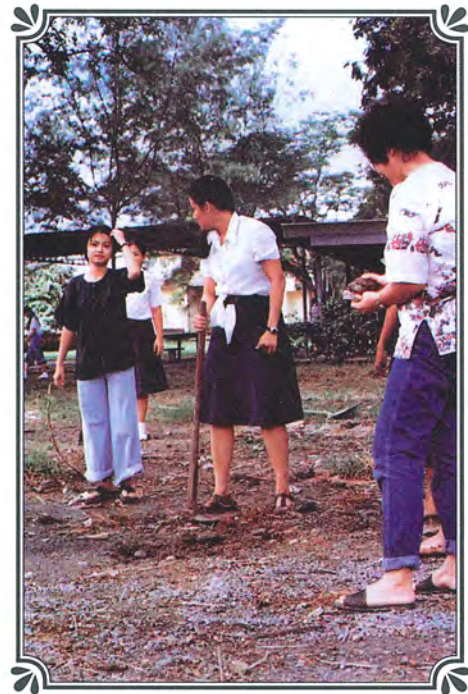
เกมผูกขวดยของพี่ๆ 'ถาบัต' ที่เพิ่งเคยทรงครั้งแรกในพระชนม์ชีพ

ทรงร่วมทีมนิสิตในกีฬาชักเย่อ ในงานวันสีเทา เมื่อทรงเป็นนิสิตชั้นปีที่ ๑
วันที่ ๓ มกราคม ๒๕๑๗

ทรงร่วมงานพัฒนาคณะ

ทรงร่วมงานพัฒนาคณะ
ตั้งแต่ทรงอยู่ชั้นปีที่ ๑ จนถึงชั้นปีที่ ๔

ทรงขับร้องเพลง “แอบเข้าไปถึงทรง”
ในงานวันสีเทา เมื่อวันที่ ๓ มกราคม ๒๕๒๐

แฟนเพลงถวายพวงมาลัยตามประเพณีลูกทุ่ง

ทรงฉายพระรูปข้างตึกอักษรศาสตร์

ทรงฉายพระรูปร่วมกับพระสหาย

ทรงดนตรีไทย

ทรงดนตรีไทย

พิธีไหว้ครู

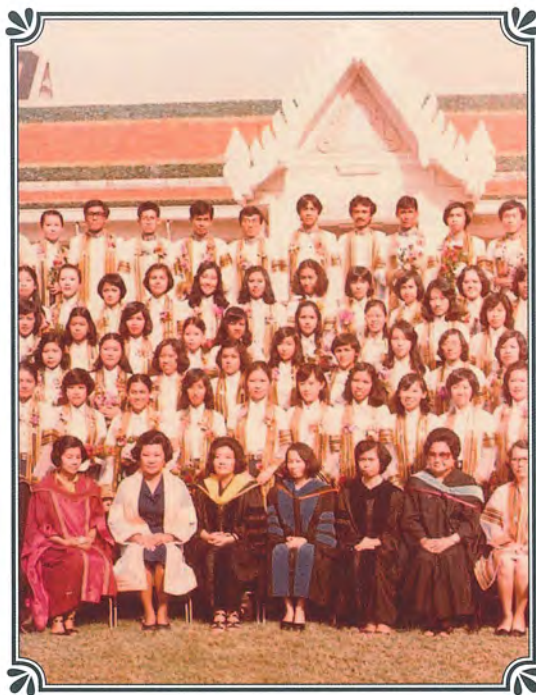
การแสดงดนตรีไทย

การแสดงดนตรีไทย

การแสดงดนตรีไทย

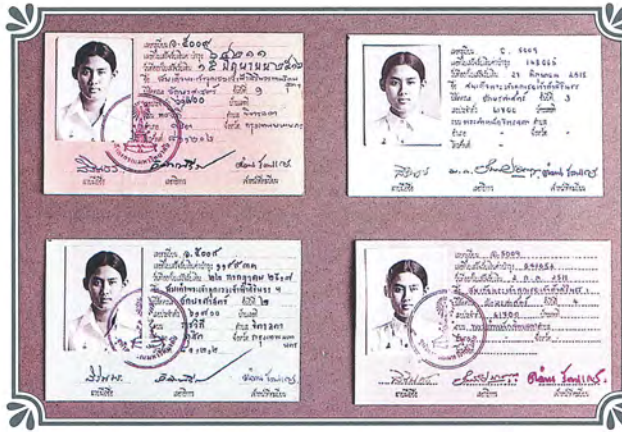
งานรับพระราชทานปริญญาบัตร
วันที่ ๑๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๐

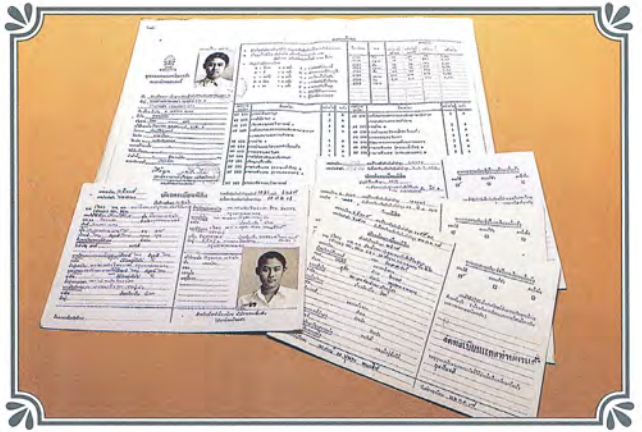
งานรับพระราชทานปริญญาบัตร
วันที่ ๑๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๐

งานรับพระราชทานปริญญาบัตร
วันที่ ๑๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๐

บัตรนิสิต

เอกสารสำคัญสมัยเมื่อทรงเป็นนิสิตชั้นปริญญาตรี
ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปริญญ่าอักษรศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง)

โล่ที่อาจารย์คณะอักษรศาสตรฑูลเกล้าฯ ถวาย
เมื่อทรงได้อักษรศาสตรบัณฑิต เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง

ทรงบรรยายวิชาอารยธรรมไทย
ณ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รับพระราชทานปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

บัตรนิสิตบัณฑิตวิทยาลัย

Graduation School
Chulalongkorn University
Bangkok, Thailand

Ref. No.
ID No. 2010759

Name: (in Thai)
H.H.H. Princess Nabachonri
(First Name) (Last Name)

BIRTHDATE: Nov. 25, 1955, sex: Female
BIRTHPLACE: Bangkok, Thailand

PERMANENT ADDRESS: Chitralada
Palace, Bangkok 111

NATIONALITY: Thai, RELIGION: Buddhism

PREVIOUS CERTIFICATE/DIPLOMA AND DATE
B.A. (First Class Honours) (1978)

DATE: Nov. 12, 1977, May 4, 1981
(EMMISSION) (GRADUATION)

DIPLOMA CONFERRED:
Master of Arts
Dept. Eastern Languages

CONCENTRATION: Pali and Sanskrit

CERTIFIED TRUE COPY
ASSOCIATE DEAN
S. Samporn Hanah
(S. Samporn Hanah, Ph.D.)

DATE ISSUED:
NOT VALID WITHOUT SEAL

COURSE NUMBER	COURSE TITLE	SEM CREDIT HOURS	GRADE	COURSE NUMBER	COURSE TITLE	SEM CREDIT HOURS	GRADE
122 514	First Semester (1977-1978)	2	B		First Semester (1980-1981)		
122 539	Vissuddhinigga	2	A		Thesis (in progress) (3)		-
122 542	Sanskrit lyrical Poetry	2	A		Second Semester (1980-1981)		
122 561	Prakrit I	2	A		Thesis (3)	12	Very Good
122 571	History of Buddhism	2	A		TITLE: "DASAPARANI IN THERAVADA BUDDHISM"		
122 575	Pali and Sanskrit in the Thai Language	2	A		*****Transcript Closed*****		
122 531	Second Semester (1977-1978)	2	A				
122 540	Sanskrit I	2	A				
122 569	Upanishads	2	A				
122 562	Indology II	2	A				
122 566	Sanskrit Poetics	2	A				
122 573	Pali Literature of Thailand	2	A				
122 517	First Semester (1978-1979)	2	A				
122 541	Reading of Specially Selected Pali Texts	2	A				
122 543	Buddhacarita	2	A				
122 577	Reading of Specially Selected Sanskrit Texts	2	A				
122 612	English Readings in Indian Studies	2	A				
122 645	Milindapanha Sakuntala and Other Sanskrit Plays	2	A				
122 811	Second Semester (1978-1979)						
	Thesis (in progress) (3)						
	First Semester (1979-1980)						
	ON LEAVE						
	Second Semester (1979-1980)						
	Thesis (in progress) (3)						

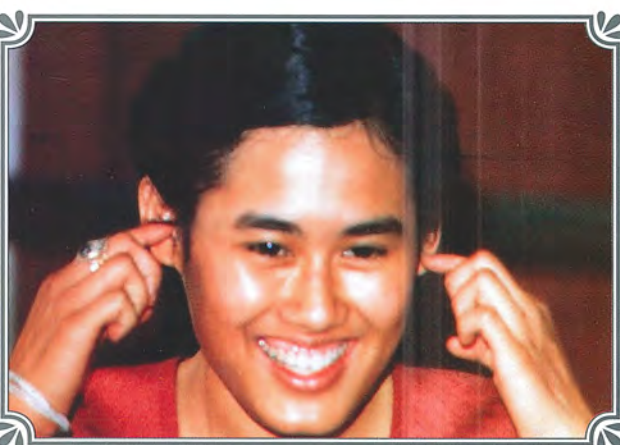
Total Credits (Registered) 45
Total Points 142
Total with Transferred Credits
Cumulative Grade Point Average 3.94

Grading System
For Coursework:
A = Excellent = 4 points I = Incomplete
B = Good = 3 " " P = In Progress
C = Fair = 2 " " S = Satisfactory
D = Poor = 1 " " U = Unsatisfactory
F = Failure = 0 " " V = Visitor
W = Withdrawn

For Thesis:
Very Good, Good, Pass, Failure

A CUMULATIVE GRADE POINT AVERAGE OF 3.00 IS REQUIRED FOR GRADUATION

ใบคะแนนแสดงผลการเรียนระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต

ระหว่างทรงศึกษาที่คณะอักษรศาสตร์

คุณบดีและอาจารย์

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

เมื่อครั้งทรงเป็นนิสิตคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รำลึกย้อนหลังไป ๔๑ ปี ณ ปีการศึกษา ๒๕๑๖ นิสิตชายหญิงของคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ต่างปลาบปลื้มยินดีเป็นล้นพ้นกันถ้วนหน้า พร้อมทั้งพูดคุยเกี่ยวกับการที่สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุดาฯ ทรงสอบได้เข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แต่กังวลใจว่าจะมีวิธีการรับน้องอย่างไร ให้เหมาะสมและสนุกสนานกับน้องใหม่พระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าฯ พระองค์นี้ และต่อไปจะวางตัว พูดจา และคบเป็นพระสหายกันอย่างไร

สำหรับครูบาอาจารย์ ทั้งอาจารย์ผู้ใหญ่ เช่น คณบดี รองคณบดี รวมทั้งอาจารย์ทั่วไปต่างก็ปลาบปลื้มยินดีที่จะได้ ลูกศิษย์ที่เป็นสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าฯ พระองค์นี้ ซึ่งเป็นพระองค์แรกที่ได้ทรงตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย มีการพูดคุยกันบ้างว่าจะสอนอย่างไร จะใช้สรรพนามอย่างไร เมื่อทุกอย่างดำเนินไปตามขั้นตอนของการรับ นิสิตใหม่ คณะอักษรศาสตร์ โดยท่านคณบดี (ศาสตราจารย์ไพฑูริย์ พงศบุตร) ได้เตรียมการต่างๆ เพื่อความเหมาะสม สมพระเกียรติ และสะดวกในการติดต่อประสานงาน

หลังจากสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุดาฯ ทรงลงทေးเขียนรายงานตัวเป็นนิสิตคณะอักษรศาสตร์ เรียบร้อยแล้ว ทั้งครูบาอาจารย์และนิสิตเรียกชื่อใช้สรรพนามสำหรับนิสิตพระองค์นี้ว่า “ทูลกระหม่อม” บ้าง และ “กระ” ค่อยๆ ง่ายขึ้นบ้าง เหลือ “ทูลกระหม่อม” แต่ก็ใช้อย่างที่หมายถึงนิสิตพระองค์นี้

นิสิตใหม่พระองค์นี้ เมื่อมาเป็นนิสิตคณะอักษรศาสตร์แล้ว ไม่ต้องปรับตัวแต่อย่างใดทั้งสิ้น ทรงเป็นนิสิตเหมือน นิสิตทั่วไป ทั้งเข้าเรียน ห้องสมุด หรือโรงอาหาร รวมทั้งเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของคณะ และกิจกรรมของน้องใหม่ทุกอย่าง ด้วยความเต็มใจและสนุกสนาน ทุกวันที่มาเรียน จะมีพระพี่เลี้ยง ๑ - ๒ คน พร้อมด้วยองค์กรศึกษามเสด็จด้วย

ได้กล่าวถึงการเข้ามาเป็นนิสิตใหม่ของทูลกระหม่อมสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุดาฯ แล้วก็ขออนุญาตพูดถึงการเรียนการสอนในคณะอักษรศาสตร์ จุฬฯ บ้าง ในคณะอักษรศาสตร์สมัยนั้น นิสิตจะเรียนรายวิชาต่างๆ รวมกันในห้องเรียนใหญ่บ้าง แยกห้องเรียนบ้าง มีทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ บรรณารักษศาสตร์ และบาลี - สันสกฤต

การเรียนการสอนภาษาบาลีในคณะอักษรศาสตร์ได้เปิดการเรียนการสอนมาตั้งแต่ต้น นิสิตใหม่ประมาณ ๒๑๐ คน จะเข้าชั้นเรียนพร้อมกันในห้องเลขที่ ๑๐ หรือเรียกกันโดยทั่วไปว่า ห้อง ๑๐ เป็นที่รู้จักกันว่าห้องนี้อยู่ตึก ๑ ชั้นล่าง ไม่มีโต๊ะ มีเฉพาะเก้าอี้เหล็กเซอร์เท้านั้น ตั้งชิดกันจนแทบไม่มีที่เดิน ซึ่งเมื่อถึงเวลาเรียน นิสิตทุกคน รวมทั้งสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุดาฯ จะรีบเข้าชั้นเรียนโดยพร้อมเพรียงกัน ก่อนที่อาจารย์ผู้สอนจะเข้ามาสอน นับเป็นประเพณี ดั้งมาที่ถือปฏิบัติกันมา อันการเรียนภาษาบาลีของคณะอักษรศาสตร์ จุฬฯ นั้น จะยึดตามแนวทางสี่บาลีไวยากรณ์ ฉบับสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส โรงเรียนพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย วิธีการเรียนการสอน เริ่มแรกจะมี อาจารย์ผู้ใหญ่ เช่น อาจารย์วิสุทธ์ บุษยกูล (ต่อมาเป็นศาสตราจารย์) เป็นอาจารย์ประจำวิชา อาจารย์ที่สอนบาลีห้องใหญ่ อีกท่านหนึ่ง คือ อาจารย์ ดร. ศักดิ์ศรี แยมันดดา (ต่อมาเป็นศาสตราจารย์) รายวิชาที่สอนจะมีทั้งอักษรวิธี สมัญญาภิธาน -

สนธิ, นาม - อพยยศัพท์, สมาส - ตัทธิต, อาชยาต - กิตก์ รวมทั้งกิริยา กิตก์ นอกจากนั้นมีการแปลและอธิบายสูงสูมารชาดก และพุทธศาสนสุภาษิตต่างๆ จากหนังสือที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสทรงรวบรวมไว้ โดยการเรียนรู้รวมจะมีสัปดาห์ละ ๑ ครั้ง ต่อจากนั้นจะเป็นการสอนทบทวนหรือสอนเสริมในวิชาบาลีที่ได้เรียนมาแล้ว โดยแบ่งออกเป็น ๑๐ กลุ่ม แต่ละกลุ่มจะมีนิสิตมากบ้างน้อยบ้าง คือ นิสิตทุกคนจะได้เรียนภาษาบาลีเหมือนกันทั้งหมดตลอดทั้งสัปดาห์ เมื่อถึงคราวสอบทุกคนจะสอบวิชาเดียวกัน และเวลาเดียวกัน ดุสนุกติ

สำหรับทุลกระหม่อม เป็นนิสิตที่มีความตั้งใจและขยันหมั่นเพียร แต่บางช่วงเวลาจำเป็นต้องตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หรือสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ จึงต้องลาเรียน แต่ก็มิได้ปล่อยให้รายวิชานั้นๆ ผ่านพ้นไปโดยมิได้ฟังคำสอนของอาจารย์ ได้มอบให้เจ้าหน้าที่มาบันทึกเทปคำสอนของอาจารย์โดยตลอด เพื่อส่งไปให้ฟังทั้งในต่างจังหวัดหรือยามที่ทรงมีเวลาว่าง หากมีข้อสงสัยในคำสอนก็ส่งจดหมายสอบถามข้อสงสัยนั้นๆ อยู่เสมอ จนมีการเรียกเทปบันทึกคำสอนนั้นๆ อย่างสนุกสนานว่า “เทปอาจารย์”

ข้าพเจ้าได้รับการบรรจุเข้ามาเป็นอาจารย์ใหม่ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๔ จึงได้รับมอบหมายจากหัวหน้าภาควิชาภาษาตะวันออก (ศาสตราจารย์ฉลุย วุฑาพิทย) ให้รับผิดชอบสอนทบทวนบาลีไวยากรณ์ของนิสิตทุกกลุ่ม จึงเป็นโอกาสให้ได้รู้จักและคุ้นเคยกับนิสิตคณะอักษรศาสตร์ จุฬาย นับว่าเป็นบุญกุศลอย่างสิ้นพันที่ได้มีโอกาสถวายพระอักษรและรับพระกรุณาธิคุณนานัปการจากทุลกระหม่อมพระองค์นี้อย่างหาที่สุดมิได้ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน

ในการศึกษาที่คณะอักษรศาสตร์ เป็นที่น่ายินดีว่าทุลกระหม่อมมีพระสหายหลายคนที่สนิทคุ้นเคยกัน มีประพจน์ อัครวิรุฬหการ (ปัจจุบัน คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประพจน์ อัครวิรุฬหการ คณบดีคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) อยู่ในจำนวนนั้นด้วย เมื่อถึงคราวที่จะต้องเลือกเรียนรายวิชาเอก - โท ปรากฏว่าทุลกระหม่อมทรงเลือกเรียนรายวิชาประวัติศาสตร์เป็นวิชาเอก และเลือกเรียนรายวิชาภาษาบาลี - สันสกฤตเป็นวิชาโท ส่วนประพจน์เลือกเรียนวิชาภาษาบาลี - สันสกฤตเป็นวิชาเอก เมื่อถึงคราวลงทะเบียนเรียน ทั้งทุลกระหม่อมและประพจน์จะลงทะเบียนรายวิชาเหมือนๆ กัน เช่น ภาษาบาลีจะมีรายวิชาสัมมนาที่ภูสฎกถาและมังคลัตถที่ปนีอยู่ในกลุ่มรายวิชานั้นๆ ด้วยพระทัยที่รักรายวิชานั้นๆ แล้ว ทรงเล่าให้ฟังว่าไวยากรณ์ภาษาบาลีเคยเรียนมาตั้งแต่เรียนอยู่ที่โรงเรียนจิตรลดา โดยมีท่านอาจารย์กำชัย ทองหล่อ เป็นผู้สอน ข้าพเจ้าจึงไม่แปลกใจเลยที่พระองค์มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับไวยากรณ์ภาษาบาลีได้อย่างรวดเร็วและถูกต้อง ทั้งในเรื่องนาม คุณนาม และสรรพนาม รวมทั้งวิธีการเปลี่ยนรูปคำ การนำไปใช้ตามระบบต่างๆ ของไวยากรณ์บาลีดังกล่าวแล้ว ก็ทรงพระปรีชาสามารถเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว กอปรกับมีพระสหายที่เป็นเพื่อนเรียนอย่างประพจน์ อัครวิรุฬหการ ช่วยให้คำปรึกษา ช่วยจดบันทึก เลกเชอร์และการบ้าน ไม่นั่นใจว่าใครช่วยใคร ทำให้เรียนรู้ภาษาบาลีได้อย่างรวดเร็ว สามารถอธิบายและทำความเข้าใจเกี่ยวกับโครงสร้างของภาษาบาลี เช่น ประโยคทั่วไป จะมีโครงสร้าง

ประธาน	กรรม	กริยา
--------	------	-------

ตามรูปแบบนัยของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ดังนี้

สุโท	โอทน	ปจติ.
พ่อครัว	หุงอยู่	ซึ่งข้าว

ส่วนคำขยายหรือวิเศษณ์ (คุณศัพท์) จะขยายอยู่หน้าคำนามหรือคุณนาม บางครั้งคำคุณนามอาจอยู่หลังคำนาม แต่มีข้อบังคับพื้นฐานว่าจะต้องมีลิงค์ (เพศของคำ) วจนะ (พจน์) และ วิภัติ (ปฐมวิภัติ - สัตตมีวิภัติ) ตรงกับนามที่ขยายนั้นๆ เสมอ ซึ่งข้าพเจ้าในฐานะอาจารย์ผู้สอนได้เสนอตัวอย่างและทดสอบความเข้าใจนิสิตที่เรียนจนเป็นผลที่น่าพอใจ จะนำตัวอย่างมาจากหนังสืออุภยพากษ์ปริวัตน์ เล่ม ๑ - ๒ ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส และจากกรม ปทัฏฐกถา หรือมังคลัตถที่ปณี หรือแต่งประโยคเป็นตัวอย่างแล้วให้นิสิตแสดงความรู้ความเข้าใจ

ประโยคบาลีที่แสดงความเข้าใจในเรื่องของภาษาอีกประการหนึ่ง คือ การรวมประโยค ย - ต เข้าเป็นประโยคเดียวกัน เรียกวิธีการนี้ว่า การรวมประโยค หรือ การลัมประโยคเข้าด้วยกัน เช่น

โย พาลे न सेवति सो षण्ठिते सेवति नाम
คำแปล : บุคคลใดไม่คบคนพาล บุคคลนั้นชื่อว่าคบบัณฑิต
ประโยค ย คือ โย พาลे न सेवति ประโยค ต คือ सो षण्ठिते सेवति नाम

วิธีการรวมประโยค คือ

๑. ตัด โย (บุคคล)

๒. น सेवति เปลี่ยนจากกิริยาอาชยาด เป็นกิริยาภิกถ์ โดยใช้ อนุด ปัจจัย ทำหน้าที่เป็นกิริยาในระหว่างประโยค เป็น सेवन्त และเปลี่ยน น เป็น อ จะมีรูปสำเร็จว่า อเสวन्ต ทำหน้าที่เป็นกิริยาในระหว่างประโยค เปลี่ยนรูปลิงค์ วจนะและวิภัติ เหมือนบุคคล จึงมีรูปสำเร็จว่า อเสวन्โต

สำหรับประโยค ต คือ सो षण्ठिते सेवति नाम ให้ตัด सो ทิ้งไป จึงมีรูปประโยคว่า บุคคลใด พาลे อเสวन्โต षण्ठिते सेवति नाम.

คำแปล : บุคคลไม่คบคนพาล ชื่อว่าคบบัณฑิต

อีกประโยคตัวอย่างหนึ่ง เช่น

ये गुलपुत्ता स्रณम्मनสิกขาपथप्पฏिकุค्हणुโปสถงคสมาทาเนहि जटुप्पारिसुत्थिलेहि ज ओत्तโน कुणेहि षाकवन्तं पुเชन्दि.....เต हि तत्ताคत् प्रमाय पुषाय पुเชन्दि वुत्ता.

คำแปล : กุลบุตรเหล่าใดบูชาพระผู้มีพระภาคด้วยคุณทั้งหลายของตน คือ การถึงสรณะรับสิกขาบทและสมาทานองค์อุโบสถกัฏฐี คือปารีสุทธิล ๔ กัฏฐี อันกุลบุตรเหล่านั้น (พระผู้มีพระภาค) ตรัสว่า "ย่อมบูชาพระตถาคตด้วยการบูชาอย่างยิ่ง"

ประโยค ย คือประโยค ये गुलपुत्ता.....षाकवन्तं पुเชन्दि (คำแปลเหมือนข้างต้น) ส่วนประโยค ต คือ ประโยค ते हि तत्ताคत् प्रमाय पुषाय पुเชन्दि वुत्ता.

วิธีการรวมประโยค คือ

๑. ตัด เย

๒. เปลี่ยน ปุชนุตติ กิริยาอาชยาค เป็นกิริยาภิกตัก โดยใช้ อนุต บัจฉัย ทำหน้าที่เป็นกิริยาในระหว่างประโยค เป็น ปุชนุต เปลี่ยนลิงค์ วจนะ และวิภัตติเหมือน กุลปุตตดา จึงมีรูปสำเร็จว่า ปุชนุตดา

สำหรับประโยค ๓ คือ เต หิ ตถาคตํ ปริมาย ปุชนุตติ วุตตดา.

ให้ตัด เต หิ (หิ เป็นนิบาตตัวหนึ่งในบาลีไวยากรณ์) จึงมีรูปประโยคว่า กุลปุตตดา.....ตถาคตํ ปริมายปุชชาย ปุชนุตติ วุตตดา.

คำแปล : กุลบุตรบูชาพระผู้มีพระภาคด้วยพระคุณทั้งหลายของตน.....(อันพระผู้มีพระภาค) ตรัสแล้วว่า “ย่อมบูชาพระตถาคตด้วยการบูชาอย่างยิ่ง”

ทูลกระหม่อมและประพจน์ อัครวิรุฬหการ ต่างสนใจและให้ความสนุกสนานเกี่ยวกับการรวมประโยคหรือเรียกจนเคยชินว่าการล้มประโยค ย - ต เข้าด้วยกัน ได้ศึกษาและสามารถแสดงตัวอย่างประโยคอื่นๆ ได้

การที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงศึกษาวิชาประวัติศาสตร์เป็นวิชาเอกและภาษาบาลี - สันสกฤตเป็นวิชาโท และรายวิชาอื่นๆ เป็นวิชาเลือกเสรีจนจบการศึกษารับพระราชทานปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต เกียรตินิยมอันดับ ๑ แล้วทรงเข้าศึกษาต่อตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทรงทำวิทยานิพนธ์ เรื่องทศบารมีในพุทธศาสนาเถรวาท แสดงถึงความรู้ ความสามารถ และแตกฉานในวิชาการต่างๆ ที่ทรงสะสมและร่ำเรียนมาอีกด้วย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์รุณนಿಸร์ ชำครตพงษ์
สาขาวิชาภาษาบาลี - สันสกฤต ภาควิชาภาษาตะวันออก
คณะอักษรศาสตร์

พระอัจฉริยภาพด้านภาษาและวรรณคดีสันสกฤต

ข้าพเจ้าได้ถวายพระอักษรภาษาสันสกฤตแต่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อครั้งทรงเป็นนิสิตบัณฑิตศึกษา หลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาบาลีและสันสกฤต คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในภาคต้น ปีการศึกษา ๒๕๒๐ รายวิชาที่ทรงเรียนกับข้าพเจ้า คือ รายวิชา ๑๒๒๕๓๙ บทลำนำนสันสกฤต

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สนพระราชหฤทัยศึกษาภาษาสันสกฤตมาตั้งแต่ครั้งทรงเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่โรงเรียนจิตรลดา โดยศาสตราจารย์ ม.ล. จิรายุ นพวงศ์ เป็นผู้ถวายพระอักษร ดังนั้น พระองค์จึงทรงมีพื้นฐานความรู้ภาษาสันสกฤตเป็นอย่างดี บทลำนำนสันสกฤตที่ข้าพเจ้าคัดเลือกมาสอน เช่น ฤตสังหารของกาลิทาส และอมรุตตะกะของอมร เป็นกวีนิพนธ์ที่กวีพรรณนาธรรมชาติในแต่ละฤดูกาล อารมณ์ความรู้สึก และความรักด้วยภาษาที่ไพเราะสละสลวยและโวหารที่มีความหมายลึกซึ้งกินใจ

ข้าพเจ้ารู้สึกชื่นชมในพระอัจฉริยภาพด้านภาษาและวรรณคดีสันสกฤตของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เพราะแม้ว่าบทลำนำนสันสกฤตจะเป็นกวีนิพนธ์ระดับสูงซึ่งกวีแสดงภูมิรู้ด้านการแต่งกวีนิพนธ์อย่างเต็มที่ ด้วยการใช้อลังการทั้งศัพท์พาลังการ คือ อลังการด้านการสัมผัสอักษร และอรรถาลังการ คือ อลังการด้านความหมายอันเป็นส่วนเปรียบเทียบหรือสำนวนซ่อนเร้นด้วยการเล่นคำ แต่พระองค์ก็ทรงเข้าใจอรรถรสของภาษาและความคิดของกวี ทรงจับความหมาย ความงาม และจินตภาพในกวีนิพนธ์ได้ รายงานวิชาเรียนของพระองค์แสดงให้เห็นพระพลังความคิดความสามารถ และพระวิริยะอุตสาหะพากเพียรในการสืบค้นข้อมูลอย่างละเอียดลออกว้างขวางลึกซึ้งรอบด้าน

นอกจากพระสติปัญญาด้านการเรียนแล้ว พระอัธยาศัยของพระองค์ก็เป็นที่น่าชื่นชมอย่างยิ่ง ทรงเคารพครูบาอาจารย์ ทรงรำลึกถึง และทรงมีพระเมตตาพระราชทานสิ่งของให้ในโอกาสอันควร พระกรุณาธิคุณนี้ประทับอยู่ในความทรงจำของข้าพเจ้าเสมอมา

ในวาระอันเป็นสิริมงคลวันคล้ายวันพระราชสมภพ วันที่ ๒ เมษายน ๒๕๕๘ และเป็นวันที่ทรงมีพระชนมายุครบห้ารอบ หกสิบพระชนมพรรษา ขอถวายพระพรชัยมงคล ขอจงทรงพระเกษมสำราญ พระพลานามัยสมบูรณ์ และพระชนมชีพยืนนาน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทัศนีย์ สันสกฤต

สาขาวิชาภาษาบาลี - สันสกฤต ภาควิชาภาษาตะวันออก
คณะอักษรศาสตร์

พระมหากษัตริย์คุณล้นเกล้าฯ ชาวเทวาลัย

ความนำ

ดิฉันเป็นนิสิตคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ช่วงปี พ.ศ. ๒๕๐๗ - ๒๕๑๑ ขณะนั้นดิฉันอักษรศาสตร์ มีเพียง ๒ ตึก คือ ตึกอักษรศาสตร์ ๑ (อาคารมหาจุฬาลงกรณ์ในปัจจุบัน) และตึกอักษรศาสตร์ ๒ (อาคารมหาชิราวุธในปัจจุบัน) ตึกอักษรศาสตร์ ๑ เป็นตึกเก่าแก่ที่สุดของคณะอักษรศาสตร์ โอโถงและโปร่งสบาย พวกเรากาตุมิใจ รักและหวงแหนมาก สิ่งทีติดตาตรึงใจไม่รู้ลืม คือ ห้อง ๑๐ (ห้องเรียนใหญ่อยู่ทางด้านหอประชุมจุฬาฯ) ห้องเรียนนิขาบรรยายของพวกเราซึ่งเป็นห้องใหม่ประมาณ ๑๕๐ ชีวิต ยามว่างเรียนก็จะนั่งเล่น คุย อ่านหนังสือ หรือไม่ก็รับประทานขนมในห้องโถงกลางซึ่งมีบันไดขึ้นไปชั้นบน

ส่วนตึกอักษรศาสตร์ ๒ ชั้นบนเป็นหอสมุดกลาง ชั้นล่างและชั้นใต้ดินเป็นห้องเรียน ด้วยสิ่งแวดล้อมกล่าวโดยสังเขปข้างต้นทำให้พวกเรามีความผูกพันกับตึกอักษรศาสตร์ทั้งสองตึกเป็นอันมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งตึกอักษรศาสตร์ ๑ ความรักและความหวงแหนทำให้ชาวอักษรศาสตร์เผลอคิดและเชื่อกันว่า “ตึกอักษรศาสตร์ ๑ เป็นของพวกเรา” ความรู้สึกนึกคิดที่ว่า “เทวาลัยแสนรักอันเป็นจิตวิญญาณของพวกเราถูกขโมยไป” ยังคงคุกรุ่นเจิบๆ ในหัวใจของชาวเทวาลัยส่วนใหญ่ที่เคยสัมผัสบรรยากาศอันอบอุ่นของเทวาลัยในอดีต ความผูกพันอันนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นกิเลสของพวกเรา ก่อให้เกิดเหตุการณ์ตามมาอีกหลายเหตุการณ์ ซึ่งสามารถใช้เป็นหลักฐานพิสูจน์ว่าใครรักและผูกพันกับคณะอักษรศาสตร์อย่างแท้จริงและมากน้อยเพียงใด

ในการเขียนบทความนี้ นอกจากความจำและประสบการณ์ตรงของตัวเอง ดิฉันได้ใช้ข้อมูลเอกสารด้วยการประมวลและสังเคราะห์ข้อมูลเอกสารที่ได้รับความอนุเคราะห์จากงานสารบรรณและหน่วยโสตทัศนูปกรณ์ คณะอักษรศาสตร์ สมาคมนิสิตเก่าอักษรศาสตร์ มูลนิธิมหาจักรีสิรินธร เพื่อคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทำให้การลำดับภาพจากอดีตสู่ปัจจุบันสะดวก ถูกต้อง และชัดเจนยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ในการนำเสนอเนื้อหาจะขอเล่าถึงพระกรณียคุณล้นเกล้าฯ ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในช่วงวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๓๑ ถึงวันที่ ๓๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๑ (๒๐ ปี) เท่านั้น ทั้งนี้ เพราะเป็นช่วงเวลาที่ดิฉันมีส่วนร่วมในการบริหารคณะอักษรศาสตร์ ในฐานะหัวหน้าภาควิชาภาษาศาสตร์ รองคณบดีฝ่ายวิจัย และคณบดีคณะอักษรศาสตร์ จึงเป็นช่วงเวลาที่ทราบเรื่องราวความเป็นไปของคณะมากที่สุดเพราะอยู่ในเหตุการณ์ ส่วนในช่วงวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๑ ถึงวันที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๗ (วันที่ร่างบทความนี้เสร็จ) ดิฉันเป็นเพียงอาจารย์อาวุโสที่ต่ออายุการปฏิบัติงาน ๕ ปีหลังเกษียณ อย่างไรก็ตาม ประสบการณ์จากการบริหารช่วยให้ติดตามเรื่องราวและความเป็นไปด้านต่างๆ ของคณะอักษรศาสตร์ได้ไม่ยากนัก แนวทางการบริหารคณะอักษรศาสตร์ในแต่ละช่วงเวลาของคณะผู้บริหารแต่ละชุด อาจมีจุดเด่นที่แตกต่างกันบางประการ ทั้งนี้ มักจะขึ้นอยู่กับสภาพการณ์ สถานการณ์ และความจำเป็นในขณะนั้น

เพื่อช่วยให้ผู้อ่านติดตามเรื่องราวได้ง่ายและซาบซึ้งในพระมหากษัตริย์คุณล้นเกล้าฯ ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เช่นเดียวกับดิฉันและชาวอักษรศาสตร์ทั้งหลาย ในการนำเสนอ จะขอนำเสนอเนื้อหาสาระและดำเนินเรื่องตามลำดับเวลาบริหารคณะโดยใช้วาระของคณบดีเป็นหลัก ดังนี้

คณบดีคณะอักษรศาสตร์

วาระการดำรงตำแหน่ง

รองศาสตราจารย์ ดร. ปราณี กุลละวณิชย์
(ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร. ปราณี กุลละวณิชย์)
รองศาสตราจารย์ ดร. ประพิน มโนมัยวิบูลย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ม.ร.ว. กัลยา ติงศภัทย์
ศาสตราจารย์ ดร. วีระพันธ์ เหลืองทองคำ

๑ ตุลาคม ๒๕๓๑ - ๓๐ กันยายน ๒๕๓๕
๑ ตุลาคม ๒๕๓๕ - ๓๐ กันยายน ๒๕๓๙
๑ ตุลาคม ๒๕๓๙ - ๓๐ กันยายน ๒๕๔๗
๑ ตุลาคม ๒๕๔๗ - ๓๐ กันยายน ๒๕๕๑

ก่อนวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๓๑ ดิฉันเป็นเพียงอาจารย์รุ่นใหม่ของคณะอักษรศาสตร์ และช่วงเวลาหนึ่งก็ศึกษาต่อในต่างประเทศ จึงไม่มีประสบการณ์ตรงหรืออยู่ในเหตุการณ์ที่จะนำมาปะติดปะต่อเป็นเรื่องราวที่น่าสนใจได้ นอกจากนี้ ยังไม่สามารถหาข้อมูลเอกสารมาใช้ประกอบการเขียนบทความนี้ เป็นที่น่าท้อใจว่าเอกสารเก่าๆ ของคณะอักษรศาสตร์มักจะถูกเคลื่อนย้ายไปเก็บไว้ที่ห้องใต้ดินของอาคารมหาชิราวุธหรือตึกอักษรศาสตร์ ๒ ในอดีต และน่าเสียดายว่าหน้าฝนของปีหนึ่ง จำไม่ได้ว่าเป็นปี พ.ศ. ไດแน่ น้ำเกิดท่วมห้องใต้ดิน ทำให้เอกสารจำนวนไม่น้อยชำรุดเสียหาย ในการนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับพระกรุณาธิคุณอันล้ำค่า ชาวเทวาลัยของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๓๑ - ๒๕๕๑ จะใช้อาคารสถานที่บริเวณคณะอักษรศาสตร์และกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นซึ่งพระองค์ท่านทรงมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง เป็นหลักในการดำเนินเรื่อง และจะเน้นในช่วงเวลาที่ดิฉันดำรงตำแหน่งคณบดีคณะอักษรศาสตร์ (๑ ตุลาคม ๒๕๔๗ - ๓๐ กันยายน ๒๕๕๑) เป็นสำคัญ

ตึกอักษรศาสตร์ ๑

เนื่องจากตึกอักษรศาสตร์ ๑ (อาคารมหาจุฬาลงกรณ์) ซึ่งเป็นตึกเก่าแก่ที่มีการวางศิลาฤกษ์ตึกแรกของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อยู่ในสภาพทรุดโทรมมากจนอาจมีปัญหาในการใช้งาน ประมาณปี พ.ศ. ๒๕๓๔ คณะกรรมการดูแลอนุรักษ์สถานที่ของมหาวิทยาลัยจึงเสนอให้มหาวิทยาลัยจัดการซ่อมครั้งใหญ่ และขอเสนอได้รับความเห็นชอบจากมหาวิทยาลัยอย่างไรก็ดี การซ่อมแซมตึกจะทำให้เกิดปัญหาหลายอย่างตามมา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเรื่องห้องเรียนและสถานที่ทำงานของอาจารย์ เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว มหาวิทยาลัยจึงได้จัดสร้างอาคารเรียนรวม ๑๕ ชั้นขึ้นในบริเวณพื้นที่ว่างที่อยู่ระหว่างตึกอักษรศาสตร์ ๔ กับตึกคณะศิลปกรรมศาสตร์ อาคารเรียนรวมนี้ (อาคารบรมราชกุมารี) คาดว่าจะแล้วเสร็จประมาณปี พ.ศ. ๒๕๓๕ หรือ ๒๕๓๖ และส่วนหนึ่งของอาคารหลังใหม่นี้จะให้เป็นที่ห้องเรียนและห้องทำงานของอาจารย์คณะอักษรศาสตร์

การต้องย้ายออกจาก “เทวาลัย” เป็นเรื่องใหญ่ที่มีผลกระทบต่อขวัญและกำลังใจของชาวอักษรศาสตร์ ทั้งอาจารย์นิสิตเก่าและนิสิตปัจจุบันของคณะอักษรศาสตร์ ซึ่งยังรักและผูกพันกับตึกอักษรศาสตร์ ๑ มหาวิทยาลัยได้ชี้แจงความจำเป็นที่ต้องซ่อมแซมตึกอักษรศาสตร์ ๑ ซึ่งเป็นตึกอนุรักษ และในเวลาเดียวกัน เหตุผลที่ต้องสร้างอาคารเรียนรวมของมหาวิทยาลัยเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนหรือสนใจของชาวอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยได้บอกแก่ชาวอักษรศาสตร์ว่า เมื่อซ่อมเสร็จแล้วจะให้ใช้ตึกอักษรศาสตร์ ๑ ในกิจการที่มีคณะอักษรศาสตร์เป็นผู้ดูแล

อันเนื่องมาจากการชี้แจงของมหาวิทยาลัยครั้งนั้น คณบดีคณะอักษรศาสตร์ขณะนั้น (รองศาสตราจารย์ ดร. ปราณี กุลละวณิชย์) จึงเปิดให้มีการปรึกษาหารือกันอย่างกว้างขวาง ในตอนต้นมีความเห็นว่าจะใช้ตึกคณะอักษรศาสตร์ ๑ เป็นอาคารเพื่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย ต่อมา เมื่อมีการกล่าวถึงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ของมหาวิทยาลัย ก็มีความคิดว่า

น่าจะใช้เป็นพิพิธภัณฑ์ด้านศิลปวัฒนธรรมไทย แต่เมื่อพิจารณาอย่างรอบคอบในทุกแง่มุมแล้ว มีข้อสรุปว่าตึกอักษรศาสตร์ ๑ ไม่เหมาะสมที่จะทำเป็นพิพิธภัณฑ์ด้วยประการทั้งปวง

กลางปี พ.ศ. ๒๕๓๓ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้พระราชทานพระราชวินิจฉัยกับอธิการบดี ศาสตราจารย์ นายแพทย์จรัส สุวรรณเวลา ว่าเมื่อซ่อมแซมตึกอักษรศาสตร์ ๑ เสร็จเรียบร้อยแล้ว น่าจะใช้เป็นอาคารสำหรับการใช้ประโยชน์ได้อย่างสูงสุด และน่าจะใช้ส่วนหนึ่งเพื่อการประกอบพิธีการของมหาวิทยาลัย ไม่ควรทำเป็นพิพิธภัณฑ์หรือสถานที่เก็บของมีค่า เพราะจะทำให้อาคารขาดชีวิตจิตใจ อธิการบดีรับพระราชวินิจฉัยแล้วให้คณบดีคณะอักษรศาสตร์ (รองศาสตราจารย์ ดร. ปราณิ กุลละวณิชย์) นำพระราชวินิจฉัยมาพิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบและดำเนินการต่อไป

ในเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๓๓ คณบดีคณะอักษรศาสตร์ได้แต่งตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจร่างโครงการศูนย์อารยธรรมไทยสิรินธรขึ้น (ติดันเป็นกรรมการคนหนึ่ง ในคณะกรรมการซึ่งมีทั้งหมด ๘ ท่าน) เมื่อคณะกรรมการได้ดำเนินการร่างรายละเอียดการใช้ตึกอักษรศาสตร์ ๑ เสร็จเรียบร้อยแล้ว ประมาณต้นเดือนธันวาคม ๒๕๓๔ คณะกรรมการโครงการศูนย์อารยธรรมไทยสิรินธรได้เข้าเฝ้าและขอพระราชทานพระราชวินิจฉัยอีกครั้งหนึ่ง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเห็นชอบเป็นส่วนใหญ่กับข้อเสนอของคณะกรรมการ และทรงเน้นเรื่องการใช้ตึกอักษรศาสตร์ ๑ ให้เกิดประโยชน์สูงสุด รวมทั้งการที่นิสิตคณะอักษรศาสตร์จะได้ประโยชน์จากการใช้ตึกนี้ด้วย เพราะตึกนี้เคยเป็นที่เรียนของนิสิตคณะอักษรศาสตร์มาโดยตลอด

ด้วยพระราชวินิจฉัยและพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าฯ แก่คณะอักษรศาสตร์ การใช้ตึกอักษรศาสตร์จึงได้มีลักษณะอย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งสรุปได้เป็น ๓ ประการหลัก ดังนี้

๑. เป็นสถานที่จัดพิธีการสำคัญของมหาวิทยาลัย และเป็นที่รับแขกของมหาวิทยาลัย
๒. เป็นสถานที่เผยแพร่ความรู้ด้านมนุษยศาสตร์และอื่นๆ
๓. เป็นศูนย์กลางที่ทำให้เกิดความรู้และการจัดกิจกรรมทางวิชาการในสาขามนุษยศาสตร์และอื่นๆ และมหาวิทยาลัยจะต้องอนุญาตให้นิสิตจัดกิจกรรมที่เป็นประเพณีของนิสิต อาทิ การจัดงานต้อนรับน้องใหม่ การจัดงานสายใยสัมพันธ์หรืองานอำลาให้แก่นิสิตปี ๔ ฯลฯ ในบริเวณห้องโถงกลางของตึกอักษรศาสตร์ ๑ นอกจากนี้ ยังได้ระบุรายละเอียดเกี่ยวกับการใช้ห้องอื่นๆ รวมทั้งการติดตั้งเครื่องปรับอากาศและอุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์ด้วย

กาลเวลาได้ผ่านไป ประมาณกลางปี พ.ศ. ๒๕๓๗ สมัยรองศาสตราจารย์ ดร. ประพิน มโนมัยวิบูลย์ เป็นคณบดีคณะอักษรศาสตร์ เมื่อมหาวิทยาลัยได้จัดตั้งสำนักงานจัดการอาคารขึ้น การดูแลรักษาตึกอักษรศาสตร์ ๑ ซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นอาคารมหาจุฬาลงกรณ์ ตลอดจนการหารายได้จากการขอใช้สถานที่ภายในอาคาร เพื่อจัดกิจกรรมทางวิชาการประเภทต่างๆ ของหน่วยงานภายในและหน่วยงานภายนอก ได้ถูกปรับเปลี่ยนจากการดูแลรักษาโดยคณะอักษรศาสตร์ ไปเป็นความรับผิดชอบและการจัดการอย่างเป็นทางการเพื่อให้เกิดรายได้ของมหาวิทยาลัย

คำถามที่ว่า "ใครเป็นเจ้าของตึกอักษรศาสตร์ ๑ ... เกิดอะไรขึ้นกับเทวาลัยของพวกเรา ... ชาวอักษรศาสตร์ควรรวมพลังเรียกร้องสมบัติทางใจของพวกเรากลับคืนมาหรือไม่ ... พวกเราจะสูญเสียจิตวิญญาณความเป็นนักอักษรศาสตร์หรือไม่ถ้าต้องเรียน ต้องสอน ต้องอยู่ในอาคารสูงหลายชั้นที่รูปทรงเหมือนกล่อง ... ฯลฯ" คำถามคำตอบที่เนื่องด้วยเรื่องนี้ มีการลงหนังสือพิมพ์อยู่พักหนึ่ง และผู้บริหารคณะก็มักจะถูกถามและต้องเตรียมพร้อมในการรับอารมณ์ของชาวเทวาลัย

ติกอักษรศาสตร์ ๒

ขณะที่มหาวิทยาลัยซ่อมแซมติกอักษรศาสตร์ ๑ (อาคารมหาจุฬาลงกรณ์) ก็ได้ซ่อมแซมติกอักษรศาสตร์ ๒ (อาคารมหาชิราวุธ) รวมทั้งทางเดินระหว่าง ๒ ติกนี้ด้วย เมื่อการซ่อมแซมเสร็จสิ้นสมบูรณ์ พวกเราก็ได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่สวยงามจรโลงใจอีกครั้งหนึ่ง โดยภาพรวม ติกอักษรศาสตร์ ๑ ซึ่งมหาวิทยาลัยรับผิดชอบจะมีสภาพค่อนข้างดีทั้งภายนอกและภายใน อาจเพราะมีกิจกรรมที่เป็นพิธีการและมีบุคคลสำคัญที่เป็นแขกของมหาวิทยาลัยมาเยี่ยมเยียนเป็นเนืองนิตย์ ส่วนสภาพของติกอักษรศาสตร์ ๒ จะไม่เทียบเท่าติกอักษรศาสตร์ ๑ ทั้งนี้ เพราะเป็นติกของคณะอักษรศาสตร์ ถ้าต้องการปรับปรุงและซ่อมแซมส่วนใดก็ต้องตั้งงบประมาณล่วงหน้า ซึ่งก็มักจะถูกตัดงบประมาณเสมอจนพวกเราชินชาต่อสภาพพื้นที่ห้องซึ่งเป็นไม้สักแต่ผุด้วยกาลเวลา ต้องเอาไม้อัดแผ่นเล็กบ้างใหญ่บ้างมาปะปัดรูและรอยแตก ท่อเครื่องปรับอากาศในห้องใต้ดินรั่ว ความชื้นทำให้เชื้อราขึ้นหนังสือ ต้องพ่นยาฆ่าเชื้อราทุกปี ฯลฯ เรื่องเชื่อบ้านนี้เป็นปัญหาต่อสุขภาพของเจ้าหน้าที่ศูนย์สารสนเทศทางมนุษยศาสตร์ (ห้องสมุดคณะ) รวมทั้งผู้ที่ต้องไปค้นเอกสารและอื่นๆ ในห้องใต้ดิน ยิ่งกว่านั้นยังเป็นช่วงนโยบายประหยัดพลังงานของมหาวิทยาลัย พวกเราก็เลยต้องอยู่กันอย่างมีดๆ และร้อนๆ

ประมาณเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๗ ดิฉันได้ทราบผลการสรรหาว่าต้องรับหน้าที่เป็นผู้บริหารคณะอักษรศาสตร์ รู้สึกวิตกกังวลเป็นอันมาก เกรงว่าจะปฏิบัติหน้าที่ไม่ได้ดีเท่าที่ควร เพราะนอกเหนือจากการสอน ดิฉันสนใจวิชาการด้านคันถวิชัยมากกว่างานบริหาร ยิ่งกว่านั้น คณะผู้บริหารที่ผ่านมาท่านก็ได้มีผลงานมากมายในด้านการพัฒนาคณะ ดูเหมือนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของคณะอักษรศาสตร์จะมองเห็นความทุกข์ของดิฉัน จึงดลบันดาลให้มีฟ้าผ่าโปรดจนสามารถฝ่าฟันอุปสรรคและคลื่นลมในการบริหารคณะไปได้ตลอดรอดฝั่ง สิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นเพียงนามธรรม แต่ที่เป็นรูปธรรม คือ พระมหากษัตริย์คุณล้นเกล้าฯ ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ในการประชุมประจำปีของคณะกรรมการกองทุนบรมราชกุมารี เดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๗ ซึ่งอีกเดือนเศษดิฉันจะต้องรับตำแหน่งคณบดี คณบดีคณะอักษรศาสตร์ขณะนั้นคือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ม.ร.ว. กัลยา ดิงศภักดิ์ ประธานคณะกรรมการกองทุนบรมราชกุมารี ได้ขอพระราชทานพระราชนุญาตประธานที่ปรึกษาคณะกรรมการกองทุน ให้ดิฉันเข้าร่วมประชุมด้วยเพื่อจะได้เรียนรู้งาน เมื่อเสร็จสิ้นการประชุม ท่านคณบดีก็ได้ให้ดิฉันเปิดกรวยถวายตัวเป็นข้าราชการรับใช้เบื้องพระยุคลบาท ดิฉันได้บังอาจขอพระราชทานพระราชนุญาตให้ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประพนธ์ อัครวิรุฬห์การ มาร่วมบริหารคณะ เป็นรองคณบดีฝ่ายกิจการพิเศษ พระองค์ท่านทรงพระสรวลและมีรับสั่งว่าคงต้องให้อาจารย์ประพนธ์เป็นหัวหน้าภาควิชาภาษาตะวันออกต่อไป เพราะยังมีเรื่องยุ่งๆ จะต้องทำให้เสร็จ เรื่องกิจการพิเศษของคณะอักษรศาสตร์ พระองค์ท่านจะทรงช่วยเหลือด้วยพระองค์เอง

อยู่มาวันหนึ่ง สำนักคณบดีคณะอักษรศาสตร์ก็ได้รับโทรศัพท์จากสมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ แจ้งว่าจะขอเข้ามาตรวจสอบสภาพของติกอักษรศาสตร์ ๒ ด้านที่ติดกับถนนอังรีดูนังต์ซึ่งเป็นที่ตั้งสำนักคณบดีและส่วนงานธุรการคณะ รวมทั้งห้องใต้ดินด้านหอประชุมจุฬายา เมื่อมหาวิทยาลัยทราบความก็ได้ส่งเจ้าหน้าที่ด้านกายภาพของมหาวิทยาลัยมาประกบ และแล้วด้วยพระบารมีและพระมหากษัตริย์คุณของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พื้นไม้สักปูๆ ปะๆ ก็ได้กลายเป็นพื้นหินแกรนิต และความชื้นจนเกิดเชื้อราจากท่อเครื่องปรับอากาศรั่วในห้องใต้ดินก็หมดไป เหตุการณ์ราวปาฏิหาริย์นี้ได้เกิดขึ้นและจบลงอย่างรวดเร็วในปี พ.ศ. ๒๕๔๘

นอกจากนั้นปูปะนำเกลียดกับเชื้อราที่ได้รับบริการกำจัดให้หมดสิ้นไปแล้ว ยังมีเรื่องความบาดหมางเล็กๆ น้อยๆ ระหว่างคณะอักษรศาสตร์กับคณะศิลปกรรมศาสตร์ที่กำลังก่อตัวขึ้นและอาจกลายเป็นเรื่อง “น้ำผึ้งหยดเดียว” ได้ แต่ด้วยพระบารมีและพระมหากรุณาธิคุณอีกเช่นกัน ความบาดหมางนั้นได้บรรเทาลงและจางหายไปเป็นที่สุด

เรื่องมีอยู่ว่า คณะอักษรศาสตร์เคยใช้ห้องเรียนขนาดใหญ่บนชั้น ๖ ของอาคารบรมราชกุมารีซึ่งเป็นอาคารเรียนรวมเสมอมา แต่ในปีการศึกษาที่มีเจ้านายทรงศึกษาที่คณะศิลปกรรมศาสตร์ บางรายวิชาที่ปกติมีนิสิตลงทะเบียนเรียนน้อยกลับมีนิสิตลงทะเบียนเรียนมาก จนห้องเรียนที่เคยจัดให้วิชานี้ไม่เหมาะสมกับจำนวนนิสิตที่ต้องการเรียน ทางเจ้าหน้าที่ของอาคารบรมราชกุมารีจึงสลับสับเปลี่ยนกับห้องเรียนขนาดใหญ่ที่เคยจัดให้คณะอักษรศาสตร์เพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้า อาจารย์และนิสิตคณะอักษรศาสตร์ที่เคยใช้ห้องเรียนดังกล่าวเห็นว่าเป็นการแก้ปัญหาที่ไม่ถูกต้อง ไม่สามารถยอมรับได้ มีการบอกเล่ากันปากต่อปาก และมีผู้มาอุทธรณ์ในฐานะผู้บริหารคณะให้แสดงปฏิกิริยาตอบโต้สิ่งที่เกิดขึ้น มีเสียงซุบซิบในวงกว้างว่าคณะอักษรศาสตร์กำลังจะตีกับคณะศิลปกรรมศาสตร์เพราะแย่งห้องเรียนกัน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีได้ทรงทราบเรื่องบาดหมางที่เกิดขึ้น จึงได้ทรงช่วยแก้ปัญหาให้หมดไปด้วยการพระราชทานการแก้ไขปรับปรุงและตกแต่งห้องเรียนขนาดใหญ่แต่มีลักษณะยาวๆ ที่อยู่ชั้นล่างของตึกอักษรศาสตร์ ๔ ซึ่งอาจารย์และนิสิตคณะอักษรศาสตร์ไม่นิยมใช้กันมากนัก ให้กลายเป็นห้องเรียนที่เหมาะสมสำหรับการเรียนการสอน จะเห็นได้ว่า หากปราศจากพระบารมีและพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ท่าน การขจัดความบาดหมางระหว่างคณะอักษรศาสตร์กับคณะศิลปกรรมศาสตร์ครั้งนั้นคงจะไม่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วทันการ

ตึกอักษรศาสตร์ ๔

ในอดีต กายภาพของคณะอักษรศาสตร์ประกอบด้วยตึกอักษรศาสตร์ ๑ (อาคารมหาจุฬาลงกรณ์) ตึกอักษรศาสตร์ ๒ (อาคารมหาชิราวุธ) ตึกอักษรศาสตร์ ๓ (เดิมเคยเป็นตึกเรียนของคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี ปัจจุบันคือบริเวณลานซีเมนต์หน้าอาคารมหาจักรีสิรินธร) และตึกอักษรศาสตร์ ๔ (ปัจจุบันคือบริเวณที่ตั้งอาคารมหาจักรีสิรินธร ซึ่งเป็นอาคาร ๘ ชั้น อยู่ระหว่างอาคารบรมราชกุมารีกับโรงอาหารและอาคารจอตฤถ) นิสิตอักษรศาสตร์รุ่นที่เข้าก่อนการสร้างอาคารมหาจักรีสิรินธรหลายรุ่น โดยเฉพาะรุ่นพระองค์ท่าน (รุ่นที่ ๔๑) มีความผูกพันกับตึกอักษรศาสตร์ ๔ มาก เพราะเป็นตึกทำกิจกรรมหลากหลายประเภท รวมทั้งเป็นที่ตั้งชมรมต่างๆ เช่น ชมรมดนตรีไทย ฯลฯ ตึกนี้แม้จะรกแต่ก็มีความขลัง

ตึกอักษรศาสตร์ ๑ ได้ถูกมหาวิทยาลัยยึดไปเป็นของส่วนกลางตั้งแต่ปี ๒๕๓๗ (กล่าวโดยใช้สำนวนของชาวทเวาลัย) ตึกอักษรศาสตร์ ๓ ได้ถูกทุบทิ้งเมื่อสร้างอาคารบรมราชกุมารี ตึกอักษรศาสตร์ ๔ ถูกทุบทิ้งเมื่อสร้างอาคารมหาจักรีสิรินธร ภาควิชา สาขาวิชา อาจารย์ และเจ้าหน้าที่ ได้ย้ายจากตึกอักษรศาสตร์ ๑ มาอาศัยอยู่บนชั้นที่ ๘ - ๑๓ อาคารบรมราชกุมารี ซึ่งเป็นอาคารเรียนรวมของมหาวิทยาลัย ส่วนนิสิตก็แยกย้ายการทำกิจกรรมของชมรมทั้งหลายไปตามที่ต่างๆ “บ้าน” ส่วนที่เคยอยู่ในตึกอักษรศาสตร์ ๓ และตึกอักษรศาสตร์ ๔ จึงหมดสิ้นไป ดังนั้น ชาวอักษรศาสตร์จึงเหลือ “บ้าน” เพียงน้อยนิด นั่นคือ ตึกอักษรศาสตร์ ๒ เท่านั้น สำหรับใช้เป็นสำนักบริหาร ตุกรการ และห้องสมุด ความต้องการมีอาคารที่สามารถบอกใครๆ ว่านี่คือ “บ้าน” ของพวกเราชาวอักษรศาสตร์ยังคงอยู่ในความคิดคำนึงของชาวอักษรศาสตร์จำนวนไม่น้อย ในที่สุดพวกเราก็ได้อาคารมหาจักรีสิรินธรซึ่งเป็นบ้านใหม่ในฝันของพวกเราสมใจ แต่ก็ต้องแลกด้วยการสละตึกอักษรศาสตร์ ๔ ที่มีความหลังฝังใจ

การทบทวนทั้งตึกอักษรศาสตร์ ๔ มีชื่อเสียงเล็ก ผู้บริหารคณะต้องดำเนินการอย่างรอบคอบเพื่อรักษาขวัญและกำลังใจของชาวอักษรศาสตร์ ฝ่ายกิจการนิสิตของคณะอักษรศาสตร์ได้จัดงาน “อ่าลาตึก ๔” เมื่อคืนวันเสาร์ที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๐ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินเป็นการส่วนพระองค์ร่วมงานนี้ พระองค์ท่านทรงเยี่ยมอ่าลาทุกชั้นและทุกห้อง พร้อมทั้งทรงเล่าประกอบว่าสมัยที่ทรงเป็นนิสิตอักษรศาสตร์ทรงเคยทำอะไรบ้างในตึกอักษรศาสตร์ ๔ ต่อจากนั้น นิสิตเก่าอักษรศาสตร์หลายรุ่นได้ทูลเกล้าฯ ถวายเงินประธานมูลนิธิมหาจักรีสิรินธร เพื่อคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถึงแม้ว่าการทบทวนทั้งตึกอักษรศาสตร์ ๔ ซึ่งเป็นตึกที่ทุกคนรักและอาลัยเป็นเรื่องน่าเศร้า แต่พระมหากรุณาธิคุณที่เสด็จพระราชดำเนินเป็นการส่วนพระองค์ร่วมงานครั้งนี้ ได้ช่วยปรับเปลี่ยนความเศร้าเสียใจให้กลายเป็นความปลื้มปิติ

นอกจากงาน “อ่าลาตึก ๔” แล้ว คณะอักษรศาสตร์ยังได้จัดพิธีบวงสรวงเพื่อความราบรื่นของการทบทวนทั้งตึกอักษรศาสตร์ ๔ และการก่อสร้างอาคารมหาจักรีสิรินธร เมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๐ เวลา ๑๖.๓๐ น. หลังพิธีบวงสรวง จำได้ว่าดิฉันในฐานะคณบดีคณะอักษรศาสตร์ต้องเอาค้อนไปทุบผนังตึกอักษรศาสตร์ ๔ บริเวณใต้บอร์ดติดแผ่นประกาศซึ่งอยู่ตรงข้ามกับห้องพยาบาล ให้กะเทาะหลุดออกมาพอเป็นพิธี พิธีดังกล่าวข้างต้น คณะได้เรียนเชิญพระครูวามเทพมุนีมาเป็นประธานประกอบพิธี พิธีกรรมลักษณะนี้บางคนอาจคิดว่าเป็นเรื่องโบราณคร่ำครึตลกยุค แต่เพื่อความสบายใจของชาวอักษรศาสตร์ เรื่องแบบนี้ก็ไม่ควรละเลย เพราะชาวอักษรศาสตร์เป็นจำนวนไม่น้อยเชื่อว่าตึกอักษรศาสตร์ ๔ มีพลังลึกลับเหนือธรรมชาติบางอย่าง ในเวลาเดียวกัน ก็ปรารถนาให้การก่อสร้างอาคารมหาจักรีสิรินธรราบรื่นไม่มีเรื่องร้ายใดๆ เกิดขึ้นระหว่างการก่อสร้าง จึงได้ยึดหลัก “ไม่เชื่ออย่าลบหลู่” เกี่ยวกับเรื่องแบบนี้ คณะผู้บริหารทำอะไรได้ก็ควรทำ เพื่อความรู้สึกที่ดีและความสบายใจของส่วนรวม

อาคารมหาจักรีสิรินธร

ปกติเมื่อคณะและสถาบันใดจะสร้างอาคารเพิ่มเติม ผู้บริหารของหน่วยงานจะต้องปวดศีรษะด้วยเรื่องยุ่งยากนานาประการ เมื่อมีข่าวแพร่สะพัดออกไปว่าคณะอักษรศาสตร์จะสร้างอาคารหลังใหม่เพื่อเป็น “บ้าน” ที่แท้จริงของชาวอักษรศาสตร์ ย่อมเกิดความปิติยินดีถ้วนหน้า อย่างไรก็ตาม ผู้มีประสบการณ์หลายท่านเตือนว่า คณบดีจะต้องมีเรื่องยุ่งยากลำบากใจหลายเรื่อง เพราะผู้เกี่ยวข้องในการก่อสร้างทุกระดับจะเขี้ยวหรือร้ายกาจมาก ระวังจะตามเขาไม่ทัน ค่าเดือนทั้งหลายทำให้ดิฉันรู้สึกหวาดผวาและวิตกกังวลเป็นอย่างมาก ยิ่งเหมือนฟ้ามาโปรด เป็นเรื่องน่าแปลก ดิฉันไม่ต้องมีประสบการณ์ที่เป็นลบเช่นนั้นเลย การวิ่งเต้นของงบประมาณเพื่อการก่อสร้าง การออกแบบก่อสร้าง การเปิดประมูลเพื่อจ้างบริษัทรับเหมา ก่อสร้างและบริษัทผู้ควบคุมงาน การกำกับดูแลตรวจติดตามงาน การรับงาน การแต่งตั้งผู้ควบคุมดูแลและเพิ่มเติมตกแต่งภายในด้านโครงสร้าง ไฟฟ้า เครื่องกล และผู้ออกแบบตกแต่งภายในอาคารมหาจักรีสิรินธร ฯลฯ มหาวิทยาลัยได้กรุณาช่วยรับผิดชอบดูแลประสานงานให้ทั้งหมด เป็นความโชคดีที่สุดที่ผู้บริหารคณะอักษรศาสตร์ไม่ต้องมีส่วนทำอะไรมากนัก

ในการดำเนินการ มหาวิทยาลัยได้กราบบังคมทูลรายงานสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ให้ทรงทราบฝ่าละอองพระบาททุกชั้นตอน รวมทั้งขอพระราชทานพระราชวินิจฉัยเรื่องต่างๆ คณะอักษรศาสตร์มีหน้าที่สำคัญเพียงอย่างเดียว คือ ให้ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะและปริมาณการใช้งานอาคารใหม่ เพื่อการเรียนการสอนและบริการวิชาการในสาขามนุษยศาสตร์ รวมทั้งกิจกรรมต่างๆ ของคณะที่เคยดำเนินการและที่ประสงค์จะดำเนินการในอนาคต มีการแก้ไขปรับปรุงแบบส่วนที่เป็นรายละเอียดกันหลายครั้ง เพื่อให้ใช้ประโยชน์ได้สูงสุดตามลักษณะการใช้งานของคณะอักษรศาสตร์

ส่วนความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการก่อสร้างอาคารหลังใหม่ ทางมหาวิทยาลัยได้ทำหนังสือแจ้งให้คณะอักษรศาสตร์ได้รับทราบเป็นระยะๆ ตัวอย่างเช่น บันทึกข้อความลงวันที่ ๒๓ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๐ แจ้งเรื่องงบประมาณก่อสร้างอาคาร ๙ ชั้น ซึ่งเป็นงบประมาณแผ่นดินปีงบประมาณ ๒๕๕๐ ผูกพันงบประมาณแผ่นดินปีงบประมาณ ๒๕๕๑ และปีงบประมาณ ๒๕๕๒ จำนวน ๔๕๓,๕๐๕,๕๐๐ บาท (สี่ร้อยห้าสิบล้านห้าแสนห้าพันห้าร้อยบาทถ้วน) บนพื้นที่ก่อสร้างประมาณ ๓ ไร่ ซึ่งอยู่ในเขตการศึกษาฝั่งตะวันออกของมหาวิทยาลัยด้านถนนอังรีดูนังต์ ในการจัดจ้างมหาวิทยาลัยได้ดำเนินการประมูลด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์เมื่อวันที่ ๑๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้ผู้ทรงสิทธิ์คือ บริษัทก่อสร้าง จำกัด ซึ่งเสนอราคาเป็นจำนวน ๓๙๓,๐๐๐,๐๐๐ บาท (สามร้อยเก้าสิบล้านบาทถ้วน) ตามข้อตกลงบริษัทจะเริ่มดำเนินการก่อสร้างประมาณปลายเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๐ กำหนดแล้วเสร็จประมาณปลายเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๕๒ นั่นคือ ใช้เวลาดำเนินการประมาณ ๗๒๐ วัน และมหาวิทยาลัยได้จัดจ้างบริษัทแปลนคอนซัลแตนท์ จำกัด เป็นผู้ควบคุมงาน โดยการกำกับดูแลของสายงานออกแบบและบริหารงานก่อสร้าง ส่วนสถาปัตยกรรมและโครงสร้างพื้นฐาน สำนักงานบริหารระบบกายภาพ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วันที่ ๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๐ คณะอักษรศาสตร์ได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการใช้พื้นที่และการตกแต่งภายใน อาคารมหาจักรีสิรินธรซึ่งประกอบด้วยกรรมการ ๑๖ ท่าน รวมทั้งได้เริ่มจัดตั้งมูลนิธิมหาจักรีสิรินธรและร่วมกับสมาคมนิสิตเก่าอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จัดกิจกรรมหลายครั้งเพื่อระดมทุนสมทบเข้ามูลนิธิ

โดยทั่วไป ชื่ออาคารสถานที่ซึ่งเป็นพระนามเจ้านายชั้นสูง มักจะขอพระราชทานเมื่อการก่อสร้างและตกแต่งอาคารเสร็จสมบูรณ์แล้ว อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตว่าชื่อ “อาคารมหาจักรีสิรินธร” ได้ใช้ตั้งแต่เริ่มของงบประมาณเพื่อก่อสร้างอาคารเรียนอเนกประสงค์ให้กับคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นอาคารทดแทนตึกอักษรศาสตร์ ๑ นอกจากนี้ คราใดที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินประกอบพระราชกรณียกิจ ทั้งอย่างเป็นทางการและส่วนพระองค์ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ก็ได้เสด็จตรวจเยี่ยมบริเวณพื้นที่ก่อสร้างและทรงติดตามความก้าวหน้าของการดำเนินงานเสมอ จนเป็นที่ประจักษ์ว่าการก่อสร้างอาคารมหาจักรีสิรินธรเสร็จสมบูรณ์อย่างรวดเร็ว ตรงตามกำหนดเวลา และคุณภาพของการก่อสร้างก็เป็นไปตามข้อกำหนดต่างๆ ที่ตกลงกันไว้ในสัญญาจ้าง

ถึงแม้ว่าจะเรียกกันว่า “อาคารมหาจักรีสิรินธร” มาตั้งแต่ต้น แต่ความจริงแล้วคณะอักษรศาสตร์เพิ่งได้ดำเนินการเรื่องผ่านมหาวิทยาลัยขอพระราชทานตั้งชื่ออาคารเรียนอเนกประสงค์ของคณะอักษรศาสตร์ว่า “อาคารมหาจักรีสิรินธร” หลังจากที่ได้ใช้ชื่อนี้อย่างไม่เป็นทางการมาแล้วถึง ๓ ปี พร้อมกันนี้ได้ขอพระราชทานอัญเชิญพระนามาภิไธยย่อ “สธ” ประดับอาคารเมื่อวันที่ ๒๗ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๓ ทั้งนี้ เพื่อให้ทันกำหนดการเสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดอาคารในวันที่ ๒๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประพจน์ อัครวิรุฬหการ เป็นคนบตี (๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๑ - ๓๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๘)

นับเป็นความโชคดีมีบุญของคณะอักษรศาสตร์และชาวอักษรศาสตร์อย่างยิ่ง พระเมตตาและพระมหากรุณาธิคุณ ล้นเกล้าฯ ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่ทรงมีต่อพวกเรานั้นมากล้นและใหญ่หลวงเกินกว่าจะพรรณนาได้ พระองค์ท่านได้พระราชทาน “บ้านใหม่ในฝัน” ให้กับชาวอักษรศาสตร์ สมบัติล้ำค่าที่พวกเราภาคภูมิใจและสามารถบอกใครๆ ด้วยความมั่นใจว่านี่คือ “อาคารมหาจักรีสิรินธร...บ้านใหม่ของพวกเรา”

มูลนิธิมหาจักรีสิรินธร

การมีอาคารใหม่เป็นของตนเองในสภาพการณ์ปัจจุบัน บางท่านอาจคิดว่าเป็นทุกขลาภ คำถามสำคัญ คือ งบประมาณที่ใช้ในการดูแลรักษาและซ่อมแซมอาคารจะมาจากไหน จะมีระบบจัดการบริหารอาคารอย่างไรและโดยใคร ฯลฯ เมื่อทราบว่าจะได้อาคารใหม่ ผู้บริหารคณะช่วงเวลานั้น (๒๕๔๗ - ๒๕๕๑) ก็ต้องคิดหนักเช่นกัน เพราะต้องคำนึงถึงอนาคตอันยาวไกลด้วย อย่างไรก็ตาม ด้วยความคิดความเชื่อที่ว่าอุปสรรคและปัญหาทั้งปวงย่อมมีทางแก้ไข ช่วยทำให้คิดออกว่าควรทำอะไรบ้างที่จะช่วยให้คณะผู้บริหารชุดต่อไปไม่ต้องลำบากมากนัก เท่าที่จำได้ มีการผลักดันเรื่องสำคัญ ๒ เรื่อง เพื่อความมั่นคงด้านงบประมาณของคณะอักษรศาสตร์ ได้แก่ เรื่องที่หนึ่ง การตัดสินใจเปิดหลักสูตรนานาชาติ (International Programme) ระดับปริญญาบัณฑิตหรือปริญญาตรีด้านวัฒนธรรมศึกษา ซึ่งเคยมีอาจารย์ในคณะทั้งสนับสนุนและคัดค้าน จนไม่สามารถเปิดสอนได้ในอดีต ตามปกติหลักสูตรนานาชาติจะก่อให้เกิดรายได้สูงกว่าหลักสูตรปกติ และเรื่องที่สอง การจัดตั้งมูลนิธิเพื่อการระดมทุนบริจาคซึ่งสามารถใช้เพื่อช่วยเสริมงบประมาณประจำ ที่ได้จากงบประมาณแผ่นดินและงบประมาณเงินรายได้ของมหาวิทยาลัยและของคณะ

เพื่อทำให้ความคิดอันเป็นนามธรรมกลายเป็นรูปธรรม ดิฉันได้เชิญผู้เชี่ยวชาญศาสตราจารย์ ดร. ประพจน์ อัครวิรุฬหการ หัวหน้าภาควิชาภาษาตะวันออก ซึ่งต่อมาเป็นคนบดีคณะอักษรศาสตร์ (๑ ตุลาคม ๒๕๕๑ - ๓๐ กันยายน ๒๕๕๕) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พรทิพย์ พุกผาสุข นายกสมาคมนิสิตเก่าคณะอักษรศาสตร์ในขณะนั้น ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาวิตรี เจริญพงศ์ รองคนบดีฝ่ายบริหาร และอาจารย์ ดร. เทพี จรัสจรุงเกียรติ ผู้ช่วยคนบดีและเลขาธิการคณะกรรมการบริหารคณะ มาร่วมประชุมปรึกษาหารือเรื่องการจัดตั้งมูลนิธิ ที่ประชุมเห็นพ้องต้องกันว่าชื่อมูลนิธิควรเป็น “มูลนิธิมหาจักรีสิรินธร เพื่อคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” จะได้สอดคล้องเป็นแนวเดียวกันกับชื่อ “อาคารมหาจักรีสิรินธร” และควรเชิญนักกฎหมายมาร่วมคิดและให้คำปรึกษาด้วย ในการนี้ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประพจน์ อัครวิรุฬหการ ได้กรุณาเชิญผู้เชี่ยวชาญศาสตราจารย์กนิช บุญยัษฐิติ ซึ่งเป็นอาจารย์คณะนิติศาสตร์ มาร่วมคิดหาช่องทางและดำเนินการจัดตั้งมูลนิธิมหาจักรีสิรินธรด้วย

การจัดตั้งมูลนิธิที่จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายต้องผ่านหลายขั้นตอน เริ่มต้นจะต้องมีคณะกรรมการผู้ก่อตั้ง ซึ่งเป็นบุคคลที่ไม่เคยมีชื่ออยู่ในบัญชีดำของสันติบาล มีการจัดทำข้อบังคับซึ่งผู้รับผิดชอบจะต้องลงนามกำกับ ข้อบังคับมีทั้งสิ้น ๑๑ หมวด และท้ายสุดเป็นบทเบ็ดเตล็ด ตัวอย่างเช่น หมวดที่ ๑ เป็นเรื่องชื่อ เครื่องหมาย และสำนักงานของมูลนิธิ หมวดที่ ๒ เป็นวัตถุประสงค์ของมูลนิธิ หมวดที่ ๓ เป็นเรื่องทุนทรัพย์ ทรัพย์สิน และการได้มาซึ่งทรัพย์สิน เป็นต้น เพื่อให้การจัดตั้งมูลนิธิสำเร็จลุล่วงอย่างรวดเร็ว คณะผู้ก่อตั้งได้กราบบังคมทูลเชิญสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นประธานกรรมการมูลนิธิ และคุณกวี อังศวานนท์ สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์เป็นกรรมการและเหรัญญิก

คณะกรรมการดำเนินงานมูลนิธิมหาจักรีสิรินธร เพื่อคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีรายพระนาม และรายนามเรียงลำดับตามประกาศนายทะเบียนมูลนิธิกรุงเทพมหานคร ดังนี้

๑. สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี	ประธานกรรมการ
๒. นายประพจน์ อัครวิรุฬหการ	รองประธานกรรมการ
๓. นางธีระพันธ์ เหลืองทองคำ	กรรมการ
๔. นางพรทิพย์ พุกผาสุข	กรรมการ

๕. นางสาวศิริ เจริญพงศ์	กรรมการ
๖. นายทวี อังศวานนท์	กรรมการและเหรัญญิก
๗. นางเทพี จรัสจรุงเกียรติ	กรรมการและเลขานุการ

ได้มีหนังสือจากคุณหญิงอารยา พิบูลนครินทร์ ราชเลขานุการในพระองค์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี แจ้งมายังอธิการบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยว่า สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานพระราชานุญาตให้เชิญพระนามาภิไธยเป็นชื่อมูลนิธิ เมื่อวันที่ ๒๓ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๐ และอีกฉบับหนึ่งแจ้งเรื่องทรงรับเป็นประธานมูลนิธิมหาจักรีสิรินธร เพื่อคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๒๖ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๐

กระทรวงมหาดไทยได้พิจารณาและอนุญาตจดทะเบียนจัดตั้งมูลนิธิโดยให้มีฐานะเป็นนิติบุคคล เลขทะเบียนลำดับที่ กท ๑๖๐๓ ตั้งแต่วันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๐

ในข้อบังคับของมูลนิธิมหาจักรีสิรินธร เพื่อคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ระบุว่ามูลนิธิมีชื่อย่อ จสอจ และมีชื่อเป็นภาษาอังกฤษว่า The Maha Chakri Sirindhorn Foundation for the Faculty of Arts, Chulalongkorn University เครื่องหมายมูลนิธิมีลักษณะเป็นรูปหกเหลี่ยมรูปไข่ พื้นสีเทา ขอบสีเหลือง มีตราพระเกี้ยวอยู่ตรงกลาง มีชื่อมูลนิธิเต็มและย่ออยู่ใต้พระเกี้ยว (ดูภาพข้างล่าง) สำนักงานของมูลนิธิตั้งอยู่ที่ห้อง ๑๐๖ อาคารมหาวชิราวุธ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถนนพญาไท แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๓๐

รูปสัญลักษณ์ (logo)

มูลนิธิมหาจักรีสิรินธร เพื่อคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วัตถุประสงค์ของมูลนิธิมหาจักรีสิรินธร มีดังนี้

๑. สนับสนุนการดำเนินงานของคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๒. จัดหาและระดมทุน เพื่อสนับสนุนคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในการก่อสร้าง ซ่อมแซม ตกแต่ง บำรุงรักษา และจัดหาวัสดุครุภัณฑ์
๓. สนับสนุนคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ด้านสาธารณูปโภค
๔. ดำเนินการเพื่อสาธารณประโยชน์ หรือร่วมมือกับองค์การการกุศลอื่นๆ เพื่อสาธารณประโยชน์
๕. ไม่ดำเนินการเกี่ยวข้องกับการเมืองแต่ประการใด

ทรัพย์สินของมูลนิธิทุนเริ่มแรก คือ เงินสดจำนวน ๕๐๐,๐๐๐ บาท (ห้าแสนบาทถ้วน) เงินจำนวนนี้มูลนิธิได้รับความอนุเคราะห์จากสมาคมนิสิตเก่าคณะอักษรศาสตร์ ซึ่งขณะนั้นผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พรทิพย์ พุกผาสุข เป็นประธานคณะกรรมการสมาคม

ปัจจุบัน (มิถุนายน ๒๕๕๗) คณะกรรมการมูลนิธิมหาจักรีสิรินธร เพื่อคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีรายพระนามและรายนามเรียงลำดับตามใบสำคัญแสดงการจดทะเบียนการเปลี่ยนแปลงกรรมการของมูลนิธิ ดังต่อไปนี้

๑. สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี	ประธานกรรมการ
๒. นายประพจน์ อัครวิรุฬหการ	รองประธานกรรมการ
๓. ท่านผู้หญิงอังกาบ บุณย์ขจรศิริ	กรรมการ
๔. คุณหญิงวรรณ สิริวัฒนภักดี	กรรมการ
๕. คุณหญิงสุชาดา กิระนันท์	กรรมการ
๖. นางธีระพันธ์ เหลืองทองคำ	กรรมการ
๗. หม่อมราชวงศ์กัลยา ดิงศภัทีย์	กรรมการ
๘. นางพรทิพย์ พุกผาสุข	กรรมการ
๙. นางพาสินี ลิมอติบูลย์	กรรมการ
๑๐. นายฮาราลด์ ลิงค์	กรรมการ
๑๑. นางสาวตรี เจริญพงศ์	กรรมการ
๑๒. นายกนิช บุณย์ขจรศิริ	กรรมการ
๑๓. นายทวี อังศวานนท์	กรรมการและเหรัญญิก
๑๔. นางสาวสมศรี ชลาภักดี	กรรมการและผู้ช่วยเหรัญญิก
๑๕. นางเทพี จรัสจรวงเกียรติ	กรรมการและเลขานุการ

การระดมทุนบริจาคเข้าสู่มูลนิธิมหาจักรีสิรินธร

เมื่อได้รับอนุญาตจดทะเบียนจัดตั้งมูลนิธิจากกระทรวงมหาดไทยเรียบร้อยแล้ว คณะอักษรศาสตร์ร่วมกับสมาคมนิสิตเก่าอักษรศาสตร์และกรรมการมูลนิธิก็ได้เริ่มประชาสัมพันธ์และระดมทุนบริจาค โดยใช้โอกาสที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ก่อตั้งมาครบ ๙๐ ปี ในวันที่ ๓ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๐ ตลอดระยะเวลาอันยาวนานนี้ คณะอักษรศาสตร์ได้ผลิตบัณฑิตออกมารับใช้ประเทศชาติ สังคมไทยและสังคมโลกถึง ๗๒ รุ่น นิสิตเก่าน่าจะยินดีและมีบทบาทในการพัฒนาคณะด้วยการร่วมกันบริจาคเงิน และหรือจัดกิจกรรมบางอย่างที่ก่อให้เกิดรายได้เข้ามูลนิธิ

รายละเอียดห้องต่างๆ ในอาคารมหาจักรีสิรินธรเพื่อการบริจาคที่จัดทำเป็นแผ่นปลิวภาษาไทยและภาษาอังกฤษ มีดังต่อไปนี้

๑. ห้องเรียนขนาด ๒๗ ตารางเมตร จำนวน ๔๘ ห้อง ห้องละ ๘๐,๐๐๐ บาท
๒. ห้องเรียนขนาด ๓๐ ตารางเมตร จำนวน ๒๐ ห้อง ห้องละ ๘๐,๐๐๐ บาท
๓. ห้องเรียนขนาด ๓๘ ตารางเมตร จำนวน ๔ ห้อง ห้องละ ๑๒๐,๐๐๐ บาท

๔. ห้องเรียนขนาด ๔๕ ตารางเมตร จำนวน ๔ ห้อง ห้องละ ๑๔๐,๐๐๐ บาท
๕. ห้องเรียนขนาด ๕๑ - ๕๒ ตารางเมตร จำนวน ๖ ห้อง ห้องละ ๑๖๐,๐๐๐ บาท
๖. ห้องเรียนขนาด ๕๗ ตารางเมตร จำนวน ๔ ห้อง ห้องละ ๒๒๐,๐๐๐ บาท
๗. ห้องปฏิบัติการ ๓๗๒ ตารางเมตร จำนวน ๒ ห้อง ห้องละ ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท
๘. ห้องสมุดมหาจักรีสิรินธร ๑,๐๑๘ ตารางเมตร จำนวน ๑ ห้อง ๕,๐๐๐,๐๐๐ บาท
๙. ห้องปฏิบัติการล้าม ๑๐๔ ตารางเมตร จำนวน ๑ ห้อง ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท
๑๐. ห้องปฏิบัติการภาษา ๖๙ ตารางเมตร จำนวน ๓ ห้อง ห้องละ ๒,๐๐๐,๐๐๐ บาท
๑๑. ห้องปฏิบัติการภูมิศาสตร์ ๖๙ ตารางเมตร จำนวน ๒ ห้อง (ไม่ได้กำหนดจำนวนเงิน)
๑๒. ห้องปฏิบัติการภูมิศาสตร์ ๑๐๔ ตารางเมตร จำนวน ๑ ห้อง (ไม่ได้กำหนดจำนวนเงิน)
๑๓. ห้องดาวเทียม ๕๓ ตารางเมตร จำนวน ๑ ห้อง (ไม่ได้กำหนดจำนวนเงิน)
๑๔. ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ ๑๐๔ ตารางเมตร จำนวน ๑ ห้อง (ไม่ได้กำหนดจำนวนเงิน)
๑๕. โรงละคร ๑ โรง ประมาณ ๕,๐๐๐,๐๐๐ บาท
๑๖. ห้องระบบมัลติมีเดีย จำนวน ๔ ห้อง ห้องละ ๕๐๐,๐๐๐ บาท
๑๗. ห้องระบบมัลติมีเดีย จำนวน ๔ ห้อง ห้องละ ๖๐๐,๐๐๐ บาท
๑๘. เครื่องสไลด์ทัศนูปกรณ์เพื่อการเรียนการสอน อาทิ จอชนิดแขวนม้วน เครื่องโปรเจกเตอร์ชนิดฉายแสงผ่านแผ่นแอลซีดี (LCD) เครื่องคอมพิวเตอร์แบบพกพา ฯลฯ เป็นจำนวนมาก ราคา ๒๐,๐๐๐, ๔๐,๐๐๐, ๕๐,๐๐๐, ๗๐,๐๐๐ และ ๘๕,๐๐๐ บาท

ศิษย์เก่าทุกรุ่นตื่นตื่นที่จะได้เห็น “บ้านใหม่” ซึ่งเป็นอาคารสูง ๙ ชั้น ประกอบด้วย ห้องอ่านหนังสือ ห้องประชุม หรือห้องบรรยายขนาดใหญ่ ๙ ห้อง ห้องปฏิบัติการภาษา คอมพิวเตอร์และภูมิศาสตร์ ๗ ห้อง และห้องเรียน ๙๐ ห้องซึ่งแบ่งออกเป็นห้องเรียนหรือห้องสัมมนา ๙ ที่นั่ง ๒๔ ห้อง ห้องเรียน ๑๕ ที่นั่ง ๒๔ ห้อง ห้องเรียน ๑๘ ที่นั่ง ๑๒ ห้อง ห้องเรียน ๒๐ ที่นั่ง ๖ ห้อง ห้องเรียน ๓๒ ที่นั่ง ๑๒ ห้อง และห้องเรียน ๖๐ ที่นั่ง ๑๒ ห้อง แต่ละห้องมีครุภัณฑ์รวมทั้งสไลด์ทัศนูปกรณ์ที่เป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่อันจำเป็นสำหรับโลกยุคโลกาภิวัตน์ เมื่อ “บ้านใหม่” เสร็จสมบูรณ์และสวยงามแล้ว คณะอักษรศาสตร์ก็ยังคงมีการสะสมเงินทุนไว้เป็นค่าสาธารณูปโภค เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟ รวมทั้งค่าบำรุงรักษาซ่อมแซมอาคาร รวมทั้งครุภัณฑ์และอุปกรณ์เมื่อเกิดความชำรุดโทรมเสื่อมคุณภาพในอนาคตอีกด้วย มูลนิธิมหาจักรีสิรินธร เพื่อคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงเป็นที่พึ่งและความหวังอันใหญ่ยิ่งของพวกเราชาวอักษรศาสตร์ทั้งในกาลปัจจุบันและกาลข้างหน้า

การรณรงค์ให้ชาวอักษรศาสตร์ช่วยกันบริจาคและหรือพยายามหาผู้มีจิตศรัทธามาร่วมบริจาค โดยจะจาริกนามผู้บริจาคไว้ที่ห้องต่างๆ ในอาคารมหาจักรีสิรินธร ประสบผลสำเร็จอย่างมาก บรรยากาศการระดมทุนตึกคัก เพราะนิสิตเก่าแต่ละรุ่นไม่ยอมหนีหน้ากัน มีการถ่ายภาพไว้เป็นที่ระลึกและไว้เป็นหลักฐาน ฝ่ายประชาสัมพันธ์ปฏิบัติหน้าที่อย่างเข้มแข็งมาก ด้วยพระบารมีของประธานมูลนิธิ ยอดเงินบริจาคเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว ในบางกรณี มีผู้บริจาคเงินให้มากกว่าจำนวนเงินที่กำหนดไว้

กิจกรรมระดมทุนบริจาคครั้งยิ่งใหญ่

อักษรศาสตร์บัณฑิต รุ่น ๔๑ สมาคมนิสิตเก่าอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมูลนิธิมหาจักรีสิรินธร เพื่อคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ร่วมกันจัดกิจกรรมหลายประเภทและหลายครั้งเพื่อหารายได้เข้ามูลนิธิ การระดมทุนบริจาคครั้งยิ่งใหญ่ที่สุดคงจะเป็นการจัดงาน “วันเทวาลัยรำลึก: รวมพลคนอักษรฯ” เมื่อวันที่ ๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๐ การจัดงานครั้งนี้ได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่งจากอักษรศาสตร์บัณฑิต รุ่น ๔๑ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสมาคมนิสิตเก่าอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายพระนามและรายนามคณะกรรมการอำนวยการจัดงานที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ประธานกรรมการอักษรศาสตร์บัณฑิต รุ่น ๔๑ โปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง เมื่อวันที่ ๑๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๐ มีดังนี้

๑. สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (ประธาน อ.บ. ๔๑)	ประธานกรรมการ
๒. นายกสสมาคมนิสิตเก่าอักษรศาสตร์ (ผศ. ดร. พรทิพย์ พุกผาสุข อ.บ. ๓๔)	รองประธานกรรมการ
๓. คณบดีคณะอักษรศาสตร์ (ศ. ดร. ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ อ.บ. ๓๒)	รองประธานกรรมการ
๔. ท่านผู้หญิงอังกาบ บุญยัษฐิติ (อ.บ. ๒๑)	ประธานกรรมการฝ่ายหาทุน
๕. ศาสตราจารย์ ดร. วิจิตร ศรีสอ้าน (อ.บ. ๒๓)	ประธานกรรมการฝ่ายอาหาร และสถานที่
๖. นางเมตตา อุทกะพันธุ์ (อ.บ. ๓๖)	ประธานกรรมการฝ่ายเอกสาร สิ่งพิมพ์ และบันทึกเหตุการณ์
๗. ศาสตราจารย์สดใส พันธุมโกมล (อ.บ. ๒๐)	ประธานกรรมการฝ่ายการแสดง
๘. นางจินตนา พันธุ์พัก (อ.บ. ๓๒)	ประธานกรรมการ ฝ่ายประชาสัมพันธ์
๙. นางโสภา สุยะนันท์ (อ.บ. ๔๑)	ประธานกรรมการฝ่ายต้อนรับ และพิธีการ
๑๐. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปัทมา อัดนโธ (อ.บ. ๔๖)	ประธานกรรมการฝ่ายลงทะเบียน
๑๑. นางจิรายุ สุวรรณภักดี (อ.บ. ๔๑)	ประธานกรรมการฝ่ายการเงิน
๑๒. นางอรอนงค์ ฉายศิริโชติ (อ.บ. ๔๑)	กรรมการและเลขานุการ
๑๓. อาจารย์ ดร. เทพี จรัสจรุงเกียรติ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๔. นางสาววารยา พึ่งตนเพียร (อ.บ. ๔๙)	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะกรรมการชุดดังกล่าวข้างต้นมีภารกิจหน้าที่และความรับผิดชอบ ดังนี้

๑. เตรียมการและจัดงาน “วันเทวาลัยรำลึก: รวมพลคนอักษรฯ”

๒. เผยแพร่ข้อมูลและข่าวสารเรื่องการหารายได้สมทบมูลนิธิมหาจักรีสิรินธร เพื่อคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และการจัดงาน “วันเทวาลัยรำลึก: รวมพลคนอักษรฯ”

๓. ร่วมระดมทุนหารายได้สมทบมูลนิธิมหาจักรีสิรินธร เพื่อคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๔. สร้างการมีส่วนร่วมของบัณฑิต มหาบัณฑิต และคณาจารย์บัณฑิต ผู้สำเร็จการศึกษาจากคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทุกรุ่น ให้มีส่วนร่วมสนับสนุนการดำเนินงาน การพัฒนาการเรียนการสอน สร้างความรักและความผูกพันกับคณะอักษรศาสตร์อันเป็นแหล่งประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้

๕. ให้รองประธานคณะกรรมการและประธานกรรมการฝ่าย มีอำนาจแต่งตั้งกรรมการและคณะทำงานได้ตามความจำเป็นเพื่อสนับสนุนการดำเนินงาน

๖. ดำเนินการอื่นๆ ตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบได้เปิดบัญชีออมทรัพย์ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) สาขาสวนจิตรลดา ชื่อบัญชีงาน เหวาลัยรำภก เลขที่บัญชี ๐๖๗-๒๑๑๐๙๘-๐ เพื่อความสะดวกในการรับเงินรายได้ที่มาจากกาจำหน่ายบัตร (๓,๐๐๐ บาท/คน) โดยกำหนดชื่อเจ้าของบัญชี ๓ คน ได้แก่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พรทิพย์ พุกผาสุข ศาสตราจารย์ ดร. ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ และนางจิรายุ สุวรรณภักดี (อ.ป. ๔๑)

น้ำพระทัยอันหาที่สุดมิได้

ในการจัดงาน “วันเหวาลัยรำภก: รวมพลคนอักษรฯ” เมื่อวันที่ ๙ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๐ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีพระกรุณาธิคุณขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ใช้สถานที่ศาลาดุสิตาลัย พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน และขอพระราชทานอาหารค่ำ นับเป็นครั้งแรกที่อักษรศาสตร์บัณฑิต และนิสิตปัจจุบัน ได้มาร่วมงานครบ ๗๒ รุ่น และสามารถระดมทุนเฉพาะในวันงานได้ประมาณ ๑๒ ล้านบาท

พระมหากษัตริย์คุณล้นเกล้าฯ ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี แก่ชาวเหวาลัยหรือชาวอักษรศาสตร์นั้นยิ่งใหญ่และต่อเนื่องเสมอมา ทรงเป็นนิสิตเก่าที่รักและผูกพันกับสถาบันการศึกษาอย่างแท้จริง หาผู้ใดเสมอเหมือนมิได้ ทรงพร้อมที่จะพระราชทานความช่วยเหลือเกื้อกูลสนับสนุนคณะอักษรศาสตร์ ตลอดจนบุคลากรของคณะอักษรศาสตร์ทุกคนที่ประพฤติปฏิบัติชอบ มีพระจริยาวัตรอันงดงามและน้ำพระทัยอันบริสุทธิ์เสียเ็นน้ำชื่นใจแก่ผู้ได้รับจักหาถ้อยคำใดมาเปรียบเทียบกับเพื่อเกิดพระเกียรติพระองค์ท่านมิได้เลย

ดิฉันเป็นนักวิจัยทางภาษาศาสตร์ หรือการศึกษาภาษาอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ จึงคุ้นชินกับการเขียนบทความประเภทที่เป็นรายงานผลการวิจัยที่ออกจะตรงไปตรงมาตามข้อค้นพบจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล ไร้ความสามารถในการแต่งแต้มรังสรรค์ถ้อยคำและถ้อยความอันไพเราะเพราะพริ้ง เพื่อเพิ่มอรรถรสและช่วยให้ผู้อ่านบทความนี้ ทั้งที่เป็นชาวเหวาลัยและมีใช่ชาวเหวาลัย รู้สึกซาบซึ้งในพระเมตตาและพระมหากษัตริย์คุณล้นเกล้าฯ ล้นกระหม่อมเช่นเดียวกับดิฉัน ดิฉันจึงได้ขอให้อาจารย์ ดร. อาทิตย์ ชีรวณิชย์กุล ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ช่วยประพันธ์บทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระผู้ทรงคุณูปการและพระกรุณาธิคุณล้นเกล้าฯ แก่คณะอักษรศาสตร์และชาวอักษรศาสตร์ เนื่องในโอกาสทรงเจริญพระชนมายุ ๖๐ พรรษา วันที่ ๒ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๕๘ ซึ่งอาจารย์ ดร. อาทิตย์ ชีรวณิชย์กุล อาจารย์รุ่นใหม่ของคณะอักษรศาสตร์ ได้ให้ความร่วมมืออย่างดียิ่งดังนี้

ณ สวนศรีอักษราเทวาลัย
กลางแมกไม้คือแหล่งเรียนวิชา
ไม่นึกฝันวันหนึ่งองค์เจ้าฟ้า
พระวิริยะเลิศปรีชาสารพัน
ประวัติศาสตร์ บาลี - สันสกฤต
พระจริยาอ่อนน้อมถ่อมถุ้ย
พระเมตตาหลังรินมิสิ้นสาย
หมายสร้างสรรค์บัณฑิตเชี่ยวชาญ
ทั้ง “กองทุนบรมราชกุมารี”
เป็นพลังร้อยรวมชาวเทวาลัย
เฉลิมพระชนม์สมเด็จพระเทพรัตนฯ
ขออัญเชิญคุณพระไตรสรณา
ให้ทรงพระเกษมสำราญกาลทุกเมื่อ
พระหมายใดสำเร็จงามตามจำนง

พระธีรราชทรงสถาปน์ไว้เด่นสง่า
เหล่าบรรดากุลบุตรเสมอกัน
จักเสด็จมาศึกษาเป็นมิ่งขวัญ
ชนอนันต์ประจักษ์แท้แนดวงใจ
พระศีกษิตทรงเอาพระทัยใส่
เย็นเหนือเกล้าเทิดไว้เนิ่นเนานาน
ไม่แคลนคลายปีเดือนเคลื่อนผันผ่าน
ด้วยพระปรีชาญาณแลการณไกล
“มูลนิธิมหาจักรีสิรินธร” สมสมัย
ร่วมแรงใจอภิรักษ์อักษรา
เลอสวัสดิ์ทกสิบพระพรราชา
จุงครอบค้อมรักษาพระบาทงส์
เทพอวยเอื้อมงคลชัยตั้งประสงค์
สมสัจพจน์ยอยศยง “ทรงพระเจริญ”

ควรมิควรสุดแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม
ข้าพระพุทธเจ้า นายอาทิตย์ ชีรวณิชย์กุล ประพันธ์ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประพนธ์ อัครวิรุฬหการ คณบดีคณะอักษรศาสตร์ ที่กรุณาช่วยตรวจแก้การใช้ภาษาไทยและคำราชาศัพท์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ม.ร.ว. กอังกาญจน์ ตะเวทีกุล รองคณบดีฝ่ายบริหาร คณะอักษรศาสตร์ อาจารย์ ดร. เทพี จรัสจรุงเกียรติ กรรมการและเลขานุการมูลนิธิมหาจักรีสิรินธร เพื่อคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และเจ้าหน้าที่หน่วยงานต่างๆ ของคณะอักษรศาสตร์ ได้แก่ นายสุธรรม โตฤกษ์ นางสุปริญา ลุฑิตานนท์ นางจรินทร์ ว่านเครือ และนายตฤสิทธิ์ ซาตยาทร ที่ได้กรุณาช่วยจัดหาเอกสารเพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการเขียนบทความ รวมทั้ง อาจารย์ ดร. อาทิตย์ ชีรวณิชย์กุล ซึ่งเป็นผู้ประพันธ์บทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ศาสตราจารย์ ดร. ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ

ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
คณบดีคณะอักษรศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๕๗ - ๒๕๕๘

~ ทูลกระหม่อม ของชาวอักษรศาสตร์ ~

ปีการศึกษา ๒๕๑๖ นับเป็นประวัติศาสตร์ของคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุทนต์ ทรงสอบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาที่คณะอักษรศาสตร์ ทรงเป็น 'สมเด็จพระเจ้าฟ้า' พระองค์แรกที่ทรงเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยในประเทศไทย เป็นที่ปิติยินดีและตื่นเต้นของชาวอักษรศาสตร์และชาวจุฬาย

สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุทนต์ เสด็จมาทรงรับการปฐมนิเทศกับนิสิตชั้นปีที่ ๑ ของคณะอักษรศาสตร์เมื่อวันที่ ๗ มิถุนายน ๒๕๑๖ ณ ห้องเรียนรวมของนิสิตชั้นปีที่ ๑ ซึ่งครั้งนั้นได้แก่ห้อง ๒๘ ตึกอักษรศาสตร์ ๑ คือห้องใหญ่ชั้น ๒ ด้านตะวันออกของตึกซึ่งปัจจุบันเป็นที่รู้จักกันในนามอาคารมหาจุฬาลงกรณ์

สำหรับการถวายการปฏิบัติต่อพระองค์ ศาสตราจารย์ไพฑูริย์ พงศะบุตร คณบดีคณะอักษรศาสตร์ในช่วงเวลานั้น ได้ตอบคำถามสื่อมวลชนว่า "เป็นพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่จะให้สมเด็จพระเจ้าลูกเธอฯ ทรงศึกษาอย่างนิสิตทั่วไป ไม่อยากให้อะไรเป็นพิเศษจนคล้ายๆ จะไปกีดกันท่านออกจากนิสิตทั่วไปทั้งหมด" ดังนั้นเมื่อสมเด็จพระเจ้าลูกเธอฯ เสด็จมาเข้าชั้นเรียนจึงประทับเก้าอี้เรียนธรรมดาที่จัดไว้สำหรับนิสิตทั่วไป ทรงวางพระองค์เหมือนนิสิตธรรมดาคนหนึ่ง มีพระจริยาวัตรที่งดงาม และทรงมีน้ำพระทัยต่อทุกๆ คนนับตั้งแต่อาจารย์ นิสิตรุ่นพี่ พระสหายร่วมรุ่น ตลอดจนนักการของคณะ ไม่นานจึงทรงเป็น 'ทูลกระหม่อม' ผู้เป็นที่รักของชาวอักษรศาสตร์และชาวจุฬาย

การมี 'นิสิตสมเด็จพระเจ้าฟ้า' เป็นครั้งแรกเป็นปรากฏการณ์ที่น่าตื่นเต้นและน่าสนใจของนิสิตอื่นๆ สื่อมวลชน ตลอดจนประชาชนทั่วไป ทุกๆ วันจะมีนิสิตต่างคณะและบุคคลภายนอกวิ่งตามดูทูลกระหม่อม คณะจึงจัดห้องทรงพระอักษรเล็กๆ เพื่อที่ทูลกระหม่อมจะทรงพระอักษรเจียบๆ และมีความเป็นส่วนพระองค์ ภายในมีชุดโต๊ะเก้าอี้ชุดหนึ่ง และโต๊ะยาวซึ่งทูลกระหม่อมทรงใช้เป็น 'โต๊ะสารพัดประโยชน์'

ตั้งแต่แรกเข้านิสิตจะถูกแบ่งกลุ่มเรียงตามตัวอักษรกลุ่มละประมาณ ๑๒ คน อยู่ภายใต้การดูแลของอาจารย์ที่ปรึกษา ๑ คน ทูลกระหม่อมทรงเรียกกลุ่ม 'ส' ของพระองค์ว่า "ลูกแถวของอาจารย์" เวลาในนิสิตชั้นปีที่ ๑ อยู่ด้วยกันพร้อมหน้าทั้งระดับชั้น ก็ยากที่จะแยกแยะ "ลูกแถว" พระองค์นี้เพราะใส่เครื่องแบบเหมือนกันหมด จุดสังเกตก็คือ 'เปียเดี่ยว' เพราะทรงเป็นนิสิตพระองค์เดียวที่ถักพระเกศาเป็นเปียเดี่ยว ในขณะที่นิสิตหญิงอื่นที่ผมยาวจะรวบรวมเป็นหางม้าหรือถักผมเป็นเปียคู่

สำหรับการเรียนนั้นทูลกระหม่อมจะทรงตั้งพระทัยในชั้นเรียน อีกทั้งในชั่วโมงว่างจะเสด็จไปพบอาจารย์ผู้สอน ทรงมีคำถามมากมายที่จะทรงซักถาม เป็นคำถามซึ่งบางครั้งสืบเนื่องจากคำบรรยายในชั้นเรียน บางครั้งจากการศึกษาค้นคว้าของพระองค์เอง และบางครั้งก็รับสั่งขอรายชื่อบทความและหนังสือเพิ่มเติมจากที่ทรงค้นคว้าของพระองค์เองแล้วยิ่งกว่านั้นบางครั้งเมื่อทูลกระหม่อมต้องตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เพื่อทรงเยี่ยมราษฎรและทรงติดตามความก้าวหน้าของโครงการพระราชดำริในภาคต่างๆ ของประเทศ ทูลกระหม่อมจะต้องทรงศึกษาด้วยวิธีฟังเทพคำบรรยายซึ่งทูลกระหม่อมเคยทรงปรารภว่า เป็นการเรียนที่ต้องทรงใช้สมาธิมากกว่าปกติเพราะไม่ทรงเห็นอาจารย์ผู้สอน เมื่อเสด็จกลับก็จะรีบเสด็จไปพบอาจารย์ผู้สอนเพื่อทรงซักถามเพิ่มเติม ทุกวันที่ทูลกระหม่อมเสด็จมา คณะอักษรศาสตร์จะทรงนำหนังสือบรรจุกระเป๋ามาด้วยมากมายเพิ่มเติมจากสมุดและหนังสือตามตารางเรียนในวันนั้น จะทรงหิ้วกระเป๋าหนังสือด้วยพระองค์เองอย่างภาคภูมิใจทั้งๆ ที่หนักอึ้ง จนดิ้นนอดไม่ได้ที่จะทูลล้อว่าเป็น "สมบัติพระศุภี"

ของทูลกระหม่อม ไม่น่าประหลาดใจเลยที่ทูลกระหม่อมจะได้เคยทรงอ่านพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาและพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์มาก่อนที่จะเสด็จมาทรงศึกษาที่คณะอักษรศาสตร์

ทูลกระหม่อมทรงใช้ชีวิตในรั้วมหาวิทยาลัยอย่างครบถ้วน ทรงร่วมกิจกรรมทั้งระดับมหาวิทยาลัยและระดับคณะ ครั้งทรงเป็นน้องใหม่รุ่นพี่ที่คณะทูลขอให้ลดชู้มซึ่งทำจากกิ่งจามจุรี ชู้มนั้นสูงไม่ถึงเมตรแต่ยาวหลายเมตร วิธีลดมีวิธีเดียวคือต้องคลาน เมื่อพระพักตร์โผล่พ้นชู้มตมอมแมมและพระเสโทชุ่มพระองค์ ทรงพระสรวลอย่างร่าเริงในขณะที่รุ่นพี่คณะส่งลูกโป่งให้ทรงเป่าอีก ทูลกระหม่อมทรงช่วยงานรับน้องใหม่เป็นประจำทุกปี ทรงขอด้วงร่วมกับชมรมดนตรีไทยคณะที่ทรงเป็นสมาชิก ยิ่งกว่านั้นยังทรงขับเวทีขับร้องเพลงลูกทุ่งหลายเพลง เช่น “แอบเข้าไปถึงทรง” ฯลฯ สนุกสนานกันทั่วหน้า ทั้งคณาจารย์และนิสิต

ทูลกระหม่อมทรงเล่นฟุตบอลกับนิสิตในคณะ ทรงร่วมทีมนิสิตในการเล่นชักเย่อกับทีมอาจารย์ในงานวันสีเทานอกจากนั้นทุกครั้งที่มีการพัฒนาคณะทำความสะอาด ปลูกต้นไม้ ทูลกระหม่อมจะทรงร่วมงานกับนิสิตอื่นๆ ไม่เคยขาด

ที่ระบียงระหว่างตีกอักษรศาสตร์ ๑ กับตีกคณะอักษรศาสตร์ ๒ ช่วงบ่ายจะมีเด็กหญิงร่างผอมเล็กคนหนึ่งนั่งขายขนมขบเคี้ยวบรรจุถุง เมื่อทูลกระหม่อมจะเสด็จกลับพระตำหนักจิตรลดาราชธานีผ่านเด็กคนนั้นและทรงอุดหนุนขนมเป็นประจำ รับสั่งคุยด้วยได้ความว่าชื่อ “ไก่อ” อายุประมาณ ๖ - ๗ ปี ถึงฤดูหนาวทูลกระหม่อมทรงเมตตาให้นำเสื้อกันหนาวใหม่พรมของพระองค์เองเมื่อทรงพระเยาว์มาพระราชทานไก่อและน้องๆ ต่อมาไก่อหายหน้าไม่มาขายขนมเช่นเคย ทูลกระหม่อมก็ทรงสืบเสาะจนพบว่าไก่อป่วยเป็นสารพัดโรค ทรงพระเมตตาส่งไก่อไปรักษาที่โรงพยาบาล

ไก่อไม่ใช่เป็นคนขายของบริเวณคณะอักษรศาสตร์เพียงคนเดียวที่มีความทรงจำอันปลื้มปีติเกี่ยวกับ ‘นิสิตสมเด็จเจ้า’ พระองค์นี้ บังชายถั่วเป็นอีกคนหนึ่งที่ทูลเชิญชวนให้ทรงอุดหนุนถั่วนานาชนิดของเขา ทูลกระหม่อมทรงต่อรองว่าบังต้องร้องเพลงก่อน บังชายถั่วดีใจรีบร้องเพลง ยักคอ เคาะกะละมังเพลิดเพลินไม่ยอมหยุด จนทูลกระหม่อมต้องทรงห้ามว่าพอแล้ว บังจึงรู้สึกตัว

เทียมมีตั้งรถเข็นขายฝรั่งผลไม้ไม่ต้องอยู่ใต้ต้นไม้ใกล้โรงอาหารคณะ เทียมมีมีลูกค้าทั้งในคณะและต่างคณะ ลูกค้าบางคนไปเรียนต่อต่างประเทศยังเขียนจดหมายถึงเทียมมี เทียมมีจะนำจดหมายหลายฉบับติดไว้ที่กระจกตู้ผลไม้ด้วยความภูมิใจ แต่ที่ปลื้มใจกว่านั้นคือเขาได้มีโอกาสทูลเชิญชวนให้ทรงอุดหนุนผลไม้ต้องของเขา “สวีท สวีท นี้อด เซาว์”

แม้เวลาจะล่วงเลยมาร่วม ๔๐ ปี ความทรงจำเกี่ยวกับ ‘ลูกแถว’ พระองค์นี้ยังคงชัดเจน แม้หลายสิ่งหลายอย่างจะเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา แต่สิ่งที่ไม่เคยเปลี่ยนคือความทรงจำที่งดงามเหล่านี้ยังคงนำมาซึ่งความสุขเสมอมา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บุชกร กาญจนจารี
ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์

พระมหากษัตริย์คุณล้นเกล้าฯ ชาวอักษรฯ

ปีพุทธศักราช ๒๕๕๘ เป็นปีที่มีความหมายพิเศษสำหรับคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เนื่องจากเป็นปีที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเจริญพระชนมายุ ๖๐ พรรษา และเป็นปีที่คณะอักษรศาสตร์ได้ผลิตอักษรศาสตรบัณฑิตมาถึงรุ่นที่ ๘๐ ดิฉันเห็นด้วยและสนับสนุนเต็มที่ที่คณะอักษรศาสตร์จัดดำเนินโครงการต่างๆ เพื่อเฉลิมฉลองวาระสำคัญดังกล่าว ดังนั้นดิฉันจึงรับปากทันทีเมื่อผู้ช่วยศาสตราจารย์สุวิมล รุ่งเจริญ บรรณธิการหนังสือเล่มนี้ขอให้เขียนเกี่ยวกับกองทุนบรมราชกุมารีซึ่งจัดตั้งขึ้นในสมัยที่ดิฉันเป็นคณบดีคณะอักษรศาสตร์

ดิฉันดำรงตำแหน่งคณบดีคณะอักษรศาสตร์ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๓๕ - ๒๕๓๙ ถือเป็นช่วงเวลาที่สำคัญที่สุดช่วงหนึ่งในชีวิตหน้าที่การงานของดิฉัน ณ เวลานั้น คณะอักษรศาสตร์กำลังจะมีอายุเต็มแปดทศวรรษ หากเป็นคนนับว่ามีประสบการณ์สูง จึงต้องมองไปข้างหน้าอย่างผู้มีประสบการณ์ ปรับปรุงตนให้ทันยุคทันสมัย และเจริญเติบโตต่อไปในรูปแบบที่เหมาะสมกับยุคที่เรียกว่าโลกาภิวัตน์ ต้องพัฒนาในทุกๆ ด้าน ดังนั้นในวาระแปดทศวรรษคณะอักษรศาสตร์อันเป็นวาระเดียวกับที่บัณฑิตอักษรศาสตร์จะจบการศึกษาเป็นรุ่นที่ ๖๐ ในปีการศึกษา ๒๕๓๘ คณะอักษรศาสตร์เห็นควรที่จะระดมทุนเพื่อส่งเสริมการพัฒนาวิชาการด้านมนุษยศาสตร์ โดยพิจารณาว่า การที่จะผลิตบัณฑิตอักษรศาสตร์ที่ชาวอักษรฯ ภาคภูมิใจว่ามีคุณภาพ สามารถทำงานให้เป็นประโยชน์แก่สังคมและประเทศชาติทั้งในภาครัฐและภาคเอกชนอย่างกว้างขวาง ประกอปาชีพในสายงานหลากหลายทั้งประเภทและลักษณะอย่างมีประสิทธิภาพ ประสบความสำเร็จไม่เพียงในชีวิตส่วนตัวแต่ประสบความสำเร็จในชีวิตการงานด้วย คณะฯ จำเป็นต้องเพิ่มพูนศักยภาพด้านวิชาการของคณะอักษรศาสตร์ให้สนองตอบต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกพร้อมๆ กับการธำรงรักษาวัฒนธรรมอันเป็นสมบัติของชาติ ในเวลาเดียวกันก็ต้องมีการปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนการสอน โดยมุ่งเน้นการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองเพื่อฝึกฝนให้บัณฑิตอักษรศาสตร์พร้อมที่จะเรียนรู้และปรับการทำงานของตนให้ก้าวทันวิทยาการและความเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในสมัยโลกไร้พรมแดนนี้ ต้องให้คณะอักษรศาสตร์สามารถพัฒนาต่อไปอย่างยั่งยืนและมั่นคง

ด้วยความสนับสนุนอย่างดียิ่งจากศาสตราจารย์ นายแพทย์จรัส สุวรรณเวลา อธิการบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในขณะนั้น คณะอักษรศาสตร์จึงร่วมกับสมาคมนิสิตเก่าอักษรศาสตร์พิจารณาก่อตั้ง กองทุนบรมราชกุมารี เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๘ เป็นแหล่งเงินทุนเสริมเงินงบประมาณจากทางราชการ เพื่อให้การพัฒนาวิชาการด้านมนุษยศาสตร์ก้าวหน้าไปพร้อมกับวิทยาการในกระแสโลก ยิ่งในยุคสมัยที่กระแสโลกาภิวัตน์ได้นำพากระแสวัฒนธรรมสากลมาสู่สังคมไทย การอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมไทยทุกด้าน เพื่อสร้างสมดุลอันพึงประสงค์สำหรับสังคมไทยและให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง จำเป็นต้องใช้ทุนอย่างมากในการศึกษาวิจัย และการเผยแพร่วิชาการด้านอักษรศาสตร์ซึ่งได้เจริญก้าวหน้า กว้างขวาง และลึกซึ้งขึ้นตามวิวัฒนาการของวิทยาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเรียนการสอนต้องพร้อมทั้งสถานที่ อุปกรณ์ สภาพแวดล้อม และบรรยากาศตลอดจนนักวิชาการ ภาระอันหนักยิ่งนี้ได้ จะอาศัยงบประมาณแผ่นดินเท่านั้นคงไม่ได้ หลายฝ่ายจึงเห็นพ้องว่าควรจัดตั้งกองทุนบรมราชกุมารี ขึ้น ให้เป็นกองทุนคงยอดเงินต้น มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมวิชาการด้านอักษรศาสตร์ให้พัฒนาต่อไปไม่หยุดยั้ง

ในการดำเนินงานจัดหาทุนครั้งนี้ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ รับเป็นประธานคณะกรรมการอำนวยการกองทุนบรมราชกุมารี นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณอย่างหาที่สุดมิได้แก่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และวงวิชาการด้านมนุษยศาสตร์

กองทุนบรมราชกุมารี (Boromrajakumari Endowment Fund) ได้สนับสนุนโครงการพัฒนาวิชาการสำคัญในขั้นต้น ๓ โครงการ ได้แก่

๑. การจัดตั้งศูนย์สารนิเทศมนุษยศาสตร์ ปัจจุบันตั้งอยู่ที่ตึกมหาวชิราวุธ (ตึกอักษรศาสตร์ ๒) มีระบบเครือข่ายที่เชื่อมโยงกับฐานข้อมูลในมหาวิทยาลัยและสถาบันต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศทั่วโลก เป็นปัจจัยสำคัญในการกระตุ้นและส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าวิจัยของอาจารย์และนิสิตให้กว้างขวางและมีคุณภาพในระดับสากล ตลอดจนเป็นแหล่งค้นคว้าที่สำคัญทางมนุษยศาสตร์ของประเทศ

๒. การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเองของคณะอักษรศาสตร์ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการสร้างลักษณะนิสัย การศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองของนิสิตตามนโยบายส่งเสริมให้นิสิตใฝ่รู้และศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง นิสิตสามารถใช้ศูนย์นี้ในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ทั้งที่เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน และที่เสริมสิ่งที่ได้เรียนรู้จากห้องเรียน ตลอดจนศึกษาค้นคว้าหาความรู้วิชาการสาขาอื่นๆ ให้ทันสมัย

๓. การจัดสร้างฐานข้อมูลภาษาไทยถิ่น ภาษาไท-กะได เพื่อเผยแพร่ผลการศึกษาวิจัยโครงการดังกล่าวของคณะอักษรศาสตร์ ให้เป็นประโยชน์ด้านความรู้ในวงกว้าง โดยผ่านเครือข่ายการสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ไปทั่วโลก และเป็นประโยชน์ในการประชาสัมพันธ์ผลงานของคณะอักษรศาสตร์ไปด้วยในเวลาเดียวกัน

ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๓๘ - ๒๕๓๙ คณะอักษรศาสตร์และสมาคมนิสิตเก่าคณะอักษรศาสตร์ได้ดำเนินการจัดหาเงินมาสมทบกองทุนบรมราชกุมารีหลายโครงการ โดยสมาชิกทั้งในคณะฯ และในสมาคมนิสิตเก่าฯ ช่วยกันระดมความคิดร่วมแรงร่วมใจ สามัคคีพร้อมเพรียงกันจนสำเร็จด้วยดีทุกโครงการ อาทิ

- การจัดแสดงสินค้า
- การจัดทัศนศึกษา
- การจัดการแข่งขันกอล์ฟ
- การจัดแข่งรถอักษรฯ แรลลี่
- การแสดงละครกาลาตินเนอร์ “หัวเราะข้ามศตวรรษ”
- การแข่งกีฬา “เดิน - วิ่งการกุศล”
- การจัดแข่งรถจักรยานแรลลี่
- รายการพิเศษ “รวมใจสู้ท้าวลัย” ทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง ๙ อ.ส.ม.ท.

นอกจากการระดมทุนจากกิจกรรมต่างๆ ข้างต้นแล้ว ยังมีโครงการหาทุนที่สำคัญๆ คือ

- การจัดสร้างเหรียญพระบรมรูปสองรัชกาล (รัชกาลที่ ๕ และรัชกาลที่ ๖)
- ภาพพิมพ์ฝีพระหัตถ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
- เลื้อภาพฝีพระหัตถ์
- บัตรที่ระลึกชุด “มุ่งไกลในรอยทราย”

กิจกรรมหลากหลายที่จัดขึ้นเพื่อหารายได้สมทบเข้ากองทุนบรมราชกุมารีตลอดช่วง ๒ ปี (๒๕๓๘ - ๒๕๓๙) ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานพระราชดำริอันทรงคุณประโยชน์อย่างยิ่ง ทรงเป็นกำลังสำคัญและทรงร่วมแรงร่วมใจในกิจกรรมต่างๆ เพื่อจัดหาเงินทุนมาสมทบกองทุนฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระราชนุญาตให้เชิญพระฉายาลักษณ์ครั้งเสด็จพระราชดำเนินเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีนมาจัดทำบัตรที่ระลึกและให้เชิญอักษรย่อพระนามาภิไธยมาประดับไว้ด้านหลังของเหรียญพระบรมรูปสองรัชกาล ทรงวาดภาพพระราชทานสำหรับจัดทำเสื้อเดิน - วิ่งการกุศล ทรงวาดภาพพระราชทาน ๒ ภาพเป็นแบบพิมพ์ภาพพิมพ์ฝีพระหัตถ์ และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เสด็จพระราชดำเนินมาทรงร่วม “เดิน - วิ่งการกุศล” และการแข่งรถจักรยานแรลลี่ นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าฯ แก่คณะอักษรศาสตร์ ทำให้คณะฯ มีกองทุนคงยอดเงินต้นเป็นกองทุนอิสระ เป็นประโยชน์ถาวรทางวิชาการเพื่อพัฒนาวิทยาการด้านอักษรศาสตร์ให้ดำรงเป็นหลักแก่อารยธรรมไทยและประเทศไทยสืบต่อไป

รองศาสตราจารย์ ดร. ประไพณ มโนมัยวิบูลย์

สาขาวิชาภาษาจีน ภาควิชาภาษาตะวันออก

คณะศิลปและอักษรศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๓๕ - ๒๕๓๘

~ ความแฉะใจเมื่อได้เข้าเฝ้าฯ ~

เมื่อตอนที่ดิฉันยังเรียนอยู่ชั้นมัธยมปลาย ดิฉันและเพื่อนอีกคนหนึ่งมักจะตามไปเฝ้ารับเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เวลาที่ท่านเสด็จฯ ไปที่ที่เราไปถึงได้ เราตามไปส่งเสด็จตามรางรถไฟที่สถานีสวนจิตรลดา เวลาท่านเสด็จฯ ไปประทับที่วังไกลกังวล หัวหิน พอรถไฟออก เราก็วิ่งส่งเสด็จตามรถไฟที่เคลื่อนไปสักกิโลเมตรจนตามไม่ทันจึงหยุด พวกเราติดตามคอยฟังข่าวเวลามีพระประสูติกาลทุกครั้งไป ดิฉันดัดพระบรมฉายาลักษณ์เจ้านายทุกพระองค์รวมทั้งพระฉายาลักษณ์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ตั้งแต่ทรงพระเยาว์ที่ลงเป็นปกหนังสือเก็บลงสมุดไว้ดู ในตอนนั้น ดิฉันไม่เคยคิดว่าตนเองจะมีโอกาสได้เข้าเฝ้าฯ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ไกลๆ เลย

ดิฉันได้มีโอกาสรับเสด็จทูลกระหม่อมทั้งอย่างเป็นทางการ (คือยืนในแถวรับเสด็จ) และอย่างไม่เป็นทางการ (คือในโอกาสที่มีไต่ยืนในแถวรับเสด็จ) เมื่อเป็นอาจารย์ในคณะอักษรศาสตร์ และเมื่อมาทำงานในระดับมหาวิทยาลัย จะขอเล่าการรับเสด็จอย่างไม่เป็นทางการที่ทำให้ดิฉันประจักษ์แจ้งแก่ใจถึงพระจริยวัตรอันงดงามของพระองค์ท่าน ครั้งที่ดิฉันไม่เคยลืมเลย คือ เมื่อดิฉันเป็นอาจารย์สอนภาษาศาสตร์ในคณะอักษรศาสตร์และทูลกระหม่อมทรงเป็นนิสิต วันนั้นดิฉันกำลังจำอ้อ (เพราะจะรีบไปสอน) จากติ๊กอักษรศาสตร์ ๔ เลี้ยวโค้งจะเข้าประตูติ๊กอักษรศาสตร์ ๓ (ทั้งสองติ๊กก็รถออกไปหมดแล้ว) ที่ตรงนั้นเป็นทางแคบเพราะจะเข้าประตูติ๊ก ๓ ขณะนั้นเอง ทูลกระหม่อมก็ทรงพระดำเนินมาอย่างเร็วมาก ดิฉันไม่คาดว่าพระองค์ท่านจะเสด็จฯ มาทางนี้ ตั้งสติได้ก็หลบวูบไปทางซ้าย ส่วนพระองค์ท่านก็ทรงหลบวูบไปทางขวา ดังนั้นทางตรงกลางก็ว่างไม่มีผู้เดิน ดิฉันนั่งอยู่อึดใจหนึ่งกว่าจะเดินต่อไปได้ เหตุการณ์เล็กๆ นี้นี้แสดงให้เห็นประจักษ์ถึงพระจริยวัตรอันงดงามที่พระองค์มีให้แก่อาจารย์แม้มิใช่ผู้ถวายพระอักษรแด่พระองค์ท่าน ต่อมาเมื่อดิฉันได้ทำงานในตำแหน่งบริหารและมีโอกาสได้เข้าร่วมโต๊ะเสวย (ซึ่งต้องนับว่าเป็นทางการอย่างสูง เป็นแบบที่มีไต่ยืนรับเสด็จในแถว แต่เป็นทางการยิ่งกว่าเสียอีก) ครั้งแรกดิฉันจำได้ว่านั่งตัวแข็ง ไม่ทราบว่าจะเอามือเอาแขนไปวางตรงไหน ดูกะกะไปหมด ราวกับทูลกระหม่อมจะทรงทราบ พระองค์ท่านทรงเล่าเรื่องต่างๆ ให้พวกที่นั่งร่วมโต๊ะเสวยฟังด้วยพระอิริยาบถสบายๆ ทำให้ดิฉันหายประหม่าและหายใจออก จนครั้งหลังๆ ก็สามารถฟังเรื่องที่ทูลกระหม่อมทรงเล่าได้อย่างสนุก เรื่องเข้าเฝ้าฯ ที่โต๊ะเสวยนี้ แสดงพระราชหฤทัยที่เปี่ยมด้วยพระเมตตาอย่างยิ่งและทรงมีวิธีการที่แยบยล ทำให้บรรยากาศที่น่าจะอึดอัดกลายเป็นบรรยากาศที่สบายได้

อีกเหตุการณ์หนึ่งที่ดิฉันอยากเล่าเพราะแจ้งแก่ใจถึงลักษณะการทำงานของพระองค์ท่าน คือ ดิฉันรับสนองพระราชดำริที่จะพัฒนาครูสอนภาษาไทยในโรงเรียนพระปริยัติธรรมด้วยวิธีการที่จะทำให้ครูในโรงเรียนพระปริยัติธรรมได้พัฒนาความรู้ในการใช้ภาษาไทยด้วยตนเอง ทุกๆ ปีเมื่อเสด็จไปที่โรงเรียนพระปริยัติธรรมในท้องถิ่นภาคเหนือ เช่น ที่จังหวัดเชียงรายหรือพะเยา จะมีการถวายรายงาน พระองค์ท่านทรงรับฟังรายงานและทรงถามคำถามที่ทำให้พวกเราตื่นตันใจว่าทรงต่อเรื่องได้ถูกทุกปี ทั้งๆ ที่ทรงงานมากนับไม่ถ้วน หลากหลายประเภทงาน และหลากหลายพื้นที่ ดิฉันได้แจ้งแก่ใจว่าพระองค์ท่านมิใช่แค่จะทรงรับฟังรายงาน แต่ทรงติดตามด้วยความมีพระเมตตาเอาใจใส่ ทรงแสดงให้เห็นให้เราแจ้งแก่ใจถึงความมุ่งมั่นในพระทัยที่จะให้งานพัฒนาต่อเนื่องยั่งยืนค้ำค้ำทั้งเวลากำลังงานและเงินที่ลงไป คงมิใช่ดิฉันเท่านั้นที่แจ้งแก่ใจในพระจริยวัตรที่มีแต่ความเมตตา คำนึงถึงผู้อื่น เริ่มแต่เรื่องเล็กๆ เช่น ความสบายใจ สบายกายของแต่ละคนที่เข้าเฝ้าฯ ไปจนถึงเรื่องใหญ่ๆ ได้แก่ การพัฒนาที่ยั่งยืนสำหรับกลุ่มบุคคลในท้องที่ต่างๆ ไปจนถึงความมั่นคงยั่งยืนของประเทศไทย

แจ้งแก้ไขด้วยเช่นกันว่า เหตุใดคนไทยไม่ว่าเด็กเล็กหรือคนสูงอายุจึงเคารพกษัตริย์

ในโอกาสพระชนมายุ ๕ รอบ ขออัญเชิญคุณพระศรีรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ได้โปรดคุ้มครองให้ทุกกระท่อม
มีพระพลานามัยแข็งแรงตลอดไป

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ปราณี กลละวณิชย์
ภาควิชาภาษาศาสตร์
คณะศึกษาศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๓๑ - ๒๕๓๕

พระอัจฉริยภาพด้านอักษรศาสตร์ ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ข้าพเจ้าได้รับการติดต่อจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศิริวิไล วีระโรจนารัตน์ อาจารย์ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ ซึ่งเป็นผู้แทนจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในคณะกรรมการจัดทำอักษรานุกรมภูมิศาสตร์ไทย ของราชบัณฑิตยสถาน ที่ข้าพเจ้าเป็นประธาน แจ้งว่าภาควิชาภูมิศาสตร์ และคณะอักษรศาสตร์ จะจัดทำหนังสือเฉลิมพระเกียรติเนื่องในวาระที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จะทรงเจริญพระชนมายุครบ ๖๐ พรรษา ในวันที่ ๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๘ และโดยที่ข้าพเจ้าเคยดำรงตำแหน่งคณบดี คณะอักษรศาสตร์ และหัวหน้าภาควิชาภูมิศาสตร์ ในขณะที่พระองค์ทรงเป็นนิสิตระดับปริญญาตรี ของคณะอักษรศาสตร์ จึงน่าจะเขียนบทความเกี่ยวกับพระปรีชาสามารถและพระจริยาวัตรของพระองค์ท่าน ในการศึกษาที่คณะอักษรศาสตร์ และพระอัจฉริยภาพในการนำความรู้ทางอักษรศาสตร์ ไปใช้ประโยชน์ในพระราชกรณียกิจ รวมทั้งการทรงพระราชนิพนธ์หนังสือเกี่ยวกับสถานที่และประเทศต่างๆ ที่เสด็จพระราชดำเนินเยือน และหน่วยงานต่างๆ จัดพิมพ์ออกเผยแพร่

พระปรีชาสามารถและพระจริยาวัตรในการศึกษาระดับปริญญาตรีที่คณะอักษรศาสตร์

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อทรงดำรงพระอิสริยยศเป็น สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุดา กิติวัฒนาดุลโสภาคย์ ได้ทรงเข้าศึกษาระดับปริญญาตรีคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา ๒๕๑๖ พระองค์เป็นสมเด็จพระเจ้าฟ้าพระองค์แรกที่ทรงเข้ารับการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ณ มหาวิทยาลัยในประเทศ

ในการศึกษาระดับปริญญาตรีที่คณะอักษรศาสตร์ พระองค์ท่านทรงเลือกเรียนวิชาประวัติศาสตร์ เป็นวิชาเอก วิชาภาษาไทย และวิชาบาลี/สันสกฤต เป็นวิชาโทในชั้นปีที่ ๓ และปีที่ ๔ และทรงลงทะเบียนเรียนวิชาภูมิศาสตร์ เป็นวิชาพื้นฐานในปีที่ ๑ และปีที่ ๒ โดยทรงศึกษาวิชาภูมิศาสตร์การเกษตร ซึ่งข้าพเจ้าเป็นผู้สอนด้วยหนึ่งรายวิชา

ในปีการศึกษา ๒๕๑๙ พระองค์ท่านทรงสำเร็จการศึกษา ได้รับพระราชทานปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิตเกียรตินิยมอันดับหนึ่ง อีกทั้งได้รับพระราชทานเหรียญทอง ในฐานะบัณฑิตที่ทรงทำคะแนนยอดเยี่ยมตลอดหลักสูตร และทรงสอบได้คะแนนสูงสุดในวิชาเอกประวัติศาสตร์

นอกจากพระปรีชาสามารถในด้านการเรียนแล้ว พระองค์ท่านยังทรงเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของคณะอักษรศาสตร์ และของมหาวิทยาลัย เช่นเดียวกับนิสิตอื่นๆ อย่างสม่ำเสมอและไม่ถือพระองค์ เช่น พิธีรับน้องใหม่ การแข่งขันกีฬา และการประชุมเชียร์ อีกทั้งทรงเป็นสมาชิกของชมรมต่างๆ เช่น ชมรมดนตรีไทย ชมรมประวัติศาสตร์ และชมรมภาษาตะวันออก และทรงร่วมเป็นกองบรรณาธิการจัดทำวารสาร*อักษรศาสตร์พิจารณา* ซึ่งชุมนุมวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จัดพิมพ์ออกเผยแพร่ด้วย ได้พระราชทานพระราชนิพนธ์บทความหลายเรื่องลงพิมพ์ในวารสารดังกล่าว

การทรงศึกษาต่อในระดับปริญญาโทที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยศิลปากร และระดับปริญญาเอกที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

หลังจากทรงสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีจากคณะอักษรศาสตร์ ในปีการศึกษา พ.ศ. ๒๕๒๐ ก็ได้ทรงศึกษาต่อในระดับปริญญาโท ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยศิลปากร พร้อมกันสองแห่ง และทรงสำเร็จการศึกษาได้รับพระราชทานปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจารึกภาษาตะวันออก จากมหาวิทยาลัยศิลปากร ในเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๒ และปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบาลี/สันสกฤต จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในเดือน กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๔

ต่อมาได้ทรงเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาเอก สาขาวิชาพัฒนศึกษา ที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒในเดือน มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๔ และทรงสำเร็จการศึกษาด้วยคะแนนยอดเยี่ยมเป็นอันดับหนึ่ง ได้รับพระราชทานปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต ในเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๙ นับเป็นสมเด็จพระเจ้าฟ้าพระองค์แรก ที่ทรงสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก จากมหาวิทยาลัยภายในประเทศ

การทรงใฝ่พระทัยศึกษาวิชาความรู้ต่างๆ

นอกจากความรู้ที่ทรงได้รับตามหลักสูตรระดับอุดมศึกษา จากมหาวิทยาลัยทั้งสามแห่งดังกล่าวมาแล้ว สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ยังทรงใฝ่พระทัยและทรงหาความรู้เพิ่มเติม จากหน่วยงาน และสถาบัน การศึกษาต่างๆ อยู่ตลอดเวลา เช่น ทรงศึกษาวิชาแผนที่ และวิชาการสำรวจที่คณะวิศวกรรมศาสตร์ เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ในการศึกษาพื้นที่ ดังเช่นที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงปฏิบัติอยู่เป็นนิจในการเสด็จพระราชดำเนินไปในท้องถิ่น ต่างๆ ส่วนวิชาการสำรวจก็เป็นเทคนิคที่สามารถหาข้อมูลต่างๆ ตามที่ต้องการได้จากพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลทางด้าน กายภาพ เช่น ลักษณะภูมิประเทศ ความสูงต่ำและความลาดชันของพื้นที่ ลักษณะทางธรณีวิทยา ลักษณะของดิน เป็นต้น การทรงศึกษาเพิ่มเติมในวิชาดังกล่าว จึงเป็นการปูพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการที่ทรงศึกษาพื้นที่อย่างจริงจังในระยะเวลาต่อมา

หลังจากได้ทรงศึกษาวิชาแผนที่ และวิชาการสำรวจที่คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ต่อมา ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๗ ได้ทรงเข้าศึกษาเพิ่มเติม ด้านรูปถ่ายทางอากาศ และภาพถ่ายดาวเทียม ที่ศูนย์ศึกษาข้อมูล ระยะไกล จากสถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย (AIT) ในขณะนั้นการศึกษาข้อมูลระยะไกล (Remote sensing) โดยใช้ภาพถ่าย จากดาวเทียม กำลังเป็นเทคโนโลยีใหม่ที่ได้รับการสนใจอย่างมาก สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรง ตระหนักถึงประโยชน์ของเทคโนโลยีใหม่นี้ ในด้านการศึกษาเกี่ยวกับพื้นที่ต่างๆ ของประเทศไทย จึงทรงเข้ารับการศึกษา การฝึกอบรมด้วยพระวิริยะอุตสาหะเป็นอย่างยิ่ง การฝึกอบรมมีการบรรยายเป็นภาษาอังกฤษ เนื่องจากมีนักศึกษาจากหลายประเทศใน ภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิกเข้ารับการศึกษา และการฝึกภาคปฏิบัติต้องใช้เครื่องคอมพิวเตอร์วิเคราะห์ข้อมูลจากดาวเทียม แลนด์แซต (Landsat) ระบบเอ็มเอสเอส และการวิเคราะห์แปลความหมายด้วยสายตา

ความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมทั้งสองครั้งดังกล่าว สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้นำ มาประยุกต์ใช้กับโครงการวิจัยพื้นที่ขนาดเล็ก ๒ แห่ง ในจังหวัดนราธิวาส และจังหวัดลพบุรี ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๓๑ - ๒๕๓๓ ซึ่งถือเป็นโครงการวิจัยพื้นที่ โดยนำเทคโนโลยีการศึกษาข้อมูลระยะไกล และสารสนเทศภูมิศาสตร์มาใช้ในการศึกษาอย่าง

เป็นระบบ พระองค์ทรงเป็นหัวหน้าคณะวิจัยทั้ง ๒ โครงการนั้น และได้ทรงเสนอบทความเกี่ยวกับโครงการวิจัยที่จังหวัด นราธิวาส เรื่อง “Landuse/Landcover Map Accuracy Assessment of Landsat Thematic Mapper Data Using the DIMAPS Image Processing System for Narathiwat” ในการประชุมเรื่องการศึกษาข้อมูลระยะไกลแห่งเอเชีย ครั้งที่ ๙ (The 9th Asian Conference on Remote Sensing) จัดขึ้นที่กรุงเทพมหานคร ระหว่างวันที่ ๒๓ - ๒๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๑ และโปสเตอร์เรื่อง “Environmental and Agricultural Development Studies by Remote Sensing Techniques In Nikhom District, Lopburi Province, Thailand” ในการประชุมนานาชาติ เรื่องการศึกษาข้อมูลระยะไกล ของสิ่งแวดล้อม ครั้งที่ ๒๓ (The 23rd International Symposium on Remote Sensing of Environment) จัดขึ้นที่ กรุงเทพมหานคร ระหว่างวันที่ ๑๘ - ๒๕ เมษายน ๒๕๓๓

นอกจากจะทรงแสวงหาความรู้เพิ่มเติมในด้านการศึกษาข้อมูลระยะไกลจากภาพถ่ายดาวเทียมแล้ว สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ยังทรงสนพระทัยด้านภาษาจีน โดยทรงศึกษาภาษาจีนกับอาจารย์ชาวจีน ที่สถานทูตจีนในประเทศไทย ส่งมาถวายพระอักษร ณ พระตำหนักที่ประทับ ตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๕๑๙ สัปดาห์ละ ๑ ครั้ง ในวันเสาร์ เวลา ๙.๐๐ - ๑๒.๐๐ น. ซึ่งพระปรีชาสามารถในด้านการศึกษาภาษาจีน ได้เป็นที่ประจักษ์ จากการทรงพระราช นิพนธ์แปลจากภาษาจีนหลายเล่ม ดังจะได้กล่าวถึงในตอนท้ายของบทความนี้

การทรงเข้ารับราชการตำแหน่งอาจารย์ประจำที่โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ทรงเข้ารับราชการเป็นนายทหารสัญญาบัตร สังกัด กองทัพบก ตำแหน่งอาจารย์ประจำส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า เมื่อวันที่ ๒๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๓ ทรงสอนวิชาประวัติศาสตร์ไทย และประวัติศาสตร์สากล นับเป็นการเริ่มต้นการนำวิชาประวัติศาสตร์ ไปทรงงานในสถาบัน การศึกษา และปัจจุบันพระองค์ท่านก็ยังคงมีความสัมพันธ์กับโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า โดยทรงดำรงพระยศพลเอกหญิง ตำแหน่งศาสตราจารย์ของโรงเรียนนั้น

ในฐานะที่ทรงเป็นพระอาจารย์ในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า และทรงดำรงตำแหน่ง ผู้อำนวยการกอง ประวัติศาสตร์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงตระหนักถึงความสำคัญของการออกทัศนศึกษาในพื้นที่ ซึ่งจะทำให้นักเรียนนายร้อยได้มีโอกาสไปสัมผัสพื้นที่ต่างๆ ด้วยตัวเอง ได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับท้องถิ่นอย่างกว้างขวางทางด้าน ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปวัฒนธรรม เศรษฐกิจและการเมือง อันจะช่วยให้เกิดความรู้ ความเข้าใจวิชาการ ที่ศึกษาในชั้นเรียนได้ดียิ่งขึ้น จึงทรงสนับสนุนให้มีการจัดทัศนศึกษาดูงานในจังหวัดต่างๆ เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการศึกษา ที่กองประวัติศาสตร์รับผิดชอบ นอกจากนี้จะทรงนำนักเรียนนายร้อยไปดูงานด้วยพระองค์เองในหลายโอกาสแล้ว ยังทรงให้ กองวิชาประวัติศาสตร์จัดทำเอกสารประกอบการทัศนศึกษาดูงานแต่ละครั้ง เพื่อให้นักเรียนนายร้อยได้ใช้เป็นคู่มือการศึกษา ข้อมูลในท้องถิ่นที่เดินทางไปเยือน ปรากฏว่าระหว่าง พ.ศ. ๒๕๓๐ - ๒๕๓๘ มีเอกสารประกอบการทัศนศึกษาดูงานที่กอง ประวัติศาสตร์ได้จัดทำเผยแพร่รวมทั้งสิ้นถึง ๑๑ เล่ม ถือได้ว่าเป็นเอกสารข้อมูลที่ทำให้ความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นซึ่งผู้อ่านทั่วๆ ไป ก็สามารถใช้ประโยชน์จากเอกสารเหล่านี้ได้ด้วย

เอกสารประกอบการทัศนศึกษาดูงานที่กองวิชาประวัติศาสตร์ จัดทำขึ้นรวม ๑๑ เล่ม มีชื่อเรื่องพร้อมทั้งชื่อจังหวัด และวันเดือนปีที่เสด็จพระราชดำเนินทรงนำนักเรียนนายร้อยไปเยือนมีดังนี้

๑. อีสานใต้ (นครราชสีมา บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี) ๑๑ - ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๓๑
๒. อีสานเหนือ (ชัยภูมิ มหาสารคาม กาฬสินธุ์ สกลนคร อุตรดิตถ์ หนองคาย ขอนแก่น) ๒๗ - ๓๐ ตุลาคม ๒๕๓๑
๓. ภาคเหนือตอนบน (เชียงใหม่ เชียงใหม่ พะเยา ลำพูน ลำปาง) ๒๕ - ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๓๒
๔. สามนคร (น่าน แพร่ อุตรดิตถ์) ๓ - ๖ พฤศจิกายน ๒๕๓๓
๕. ทักษิณฝั่งตะวันออก (สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช สงขลา ปัตตานี นราธิวาส) ๒๓ - ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๓๔
๖. อุอารย์ธรรม (พระนครศรีอยุธยา ลพบุรี สุพรรณบุรี กาญจนบุรี ราชบุรี นครปฐม) ๙ - ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๓๔
๗. บุรพาพิศัย (ฉะเชิงเทรา ชลบุรี จันทบุรี ตราด ปราจีนบุรี) ๑๑ - ๑๔ มิถุนายน ๒๕๓๕
๘. ภาคกลางตอนบน (ชัยนาท อุทัยธานี นครสวรรค์) ๓๐ ตุลาคม - ๒ พฤศจิกายน ๒๕๓๕
๙. หัวเมืองริมฝั่งอันดามัน (ระนอง พังงา ภูเก็ต กระบี่ ตรัง) ๒๑ - ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๓๖
๑๐. ประตุสุพายัพ (พิจิตร พิษณุโลก เพชรบุรี) ๒๓ - ๒๖ มิถุนายน ๒๕๓๗
๑๑. คู่มือทัศนศึกษาจังหวัดน่าน ๑๐ - ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๓๘

ความสนพระทัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม ของผู้คนในท้องถิ่น อาจเห็นได้จากพระราชดำรัสที่ปรากฏเป็นคำนำ อยู่ในเอกสารประกอบการทัศนศึกษาดูงานของนักเรียนนายร้อย จปร. เล่มต่างๆ โดยเฉพาะในเล่ม สามนคร มีข้อความตอนหนึ่งว่า “ในการปฏิบัติราชการตามหน้าที่ รักจะต้องเดินทางมาก ต้องเข้าใจในภูมิประเทศที่มีลักษณะต่างๆ กัน ลักษณะภูมิประเทศแปลกๆ เหล่านี้ นอกจากจะมีความสวยงามแล้ว ยังเป็นเครื่องกำหนดความเป็นอยู่ของมนุษย์ไม่มากนักน้อย สถานที่ส่วนใหญ่ที่เราได้เยี่ยมชมนั้นมักจะเป็นชุมชนใหญ่น้อย ที่อยู่อาศัยของคนมากหน้าหลายตาที่มีวิถีชีวิต ถิ่นประเพณี ประกอบอาชีพต่างกัน สถานที่เหล่านี้บ้างก็เป็นที่ตั้งชุมชนที่เกิดขึ้นใหม่ แต่เรามักจะพบบ่อยๆ ว่าบริเวณที่ตั้งชุมชนในปัจจุบันนี้เคยมีชุมชนมาตั้งหลักแหล่งทำมาหาเลี้ยงชีพ สร้างสรรค์วัฒนธรรมสืบทอดแต่อดีตอันยาวนาน”

การเสด็จพระราชดำเนินเยือนต่างประเทศ และพระราชนิพนธ์ชุดการเสด็จพระราชดำเนินเยือนต่างประเทศ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จพระราชดำเนินไปเยือนต่างประเทศในโอกาสต่างๆ หลายครั้ง ทั้งที่เป็นเสด็จฯ แทนพระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และการเสด็จพระราชดำเนินไปในพระราชกรณียกิจที่เป็นส่วนพระองค์เอง

เมื่อเสด็จพระราชดำเนินเยือนต่างประเทศครั้งใด จะทรงบันทึกการเสด็จพระราชดำเนินไว้โดยละเอียดทุกครั้ง รวมทั้งการเตรียมพระองค์ก่อนเสด็จฯ เพื่อหาข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับสถานที่ หน่วยงาน และบุคคลที่จะต้องทรงเยี่ยมชมเยือนหรือพบปะในประเทศนั้นๆ ภาพที่ชินตาประชาชนคนไทยในประเทศ เมื่อมีการออกข่าวทางโทรทัศน์เกี่ยวกับการเสด็จพระราชดำเนินเยือนต่างประเทศของพระองค์ท่าน คือการเสด็จฯ ไปทอดพระเนตรสถานที่สำคัญต่างๆ ทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมประเพณีของประเทศที่ทรงเยือน พร้อมทั้งทรงบันทึกเรื่องราวต่างๆ ลงในสมุดบันทึกคู่พระหัตถ์ ขณะทรงฟังการบรรยายของเจ้าหน้าที่อย่างตั้งพระทัย ความรู้ต่างๆ ที่ทรงได้รับ มิได้เป็นประโยชน์เฉพาะแต่พระองค์ท่านเท่านั้น แต่แพร่หลายไปสู่สาธารณชนในวงกว้าง เพราะหลังจากการเสด็จพระราชดำเนินกลับมาถึงประเทศไทยแล้ว ก็ทรงพระราชนิพนธ์เป็นเล่มออกเผยแพร่แก่ประชาชน จากรายชื่อพระราชนิพนธ์ชุดการเสด็จพระราชดำเนินเยือนต่างประเทศ ที่มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ จัดพิมพ์ออกเผยแพร่ ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๒๔ - ๒๕๔๖ ปรากฏว่ามี

พระราชนิพนธ์รวมทั้งหมดถึง ๔๖ เล่ม จนอาจกล่าวได้ว่าพระองค์ท่านทรงเป็นนักเขียนหนังสือประเภทสารคดีการท่องเที่ยว ที่มีผลงานมากกว่านักเขียนคนไทยคนอื่นๆ ที่เคยมีมาแล้วทั้งหมด แสดงถึงพระปรีชาสามารถในด้านวรรณกรรม ควบคู่กับ พระอัจฉริยภาพทางด้านวิชาการหลากหลายสาขาของพระองค์ท่านอย่างแท้จริง

พระราชนิพนธ์ชุดการเสด็จพระราชดำเนินเยือนต่างประเทศ ที่จัดพิมพ์โดยมูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา

ลำดับที่	ชื่อพระราชนิพนธ์	ประเทศที่เสด็จ เยือน	ช่วงวันที่เสด็จ	เดือนและปี พิมพ์ครั้งที่ ๑
๑	ย่าแดนมังกร	จีน	๑๒ - ๒๐ พ.ค. ๒๕๒๔	พ.ค. ๒๕๒๔
๒	ชมช่อมาลี	อินโดนีเซีย	๒ - ๑๖ ต.ค. ๒๕๒๗	เม.ย. ๒๕๒๘
๓	ทัวร์น้องโจ้	ออสเตรเลีย	๑๗ - ๒๙ ต.ค. ๒๕๒๗	ส.ค. ๒๕๒๘
๔	สิงคโปร์สัญจร	สิงคโปร์	๒๓ - ๒๘ มี.ย. ๒๕๒๘	พ.ค. ๒๕๒๘
๕	ไทยเที่ยวพม่า	เมียนมา	๒๑ - ๓๑ มี.ค. ๒๕๒๙	ส.ค. ๒๕๒๙
๖	ทัศนะจากอินเดีย	อินเดีย	๑๐ - ๒๘ มี.ค. ๒๕๓๐	พ.ค. ๒๕๓๐
๗	โรมันสัญจร	อิตาลี	๔ - ๑๖ เม.ย. ๒๕๓๑	พ.ค. ๒๕๓๑
๘	ปริศนาดวงดาว	ฝรั่งเศส, เนเธอร์แลนด์, เบลเยียม	๑๐ - ๒๓ ม.ค. ๒๕๓๒	ต.ค. ๒๕๓๒
๙	คืนฟ้าใส	นอร์เวย์	๑๗ - ๒๖ มิ.ย. ๒๕๓๒	พ.ค. ๒๕๓๒
๑๐	เบิ่งบ่ทัน เบิ่งบ่หมด	ลาว	๑๕ - ๒๒ มี.ค. ๒๕๓๓	พ.ค. ๒๕๓๓
๑๑	มุงไกลในรอยทราย	จีน	๗ - ๒๑ เม.ย. ๒๕๓๓	พ.ค. ๒๕๓๓
๑๒	ชมดอกไม้ไกลบ้าน	ญี่ปุ่น	๑๙ - ๓๐ มิ.ย. ๒๕๓๓	ก.ค. ๒๕๓๔
๑๓	ลัดฟ้าล่าวิชาหาอาจารย์	อังกฤษ, ฝรั่งเศส, เบลเยียม, สวิตเซอร์แลนด์	๘ - ๒๐ ม.ค. ๒๕๓๔	ส.ค. ๒๕๓๔
๑๔	แกะรอยโสม	เกาหลีใต้, จีน, เกาหลีเหนือ	๑๘ - ๒๙ มี.ค. ๒๕๓๔	พ.ค. ๒๕๓๔
๑๕	ขอให้เจ้าภาพจงเจริญ	ฟิลิปปินส์	๒๗ - ๓๑ ส.ค. ๒๕๓๔	เม.ย. ๒๕๓๕
๑๖	ป่าสูงน้ำใส	บรูไน	๗ - ๑๔ ก.ย. ๒๕๓๔	เม.ย. ๒๕๓๕
๑๗	ทวิภาคสัญจร	ฝรั่งเศส	๑๖ - ๒๑ พ.ค. ๒๕๓๕ ๒๗ - ๓๑ พ.ค. ๒๕๓๕	พ.ค. ๒๕๓๕

ลำดับที่	ชื่อพระราชพิธี	ประเทศที่เสด็จ เยือน	ช่วงวันที่เสด็จ	เดือนและปี พิมพ์ครั้งที่ ๑
๑๘	เขมรสามยก	กัมพูชา	๒๕ - ๒๗ ส.ค. ๒๕๓๕ ๘ ม.ค. ๒๕๓๖ ๑๒ - ๑๘ ม.ค. ๒๕๓๖	ก.ย. ๒๕๓๖
๑๙	ไอรักคืออะไร	จีน, มองโกเลีย	๓ - ๑๒ ต.ค. ๒๕๓๕	ธ.ค. ๒๕๓๖
๒๐	ม่วนซื่นเมืองลาว	ลาว	๑๑ เม.ย., ๑๖ - ๑๙ ต.ค., ๒๗ พ.ค. ๒๕๓๕ ๙ - ๑๔ เม.ย. ๒๕๓๖	เม.ย. ๒๕๓๗
๒๑	อนันตสยามมิตร	เวียดนาม	๑๗ - ๒๓ ก.ย. ๒๕๓๖	ก.ค. ๒๕๓๖
๒๒	เยือนถิ่นอินเดียนแดง	สหรัฐอเมริกา	๖ - ๑๙ พ.ย. ๒๕๓๕	ส.ค. ๒๕๓๗
๒๓	ลุยป่าฝ่าฝน	มาเลเซีย	๑๑ - ๑๕ เม.ย. ๒๕๓๗	ส.ค. ๒๕๓๗
๒๔	รอยยิ้มหมี่ขาว	รัสเซีย	๑๓ - ๒๔ มี.ค. ๒๕๓๖	ก.ย. ๒๕๓๗
๒๕	แดร์ริคูล่าผู้นำรัก	โรมาเนีย, ฮังการี, ออสเตรีย เบลเยียม, สวิตเซอร์แลนด์	๑๓ - ๒๕ มี.ค. ๒๕๓๗	ต.ค. ๒๕๓๗
๒๖	แอนตาร์กติกา: ทนหนาวร้อน	นิวซีแลนด์, ทวีปแอนตาร์กติกา	๑๗ - ๒๔ พ.ย. ๒๕๓๖	ต.ค. ๒๕๓๗
๒๗	เกล็ดหิมะในสายหมอก (รวม ๕ เล่ม)	จีน	๔ - ๑๗ ม.ค. ๒๕๓๗	
๒๘	ประพาสอุทยาน	อังกฤษ, สวิตเซอร์แลนด์	๔ - ๑๗ ก.ค. ๒๕๓๖	ธ.ค. ๒๕๓๗
๒๙	ลาวใกล้บ้าน	ลาว	๒๘ - ๓๑ ต.ค., ๑ พ.ย. ๒๕๓๗	ม.ค. ๒๕๓๘
๓๐	ชาวไทยไปญี่ปุ่น	ญี่ปุ่น	๒๓ - ๒๖ พ.ย. ๒๕๓๗	มิ.ย. ๒๕๓๘
๓๑	ใต้เมฆที่เมฆใต้	จีน	๒๗ ก.พ. - ๖ มี.ค. ๒๕๓๗	ต.ค. ๒๕๓๘
๓๒	เบอร์ลินสั้นกำแพง	เยอรมนี	๒๑ - ๒๔ พ.ค. ๒๕๓๘	ธ.ค. ๒๕๓๘
๓๓	สวนสมุทรา	ฝรั่งเศส	๒๘ มิ.ย. - ๔ ก.ค. ๒๕๓๘	มี.ค. ๒๕๓๙
๓๔	ข้ามฝั่งแห่งฝัน	อังกฤษ	๔ - ๑๐ ก.ค. ๒๕๓๘	ก.ค. ๒๕๓๙
๓๕	ยามลมหนาว (รวม ๒ เล่ม)	โปแลนด์, เช็ก, อิตาลี, สโลวัก, ฝรั่งเศส	๑๓ - ๒๓ ก.พ. ๒๕๓๙	
๓๖	ลาวตอนใต้	ลาว	๘ - ๑๑ เม.ย. ๒๕๓๙	ธ.ค. ๒๕๓๙

ลำดับที่	ชื่อพระราชนิพนธ์	ประเทศที่เสด็จ เยือน	ช่วงวันที่เสด็จ	เดือนและปี พิมพ์ครั้งที่ ๑
๓๗	มนต์รักทะเลใต้	สิงคโปร์, ปาปัวนิวกินี, ตองกา, หมู่เกาะคุก, ฟิจิ, หมู่เกาะโซโลมอน	๑๕ - ๒๕ เม.ย. ๒๕๓๙	เม.ย. ๒๕๔๐
๓๘	เย็นสบายชายน้ำ	จีน	๑๕ - ๒๗ ส.ค. ๒๕๓๙	พ.ค. ๒๕๔๐
๓๙	มหัศจรรย์ทุกวัน	หมู่เกาะอันดามันและนิโคบาร์ (อินเดีย)	๑๙ - ๒๕ ธ.ค. ๒๕๓๙	มิ.ย. ๒๕๔๐
๔๐	ลาวเหนือเมื่อปลายหนาว	ลาว	๒๑ - ๒๔ ม.ค. ๒๕๔๐	ก.ค. ๒๕๔๐
๔๑	คืนถิ่นจีนใหญ่	จีน	๒๕ มิ.ย. - ๔ ก.ค. ๒๕๔๐	เม.ย. ๒๕๔๑
๔๒	เจียงหนามแสนงาม	จีน	๒ - ๑๔ เม.ย. ๒๕๔๒	มี.ค. ๒๕๔๓
๔๓	หวงเหออยู่อารยธรรม	จีน	๗ - ๒๐ มี.ค. ๒๕๔๓	เม.ย. ๒๕๔๔
๔๔	เมื่อข้าพเจ้าเป็นนักเรียนนอก	จีน	๑๔ ก.พ. - ๑๕ มี.ค. ๒๕๔๔	ธ.ค. ๒๕๔๔
๔๕	เล่าเรื่องเมืองฝรั่ง*	ฝรั่งเศส	พ.ค. ๒๕๒๓	พ.ย. ๒๕๒๔
๔๖	ประพาสภาษา	เยอรมนี	๑๙ ก.พ. - ๒๐ มี.ค. ๒๕๔๕	ก.ค. ๒๕๔๖

* หมายเหตุ พระราชนิพนธ์เล่มนี้เคยพิมพ์มาแล้ว ๒ ครั้ง พิมพ์ครั้งแรกเมื่อเดือนเมษายน ๒๕๒๔ สำหรับการพิมพ์ครั้งที่ ๓ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๕ มูลนิธิ ได้รับพระราชทานพระราชนุญาตให้เป็นผู้จัดพิมพ์และจัดเป็นลำดับที่ ๔๕ ของชุด

ประเทศต่างๆ ที่เสด็จพระราชดำเนินเยือน ส่วนใหญ่เป็นประเทศในทวีปเอเชีย และทวีปยุโรป แต่ก็รวมถึงบางประเทศในทวีปอเมริกาเหนือ ทวีปอเมริกาใต้ โอเชียเนีย และดินแดนในทวีปแอนตาร์กติกาด้วย โดยเฉพาะประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ทรงโปรดปรานมากเป็นพิเศษ ได้เสด็จพระราชดำเนินไปเยือนเป็นครั้งแรก เมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๔ และครั้งล่าสุดเมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๕๗ รวมทั้งหมดถึง ๒๐ ครั้ง (รวมทั้งที่ไม่ได้ทรงพระราชนิพนธ์เกี่ยวกับการเสด็จ เยือนในบางครั้ง) ส่งผลให้สามารถเสด็จพระราชดำเนินเยือนมณฑลต่างๆ ของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ครบทั่วทั้ง ๒๒ มณฑล โดยมีหลายมณฑลที่ได้เสด็จพระราชดำเนินเยือนมากกว่าหนึ่งครั้ง

ในพระราชนิพนธ์เรื่อง **ย่าแดนมังกร** ซึ่งเป็นการเสด็จ เยือนประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนครั้งแรก ใน พ.ศ. ๒๕๒๔ ได้ทรงเล่าถึงกำแพงเมืองจีนตอนหนึ่งว่า “กำแพงเมืองจีน” (หรือในภาษาจีนเรียกว่า ฉางเฉิน) นั้น ยาวทั้งหมด ๖,๗๐๐ กิโลเมตร เป็นสิ่งมหัศจรรย์ของโลกอย่างหนึ่งที่เดียว ได้ยินว่าเมื่อมนุษย์อวกาศออกไปนอกโลกแล้วหันกลับมามองโลกของเราอีก สิ่งสุดท้ายที่จะได้เห็นบนโลกคือ กำแพงเมืองจีนนี้แหละ ประวัติความเป็นมาในการสร้างกำแพงเมืองจีนเล่ากันว่า ประมาณศตวรรษที่ ๔ - ๓ ก่อนคริสตกาล เป็นสมัยที่เรียกว่า จ้านกั๋ว หรือ Warring States ประเทศจีนยังไม่รวมกันเป็นปึกแผ่น

ยังคงอำนาจกันเป็นแคว้นเล็กแคว้นน้อย ต่างฝ่ายต่างสร้างกำแพงป้องกันพื้นที่ยึดครอง หรือเขตอิทธิพลของตนให้พ้นจากการโจมตีของแคว้นใกล้เคียง พอถึงราชวงศ์ฉิน พระเจ้าฉินซีหวังตี้ (ศตวรรษที่ ๓ ก่อนคริสตกาล) ได้รวมจีนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน พระองค์ได้เชื่อมกำแพงของแคว้นต่างๆ เข้าด้วยกัน การสร้างกำแพงนี้ถือว่าเป็น “งานช้าง” ประจักษ์กาลทีเดียว โดยกล่าวว่าเพื่อป้องกันชนเผ่าศัตรูที่จะเข้ามารุกราน บางคนก็นินทาว่า ท่านทำการครั้งนี้เพื่อล้างสมองไม่ให้เกิดต่อต้านท่านให้เสียเวลาสาละวนอยู่กับการสร้างกำแพงเมืองจีนจะได้ไม่มีปัญญาคิดเรื่องอื่น อีกประการหนึ่ง การถูกส่งไปทำกำแพงเมืองจีนเหมือนเป็นการถูกกำจัดไปเลย เพราะเป็นงานที่ยากลำบาก อยู่บนยอดภูเขาสูง ราชวงศ์ที่ต่อจากราชวงศ์ฉิน ก็ได้ซ่อมแซมกำแพงนี้ จนถึงราชวงศ์หมิง (คริสต์ศตวรรษที่ ๑๔) กำแพงเมืองจีนสำเร็จบริบูรณ์เท่ากับที่เราเห็นทุกวันนี้”

ในพระราชนิพนธ์เรื่อง **เยือนถิ่นอินเดียนแดง** ซึ่งเป็นการเสด็จเยือนประเทศสหรัฐอเมริกา ใน พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้ทรงเล่าถึงการเสด็จพระราชดำเนินไปที่ Grand Canyon และทรงอธิบายลักษณะภูมิประเทศของแกรนด์ แคนยอน ว่า “ภูมิประเทศที่น่าพิศวงนี้ เกิดจากการยกตัวของแผ่นดิน จากพื้นที่ท้องทะเลและถูกแม่น้ำโคโลราโดกัดเซาะ นอกจากแม่น้ำแล้ว น้ำฝนก็มีส่วนทำให้ภูมิประเทศเปลี่ยนแปลงไป บางส่วนถูกกัดกร่อน (erosion) และบางส่วนก็ทับถมขึ้นมา (deposit) บางส่วนที่เชิงเขามิที่ราบรูปพัดเชิงเขา (alluvial fan) บางส่วนเป็นภูเขาไฟเก่า จึงเป็นหินอัคนี”

ในพระราชนิพนธ์เรื่อง **ปริศนาดวงดาว** ซึ่งเป็นการเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศฝรั่งเศส เนเธอร์แลนด์ และเบลเยียม ใน พ.ศ. ๒๕๓๒ ได้ทรงเล่าถึงการเสด็จพระราชดำเนินไปที่สถานีรับสัญญาณดาวเทียม AUSAQUEL ในฝรั่งเศส ว่า “ผู้ที่มาต้อนรับก็เป็นพวกที่เคยเจอแล้วเป็นส่วนมาก มี M. DELMAS M. SUSSEL Mme. TABAROT เป็นต้น ก่อนเข้าห้องบรรยาย ดูรูปหุ่นจำลองบริเวณ จะเห็นเรดาร์ที่ใช้รับสัญญาณทั้งของ SPOT และของดาวเทียม TELECOM 1 ฟังคำบรรยายเกี่ยวกับกิจการและหน้าที่ของสถานี บทบาทในโครงการดาวเทียม ทั้งดาวเทียมประเภทสำรวจทรัพยากรและดาวเทียมประเภทสื่อสาร เมื่อได้ข้อมูลแล้ว ก็ติดต่อส่งผ่านข้อมูลไปยังหน่วยงาน CNES (CRIS) โดยทางรถยนต์”

และในการเสด็จพระราชดำเนินไปเยือนสถานที่ประมูลดอกไม้ที่เมือง Aalsmeer ประเทศเนเธอร์แลนด์ได้ทรงเล่าถึงสถานที่นั้นว่า “เป็นสถานที่ประมูลดอกไม้ที่ใหญ่ที่สุดในโลก มีระบบการประมูลควบคุมด้วยคอมพิวเตอร์ เกษตรกรผู้ปลูกดอกไม้ ซึ่งรวมกันเป็นสหกรณ์จะเอาดอกไม้มาขาย เขาก็จะแยกประเภทเป็นไม้ดอก ไม้ประดับ ไม้กระถาง จะมีการประมูลขายตั้งแต่เช้า พวกผู้ซื้อจะมานั่งตามโต๊ะคอยเวลาที่เจ้าหน้าที่จะชูดอกไม้แต่ละชนิดขึ้นมา มีนาฬิกาควบคุมราคาและบอกข้อมูลในลือตนั้น เมื่อถึงดอกไม้ที่ตนเองต้องการ ก็จะกดปุ่มเวลาบอกจำนวนที่ต้องการ คนซื้อนี้ต้องชำนาญมากทีเดียว จึงจะกดปุ่มแย่งดอกไม้กับเขาทันและได้ราคาเยอเยา”

งานพระราชนิพนธ์แปลจากภาษาจีนเป็นภาษาไทย

นอกจากพระราชนิพนธ์เกี่ยวกับการเสด็จ เยือนต่างประเทศ ยังมีพระราชนิพนธ์แปลจากภาษาจีนเป็นภาษาไทย ซึ่งแสดงถึงพระอัจฉริยภาพของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในการทรงศึกษาภาษาจีนกับพระอาจารย์ชาวจีน ที่สถานเอกอัครราชทูตจีนประจำประเทศไทยจัดส่งมาถวายพระอักษรในพระตำหนักที่ประทับเป็นเวลาหลายปีติดต่อกัน จนพระองค์ท่านทรงพระปรีชาสามารถอ่านและเขียนภาษาจีนได้ ทั้งๆ ที่มีได้ทรงศึกษาภาษาจีนมาก่อนในมหาวิทยาลัยในประเทศไทย พระปรีชาสามารถในการเรียนรู้ภาษาจีน ได้ส่งผลให้พระองค์ท่านทรงมีงานพระราชนิพนธ์แปลจากภาษาจีนเป็นภาษาไทย ซึ่งจัดพิมพ์เผยแพร่ รวม ๗ เรื่อง ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๓๗ - ๒๕๕๗ คือ

๑. ผีเสื้อ เป็นพระราชนิพนธ์แปลซึ่งชาวจีน ชื่อ หวางเหมิง แต่งไว้ จัดพิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๗
๒. เมฆเห็นน้ำไหล เป็นพระราชนิพนธ์แปลจากหนังสือซึ่งชาวจีนชื่อ ฟัง ฟัง แต่งไว้ จัดพิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๙
๓. หยกใสร้ายคำ เป็นพระนิพนธ์แปลจากโคลงกลอนของกวีชาวจีนที่มีชื่อเสียงรวมกันหลายคนแต่งไว้ จัดพิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๑
๔. เพียงวันพบวันนี้ที่สำคัญ เป็นพระราชนิพนธ์แปลจากเรื่องที่นักประพันธ์ชาวจีน เขียนไว้ ๒ เรื่อง คือ เรื่อง แสงโคมของไอ้เร่ค่อ เขียนโดยปาจิน และเรื่อง สาวน้อยเสี้ยวหยู เขียนโดย เหียนเกอหลิง จัดพิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๘
๕. หมูบ้านเล็กตระกูลเป่า เป็นพระราชนิพนธ์แปลจากเรื่องที่นักประพันธ์ชาวจีนชื่อ หวังอันอ๋อ แต่งไว้ จัดพิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๕
๖. นารีนครา เป็นพระราชนิพนธ์แปลจากเรื่องที่นักประพันธ์ชาวจีนชื่อ ฉือลี่ แต่งไว้ จัดพิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๖
๗. ตลอดกาลนะนานแค่นั้น เป็นพระราชนิพนธ์แปลจากเรื่องที่นักประพันธ์ชาวจีนชื่อ เกียหนิง แต่งไว้ จัดพิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๗

ข้อมูลเกี่ยวกับพระราชนิพนธ์แปลจากภาษาจีนข้างต้นนี้ ข้าพเจ้าได้รับจากรองศาสตราจารย์ ดร. ประพิน มโนมัยวิบูลย์ ซึ่งเป็นอดีตคณบดี และศาสตราจารย์ชำนาญสาขาภาษาจีน ของคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หนังสือที่ใช้ประกอบการเรียบเรียง

- มุลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา และธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด. ปริศนาดวงดาว, ๒๕๓๒.
- มุลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา และธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด. ย่ำแดนมังกร, ๒๕๒๔.
- มุลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา และธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด. เยือนถิ่นอินเดียนแดง, ๒๕๓๗.
- โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า, ทูลกระหม่อมอาจารย์. ๒๕๓๔.
- ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี กับการอนุรักษ์มรดกไทย, ๒๕๓๒.
- สภาวิจัยแห่งชาติ. สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี นักวิจัยดีเด่นแห่งชาติ, ๒๕๔๕.
- สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ. เทพรัตน ๓ เกริกฟ้า ทิวหล้าสรรเสริญ, ๒๕๔๗.

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร. ไพฑูรย์ พงศ์บุตร
ภาควิชาภูมิศาสตร์
คณบดีคณะอักษรศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๖๕-๒๕๖๘

๐ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ๐

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงผ่านการสอบคัดเลือกเข้าศึกษาระดับอุดมศึกษา ในคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา ๒๕๑๖ ซึ่งกล่าวกันว่า “เป็นสมเด็จพระเจ้าฟ้าพระองค์แรก” ที่ทรงศึกษาในมหาวิทยาลัยในประเทศไทย เพราะขณะนั้นทรงดำรงพระอิสริยยศเป็น “สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุดาฯ” ส่วนคณะอักษรศาสตร์ในเวลานั้น ศาสตราจารย์ไพฑูริย์ พงศบุตร ดำรงตำแหน่งคณบดี

ในภาคต้นปีการศึกษา ๒๕๑๖ ซึ่งเริ่มในเดือนมิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๑๖ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงมีฐานะเป็นนิสิตคณะอักษรศาสตร์ชั้นปีที่ ๑ อย่างสมบูรณ์ ทรงเริ่มการศึกษาในคณะอักษรศาสตร์ เป็นการศึกษาแบบหน่วยกิต ซึ่งเริ่มใช้ในคณะอักษรศาสตร์มาตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๑๔ แล้ว ในช่วงนี้เองที่ผู้เขียนซึ่งเป็นอาจารย์ประจำตำแหน่งรองศาสตราจารย์ในภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ ได้มีโอกาสถวายพระอักษรรายวิชา AG 211 ภูมิศาสตร์กายภาพ แต่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เมื่อเริ่มสอนก็สังเกตเห็นว่าทรงสนพระทัยและทรงมีความรู้ในวิชานี้อยู่ไม่น้อยแล้ว การถวายพระอักษรเป็นไปอย่างไม่ต่อเนื่อง เนื่องจากต้องมีพระราชกิจโดยเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ไปทรงเยี่ยมราษฎรในภูมิภาคต่างๆ ทำให้ไม่สามารถเสด็จมาเข้าเรียนได้ตลอดเวลาเช่นนิตินี้ แต่ไม่ได้ทรงทอดทิ้งการเรียนเลย ช่วงเวลาที่ไม่ได้เสด็จมาเข้าชั้นเรียน จะทรงจัดให้มีเจ้าหน้าที่จากพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน มาบันทึกลงเทปแล้วทรงนำไปศึกษาด้วยพระองค์เองต่อไป เมื่อใดที่ทรงว่างจากพระราชภารกิจต่างๆ จะเสด็จมาเข้าชั้นเรียนตามปกติ เมื่อสิ้นภาคการศึกษามีการวัดผลการศึกษาปรากฏว่าผลการศึกษาของพระองค์ท่านอยู่ในเกณฑ์ดีมาก อันแสดงถึงพระสติปัญญาพระวิริยะอุตสาหะ ความสนพระทัยอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ต่อมาเมื่อไม่ได้ทรงเป็นนิสิตแล้วยังทรงสนพระทัยและทรงติดตามความเป็นไปของวิชาการนี้อยู่ตลอดมา

ในระหว่างที่ทรงศึกษาอยู่ในคณะอักษรศาสตร์นั้น สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ไม่ได้สนพระทัยแต่เรื่องเรียนอย่างเดียว แต่ทรงเข้าร่วมกิจกรรมนอกหลักสูตร และกิจกรรมอื่นๆ ของคณะอย่างเต็มพระทัยและสม่ำเสมอ เป็นที่ชื่นชมและปลาบปลื้มยินดีของทั้งคณาจารย์ บุคลากร และนิสิตทั้งหลายทั้งปวงในคณะอักษรศาสตร์

พระอริยาไศยอันเป็นที่น่าชื่นชม และเป็นที่ยปลาบปลื้มของคณาจารย์คณะอักษรศาสตร์อีกเรื่องหนึ่ง คือ ทรงเคารพครูบาอาจารย์ ทรงมีพระเมตตาพระราชทานสิ่งของให้ในโอกาสอันควรมาตลอด แม้จะทรงสำเร็จการศึกษาไปแล้วก็ตาม ทรงมีน้ำพระทัยรำลึกถึงครูบาอาจารย์อยู่ตลอดมา พระกรุณาธิคุณทั้งหลายทั้งปวงนี้เป็นเรื่องที่ผู้เขียนซาบซึ้ง และจดจำรำลึกไว้ตลอดไป

ในวาระอันเป็นมงคลวันคล้ายวันพระราชสมภพ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี วันที่ ๒ เมษายน ๒๕๕๘ และเป็นวันที่มีพระชนมายุ ๕ รอบ ๖๐ พรรษา ขอถวายพระพรชัยมงคลของทรงพระเจริญมีพระพลานามัยสมบูรณ์ มีพระชนม์มัยยืนนาน

ศาสตราจารย์กิตติคุณรชนิกร บุญ-หลง
ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทูลกระหม่อมผู้เป็นที่รักและชื่นชมยิ่งของอาจารย์ผู้ถวายพระอักษร

เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๖ ได้มีเหตุการณ์ที่พวกเราชาวจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวคณะอักษรศาสตร์ ประทับใจไม่รู้ลืม คือ เมื่อสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อครั้งยังดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรฯ เสด็จพระราชดำเนินมาทรงศึกษาที่คณะอักษรศาสตร์ ข้าพเจ้ายังจำได้ว่าข้าพเจ้าได้มีโอกาสถวายพระอักษร วิชาอารยธรรมตะวันตกเมื่อทรงอยู่ชั้นปีที่ ๑ และเมื่อทรงขึ้นชั้นปีที่ ๓ ได้ถวายพระอักษรวิชาประวัติศาสตร์อังกฤษสมัยใหม่ และวิชาประวัติศาสตร์รัสเซียในชั้นปีที่ ๔ นอกจากนั้นข้าพเจ้ายังทำหน้าที่หัวหน้าภาควิชาประวัติศาสตร์ในช่วงที่ทรงพระอักษร อยู่ด้วย

นอกจากจะทรงเป็นหนี้ที่มีความสนพระทัยและมีความสามารถเป็นเยี่ยมในด้านวิชาการแล้ว ยังทรงมีวิธีการตอบ ข้อสอบวิชาประวัติศาสตร์ที่สั้น รัดกุม และชัดเจนครบถ้วน จึงทรงได้คะแนนยอดเยี่ยมอยู่เสมอ และในวิชาอื่นๆ เช่นเดียวกัน นอกจากนั้นยังมีพระเมตตาพระราชทานความสนทนากับพระอาจารย์และพระสหายด้วยพระจริยวัตรตรงดงาม ในเวลาที่ไม่มีการเรียนการสอนมักจะเสด็จมาประทับที่โต๊ะทำงานของข้าพเจ้าเพื่อทรงถามถึงเรื่องต่างๆ และทรงกล่าวว่าข้าพเจ้าชอบใช้สำนวนแปลกๆ เช่น “ลูกฮือ” เป็นต้น บางทีก็เสด็จมาพร้อมกับพระสหาย เมื่อทรงทราบว่าข้าพเจ้าโลหิตจางก็โปรดให้นำนมสดจากโรงโคนมสวนจิตรลดา มาพระราชทาน นับเป็นพระกรุณาอย่างยิ่ง สิ่งที่ข้าพเจ้าประทับใจอีกเรื่องหนึ่ง คือ ทรงเล่น กีฬา “ซัคเย่อ” แข่งขันระหว่างครูและศิษย์ เป็นที่สนุกและปลื้มแก่พวกเราชาวอักษรฯ เป็นอย่างยิ่ง

งานที่นำภาคภูมิใจของพวกเราชาวอาจารย์ที่สอนและสนใจวิชาประวัติศาสตร์ กับนิสิตประวัติศาสตร์อีกจำนวนหนึ่ง ที่ร่วมกันจัดตั้ง “สมาคมประวัติศาสตร์” ขึ้น คือ การที่พระองค์ท่านได้เสด็จพระราชดำเนินมาทรงเป็นประธาน และร่วมเสวย พระกระยาหารกับคณะกรรมการก่อตั้งสมาคม และต่อมายังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมรับสมาคมไว้ใน พระราชูปถัมภ์

เมื่อทรงสำเร็จการศึกษาจากคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยไปแล้ว ก็ยังทรงมีพระกรุณาธิคุณต่อ คณะอักษรศาสตร์ และต่อมหาวิทยาลัยสืบต่อมาจนทุกวันนี้ เป็นที่ปลื้มแก่เราชาวอักษรฯ และชาวจุฬาฯ อย่างหาที่สุด มิได้ ข้าพเจ้าได้รับพระเมตตาในฐานะที่เป็นพระอาจารย์ถวายพระอักษรอยู่เสมอ และมีความซาบซึ้งในพระกรุณาธิคุณอย่างยิ่ง

ข้าพเจ้าได้ลาราชการไปทำงานที่องค์การยูเนสโก เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๖ ในตำแหน่งผู้เชี่ยวชาญการศึกษาเพื่อสันติภาพ และสิทธิมนุษยชนที่กรุงปารีส และกลับมารับตำแหน่งที่กรุงเทพฯ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๓ ในช่วงนั้นสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงดนตรีที่สำนักงานใหญ่ขององค์การยูเนสโก เนื่องในโอกาสงานฉลองวัน พระราชสมภพครบร้อยปีสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก และได้โปรดให้ข้าพเจ้าตามเสด็จด้วย นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณ ทำให้ข้าพเจ้ายินดี ปลื้มใจและสนุกสนานเป็นอย่างยิ่ง ต่อมาในวันที่ ๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๙ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จพระราชดำเนินไปงานฉลอง ๕๐ ปียูเนสโก เป็นที่ปลื้มยินดี แก่ชาวยูเนสโก และผู้อำนวยการสำนักงานภาคพื้นเอเชียและแปซิฟิก ได้ขอพระราชทานพระราชานุญาต ถวายโครงการ ช่วยเหลือด้านผู้เชี่ยวชาญ เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของเด็กในท้องถิ่นทุรกันดาร และให้ข้าพเจ้าเป็นผู้ประสานงานโครงการ

ดังกล่าว สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีพระราชประสงค์ให้เริ่มโครงการพัฒนาพื้นที่อำเภอป่าสัก จังหวัดน่าน ข้าพเจ้าจึงติดต่อขอความร่วมมือจาก กองการสัมพันธ์ต่างประเทศ กระทรวงศึกษาธิการ ให้เชิญโรงเรียนรัฐบาล ในกรุงเทพฯ ที่มีความพร้อมจะเข้าโครงการ ซึ่งข้าพเจ้าเสนอว่าน่าจะเป็นโครงการในลักษณะ “โรงเรียนพี่ - โรงเรียนน้อง” หรือ “School Twinning” ที่ยูเนสโกเคยทำมาตั้งแต่สมัยเริ่มตั้งองค์การ “โครงการพระราชดำริโรงเรียนพี่ - โรงเรียนน้อง” จึงเริ่มมีขึ้นใน พ.ศ. ๒๕๔๐ และเจริญก้าวหน้าต่อมาจนทุกวันนี้ นับเป็นความปลื้มปิติของข้าพเจ้าที่ได้ทำงานที่เป็นประโยชน์ ต่อเด็กและเยาวชนถวายแด่พระองค์ท่านและตั้งใจจะทำให้ดีขึ้นต่อไปเรื่อยๆ

พระเมตตาของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่พระราชทานความสนธิสนมกับพระอาจารย์ และพระสหายเป็นที่ปลื้มใจของพวกเราเป็นอย่างยิ่ง ข้าพเจ้าได้มีโอกาสเข้าเฝ้าที่อาคารชัยพัฒนา เมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๕๖ พร้อมกับนิสิตคณะอักษรศาสตร์ รุ่น ๔๑ ซึ่งเป็นพระสหายร่วมรุ่น จำนวน ๖๙ คน ซึ่งร่วมมือกันจัดงานฉลองวันพระราชสมภพขึ้นอย่างน่ารักและประทับใจ ข้าพเจ้ารู้สึกดีใจและมีความสุขที่ได้ประจักษ์ในความจงรักภักดีที่บรรดาพระสหายแสดงออกอย่างชัดเจน และพระเมตตาที่ทรงแสดงความเป็นกันเองกับบรรดาพระสหายและพระอาจารย์ที่ถวายการสอนวิชาประวัติศาสตร์ ซึ่งนำเสียดายที่ในวันนั้นเหลืออยู่เพียง ๒ คนเท่านั้น คืออาจารย์บุษกรและข้าพเจ้า

ข้าพเจ้าเชื่อแน่ว่าพวกเราชาวจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและโดยเฉพาะชาวคณะอักษรศาสตร์ จะระลึกถึงพระกรุณาธิคุณที่มีต่อมหาวิทยาลัย ต่อวงการศึกษา ต่อประชาชนและประเทศชาติ และจะปฏิบัติตนอย่างดี มีประโยชน์ต่อส่วนรวมตลอดไป เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระองค์ท่านผู้ทรงเป็นแบบอย่างให้แก่พวกเราตั้งแต่ยังทรงเป็นนิสิตตราบเท่าทุกวันนี้

รองศาสตราจารย์ ดร. วัลลภ ป้อมเพชร
ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์
๕ กรกฎาคม ๒๕๕๗

พระปรีชาสามารถด้านวรรณคดีไทย

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จมาศึกษาปริญญาตรี ที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๑๖ ข้าพเจ้าได้มีโอกาสถวายพระอักษรวิชาพื้นฐานการศึกษาภาคบังคับ ในชั้นอักษรศาสตร์ปีที่ ๒ ชื่อวิชา ลิลิตและนิราศ รวมทั้งพื้นฐานทางวรรณคดีไทยด้วย วิชานี้มีหนังสืออ่าน ๒ เรื่อง คือ *ลิลิตพระลอ* และ *กำสรวลศรีปราชญ์* นิสิตเรียนสัปดาห์ละ ๓ ชั่วโมง แนวการสอนเป็นแบบปาฐกถาเพียงอย่างเดียว สมเด็จพระเทพรัตนฯ เสด็จมาฟังปาฐกถา แต่ถ้ามีพระราชภารกิจก็จะส่งเจ้าหน้าที่มาบันทึกเสียงการสอน เพื่อไปฟังเวลาที่ทรงว่าง เรียกได้ว่า ทรงเรียนครบถ้วนเท่าที่นิสิตคนอื่น ๆ ในเวลา ก็จะเสด็จมาสอบ และมักจะได้คะแนนในระดับ A และเมื่อครบ ๔ ปี ก็ทรงสำเร็จการศึกษาอักษรศาสตรบัณฑิต เกียรตินิยมอันดับ ๑

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีคุณสมบัติพิเศษเหนือกว่านิสิตทั้งหลายตรงที่พระองค์ท่านมิได้ทอดทิ้งความรู้เกี่ยวกับวิชาที่ทรงเรียนจบไปแล้ว และเมื่อมีปัญหา ก็จะมีพระราชหัตถเลขาถามอาจารย์ผู้สอน ข้าพเจ้าเคยได้รับคำถามเกี่ยวกับคำศัพท์ ในเรื่อง *กำสรวลศรีปราชญ์* เช่นคำว่า *อาเม* ในโคลงกาพย์ที่ ๑๙ ความว่า *จากมาอ่อนอาเม บุญบาปไคเนา* มีความหมายว่าอะไร ข้าพเจ้าได้ถวายคำตอบไปว่า คำว่า *อาเม* เขียนแบบสมัยโบราณ ถ้าเขียนแบบสมัยปัจจุบันก็จะเขียนว่า *อ้าแม่* ที่เขียนแบบเก่าก็เพราะไม่นิยมใส่วรรณยุกต์ เหมือนคำสั่งยาขนานหนึ่ง เขียนว่า *“ยานี้กินกะไค ทากะไค”* หมายความว่า *ยานี้กินก็ได้ ทากก็ได้* คนอ่านจะต้องเข้าใจว่าคำเขียนคัดลอกไม่นิยมใส่วรรณยุกต์ ส่วนความหมายของคำว่า *อ้าแม่* ก็คือข้าแต่นางผู้เป็นที่รัก คำว่า *อ้า* เป็นอุทาน นอกจากการอ่านวรรณคดีไทย ภายหลังจากทรงเรียนจบปริญญาแล้ว พระองค์ท่านยังทรงนำความรู้ที่ได้รับจากวรรณคดีไปประกอบวิชาอื่นอีก เช่น วิชาโบราณคดี ทรงเล่าพระราชทานแก่ข้าพเจ้าว่า ได้เสด็จไปทอดพระเนตรเจดีย์แห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ความใน *กำสรวลศรีปราชญ์* มีคำประพันธ์ตอนต้น กล่าวพรรณนาความงามของสิ่งก่อสร้างความว่า

เจดีย์ล่ออินทร ปราสาท ในทาบทองแล้วเนื้อ นอกโสม

ความขื่อนี้ในหนังสือคู่มือ *กำสรวลโคลงฉันท์* ศาสตราจารย์พระวรวงศ์วิสิฐ ถอดออกเป็นสำนวนธรรมดาว่า “พระเจดีย์งามอย่างไรยนต์ (ปราสาทของพระอินทร์) ภายในก็ปิดทองเหลืองอร่าม ภายนอกก็แล้วไปด้วยทองทั้งนั้น”

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเล่าว่าได้ไปทอดพระเนตรของจริง เหมือนดังที่พรรณนาไว้ในเรื่อง *กำสรวลศรีปราชญ์* แสดงว่าทรงจดจำเรื่องในวรรณคดีที่ทรงเคยเรียนมา และทรงใช้ความรู้ที่พิจารณาของจริงอีกด้วย

เท่าที่ข้าพเจ้าได้ถวายพระอักษร เพียง ๑ วิชา ข้าพเจ้าก็ตระหนักดีว่า พระองค์ท่านทรงพระปรีชาสามารถมากกว่า ลูกศิษย์ทั้งหลายของข้าพเจ้า อาจจะกล่าวได้ว่า ทรงเป็นประจักษ์พยานน้ำเอก เป็นหนึ่งไม่มีสองของประเทศไทย สมกับพระนามว่า “เจ้าฟ้ามหาดจักษิ” และ “สยามบรมราชกุมารี” เป็นอย่างยิ่ง

ศาสตราจารย์วิจิตร รมยะนันท์
ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์

~ ครั้งหนึ่งในชีวิต ~

ผมรู้สึกปลื้มปิติใจเป็นล้นพ้นที่ครั้งหนึ่งในชีวิตได้มีโอกาสถวายพระอักษรแด่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อพระองค์ทรงเข้าศึกษาระดับปริญญาตรีที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผมมีภารกิจเกี่ยวกับพระองค์ท่านที่ยังจำประทับใจมาจนทุกวันนี้และอยากเล่าสู่กันฟังบางเรื่อง

เมื่อก่อนนี้ คณะอักษรศาสตร์ยังมีอาจารย์ไม่มาก คณะฯ ได้จัดห้องห้องหนึ่งไว้ให้อาจารย์มาพักผ่อนตีมน้ำทานกาแฟ และพบปะพูดคุยกัน เรียกกันว่า “ห้องกาแฟ” ในห้องนี้จะมีตู้ใหญ่ที่แบ่งเป็นช่องไม่ใหญ่นักหลายช่องและมีหลายชั้น อาจารย์แต่ละท่านจะมีช่องส่วนตัวของตนเพื่อใส่จดหมายหรือเอกสาร วันหนึ่งตอนปลายเดือนธันวาคม ใกล้เคียงถึงวันปีใหม่ ผมไปดูตู้จดหมายของผมพบว่ามีกล่องและบัตรอวยพรวางอยู่ในนั้น เมื่อเปิดดูจึงทราบว่าเป็น ส.ค.ส. พระราชทานจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และในกล่องนั้นเป็นขนมฝอยทองที่พระองค์พระราชทานในโอกาสปีใหม่ ผมเข้าใจว่าอาจารย์ท่านอื่นๆ คงไม่มีใครได้รับพระราชทานขนมฝอยทอง

เรื่องของเรื่องก็คือ ในภาคการศึกษานั้นผมสอนวิชาปรัชญาเบื้องต้นซึ่งสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ทรงลงทงเขียนเรียนวิชานี้ด้วย วิชานี้เป็นวิชาที่เข้าใจยากอยู่สักหน่อย ว่าด้วยความจริงสูงสุด ความจริงในระดับต่างๆ และเรารู้ความจริงได้อย่างไร ในการสอนวิชานี้ผมจึงต้องยกตัวอย่างประกอบเป็นอันมาก และตัวอย่างที่ผมยกขึ้นมาบ่อยที่สุดคือ ขนมฝอยทอง ตอนที่ผมเปิดกล่องและเห็นขนมฝอยทองพระราชทานครั้งแรกนั้น ผมมอมยิ้มกับตัวเองที่เห็นพระองค์ท่านมีพระอารมณ์ขัน อันที่จริง ผมชอบขนมไทยหลายอย่าง แต่ก็อธิบายไม่ได้ว่าทำไมผมจึงชอบยกตัวอย่างฝอยทองมากกว่าอย่างอื่นๆ

ในขณะที่ทรงศึกษาอยู่ที่คณะอักษรศาสตร์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ต้องตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ไปยังท้องที่ต่างๆ ทั่วประเทศเพื่อทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจ ทำให้ต้องทรงขาดเรียนและทรงศึกษาได้ไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วย ทางคณะฯ จึงจัดให้อาจารย์ผู้สอนถวายพระอักษรพิเศษ (ติว) เพื่อมิให้ทรงขาดเนื้อหาวิชานั้นๆ มากเกินไป และเพื่อให้พระองค์ทรงเรียนทันเพื่อน ซึ่งอาจารย์ทุกท่านต่างยินดีและเต็มใจ

ในการ “ติว” วิชาปรัชญาเบื้องต้นครั้งแรก พอถึงเวลาที่กำหนด ผมก็ไปที่ห้องประทับของพระองค์ท่านที่คณะฯ จัดถวาย ท่านรับสั่งว่าครั้งต่อไป อาจารย์ไม่ต้องมาที่ห้องนี้ พระองค์จะเสด็จไปที่ห้องพักอาจารย์ของผมเอง ห้องพักอาจารย์ของผมเป็นห้องเล็กๆ อยู่กัน ๓ คน มีผมกับอาจารย์ฝรั่งอีก ๒ คน แต่อาจารย์ฝรั่งไม่ค่อยอยู่ที่ห้อง เพราะต้องไปสอนภาษาอังกฤษตามคณะต่างๆ จึงน่าจะไม่ใช่เป็นการรบกวนอาจารย์สองท่านนั้นมากนัก ผมได้กราบบังคมทูลถึงความไม่สะดวกในเรื่องนี้ แต่พระองค์ท่านก็ทรงยืนยันที่จะเสด็จมาที่ห้องพักอาจารย์ของผม ผมคิดว่านี่คงเป็นเพราะพระองค์มีพระประสงค์ที่จะทรงปฏิบัติพระองค์ให้เหมือนกับนิสิตทั่วไป ที่นิสิตเป็นฝ่ายไปหาครูเมื่อมีปัญหาทางวิชาการหรือปัญหาอื่นๆ

ตลอดระยะเวลา ๔ ปีที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงศึกษาอยู่ในคณะอักษรศาสตร์นั้น มีพระจริยวัตรที่งดงาม ทรงปฏิบัติพระองค์ในฐานะที่ทรงเป็นนิสิตและเจ้าฟ้าได้อย่างน่าชื่นชม ทำให้ทรงเป็นที่รักของชาวจุฬายฯ ทุกคน

เนื่องในโอกาสที่จะทรงเจริญพระชนมพรรษา ๕ รอบ ขออัญเชิญคุณพระรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์
ทั้งหลายในสากลโลก จงโปรดอภิบาลรักษาสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ให้ทรงพระเจริญยิ่งยืนนาน
ทรงพระเกษมสำราญ และทรงเป็นมิ่งขวัญของชาวไทยตลอดไปชั่ววันรัตนกาลเทอญ

ศาสตราจารย์ ดร. วิทย์ วิชาเวทย์

ภาควิชาปรัชญา

คณะศึกษาศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๒๓ - ๒๕๒๗

เฉลิมพระเกียรติพระราชนิพนธ์ ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ผจญจิตพินิจในบรรณพิภพ
สมเด็จพระเทพฯ เมตตาพระราชทาน
สารคดีทรงคุณดุจยลเลิศ
พระราชนิพนธ์ร้อยแก้วอันเกรียงไกร
 ซาบซึ้งในพุทธศาสน์ดุจปราชญ์เลิศ
ทรงศึกษาปรัชญาประดาดล
ลิขิตไว้ พุทธศาสนสุภาษิต
ล้วนลึกซึ้งงานทรงยินยอมมา
 รัตนกวีศรีของชาติ
รวมบทพระราชนิพนธ์ที่เลื่องลือ
ทรงโปรดการอ่านเขียนแต่ทรงเยาว์
ในร้อยแก้วร้อยกรองประทับใจ
 ทรงเล่าไว้นานเนายามเยาว์วัย
น.ม.ส. “สามกรุง” กิจตระการ
กษัตริยานุสรณ์ บันทึกไว้
ซาบซึ้งในประวัติศาสตร์ที่แซ่ซ้อง
 สารคดีดีเด่นประจำรัชกาล
ล้วนน่ารู้ทรงนิพนธ์พรรณนา
ที่ยากไร้อยู่ในชนบท
สมเด็จพระนางเจ้าฯ ทรงห่วงใย
 ทรงนิพนธ์ร้อยกรองบทเพลงไทย
พระราชทานนำพระทัยอันเรืองรอง
ทั้งสมุดบันทึก วรรณวาร
ทรงผูกพันอาทรแผ่นดินไทย
 เสด็จดาวแดนไคไทยล่วงรู้
คืนฟ้าใส เสด็จ ประพาสุอุทยาน
อัน โรมันสัมฤทธิ์ กล่าวถึงโรม
ทรง ลุยป่าฝ่าฝน ไม่แน่นอน

จะพานพบพระราชนิพนธ์ดลคำขาน
ประชาราษฎร์ได้อ่านสรายใจ
ก่อให้เกิดความคิดจิตแจ่มใส
ทั้งร้อยกรองนิพนธ์ไว้อเนกอนันต์
ทรงทุนเทิดพระศาสนาหากุศล
ทรงนิพนธ์ร้อยกรองผองปรัชญา
บ่งแนวคิดพินิจในพระศาสนา
เป็นคำโคลงนานานาจดจำ
เฉลยราชวินิจฉัยไว้ในหนังสือ
มณีพลอยร้อยแสง คือพินิจนัย
ทั้งทรงเฝ้าฝึกฝนพระนิสัย
เนิ่นนานในโรงเรียนจิตรลดา
ประทับราชหฤทัยเมื่อทรงอ่าน
ปรีชาชาญทรงสืบสานเป็นร้อยกรอง
เพิ่มพูนวรรณคดีให้ไทยทั้งผอง
มหाराชทรงปกป้องแผ่นดินไทย
ทรงเล่าถึง สมเด็จแม่กับการศึกษา
ความทุกข์ยากนานาของชาวไทย
ไม่ละลดเพื่อชีวิตที่สดใส
ทรงชุบชีวิตให้พัฒนา
ทรงอวยพรปีใหม่ไทยทั้งผอง
ทรงร้อยกรองเพื่อคนไทย สานไมตรี
ทรงสืบสานสันติสุขทุกสมัย
พบได้ใน กาลเวลาที่ผ่านเลย
ความเป็นอยู่เป็นไปโลกไพศาล
แต่ก่อนกาลเสด็จ ย่ำแดนมังกร
เสด็จ แกะรอยโสม ไซ้สิงขร
เสด็จคอน มุ่งไกลในรอยทราย

หลายเรื่องทรงเขียนไว้นวนิยาย
นามปากกา “แวนแก้ว” ที่สมมติ
แรกเริ่มนั้นพิมพ์ใน “สตรีสาร”
นวนิยายนำอ่านประพิมพ์ประพาย
ทรงฝึกใฝ่หฤทัยในภาษา
ตะวันออกเช่นจีนทรงรำเรียน
ทรงนิพนธ์งานแปลนิยายจีน
ยามเศรษฐกิจหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงไป
พระราชนิพนธ์ ตั้งดวงแก้ว เพริศแพรวนัก
พิมพ์สี่ครั้งจำหน่ายรวดเร็วไว
ผู้จัดทำเลือกนำบทนิพนธ์
รวมร้อยแก้วร้อยกรองล้วนคำคม
พระราชนิพนธ์ที่จำหน่ายล้วนเป็นทุน
แก่นักเรียนยากจนถิ่นกันดาร
ทรงส่งเสริมโรงเรียนตามชายแดน
ทรงอุดหนุนนักเรียนดีที่พากเพียร
ทรงเป็นขวัญหทัยของทวยราษฎร์
แทบทุกวันเวลาและนาที่
เข้าเสด็จพระราชทานปริญญาบัตร
ทรงแก้ไขปัญหาประชไทย
กราบกราบปวงเทพไท้
ขอพุทธคุณบวร
พระปิยสิรินธร
ทรงหฤหรรษ์สุขพ้อง

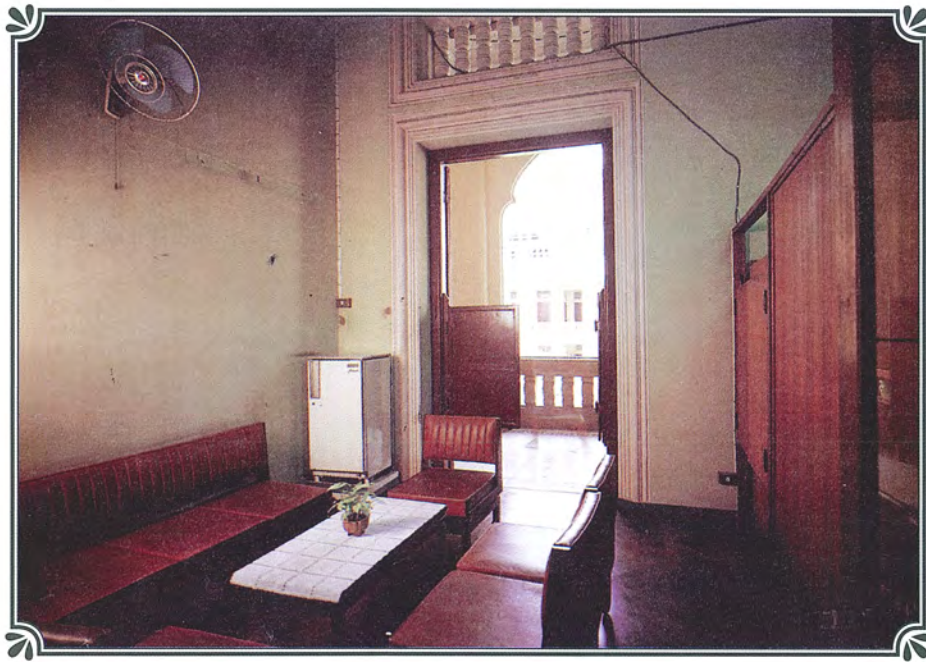
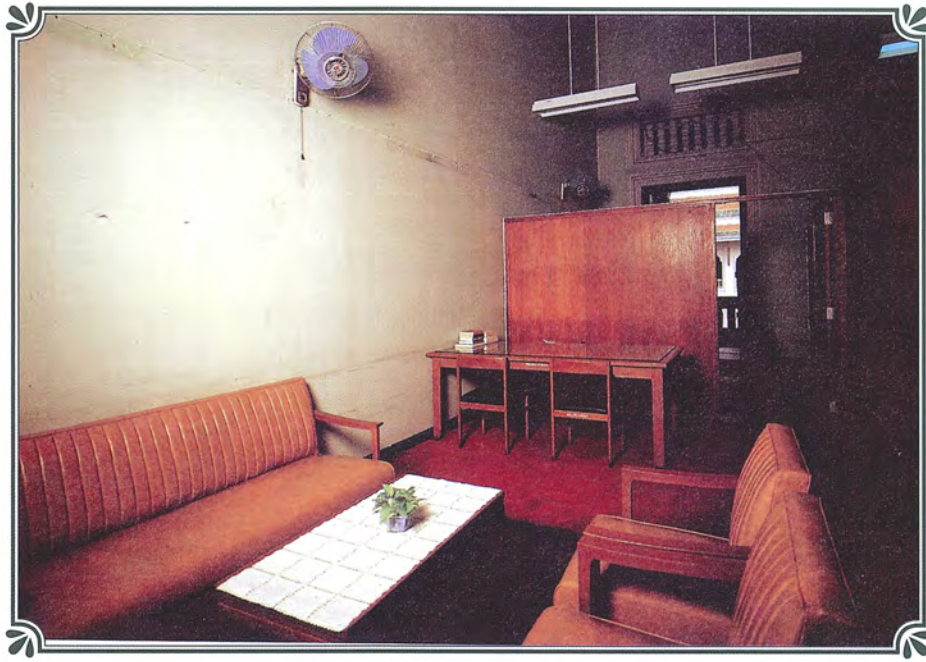
ที่เพริศพรายเรื่องเด็กไทยจิตใสสด
แพรวพราวรสสดใสไม่เว้นวาย
ไม่เห็นนานงานเด่นปรากฏฉาย
ต่อมากลายเป็นที่วิทันดู
ตะวันตกหลายภาษาทรงอ่านเขียน
ทรงอ่านเขียนแคล้วคล่องว่องไว
ครูในถิ่นนั้นสุขหรือทุกข์ไหน
ดูจ เมฆเห็นน้ำไหล ไม่นั่นนอน
เล่มเล็กเล็กน่ารักชวนมีไว้
เพราะชาวไทยหมายใจไว้ชื่นชม
ล้วนระคนลึกซึ้งแลเหมาะสม
ทั้งอุดมสีชดจรัสตา
ช่วยเกื้อหนุนการศึกษามหาศาล
ได้พบพานโชคดีมีที่เรียน
ที่ขาดแคลนครูดีสอนอ่านเขียน
ได้เล่าเรียนพระราชกุศลดลบันดาล
รอยพระบาทจารึกไว้ในทุกที่
ทรงอุทิศพระชีวีเพื่อชาวไทย
บ้ายเสด็จตามนัดทูลเชิญไว้
ถึงเย็นคำเสด็จไปไม่เว้นวาง
อำนวยการ
ปกป้อง
สมเด็จพระเทพ - รัตนมา
จตุพิธพรชัย โสตถิ์เทอญ

รองศาสตราจารย์สุนทร หังสวล
ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์

ระเบียบชั้นบนตึกอักษรศาสตร์ ๑ ประตูแรกที่เห็นคือประตูเข้าห้อง
ที่คณะจัดถวายเป็นห้องประทับ

ภายในห้องประทับ ตกแต่งอย่างเรียบง่ายตามพระราชประสงค์
ทรงใช้ห้องนี้ตลอดเวลาที่ทรงศึกษาอยู่

เมื่อทรงเป็นนิสิต ทรงฉายร่วมกับคณาจารย์ภาควิชาประวัติศาสตร์

หลังเล่นซั๊กเยอ คณะอักษรศาสตร์

กับอาจารย์ภาควิชาประวัติศาสตร์

วันพระราชทานปริญญาบัตร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ทรงชุดครุยปริญญาเอก

ทรงฉายร่วมกับคณาจารย์คณะอักษรศาสตร์

ทรงฉายกับรองศาสตราจารย์ ดร. วไล ณ ป้อมเพชร
และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นุษกร กาญจนจารี

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็นประธานการประชุมคณะกรรมการอำนวยการกองทุนบรมราชกุมารี เมื่อวันที่ ๑๙ มิถุนายน ๒๕๓๘ ณ อาคารชัยพัฒนา สวนจิตรลดา

ฯพณฯ องคมนตรี ศ. ม.ล. จิรายุ นพวงศ์ เปิดงาน "อาภรณ์...อักษรศรี" เมื่อวันที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๓๘ ณ ศูนย์การค้าซีคอน สแควร์

เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดอาคารมหาจักรีสิรินธร คณะอักษรศาสตร์
วันศุกร์ที่ ๒๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๓

ละคร
“หัวเราะข้ามศตวรรษ”

ห้องแกรนด์บอลรูม โรงแรมโอเรียนเต็ล
20 สิงหาคม 2538

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ร่วมกับ
โรงแรมโอเรียนเต็ล
เสนอ

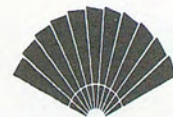
ละคร “หัวเราะข้ามศตวรรษ”

จากเรื่อง Les Précieuses Ridicules
บทประพันธ์ของ Molière
นพมาศ แวทงส์ แปลบท

ผลงานของภาควิชาศิลปการละคร
Michael A. Denison กำกับการแสดง

รอบกาลาดีนเนอร์ วันอาทิตย์ที่ 20 สิงหาคม 2538
เวลา 18.30 น.
ห้องแกรนด์บอลรูม โรงแรมโอเรียนเต็ล

รายได้ทั้งหมดนำเข้าสู่สมทบกองทุน “บรมราชกุมารี”

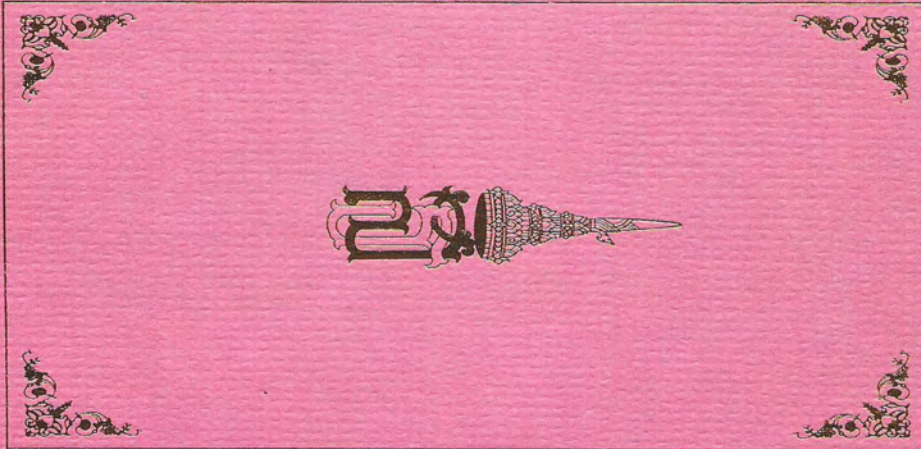
THE ORIENTAL
BANGKOK SM

กองทุนบรมราชกุมารี
คณะอักษรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บัตรที่ระลึก “มุ่งไกลในรอยทราย”

นางบุญ น. อุบลราชธานี

ศิริมาณ.

ถึงบริเวณดูจากมีงาที่มีอยู่คู่กันมาอยู่แล้ว ข้างหลังที่หัวน้ำสุด มีเจ้าของดู
เป็นผู้สูง การที่ดูจะไม่ยากอะไรเพราะที่แบบให้คนดู อุตจะลองดูดูว่ามีที่อื่นและ
บังเอิญ ที่เองเหมือนที่นี้ แต่เป็นเหมือนเขาลงไม่ยอมแน่ ๆ ขาดดูอย่างนี้ชายก็กังวล
เมื่อเข้าไปถึงทะเลสาบสี่ดวงพระจันทร์ก็หยุดดู

ผู้ถ่ายภาพโดย นาย ธานี ๑๑๕

พระครูหลวงปู่ดู่ ๒ อยุธยา

ศิริมาณ.

ดูไม่ได้คิดที่จะเรียกให้ไปมีน้ำชาที่นั่นแล้ว และคิดจะพูดให้ไปเขียนที่นั่นแล้ว
ครูผู้แนะนำว่าเขียน จุง-ไทย ไหมว่าเท่า มิตรภาพไทยจีน ก็แล้วกัน ข้างที่ที่เขียนเขียน
ลายมือก่อนข้างบน มีที่จดหมายแล้วว่าจะเขียนไปหน่อย

ผู้ถ่ายภาพโดย นาย ธานี ๑๑๕

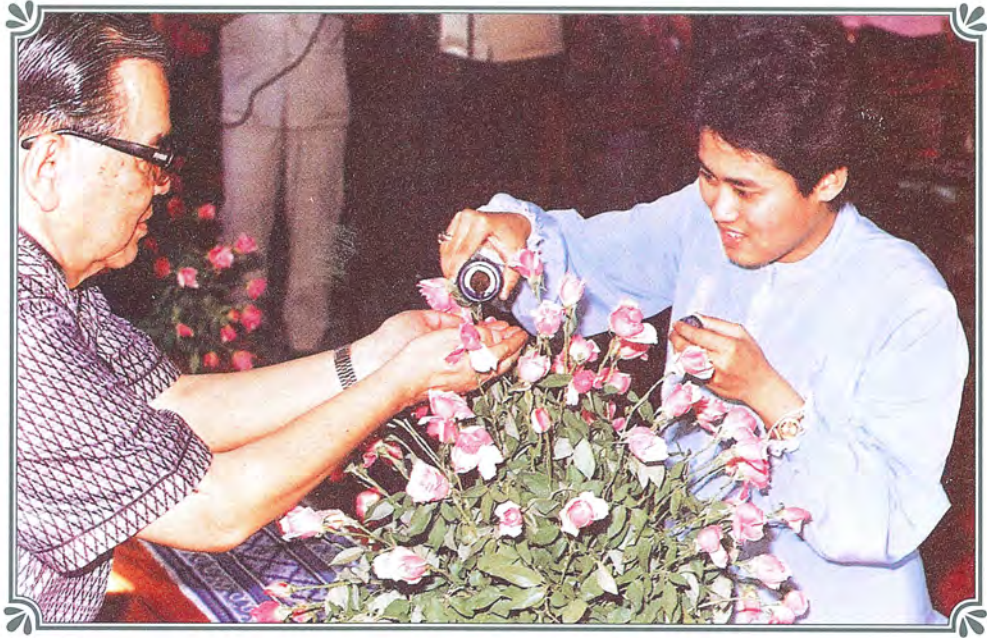

พระครูหลวงปู่ดู่ ๒ อยุธยา

พระครูหลวงปู่ดู่ ๒ อยุธยา

พระราชทานน้ำสงกรานต์แก่คณาจารย์ที่ถวายพระอักษร วิชาภาษาบาลี-สันสกฤต เป็นประจำทุกปี
ทรงยึดมั่นในกตัญญูตเวทีตาธรรม ไม่วางพระอักษรทุกยุคทุกสมัย
จะสุข จะทุกข์อย่างไร ก็ทรงสดับรับฟังชาวอยู่เสมอ

ทรงบาตรวันสถาปนาคณะอักษรศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๔๖

ทรงบาตรวันสถาปนาคณะอักษรศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๔๗

ทรงบาตรวันสถาปนาคณะอักษรศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๔๘

ทรงบาตรวันสถาปนาคณะอักษรศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๔๙

ทรงบาตรวันสถาปนาคณะอักษรศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๕๖

พระสหาย สมาคมนิสิตเก่าฯ

❧ ความภาคภูมิใจของชาวอักษรศาสตร์ ❧

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ทรงเข้าศึกษาในคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อพุทธศักราช ๒๕๑๖ ทรงเป็นนิสิตห้องใหม่ที่มีพระอัยยักย์อ่อนน้อมต่อพระองค์ ดำรงองค์อย่างเรียบง่ายเป็นกันเอง ได้ทรงร่วมกิจกรรมต่างๆ ตามประเพณีปฏิบัติของคณะฯ และมหาวิทยาลัยโดยมิได้ถือพระองค์ เสด็จร่วมกิจกรรมรับน้องใหม่ การฝึกร้องเพลงเชียร์ การแข่งขันกีฬา ฯลฯ เช่นเดียวกับนิสิตทั่วไป รวมทั้งยังทรงสมัครเป็นสมาชิกของชมรมวรรณศิลป์และชมรมอื่นๆ ที่ทรงสนพระทัย ทรงแสดงถึงความพร้อมในการสัมผัสประสบการณ์ต่างๆ ที่อยู่โดยรอบพระองค์ เป็นภาพที่คุ้นตาที่จะเห็นพระองค์เสด็จมาถึงคณะฯ ในเวลาเช้าในฉลองพระองค์เครื่องแบบนิสิต ทรงพระเกษียณเดี่ยว นอกจากจะทรงสละพากระเป่าทรงถือที่บรรจุหนังสือและพระสัมภาระทางการศึกษาแล้ว ในพระหัตถ์ก็ยังมีหนังสืออยู่อีกเป็นนิจุ ในระหว่างวัน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ จะประทับที่ห้องทรงพระอักษรเล็กๆ ที่คณะฯ จัดถวายและจะทรงพระดำเนินไปยังห้องบรรยายเมื่อถึงคาบเรียนในวิชาต่างๆ และจะทรงเสด็จกลับในเวลาเย็น

นอกจากพระภาระด้านการศึกษาเล่าเรียน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ยังทรงมีพระกรณียกิจอื่นๆ ที่ต้องทรงปฏิบัติในฐานะสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ บ่อยครั้งที่ทรงตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถในการทรงงานและเยี่ยมเยียนราษฎรในท้องถิ่นที่ห่างไกล ซึ่งทำให้พระองค์ไม่สามารถเสด็จมาทรงพระอักษรได้ตามปกติ การดังกล่าวข้างต้นทำให้เหล่านิสิตมีความระลึกถึงพระองค์ท่านเป็นอันมาก บ้างก็เฝ้าติดตามข่าวการเสด็จพระดำเนิน บ้างก็เฝ้ารอว่าเมื่อใดพระองค์ท่านจะเสด็จกลับ ซึ่งล้วนเป็นที่มาของการกราบทูลขอประทานลายพระหัตถ์ นับเป็นพระกรุณาธิคุณแก่นิสิตคณะอักษรศาสตร์ทุกคนที่ทรงพระกรุณาประทานลายพระหัตถ์สององค์ ที่ทรง ณ พระตำหนักทักษิณราชนิวศน์ จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ ๕ และวันที่ ๗ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๑๖ ตามลำดับ ในลายพระหัตถ์ ทรงเล่าถึงการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ตลอดจนประสบการณ์ส่วนพระองค์ที่ได้ทรงพบปะกับราษฎร เรื่องของภาษาวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ และการประกอบอาชีพของประชาชน ตลอดจนทัศนียภาพและสภาพภูมิประเทศของท้องถิ่นที่ได้เสด็จเยือน ในครั้งนั้นได้อัญเชิญลายพระหัตถ์ไว้ ณ บอร์ดในห้องพักนิสิต ซึ่งตั้งอยู่ทางด้านหลังคณะอักษรศาสตร์ระหว่างห้อง ๑๐ กับห้องทะเบียนนิสิต นับเป็นพระกรุณาธิคุณที่ยังความปลื้มแก่บรรดานิสิตคณะอักษรศาสตร์ ลายพระหัตถ์ทั้งสององค์นี้ยังเป็นเอกสารอีกชิ้นหนึ่งที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์

ขอพระองค์ทรงพระเจริญ ทรงเป็นมิ่งขวัญและความภาคภูมิใจของชาวอักษรศาสตร์ตราบนานับครันกาลเทอญ

พัฒนเมศ พิษิตกุล

๒๗กรกฎาคม ๒๕๕๗

ทักษิณราชนิเวศน์

ฉ.เมือง

นราธิวาส

๕ สิงหาคม ๒๕๖๖

พี่ๆและเพื่อนๆที่รักทุกคน
การเดินทางมาที่นี่เรียบร้อยดี (ดีที่ไม่เมา
เครื่องบิน) พอดีถึงสนามบินขัตติยานี ฝนตกเล็กน้อย
ทันช็อคดอปเตอร์มาถึงที่นี่ มีคนมาเฝ้ารับเสด็จมาก.

ตอนเป็นวันแรกก็เดินเล่น รอบๆ บริเวณ ตอนก็
รับประทานอาหาร ก็ดีจนกว่าที่ตามเสด็จของทุกคน
และเช็กที่พักแรม จากจังหวัดนราธิวาส ก็ได้เที่ยวไปชม
วีพระธาตุปฏิสัมพันธ์ของเมืองนราธิวาส

วันต่อมาตามหาเจ้ากวางน้อยก็ไม่ได้ไปไหน
ตอนเป็นวันแรกก็ไปเดิน (นั่งรถไปก่อน) ที่บ้านโพธิ์
ทางวิ่งมีพวกเด็กวิ่งตามเห็นมาส่งที่ถนน และวันที่
สองไปที่บ้านทอน ใกล้ๆ สนามบิน มีคนมาเฝ้า

ก็พยายามส่งภาพกับเท เทเลยส่งต่ออีกหลายครั้ง
ภาพที่พูดไว้แล้วสองสามครั้งนั้น ตามจากแม่ที่
ที่ตลาด แต่รู้สึกว่ามันพอพูดเสร็จก็ลืมไป
หมดแล้ว

เมื่อวันนี้ไปเกิดตากมีตรวารีน แล้วไปตาก
เลขนี้รอดต่อไป ก็ซบแดนแล้วกลับมา เริ่มแล้ว
ไปว่าตอนเช้า ไปดูสิ่งเก็บมะพร้าว เจ้า "ตุล" ตัวนี้
เก็บได้เยอะมาก ตามเจ้าของเขาบอกว่า เขามี

๕ ตัวเก็บได้วันหนึ่งๆ พิมพ์ถูก แต่สิ่งนี้มีชอบกิน
กล้วย งาม และหนักๆ ตกทะเลแล้ว ก็ตกวันละ
ชุก

คือสัตว์ที่มากมีหลายมาก อากาศ:เล่าบรรยาย
ให้ฟังหลายอย่าง แต่ พอจับปากท จ:เขียนเจ้าหรือ
กสิบามันรู้จ: เขียนว่าอเนกร เลข ๗๐ จบแต่มี
ก่อน จ:ได้จับทำทรงปั้นที่ ตัวตัว (มาที่ ก้อใจทร
ไปทีไปหลายอย่างแล้ว สมองความได้ใจ ครั้น)

หวังจ: พี่ๆ และ เพื่อนๆ ทุกคน คงจะสบายดี
คิดถึงทุกคน.
วีรินทร์.

ป.จ. ดชชณี ปีนักษัมแท้ที่เรื่อ นขกทตงเ็ดอเื่อใหม่ดอบค่ว.

คุณพ่อกษมาศ นิลวัชระ
คณะ อักษรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท
กรุงเทพฯ ๕.

ทักษิณราชนิเวศน์

นพธิวาส

๓ สิงหาคม ๑๕๑๖

พี่ๆแฉ่: เพื่อนๆที่รักทุกคน

เมื่อวานฉันนี้ไปลงเรือ แต่ไม่มาเรือ (คราวนี้เอง)

ทะเลสาบปล่องเขา: เบ็ดเหยื่อเล็กแต่ไม่ระ: เบ็ดเหยื่อ: เหยื่อเล็กไม่พอ. เมื่อวานนี้ไป

บ้านบางพระหา น้ไวเรียนประ: ชาบาล น้กึ่งอินป.๖ ๖๑๑ทุกที่หมู่บ้าน

ก่อนกลับทะเลสาบ น: พร้าอทุกคน วันนี้จ: ทรงส่งดห: แพทย์ไป

ก่อนไปก็งหมู่บ้าน ไปเดินที่ชายหาด แล้วปั่นเท แล้ววิ่งเดินไปหมู่บ้าน

ร: ท่วงทวงก็มี ต้นไม้ กละ ดอกไม้ สวยๆ นลาบอย่าง บางอย่าง

มีลูกรับประ: ทานโต้ มีอย่างหนึ่ง เทว่าดีกว่าอย่างแต่รับประ: ทานมาก ๆ

จ: เป็นน้ำสีเลือดน อีกอย่างหนึ่งรับประ: ทานช่อย (ลองชิมแล้ว)

แต่รับประ: ทานมาก ๆ วันจ: เป็นสีคราม.

อีกสามวัน กิจ: คว้าไปแล้ว มาคราวนี้ก็มีเรือ

เล่าแฉ่: แต่ พธ: เรืองน มีนรบรวมเรือไม้ติด.

ดีใจทั้งทุกคน

วีรินทร์.

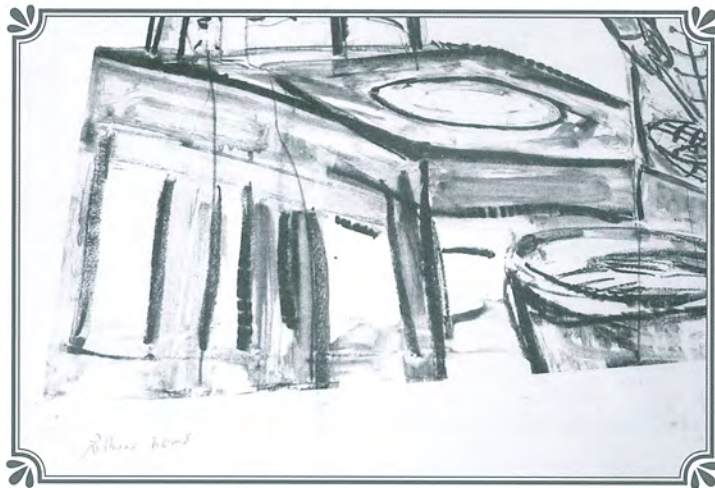
คุณพ่อกษมาศ นิลวัชร:

ภรรยา: อักษรศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพฝีพระหัตถ์

ภาพฝีพระหัตถ์

~ ภายใต้อ้อมพระบารมี ~

วันเวลาผ่านไปเมื่อมาทบทวนและคิดถึงเรื่องราวที่ผ่านมาในชีวิต ได้พบทั้งสิ่งที่ทำให้เกิดทุกข์และสิ่งที่ทำให้เป็นสุข แล้วทุกอย่างก็ผ่านไปเหลือไว้เป็นความทรงจำที่มีคุณค่าเสมอเมื่อนึกถึง หนึ่งในความทรงจำที่เป็นความสุขและซาบซึ้งใจทุกครั้งก็นึกถึงคือ การได้มีโอกาสเป็นพระสหายร่วมรุ่นกับสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทำให้ได้พบเห็นพระจริยาวัตรอันงดงาม ความมีเมตตาและความเป็นกันเองที่ทรงมอบให้เพื่อนๆ ทุกคน ไม่ว่าจะสนิทกับทูลหม่อมหรือไม่ หากทูลหม่อมได้ทรงทราบว่าเรามีปัญหาใดก็จะให้ความช่วยเหลือ จนพวกเราต่างซาบซึ้งและเต็มตื่นในน้ำพระทัยของทูลหม่อมที่มีให้เพื่อนๆ ทุกคนเสมอมา

ในส่วนตัวเองนั้นนับว่าเป็นคนที่มีโชคดีมาก ๆ ที่มีโอกาสได้รับพระเมตตาจากทูลหม่อมหลายครั้ง ลูกชายหญิงได้รับพระเมตตาจากทูลหม่อมพระราชทานชื่อให้ นับเป็นสิริมงคลในการเริ่มต้นของชีวิต และเป็นเครื่องเตือนใจในการดำรงชีวิตให้ประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดี แม้เมื่อลูกโตแล้ว ทูลหม่อมยังทรงมีพระเมตตาให้ข้อคิดต่างๆ ในการเลี้ยงดูลูก

พระเมตตาของทูลหม่อมไม่ได้มีจำกัดให้เฉพาะพระสหายร่วมรุ่นเท่านั้น แต่ยังมีไปถึงครอบครัวของพวกเราด้วย ไม่ว่าจะเป็นการเสด็จพระราชดำเนินมาเปิดบริษัท ให้ และเมื่อสิ้นบุญของคุณพ่อและคุณแม่ ท่านทั้งสองต่างได้รับพระกรุณาธิคุณจากทูลหม่อมในการเสด็จพระราชดำเนินมาพระราชทานเพลิงศพ นับเป็นเกียรติสูงสุดในชีวิตของท่านทั้งสองและครอบครัวของเราเป็นอย่างยิ่ง

ทูลหม่อมเป็นมิ่งขวัญและเป็นกำลังใจที่จะนึกถึงเสมอ และนอกเหนือจากการมีพ่อแม่ที่ให้การสนับสนุนในทุกเรื่องราวของชีวิต การได้เข้าศึกษาต่อในคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยแล้ว ทูลหม่อมเป็นส่วนอันสำคัญที่ทำให้มีที่ยืนอย่างสง่างามและเป็นที่ยอมรับในสังคม

พระเมตตาที่ทูลหม่อมมอบให้รวมทั้งการที่ทรงมีน้ำพระทัยเอาใจใส่ติดตามดูรายละเอียดอย่างถี่ถ้วนไม่ถึง แม้เราจะเป็นเพียงคนเล็กๆ แต่ทูลหม่อมสามารถทำให้เราหัวใจพองโตด้วยความปิติด้วยไม่เคยคิดว่าทูลหม่อมจะให้ความสำคัญ ความดีความงามของทูลหม่อมเป็นสิ่งที่เตือนใจเราอยู่เสมอว่าเราต้องคิดดี ทำดีเพื่อเป็นการตอบแทนพระเมตตาของทูลหม่อม และเป็นส่วนหนึ่งในการแบ่งเบาภาระของทูลหม่อม

ทั้งหมดนี้ เป็นความสุข ความอึดอเมใจที่ยากจะอธิบายเป็นคำพูด แต่ระลึกเสมอว่า ภูมิใจที่ได้เกิดเป็นคนไทย และอยู่ภายใต้อ้อมพระบารมี

ขอทรงพระเจริญยิ่งยืนนาน

ดร. จันทรา คำนต์ตระกูล (นามสกุลเดิม สันธวณรงค์)

ที่ปรึกษาบริษัท เดคคอร์มาร์ท จำกัด

องค์เอตทัคคะแห่งวรรณศิลป์และอักษรศาสตร์

ในวาระที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เจริญพระชนมายุ ๖๐ พรรษา วันที่ ๒ เมษายน ๒๕๕๘ นี้ ข้าพเจ้าเป็นผู้หนึ่งซึ่งได้รับมอบหมายจากเพื่อนอักษรศาสตร์บัณฑิตรุ่นที่ ๔๑ ให้เขียนบทความตีพิมพ์ในหนังสือ เทิดพระเกียรติพระองค์ท่าน

ข้าพเจ้านึกย้อนลำดับช่วงเวลาและแง่มุมต่างๆ ดู พบว่าหลากหลายเรื่องราวนับแต่วันที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็นน้องใหม่คณะอักษรศาสตร์เมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๖ นั้น มีผู้บอกเล่าค่อนข้างมากแล้ว เช่น การเข้าร่วมพิธีรับน้อง การซ้อมร้องเพลงเชียร์ กีฬาสี ดนตรีไทย เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม มีแง่มุมของเรื่องราวหนึ่ง ซึ่งสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงกล่าวถึงในบทพระราชนิพนธ์ “รำลึกถึงเทวาลัยถิ่นอักษร” พิมพ์ครั้งแรกในอักษรศาสตร์บัณฑิต ๕๐ ปี เมื่อ พ.ศ. ๒๕๖๙ คือ เรื่อง “กิจกรรมแต่งกลอน” และ “การทำหนังสือ” นั้น ข้าพเจ้ามีความเห็นว่า หากมันช่วยขยายให้รายละเอียดเพิ่มเติมได้ก็คงจะดีไม่น้อย ที่สำคัญคือเป็นการขยายความแจ่มชัดของกิจกรรมดังกล่าว ในฐานะเสี้ยวส่วนหนึ่งของภาพใหญ่บนเส้นทางศิลปะ การประพันธ์ และการก้าวสู่ความเป็นนักปราชญ์ รัตนกวี ของพระองค์ท่านในลำดับถัดมา

“กิจกรรมแต่งกลอน” ของช่วงที่เป็นน้องใหม่นั้น ก็คือการแข่งขันประชันกลอนสด กวีวจนะสด ระหว่างนิสิตใหม่ คณะต่างๆ ในจุฬาฯ จัดโดยชมรมวรรณศิลป์ โดยผู้แข่งขันจะต้องตีความหัวข้อหรือกระทู้ที่กรรมการให้ ณ เวลานั้น เป็นบทประพันธ์ เช่น กลอนแปด สักวา กวีวจนะในเวลาที่กำหนด การแข่งขันมีทั้งประเภททีมและเดี่ยว แต่ละทีมมี ๔ คน ช่วยกันคิด ข้าพเจ้าจำได้ว่า วันแรกๆ ที่เริ่มเข้ามาเป็นน้องใหม่ ก็มีนิสิตรุ่นพี่เข้ามาแนะนำ ฝึกสอนทันที โดยชักซ้อมกันที่ โรงอาหารกรมประชาสัมพันธ์ (ปัจจุบันรื้อออกแล้ว) ติดถนนอังรีดูนังต์

รุ่นพี่อักษรฯ ที่ควบคุมดูแลทีมกลอนสดน้องใหม่ประกอบด้วย นางสาวอุไรวรรณ สิทธิกิจ นางสาวสุจิตรา สุดเดี่ยวไกร นายสาโรช พหลยุทธ์ และนางสาวกัลยา กล่อมวิทย์ เป็นต้น ทีมกลอนสดน้องใหม่ประกอบด้วย สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และนายประพนธ์ อัครวิรุฬหการ เน้นประพันธ์โคลง นางสาวกรรณิการ์ นลราชสุวัจน์ และนางสาวชลธิชา บุญนาค เน้นประพันธ์ฉันท์ นางสาวภรณี พูนพิพัฒน์ และนางสาวพรทิพย์ บุญลิขิต เน้นประพันธ์กาพย์ นางสาวรุจิวรรณ เวชศาสตร์ นางสาวสายพิณ เมฆสกุล นางสาวทิพย์วรรณ ธรรมมุสนา นางสาววราภรณ์ วิเลปสุวรรณ และข้าพเจ้า นายประสิทธิ์ รุ่งเรืองรัตนกุล เน้นประพันธ์กลอน กำหนดแข่งขันทุกตอนเย็นหลังเลิกเรียน ที่ศาลาพระแก้ว บรรยากาศการแข่งขัน สนุกสนาน เฮฮามาก เพราะน้องใหม่แต่ละคณะก็มีลีลา สำนวนโวหาร แนวคิด การตีความกระทู้ แปลกๆ แตกต่างกันไป วันใดที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จและทรงลงแข่งขัน ผู้ชมผู้เชียร์แทบล้นทะลักศาลาพระแก้ว สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงร่วมกิจกรรมนี้ด้วยความเบิกบานสำราญพระราชหฤทัยยิ่ง ทรงชื่นชอบประทับใจกับลีลาสำนวนโวหารของทีมกลอนต่างๆ โดยเฉพาะของทีมถาปัต ทีมวิद्या

การประชันกลอนสดดำเนินไปอย่างเข้มข้น ชิงไหวชิงพริบ และเหน็บแนม กระทบกระเทียบกันอย่างได้บรรณรส

ทีมที่โดดเด่นก็มีทั้งทีมนิติ นิเทศ และวิศวะ ในท้ายที่สุด ประเภททีม ทีมอักษรฯ และทีมบัญชี เคือนกันไม่ลง ครองถ้วยชนะเลิศร่วมกัน ส่วนประเภทเดี่ยว น้องใหม่อักษรฯ ได้รองชนะเลิศ เพราะพ่ายแพ้ต่อน้องใหม่คณะนิติฯ

จากซ้ายไปขวา แถวหลัง : นางสาววรารภรณ์ วิเลปสุวรรณ นายประพนธ์ อัศววิรุฬหการ และ นางสาวสุจิตรา สุดเดี่ยวไกร แถวหน้า : นางสาวอุไรวรรณ สิทธิกิจ นางสาวสายพิน เมฆสกุล สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี นางสาวรุจิวรรณ เวชศาสตร์ นางสาวทิพย์วรรณ ธรรมคุณา และนายประสิทธิ์ รุ่งเรืองรัตนกุล แถวนั่ง : นางสาวภรณ์ พูนพิพัฒน์ นางสาวกรรณิการ์ นลราชสุวัจน์

ภาพถ่ายโดย นายทองสีบ นลราชสุวัจน์ วันที่ ๒๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ ซึ่งเป็นวันรับน้องใหม่รวมของจุฬาฯ

“การทำหนังสือ” ของช่วงเวลานั้น คือการจัดทำวารสารวิชาการรายเดือนเผยแพร่ผลงานสาขาวิชาอักษรศาสตร์ ของคณาจารย์และนิสิต จัดทำโดยชุมนุมวิชาการอักษรศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ ชื่อวารสาร*อักษรศาสตร์พิจารณา* เริ่มออก ฉบับแรกเมื่อเดือนมิถุนายน ๒๕๑๖ กำลังสำคัญในระยะแรกนั้นเป็นนิสิตรุ่นพี่ ซึ่งเป็นกรรมการชุมนุมวิชาการ และคณาจารย์ ที่ปรึกษา คณะกรรมการชุมนุมฯ เช่น นางสาวมณฑาทิพย์ คุณวัฒนา นางสาวแสงศรี วิทยาธิปไตย นางสาวชิวารรณ ตันทะหงษ์ นางสาวอัญชลี สุสายัณห์ นายปณิธิ หุ่นแสวง นางสาวจินตนา พัวพงศธร คณาจารย์ที่ปรึกษา เช่น ดร. สืบแสง พรหมบุญ ดร. บุษกร ลายเลิศ อาจารย์สุวรรณา เกரியไกรเพชร อาจารย์ชลธิรา กลัดอยู่ อาจารย์เพียรศิริ เอกนิยม มีบรรณาธิการ รองบรรณาธิการ และสาราณียกร สลับเปลี่ยนกันทำแต่ละฉบับ คือ นายยี่น ศรีวรรณ นายสาโรช พหลยุทธ์ นายสมรักษ์ ณรงค์วิชัย นางสาวไพริน ศิริอังกูร นางสาววงจันทร์ ฆานวงษ์คะ นางสาวบังอร พานทอง นางสาวสมใจ ลิ้มประพทธิกุล และนางสาวสุกัญญา หาญตระกูล

สำหรับน้องใหม่ ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมนี้ในระยะเริ่มแรกนั้นคือ นางสาวพาลีณี สารสิน นางสาวสนิหสุตา เอกชัย ประมาณฉบับเดือนสิงหาคม ๒๕๑๖

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีส่วนร่วมกิจกรรมวารสารนี้คือ ได้พระราชทานกวีนิพนธ์ “ดุริยางค์ในราตรี” ตีพิมพ์ในวารสาร ฉบับเดือนตุลาคม ๒๕๑๖ พระราชทานบทบันทึกเรื่อง “การเดินทางไปร่วมพิธี พระบรมศพ พระเจ้ากุสตาฟที่ ๖ ออเด็ลฟ” ลงในวารสาร ฉบับเดือนธันวาคม ๒๕๑๖ และมกราคม ๒๕๑๗ พระราชทาน ผลงานวิชาการ เรื่อง “ชมพู่พาน” ลงในวารสาร ฉบับเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๑๗ และทรงเข้าร่วมกิจกรรมนี้เป็นฝ่ายจัดหาเนื้อเรื่อง และต่อมาประจำกองบรรณาธิการ เริ่มตั้งแต่ฉบับเดือนธันวาคม ๒๕๑๖ มีน้องใหม่ที่เข้าร่วมกิจกรรมนี้ในเวลาเดียวกัน คือ นางสาวกล้วยไม้ แก้วสนธิ นางสาวศิราพร ฐิตะฐาน นางสาวศุภรัตน์ เลิศพานิชย์กุล นางสาวกัญรัตน์ ปฐมกุลมัย นางสาว สุมาลี บำรุงสุข นางสาวสุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา นางสาวภรณ์ พูนพิพัฒน์ และข้าพเจ้า ต่อมา มีน้องใหม่ที่เข้าร่วมกิจกรรมนี้ เพิ่มเติมคือ นางสาวสุวรรณา วงศ์ไวยวรรณ นางสาวสุกัญญา บำรุงสุข นายประพจน์ อัครวิรุฬหการ นางสาวสุรดี ภัทรศิริ นางสาววิจิตรา วิทยาปรีชา นางสาวรัชชโรจน์ กุลธำรง นางสาววัลดี เย็นจะบก ม.ร.ว. อุษณิษา สุขสวัสดิ์ ม.ร.ว. เฉลิมลักษณ์ จิตรพงศ์ นางสาวมณฑานิจ สุทธิศิริ นางสาวอิงทิพย์ รัตตะรังสี นางสาวธาริณี โชติกเสถียร นางสาวอรุวรรณ พลกนิษฐ และนางสาวศิริรัตน์ เจริญสิน คณะผู้จัดทำชุดนี้ทำหน้าที่จนถึงฉบับเดือนพฤษภาคม ๒๕๑๘ จึงส่งมอบให้นิสิตรุ่นน้อง รับผิดชอบต่อไป

ดังที่ได้ทราบกันว่าสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงใฝ่พระราชหฤทัยในการประพันธ์โคลงกลอนตั้งแต่ทรงศึกษาระดับประถม ระดับมัธยม ที่โรงเรียนจิตรลดาแล้ว ดังปรากฏพระราชนิพนธ์ชื่อ *เสียดาย ยามสนธยา แผ่นดิน ยามค่ำ โลกปัจจุบัน หมู่พระมหาปราสาท อยุรยา ปีบ-แก้ว สำภา* เป็นต้น ที่เป็นเล่มหนังสือก็ปรากฏแล้ว คือ *กษัตริยานุสรณ์* (พ.ศ. ๒๕๑๕) และ *พระพุทธานุสรณ์คำโคลง* (พ.ศ. ๒๕๑๗) กล่าวได้ว่ากิจกรรมการแข่งขันกลอนสด และการจัดทำวารสาร *อักษรศาสตร์วิจารณ์* ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ณ คราครั้งนั้น เป็นเสมือนเลี้ยวส่วนหนึ่งของการก้าวต่อไปสู่นหนังสือและศิลปะการประพันธ์ กระทั่งพัฒนาสู่ความสำเร็จและความเป็นนักอักษรศาสตร์ผู้เปี่ยมพระปรีชาสามารถ

ช่วงเวลาทีสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงศึกษาที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๑๖ จึงเป็นเสมือนอรุณรุ่งแห่งภักดิ์รักมีพระเทพรัตนกวีโดยแท้ นับแต่นั้นทรงพระราชนิพนธ์งานประพันธ์ในหลากหลายรูปแบบยังทั้งร้อยกรองร้อยแก้ว เช่น *คำฉันท์ดุซมิ้วสังเวทและกาพย์ขับไม้ เพลงไทยเดิม วรรณกรรมเยาวชน แก้วจอมแก่น แก้วจอมชน วรรณกรรมแปล ขบวนการนกนางเขน* เป็นต้น จากนั้น ทรงพระราชนิพนธ์บทกวีเป็นภาษาฝรั่งเศส *ความคิดคำนึง* พระราชนิพนธ์แปลบทกวีจากภาษาจีนโบราณ *หยกใสร้ายคำ* พระราชนิพนธ์สารคดีท่องเที่ยวและสารคดีเยือนต่างประเทศ *เล่าเรื่องเมืองฝรั่ง ย่ำแดนมังกร มุ่งไกลในรอยทราย เจียงหนานแสนงาม หวงเหออุ่ออารยธรรม* พระราชนิพนธ์แปลวรรณกรรมภาษาจีน *ผีเสื้อ เมฆเห็นน้ำไหล หมู่บ้านเล็กตระกูลเป่า นารีนครา* และล่าสุด *ตลอดกาลนะนานแค่ไหน วรรณกรรมจีนเหล่านี้ล้วนเป็นมุมมองพฤติกรรมมนุษย์* ความเป็นไปทางสังคมอันเป็นผลมาจากรากเหง้าวัฒนธรรมจีน บางเรื่องก็เป็นผลมาจากกระแสการเมืองด้วย

อย่างต่อเนื่องและยาวนานบนเส้นทางสร้างสรรค์งานประพันธ์ จวบจนกระทั่งปัจจุบัน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระราชนิพนธ์ผลงานไม่น้อยกว่า ๕๐ ชื่อเรื่อง

ทรงเป็นองค์เอกทัศคะแห่งวรรณศิลป์และอักษรศาสตร์ยิ่งแท้

ประสิทธิ์ รุ่งเรืองรัตนกุล

กรรมการผู้จัดการ บริษัท สร้างสรรค์บุ๊คส์ จำกัด
๑๑ กันยายน ๒๕๕๗

อักษรศาสตร์ พิจารณ์

ฉบับที่ ๘ หน้าที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๒ ๓ หน้า

พระนิพนธ์

สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุตา

แบรทอลท์ เบิร์ค นักประพันธ์ลัทธิคอมมิวนิสต์หรือ ?

* สัทธารถ

คอยโกโต

การใช้คำบางคำในภาษาฝรั่งเศส

ความล้มเหลวของงานบริหารมหั่งสัย ๒๕๖๖

วิทยาทานรัชทายาทฝรั่งเศส

ผู้เขียน

ผู้จัดทำอักษรศาสตร์พิจารณ์

ฝ่ายกองบรรณาธิการ

ดร. วิมลมา พรมบุญ
นางกรรณิศา กลิ่นอยู่
นางราชัญจรดา เกตุใจโกนทร์
นางระพีพรศิริ เกตุผิม

ฝ่ายจัดพิมพ์

สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าสิรินธรฯ
ศาสตราจารย์ ดร.ศรัณย์
ศิริวรรณ รัฐประทุม
ศุภรัตน์ เอื้อคณินิตย์กุล

ฝ่ายปก

บาริสต้า รุจิรอรใจนุช
กนิษฐาธิ์ ปทุมทอง
สุชาติ นารีรุ่ง
สุชรา จงลือขวัญนา

สารเลขาธิการ

สุวิจิตา ชาญพรหม

เลขานุการ

สุภาวดี อีธรรมพร ณ ชุมน
วรัตน์ ขุนพิพัฒน์

บรรณาธิการ

ม.ล. พันธุ์อรุณ เทวกุล
พญินิ์ เสงี่ยม
สุชาติ สุระนิษฐ์
ธมลอุษา เกตุศรี

ฝ่ายเผยแพร่

ประภุชวีร์ ศักดิ์ชูกาญจน์

ฝ่ายจัดจำหน่าย

จิณณา หิรัญพร

ฝ่ายจัดการทั่วไป

โสมพรรณ เจริญวิ

ฝ่ายวิชาการ

ณิณี ขุนแสง

ประจักษ์กองบรรณาธิการ

ณศาพิชญ์ สุวจินา

สุจิตรา สุคนธ์ไกร

ศโรวีร์ พงษ์อุไร

สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุตา
มีศักดิ์ศรีเสมอพระมหากษัตริย์

การขอ

ขอขมาพระรัตนตรัย

ข่าวดี

ข่าวดีเกี่ยวกับอักษรศาสตร์พิจารณ์

"สิรินธร"

มีคำขวัญเกี่ยวกับอักษรศาสตร์พิจารณ์

MR. RICHARD H.R. BULL

ข่าวดีเกี่ยวกับอักษรศาสตร์พิจารณ์

กษัตริย์

ข่าวดีเกี่ยวกับอักษรศาสตร์พิจารณ์

อักษรศาสตร์

ข่าวดีเกี่ยวกับอักษรศาสตร์พิจารณ์

สุวิจิตา

ข่าวดีเกี่ยวกับอักษรศาสตร์พิจารณ์

สุภา

ข่าวดีเกี่ยวกับอักษรศาสตร์พิจารณ์

อนนา

ข่าวดีเกี่ยวกับอักษรศาสตร์พิจารณ์

ณรงค์

ข่าวดีเกี่ยวกับอักษรศาสตร์พิจารณ์

ดร. รุจิรวิภา

ข่าวดีเกี่ยวกับอักษรศาสตร์พิจารณ์

ดร. รุจิรวิภา

ข่าวดีเกี่ยวกับอักษรศาสตร์พิจารณ์

ดร. รุจิรวิภา

ข่าวดีเกี่ยวกับอักษรศาสตร์พิจารณ์

ดร. รุจิรวิภา

ข่าวดีเกี่ยวกับอักษรศาสตร์พิจารณ์

ดร. รุจิรวิภา

ข่าวดีเกี่ยวกับอักษรศาสตร์พิจารณ์

ดร. รุจิรวิภา

ข่าวดีเกี่ยวกับอักษรศาสตร์พิจารณ์

พิมพ์

โรงพิมพ์พิมพ์ดีด

๗๗ - ๗๘ ถนนบรมราชประสงค์ กรุงเทพมหานคร

โทรศัพท์ ๒๕๖๒๕๖

นางรวิภาศรี ขุนอิน - ผู้พิมพ์และจำหน่าย

อักษรศาสตร์
วิจารณ์

ฉบับที่ ๘ ปีที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๖๖ ๓ บท

พระนิพนธ์
สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุตา

*
ภาษาอังกฤษควรเป็นวิชาไม่บังคับ

* ไบรอน - เฮลีย์
กวีผู้ต่อสู้เพื่อเสรีภาพ

สตรีในวรรณกรรมอังกฤษ

เรื่องของอินโดนีเซีย

* **น้ำมัน**

วิจารณ์
BRAVE NEW WORLD

อักษรศาสตร์
วิจารณ์

ฉบับที่ ๘ ปีที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗ ๓ บท

ชมพูนุท
สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุตา

*
บทเรียนจากความสำเร็จของญี่ปุ่น
คุณภาพของญี่ปุ่น

ประเภทตัวอักษรจีน

มหาตมา คานธี
กับการต่อสู้เพื่อเสรีภาพ

ไซแมงมู

* วัตตนาการระบบเศรษฐกิจไทย

จดหมายเปิดผนึก
*
วิจารณ์
LITTLE THINGS.

เจ้าฟ้าในหัวใจปวงชน

กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗

คณะกรรมการและสมาชิกสมาคมนิสิตเก่าจุฬาย เชียงราย เข้าเฝ้าสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ณ พระตำหนักดอยตุง ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเงินรายได้จากการแข่งขันกอล์ฟประจำปีของสมาคมฯ ซึ่งจัดติดต่อกันมาเป็นปีที่ ๒๐ แล้ว

“ที่นี้มี (เพื่อน) อยู่คนเดียวนี้แหละ” เป็นพระราชดำรัส พร้อมรอยยิ้มพระสรวลเมื่อ ม.ร.ว. ดิศนัดดา ดิศกุล กราบบังคมทูลถามว่าชาวจุฬาย เชียงรายที่มาเข้าเฝ้ามีใครเป็นพระสหายบ้าง

ไม่น่าเชื่อจริงๆ ว่าวันเวลาผ่านไปรวดเร็วเหลือเกิน จากก้าวอย่างหลังจบการศึกษาและกลับมาเป็นครูที่บ้านเกิด ตามความตั้งใจแต่แรกว่า ต้องการกลับมาสอนนักเรียนในเชียงรายให้มีความรู้เท่านักเรียนในกรุงเทพฯ เพราะในยุคนั้นความรู้ของนักเรียนต่างจังหวัดและนักเรียนในกรุงเทพฯ ช่างต่างกันสุดขั้ว ยิ่งมาเรียนที่โรงเรียนเตรียมอุดมในระดับมัธยมปลาย ตระหนักเป็นอย่างยิ่งว่า นักเรียนต่างจังหวัดต่อให้เรียนเก่งปานไหนก็ยากที่จะสอบเข้าเรียนต่อในมหาวิทยาลัยในกรุงเทพฯ ได้

เมื่อมาทำงานในบ้านเกิดและเข้าร่วมเป็นสมาชิกของชุมชนนิสิตเก่าจุฬาย เชียงราย จนกระทั่งผูกขาดตำแหน่ง เลขานุการสมาคมนิสิตเก่าจุฬาย เชียงราย อยู่ยั้งยืนยงมาปานประหนึ่งผูกขาดสัมปทานตลอดชีพ จนกระทั่งถูกเรียกกันเล่นๆ ว่า คอว์ได้ตำแหน่งเลขาธิการสมาคมฯ ได้แล้ว

ชาวจุฬาย เชียงรายต่างสำนึกในพระกรุณาธิคุณที่ได้พระราชทานถ้วยการแข่งขันกอล์ฟประจำปีแก่สมาคมฯ และทำให้ชาวจุฬาย เชียงรายมีโอกาสได้เข้าเฝ้าฝ่าละอองพระบาททุกปี

กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระเมตตาพระราชทานน้ำสังข์ให้แก่บุตรชายในวันเดียวกับที่พระราชทานพระราชานุญาตให้ชาวจุฬาย เข้าเฝ้า ในวันนั้นเสด็จกลับจากงานพระราชทานปริญญาบัตรให้นักศึกษามหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง คนไทยทุกคนประจักษ์แก่ใจว่าพระองค์ทรงงานหนักมาตลอด และวันนั้นก็เป็นตัวอย่างหนึ่งของการทรงงานหนักของพระองค์ คือ เมื่อเสด็จลงจากเครื่องบินพระที่นั่งก็เสด็จพระราชดำเนินไปมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวงทันที จากนั้นก็เสด็จพระราชดำเนินมาพระตำหนักดอยตุงให้ชาวจุฬาย เชียงรายได้เข้าเฝ้า จากนั้น ทรงเปลี่ยนฉลองพระองค์เป็นชุดไทย เพื่อทำพิธีพระราชทานน้ำสังข์ให้แก่บุตรชาย ความสำนึกในพระกรุณาธิคุณเต็มตื่นอยู่ในหัวใจจนน้ำตาแทบไหล บอกลูกชายว่า เราต้องสำนึกในพระกรุณาธิคุณจนตาย พระองค์ท่านเป็นถึงเจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดินแต่พระองค์ก็มีระเบียบที่ทรงปฏิบัติ ลูกเห็นไหมว่า พระองค์ต้องเปลี่ยนฉลองพระองค์เพื่อมาทำพิธีให้ลูก ดังนั้นพระราชดำรัสอำนวยการให้แก่ลูกเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์และมีค่ามาจากน้ำพระทัยที่มีแต่ให้โดยไม่สิ้นสุด

“พะเทบ ของเฮา” ความจงรักภักดีของชาวไทยต่อสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี นั้นเป็นเรื่องธรรมดา แต่ผู้ที่รักและเทิดทูนพระองค์ไม่น้อยไปกว่าชาวไทย คือ เพื่อนบ้านชาวลาวของเราจากการที่ได้ไปเที่ยวลาวบ่อยครั้งไกด์ชาวลาวบางครั้งก็ได้พูดถึงความช่วยเหลือที่ทรงให้แก่ประเทศลาว เช่น เมื่อเราผ่าน “วิทยาลัยสร้างครู” ที่กรุงเวียงจันทน์ ไกด์ก็บอกว่าอาคารเรียนนี้ “พะเทบ ของเฮา” มาสร้างให้ “อ้าว !” เล่นเอาเราสะดุ้งโหยงเลยมายึดไปตั้งแต่เมื่อไร ไกด์บอกว่าทุกครั้งที่พระองค์ท่านเสด็จมาก็จะมีความเจริญเกิดขึ้นทั้งถนนหนทางและอาคารต่างๆ และดบท้ายว่า “หมู่เฮาอยากให้ท่านเสด็จมาทุกเดือนเลย”

“ซื่อ หลิน โทง กงลู่” ในฐานะหัวหน้าหมวดภาษาต่างประเทศที่ ๒ ของโรงเรียนดำรงราษฎร์สงเคราะห์ซึ่งมีภาษาจีน ภาษาอังกฤษ อยู่ในความดูแล ปีนี้เพิ่มภาษาพม่าและรัสเซียเข้าไปด้วย โรงเรียนรับครูอาสาสมัครชาวจีนตั้งแต่เปิดแผนการเรียนภาษาจีนเต็มรูปแบบเป็นเวลา ๑๐ ปีมาแล้ว ครูอาสาสมัครจะอยู่ทำงานไม่ต่ำกว่า ๑ ปี เพราะชอบเมืองไทยมาก บางครั้งที่มีข่าวสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เสด็จเยือนประเทศจีน ก็จะถามเสมอว่า “คนจีนรู้สึกอย่างไรกับพระองค์ คนจีนรักพระองค์มากจริงหรือเปล่า” ครูจีนแต่ละคนที่ถูกถามก็จะทำหน้าที่จริงจังกว่าการว่า “รักจริงๆ นะ” ก็ถามกลับไปว่า “พูดความจริงเลยนะ ไม่ต้องเกรงใจว่าพูดกับคนไทย แล้วเลยต้องบอกว่า รักพระองค์ เพราะคนไทยทุกคนรักพระองค์อยู่แล้ว” พวกเขา ก็หัวเราะว่า “พูดจริงๆ ไม่ได้แกล้งเอาใจ” เขาบอกว่า โรงเรียนในประเทศจีนที่ประสบภัยแผ่นดินไหว และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โปรดเกล้าฯ พระราชทานเงินให้สร้างโรงเรียนขึ้นใหม่ ในสถานที่ใหม่ และมีการนำนักเรียนที่เรียนโรงเรียนนั้นมาทัศนศึกษาในประเทศไทยทุกปีด้วย ตอนนี้โรงเรียนนั้นกลายเป็นโรงเรียนที่มีชื่อเสียงมาก พ่อแม่ทุกคนของเมืองพาลูกมุ่งหน้ามาเรียนที่นี่ และแย่งชิงโควตาในการที่จะให้ลูกได้มาทัศนศึกษาที่เมืองไทย ครูจีนบางคนบอกว่า ตั้งแต่ประเทศจีนเป็นคอมมิวนิสต์ ประเพณีวัฒนธรรมเสื่อมถอยไป แต่การที่ได้เห็น “ซื่อ หลิน โทง กงลู่” ให้ความสนใจศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมของจีน ทำให้ชาวจีนตระหนักในคุณค่าและภูมิใจในชาติพันธุ์ ภาษา และวัฒนธรรมของตนเอง ครูอาสาสมัครบอกว่า ไม่เพียงแต่คนจีนจะรัก “ซื่อ หลิน โทง กงลู่” เท่านั้น คนจีนก็รักคนไทยด้วย พวกเขาบอกว่า ในประเทศจีนเวลานักท่องเที่ยวจากประเทศต่างๆ ไปเที่ยว พวกเขา ก็รู้สึกเฉยๆ แต่ถ้าได้รู้ว่า คนเหล่านี้เป็นคนไทย คนจีนจะรู้สึกดีใจมาก รู้สึกสนใจและอยากให้ความช่วยเหลือ “เพราะประเทศไทยคบกับจีนตั้งแต่เรายังไม่เจริญ และยังไม่ร่ำรวย” ประโยคนี้ทำเอาเราอึ้งและน้ำตาแทบไหล

รู้สึกภูมิใจที่ได้เขียนข้อเขียนนี้ ซึ่งคิดว่าเมื่อได้รวมกับข้อเขียนของเพื่อนคนอื่นๆ คงเหมือนสร้อยคอที่ทำมาจากอัญมณีนานาสี และคงให้ความรื่นรมย์หรือให้สาระแก่ผู้อ่านด้วย

นางพรรณราย จันทยศ
โรงเรียนดำรงราษฎร์สงเคราะห์
จังหวัดเชียงราย

◀ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ มีพระกรุณาธิคุณต่อภาควิชาศิลปการละครเสมอ ▶

นิสิตอักษรศาสตร์ในยุคบุกเบิก “แผนกอิสระศิลปการละคร” ได้รู้จักกับละครเวทีแบบตะวันตกเป็นครั้งแรกในวิชา “พื้นฐานการละคร” ที่มี “ครูใหญ่” หรือ รองศาสตราจารย์สไตส์ พันธุมโกมล^๑ ผู้ก่อตั้งภาควิชาศิลปการละครเป็นผู้สอน นิสิตชั้นปีที่ ๑ ล้วนตื่นตะลึงกับการที่ “ครูใหญ่” สวมบทบาทแม่มด ๓ ตนในฉากแรกของละครเวทีเรื่อง “แมคเบธ” ครูใหญ่อ่าน เล่า แสดงบทบาทต่างๆ ให้นิสิตชั้นปีที่ ๑ ได้ชมกัน ห้องทั้งห้องดูมีตมิต อากาศแปรปรวน ละครช่วยเปิดจินตนาการของนิสิตทั้ง ๒๕๐ คนให้มองเห็นภาพที่เกิดขึ้นในละครเรื่องสำคัญของเชกสเปียร์

๔๐ ปีผ่านไปภาควิชาศิลปการละครได้เติบโตและเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมด้วยพระกรุณาธิคุณของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทูลกระหม่อมของชาวอักษรศาสตร์ได้เสด็จพระราชดำเนินเปิด “ศูนย์ศิลปการละครสไตส์ พันธุมโกมล”^๒ ในวันที่ ๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๔ และเสด็จประทับชมละครเรื่อง “แมคเบธ”^๓ ณ ศูนย์ศิลปการละครแห่งนี้ ที่ชั้น ๖ ของตึกมหาจักรีสิรินธร ตึกใหม่ของคณะอักษรศาสตร์ ที่พระองค์ท่านทรงเป็นประธานในการระดมทุนเพื่อตกแต่งและจัดหาอุปกรณ์สำหรับตึกใหม่นี้ และให้มีโรงละครขนาด ๓๐๐ ที่นั่งเพื่อใช้เป็นห้องแล็บสำหรับให้นิสิตการละครได้ฝึกปฏิบัติในด้านการแสดง การกำกับการแสดง การออกแบบ การจัดการและอำนวยความสะดวก และใช้เป็นพื้นที่สำหรับนำเสนอ “ผลงานละคร” ทั้งที่เป็นผลงานของคณาจารย์ นิสิตในภาควิชาและผลงานของศิลปินไทยและนานาชาติสู่สาธารณชน

วันวานของ “โรงละครอักษรศาสตร์” ตึกอักษรศาสตร์ ๔ ชั้น ต

ห้องฝึกปฏิบัติการห้องแรกของนิสิตแผนกการละคร มีพื้นที่ประมาณ ๑๒๐ ตารางเมตร เรียกขานกันว่า “ห้องหกสิบ” เป็นห้องสุดเฉลิยงด้านตะวันตกของชั้นหนึ่งตึกอักษรศาสตร์ ๓ หลังต้นจามจุรีใหญ่ แผนกศิลปการละครเริ่มมีโรงละครเพื่อใช้เสนอ “ผลงานละคร” เป็นครั้งแรกที่ชั้น ๓ ตึกอักษรศาสตร์ ๔ ซึ่งเป็นตึกสร้างใหม่โดยปรับเปลี่ยนห้องโล่งกว้างสำหรับการเรียนการสอนที่เน้นฝึกปฏิบัติการ ได้แก่ วิชาการแสดง กำกับการแสดง นาฏศิลป์ และการเต้นรำ ให้สามารถใช้เป็นพื้นที่นำเสนอผลงานของนิสิตและคณาจารย์ในแต่ละภาคการศึกษา ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๑๖-๒๕๒๐ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ได้เสด็จพระราชดำเนินผ่านบ้างเมื่อเสด็จไปห้องแล็บทางภาษาที่อยู่ชั้นเดียวกัน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เสด็จมาที่โรงละครเล็กๆ แห่งนี้ในฐานะผู้ชมและให้กำลังใจแก่เพื่อนๆ และรุ่นน้องที่มีการแสดงนาฏศิลป์ คณะผู้สอนวิชานาฏศิลป์ไทยในขณะนั้น ล้วนเป็นศิลปินผู้เชี่ยวชาญจากวิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร อันได้แก่ ครูจ๋าคม สายาคม ครูจำเรียง พุฒประดับ (ศิลปินแห่งชาติ ปี ๒๕๓๑) ครูสุวรรณี ชลานุเคราะห์ (ศิลปินแห่งชาติ ปี ๒๕๓๓) และครูนิศยา จามรมาลัย

^๑ รศ. สไตส์ พันธุมโกมล เกษียณอายุราชการเมื่อ ปี พ.ศ. ๒๕๓๗ ได้รับพระราชทานดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์จากคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในปี พ.ศ. ๒๕๕๓ และได้รับคัดเลือกเป็นศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดงในปี พ.ศ. ๒๕๕๖ ได้รับพระราชทานเหรียญดุษฎีมาลา เข็มศิลปวิทยาในปี พ.ศ. ๒๕๕๗

^๒ ศูนย์ศิลปการละครสไตส์ พันธุมโกมล ประกอบด้วยโรงละครแบบแบลคบ็อกซ์ ๓๐๐ ที่นั่ง มีโถงหน้าโรงละคร และห้องประทับพักอริยาบถเมื่อสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เสด็จพระราชดำเนินมาชมละครหรือประชุมวิชาการที่คณะอักษรศาสตร์จัดขึ้น มีห้องสำหรับฝึกซ้อม ๓ ห้อง ห้องแต่งตัว ห้องเก็บเครื่องแต่งกาย อุปกรณ์ต่างๆ ตามหลักสากล

^๓ *แมคเบธ* แปลและกำกับการแสดงโดย รศ. นพมาศ ววหงส์ แสดงนำโดย ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง สุประวัติ ปัทมสูตร รศ. อรุณา ยุทรวงศ์ อ. ดังกมล ณ ป้อมเพชร คุณเยาวเรศ อารียมิตร คุณสมพล ชัยศิริโรจน์ ผศ. นลินี สีตะสุวรรณ อ. ปวีตร มหาสารินันท์ และศิษย์เก่าที่มีชื่อเสียงในวงการศิลปะการแสดง ศิลปินศิลปารธร กำกับศิลป์และออกแบบฉากโดย อ. คณิต คุณาวุฒิ กำกับเทคนิค รศ. กฤษรา วัชรวิริษา ออกแบบเสื้อผ้า ผศ. อุทธิรงค์ จิวากานนท์ และกำกับดนตรี โดย อ. สนิทนา สารสาส

ละครอพิศ คนดีที่เสวน ไผ่ดิบวูบ ๒ นาที

การปรับห้อง ๓๐๕ ให้เป็นโรงละครอักษรศาสตร์ที่มีอัตตัจฉริยะพื้นเป็นเรื่องราวตื่นเต้น มีการออกแบบฉากให้ใช้พื้นที่ในการแสดงอย่างสร้างสรรค์ ครูใหญ่ได้คัดเลือกละครแนวอพิศที่มีการวิพากษ์สังคมทุนนิยมเรื่อง "คนดีที่เสวน" ของแบร์โทลด์ เบรคชท์ เป็นละครที่ใช้สำหรับเปิดโรงละครที่ปรับปรุงขึ้นใหม่ให้เป็นโรงละครแบล็คบ็อกซ์ ๑๕๐ ที่นั่งแห่งนี้

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ได้เสด็จมาชมการแสดงละครเรื่อง "คนดีที่เสวน"^๔ อย่างไม่เป็นทางการ เสด็จแบบผู้ชมปรกติพร้อมพระพี่เลี้ยงและองครักษ์ เมื่อละครใกล้จบอยู่ ไผ่สวางามที่ออกแบบไว้ก็ดับวูบ ทุกอย่างมืดมิด เงียบสนิทเป็นเวลา ๒ นาที ผู้กำกับเวทีที่ประจำสวิตช์ไฟบ้านของโรงละครขณะนั้น กดสวิตช์เปิดไฟนอกรับของโรงละครทันที ครูแแล้ว (นักแสดงนำ) ได้สติแสดงต่อ นักแสดงคนอื่นๆ แสดงต่อจนจบเรื่อง เสียงปรบมือดังกึกก้อง (อย่างโล่งใจ) เพลงสรรเสริญพระบารมีดังขึ้น ทุกอย่างดำเนินไปเหมือนปรกติ สำหรับทุกคนในเวลานั้นคงมีความรู้สึกที่ตื่นเต้นปนกังวลร่วมกัน เมื่อสงเสด็จและทยอยออกจากโรงละคร ทุกคนมีรอยยิ้มกว้าง เพราะได้ผ่านช่วงเวลาตื่นเต้นระทึกปนประทับใจเป็นประสบการณ์ที่กล่าวขวัญกันและอยู่ในความทรงจำของผู้แสดง ผู้ทำงาน และผู้ชมทุกคนในรอบวันนั้น

เสด็จชมละคร "ตุ๊กสาว" โครงการริเริ่มของศิษย์เก่า ๒๕๔๔ เพื่อน้องเอกศิลปการละคร

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงพระเมตตา และเสด็จมาชมละครที่โรงละครอักษร ดึก ๔ ชั้น ๓ เป็นการส่วนพระองค์อีกครั้ง เป็นครั้งที่มิสมีเลียนของศิษย์เก่า นิสิตที่เกี่ยวข้องและผู้ชมละครชื่อประหลาดเรื่อง "ตุ๊กสาว" ในรอบปฐมทัศน์ ศิษย์เก่าไฟแรงมารุ่นปี ๒๕๔๔ ริเริ่มบุกเบิก "กิจกรรมศิษย์เก่าเพื่อน้องเอกละคร" ให้กับภาควิชา เป็นโครงการสร้างสรรค์ละครที่ให้ศิษย์เก่าได้กลับมาทำงานร่วมกับนิสิตปัจจุบันที่เริ่มจะเข้าเอก ในขณะนั้น ละครเรื่อง "ตุ๊กสาว" เป็นละครตลกสนุกสนานได้รับแรงบันดาลใจมาจากหนังสือการ์ตูนญี่ปุ่น เรื่อง "บาบาร่า คุณป้ากลับมาปิ้ง" เนื้อหาละครเกี่ยวกับสาวใหญ่ร่างอ้วนต้วหนึ่ที่พบเจอกับปาฏิหาริย์เมื่อซื้อตุ๊กตาใหม่เอี่ยมมาใช้ เธอจับพลัดจับผลูหลุดเข้าไปอยู่ในตุ๊กตาพิเศษมากตุ๊กตาชิ้นนี้เปรียบเหมือนเครื่องใหม่แมชชีนที่เรียกความสุข ความสาว และความหอมเพียวกลับมาสู่เธออีกครั้ง

สองวันก่อนเปิดการแสดงที่ทีมงานได้รับแจ้งว่าทูลกระหม่อมจะเสด็จ มาทอดพระเนตร "วันนั้นทั้งวันคณะละครผูกทะเล่กันมาก ทั้งนี้เพราะในบทละครเรื่องนี้มีฉากที่ล้อแหลมสองแง่สองง่ามมากพอสมควร ทุกคนพยายามขบคิดกันว่าเราจะปรับเปลี่ยนกันอย่างไร จะตัดทอน หรือปรับให้สุภาพขึ้นอย่างไร แต่ผลสรุปก็คือ ขอเก็บอรรถรสไว้และไม่ได้มีการปรับมากนัก สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เสด็จมาชมการแสดงในรอบปฐมทัศน์ ในรอบนั้นบัตรขายหมดเกลี้ยงไปนานแล้ว ผู้ชมไม่มีใครรู้ล่วงหน้าเลยว่าทูลกระหม่อมจะเสด็จ ที่งานตื่นเต้นมาก ต้องข้อมการโค้งคำนับเมื่อละครจบกันใหม่ มีปัญหามากมายจะโค้ง จะถวายคำนับ ถอนสายบัวกันอย่างไรจึงจะเหมาะสม ก่อนแสดงต้องจัดพื้นที่เพื่อถวายการรับเสด็จ มีการตั้งพระเก้าอี้และเสริมเก้าอี้สำหรับผู้ติดตาม ประกอบกับโรงละครอักษรศาสตร์ที่ตึก ๔ มีขนาดกะทัดรัดทำให้ผู้ชมจำนวนหนึ่ง

^๔ รศ. สดใส พันธุมโกมล แปลบทและกำกับการแสดง อ. คณิต คุณาวุฒิ กำกับศิลป์ อ. บรูซ แกสตัน กำกับดนตรี อ. ศิริลักษณ์ เสรีวัลย์สถิต กำกับเวที อ. พรรัตน์ ดำรง ควบคุมเครื่องแต่งกาย นักแสดงหลักเป็นคณาจารย์ภาควิชา ได้แก่ รศ. อรุณมา ยุทธวงค์ อ. พงษ์ศักดิ์ อารยางกูร อ. อัมพร ทีชะระ และ อ. เสาวนุช ภาวนิชย์ ละครเรื่องนี้มีนักแสดงจำนวนมาก นักแสดงประกอบที่เรียกว่า คอรัสเป็นนิสิตจากคณะอักษรศาสตร์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ และคณะวิศวกรรมศาสตร์

ต้องนั่งดูบนพื้น แต่ผู้ชมทุกคนก็มีความสุขและปลื้มมากที่ได้ใกล้ชิดกับทูลกระหม่อมแบบคาดไม่ถึง ตอนจบทูลกระหม่อมทรงพระกรุณาฉายพระรูปร่วมกับนักแสดงและทีมงานทุกคน หลังจากนั้นก็มีพระราชปฏิสันถารกับนักแสดงและยังทรงเล่นมุกว่าอยากเข้าไปอยู่ในตู้เย็นตู้หนึ่งบ้าง พลางหยิบอุปกรณ์ประกอบฉาก hula hoop ที่เป็นอุปกรณ์ประกอบฉากมาเล่นด้วย นำความปลื้มมาสู่คณะศิษย์เก่าเป็นอย่างมาก”^๔

ทรงสนับสนุนงานระดมทุน และโปรดการแสดงที่คณาจารย์ร่วมแสดง

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงโปรดเรื่องการแสดง และการขับร้อง การรำและการเต้น (ในบางครั้ง) พระองค์ทรงเป็นสมาชิกชมรมดนตรีไทยของคณะอักษรศาสตร์ และชมรมดนตรีไทยของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทรงโปรดสีซอดีระนาดและเป็นนักร้อง ในงานรับน้องใหม่ปี พ.ศ. ๒๕๑๗ เมื่อสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ได้เป็นรุ่นพี่ทรงร่วมงานรับน้องด้วยการขับร้องเพลง “ปู่ไข่ไก่หลง” มีพระสหายร่วมรุ่นหลายคนเป็นหางเครื่อง

ในงานระดมทุนของชาวอักษรศาสตร์หลายครั้ง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงเป็นศูนย์รวมจิตใจและขอให้ชาวอักษรฯ ร่วมกันระดมทุนเพื่อช่วยพัฒนากิจกรรมต่างๆ ของคณะอักษรศาสตร์ ภาควิชาศิลปการละครได้ร่วมจัดกิจกรรมการแสดงเพื่อระดมทุนหลายครั้ง การแสดงมีแบบวิพิธทัศนา และแบบแสดงเป็นเรื่อง บทเพลงที่โปรดและคณะผู้จัดการระดมทุน ได้นำมาใช้ในการขับร้องและทำการแสดง มักเป็นบทเพลงที่มีจังหวะสนุกสนาน เพลงของจุฬาย เพลง CU Polka ที่อาจารย์สไตส์ได้ขับร้องไว้ โปรดเพลงลูกทุ่งอันเป็นที่ชื่นชอบของยุคสมัย เช่น ส้มตำ^๕ สามสิบยังแจ๋ว สาวอีสานอรักหนุ่มนารอนาง สาวร่วง และล่าสุด ขอใจเธอแลกเบอร์โทร

งานระดมทุน เพื่อตีพิมพ์สารานุกรม และละครลำตัด

เมื่อคณะอักษรศาสตร์ระดมทุนเพื่อจัดหาอุปกรณ์ และบำรุงรักษาตึกเรียนของคณะ ได้แก่ ตึกมหาจักรีสิรินธรนั้น สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงเป็นประธานในการระดมทุนครั้งนี้ ฝ่ายระดมทุนได้มอบหมายให้ภาควิชาศิลปการละคร จัดการแสดงละครเรื่อง “ลำตัด” ที่ศาลาดุสิตาลัย พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงเป็นธุระให้ฝึกซ้อมการแสดงที่โรงเรียนจิตรลดาแผนกวิชาซีพหลายครั้ง ละครเรื่อง “ลำตัด” นี้ ดัดแปลงจากบทพระราชนิพนธ์แปลในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว กำกับการแสดงโดยทีมผู้กำกับ อันได้แก่ รัต. สดใส พันธุมโกมล รัต. นพมาศ แวหวงส์ และคุณดารกา วงศ์ศิริ งานละคร ลำตัด จัดขึ้นเป็นงานเฉพาะเพื่อให้ศิษย์เก่าพี่ - น้องอักษรศาสตร์ ได้ร่วมใจกันระดมทุนสร้างตึกเรียนของคณะ ได้แก่ ตึกมหาจักรีสิรินธรในปัจจุบัน ก่อนการแสดงมีพระราชดำรัสต่อผู้ชมที่ล้วนเป็นศิษย์เก่าอักษรศาสตร์เกือบทุกรุ่น การแสดงใช้ศิษย์เก่า คณาจารย์ที่มีชื่อเสียงในวงการบันเทิง

^๔ สัมภาษณ์ “ครูใบตอง” ภัฏฐารินทร์ อิงคุณานนท์ อาจารย์สอนวิชาการแสดง ๑ ภาควิชาศิลปการละคร

^๕ เพลงที่ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ และมีผู้นำไปขับร้อง

^๖ นำแสดงโดย อ. ดังกมล ณ บ่อมเพชร (หัวหน้าภาค) อัจฉราพรรณ ไพบูลย์สุวรรณ ฉญาณี ตราโมท ยິงยศ ปัญญา สมพล ชัยศิริโรจน์ ศศิธร พานิชนภ สาวิส วงศ์เหรียญทอง และ ต่อพงษ์ พิเชียรโสภณ

เมื่อการแสดงละครมาถึงช่วงสุดท้ายใกล้จบเรื่อง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงสร้างความเป็นปิติยินดีแก่ชาวอักษรศาสตร์ที่มาร่วมงานในวันนั้น ทรงตัดสินพระทัยเข้าร่วมการแสดงจากพระเก้าอี้ที่ประทับด้านหลังตามที่คณะละครกราบทูล พระองค์ท่านได้ต้นบทและมีรับสั่งเป็นภาษาจีน เสด็จไปที่เวทีการแสดง สวมบทบาทหนักท้องเที่ยวหาข่าวกินที่มาจากหาล่ามดึ่งสักคนหนึ่ง ทรงร่วมการแสดงแบบใช้ปฏิภาณในวินาทีสุดท้ายของเรื่อง นักแสดงบนเวทีพร้อมใจกันมลงกราบ ผู้ชมปรบมือด้วยหัวใจเปี่ยมสุข หลังจากนั้นสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ได้พระราชทานดอกไม้ให้แก่ รศ. สดใส พันธุมโกมล รศ. นพมาส แววหงส์ และทรงฉายพระรูปกับนักแสดงบนเวที นับเป็นพระกรุณาธิคุณที่มีต่องานศิลปการละครของคณะอักษรศาสตร์เสมอมา

นับแต่มีศูนย์ศิลปการละครสดใส พันธุมโกมล สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ได้เสด็จพระราชดำเนินมาทอดพระเนตรละครเพลงของภาควิชาเรื่อง สยามมิสนัน^๘ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ ภาควิชาศิลปการละคร ได้รับพระกรุณาธิคุณจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ มีพระราชานุญาตให้ภาควิชาศิลปการละครนำหนังสือนิทานพระราชนิพนธ์เล่มเล็ก ๑๔ เล่ม และลายเส้นผีพระหัตถ์ มาจัดสร้างเป็นละครเวทีสำหรับเยาวชนเรื่อง “แต่บแต่บ ตะแล็บ แต่บแต่บ”^๙ เพื่อร่วมฉลองพระชนมายุ ๕ รอบที่ศูนย์ศิลปการละครสดใส พันธุมโกมล ตั้งแต่วันที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ - ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๘

บทละครสำหรับเยาวชนที่ได้รับแรงบันดาลใจจากนิทานพระราชนิพนธ์ มีลักษณะพิเศษที่ออกแบบเพื่อให้ผู้ชมได้มีส่วนในการร่วมแสดง ร่วมเล่าเรื่องและเป็นตัวละครในหนังสือของพระองค์ท่าน ผู้ชมทั้งที่เป็นเด็ก ๆ และผู้ใหญ่หัวใจเยาวชนได้เรียนรู้ถึงพระอัจฉริยภาพ และน้ำพระทัยที่อ่อนโยน เรียนรู้เรื่องเล่าของพระองค์ท่านที่มาจากเรื่องเก่าที่ดั่งงาม บทเพลงโบราณของไทยและนานาชาติ ผู้ชมได้หัวเราะและร่วมสนุกไปกับนิทานร่วมสมัยที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ หลายเรื่องสะท้อนพฤติกรรมของคนไทยที่ไม่พึงปฏิบัติ เช่น เชื่อคำเล่าลือกล่าวอ้างง่าย ๆ ไม่สืบค้นความจริง จิตใจที่ขาดความอดทน อดกลั้น หนังสือนิทานพระราชนิพนธ์สอดแทรกอารมณ์ขัน สะท้อนจริยธรรม ลายเส้นผีพระหัตถ์มีความเรียบง่าย ชัดเจน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงให้คุณค่ากับจิตใจที่ดั่งงาม ความมีน้ำใจ ความมุ่งมั่น ผ่านเรื่องที่เล่าในหนังสือเล่มเล็กทั้ง ๑๔ เล่ม เรื่องราวมีความร่วมสมัยเท่าทันกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้น

การแสดงละครเยาวชนเรื่อง แต่บแต่บ ตะแล็บ แต่บแต่บ มีด้วยกัน ๑๒ รอบ เป็นละครที่เปิดโอกาสให้เด็ก ๆ และครอบครัว รวมถึงเด็ก ๆ ขาดโอกาส^{๑๐} ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ได้มีส่วนในการร้อง เต้น ด้นสด และร่วมเล่านิทานแสดงละครแสนสนุกจากหนังสือนิทานพระราชนิพนธ์

“แต่บแต่บ ตะแล็บ แต่บแต่บ” เป็นเสียงเด่นแท้ๆ ของอีกาในหนังสือพระราชนิพนธ์ชื่อ “เพลงดูควาย” บทเพลงโบราณที่ทูลกระหม่อมของชาวอักษรศาสตร์ได้ทรงบันทึกไว้ เป็นหนังสือเล่มเล็กสะท้อนชีวิตเรียบง่าย มีสุขและพอใจกับธรรมชาติในชีวิตของคนไทย วันเวลาที่ผ่านไป ทรงบันทึกไว้ให้นักอ่าน นักการละครได้นำมาแสดง และถ่ายทอดเป็นละครหุ่นละครเล่าเรื่องส่งต่อสู่เยาวชนให้ได้ชม ได้เล่าขานกันต่อไป

^๘ กำกับการแสดงโดย อ. ดังกมล ณ ป้อมเพชร ประพันธ์และกำกับดนตรีโดย รศ. จารุณี หงส์จรัส บทโดย อ. ดังกมล ณ ป้อมเพชร และ อ. ดร. ปรีดา มโนมัยพิบูลย์

^๙ บทและกำกับการแสดงโดย รศ. พรรณี ดำรง กำกับดนตรี โดย อ. สิ้นนภา สารสาส กำกับศิลป์โดย ผศ. ฤทธิรงค์ จิวากานนท์ กำกับหุ่นโดย Benjamin Ho ควบคุมการสร้างหุ่นโดย สุชาวัฒน์ สินนอง และศิริกาญจน์ บรรจงทัต กำกับลีลาโดย นภัส รอดบุญ วงดนตรีไทยจากโรงเรียนวัดสุทัศนสะอาด ควบคุมวงโดย อ. เสียงม เลิศจิรราตง

^{๑๐} คุณสุภา โภคาชัยพัฒน์ และเพื่อน AFS รุ่น ๑๑/พระสหาย อ.บ. ๔๑ หลายคน ช่วยกันระดมทุนให้นำเด็ก ๆ ขาดโอกาส จากโรงเรียน กทม. และชุมชนบ้านมั่นคงมาชมละคร เรื่อง แต่บแต่บ ตะแล็บ แต่บแต่บ

ดูควายกำลังไถนา ดูปลากำลังกินเบ็ด ดูเบ็ดกำลังกินปลา
ไล่เดือนร้องว่าแน่ เมื่อปลาถูกกิน
ในน้ำก็มีปลา บนฟ้าก็มีนก จิ้งจกกำลังออกไป ตุ๊กแกจัญไร เอาปิ่นออกมาชู
เมื่อเรากำลังเดินไป เห็นงูกำลังงูชี้ไคล ตัวรีนกำลังบินมา
อีกากำลังเดินแทบ แทบแทบ ตะแล็บ แทบแทบ
แทบแทบ ตะแล็บ แทบแทบ

รองศาสตราจารย์พรรัตน์ ดำรง
ภาควิชาศิลปการละคร คณะอักษรศาสตร์

ทรงฉายร่วมกับคณะละครเรื่อง "ตุ๊กสาว"

เสด็จทอดพระเนตรละครเรื่อง "แมคเบธ"

ทรงฉายร่วมกับคณะละครเรื่อง "แมคเบธ"

ทรงร่วมแสดงละครเรื่อง "ล๋ามดี"

A stage production supergroup

Chulalongkorn University alumni band together for a one-off performance of Rama V's "Larm Dee"

Story by NIMMA SUWATANA
Photos by TIRINTIN UN SUWATANA

Co-director, Assoc. Prof. Sukka Pannasirakul. (Seated by Taksin Wangsakorn and Rama V) (Seated by Taksin Wangsakorn and Rama V)

The play is a dramatic story in eight acts set in Bangkok in the 19th century. It is a story of a young man who is a member of the royal court and who is in love with a woman who is a member of the royal court. The play is a story of a young man who is a member of the royal court and who is in love with a woman who is a member of the royal court.

Seated by Taksin Wangsakorn and Rama V

The play is a dramatic story in eight acts set in Bangkok in the 19th century. It is a story of a young man who is a member of the royal court and who is in love with a woman who is a member of the royal court. The play is a story of a young man who is a member of the royal court and who is in love with a woman who is a member of the royal court.

Seated by Taksin Wangsakorn and Rama V

Seated by Taksin Wangsakorn and Rama V

ภาพจากละครเรื่อง "ล๋ามดี"

~ ความทรงจำไม่รู้ลืม ~

ในช่วงที่ศึกษาในระดับปริญญาตรีอยู่ในคณะอักษรศาสตร์ มีนิสิตที่เลือกวิชาภูมิศาสตร์เป็น major เพียง ๗ คนเท่านั้น คือ สันทนีย์ สันฐิตา จงรักษ์ สุทธิณี ยุบล โสภา และข้าพเจ้า ทูลกระหม่อมได้ทรงลงเรียนวิชาเพิ่มเติม ๒ วิชา คือ วิชาการอ่านแผนที่และการทำแผนที่ ซึ่งสอนโดยศาสตราจารย์ ดร. ไพรทาก อูลริช (Dr. Freitag Ulrich) ท่านเคยดำรงตำแหน่งหัวหน้าภาควิชา Cartography, Frei University, Berlin, Germany ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญที่รัฐบาลเยอรมันสนับสนุนให้มาสอนการทำแผนที่ และยังเป็นทีปรึกษาในการจัดทำแผนที่ให้แก่กรมแผนที่ทหารอีกด้วย จำได้ว่าอาจารย์เคยให้ทำแผนที่ thematic map ด้านเศรษฐกิจขนาดใหญ่ประมาณ ๒ เมตร เป็นงานกลุ่ม ซึ่งเราได้มีโอกาสเรียนรู้ร่วมกับทูลกระหม่อมในชั้นตอนต่างๆ ตั้งแต่การวิเคราะห์และย่อยข้อมูลที่จะใส่ในแผนที่ การออกแบบจนกระทั่งการจัดทำแผนที่เพื่อเผยแพร่

ใน พ.ศ. ๒๕๒๗ ก่อนที่ข้าพเจ้าจะเดินทางไปศึกษาระดับปริญญาเอกที่สาธารณรัฐฝรั่งเศสด้านข้อมูลดาวเทียม (Remote Sensing) ด้วยทุนรัฐบาลฝรั่งเศส Dr. Denis Borel ซึ่งสอนที่สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย (AIT) อาจารย์ได้เสนอให้ไปรับการอบรมวิชานี้เป็นการเตรียมพร้อมก่อนเดินทางเป็นเวลา ๑ ภาคการศึกษา เมื่อเข้ารับการอบรมในวันเปิดภาคจึงเกิดความประหลาดใจที่ทราบว่าทูลกระหม่อมจะเข้าอบรมด้วย นับเป็นโชคดียิ่งที่ได้ศึกษากับทูลกระหม่อมอีกครั้งหนึ่ง นอกเหนือจากการเรียนวิชาต่างๆ ในชั้นแล้ว ยังมีโอกาสออกสำรวจภาคสนามกับทูลกระหม่อม และในการอบรมนี้มีผู้เข้าอบรมจากประเทศต่างๆ ได้แก่ จีน ไต้หวัน อินเดีย ฟิลิปปินส์ ศรีลังกา และไทย มีพระอาจารย์ที่เป็นคนฝรั่งเศส อเมริกัน และไทย ซึ่งทุกคนมีความตื่นเต้นและปลาบปลื้มที่ทูลกระหม่อมทรงสนพระทัยศึกษาในวิชาดังกล่าว

ทูลกระหม่อมได้นำความรู้ด้าน Remote Sensing มาใช้ในการศึกษาวิจัย ๒ เรื่อง ซึ่งได้รับงบประมาณสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ คือ โครงการวิจัยเรื่อง “การศึกษาความถูกต้องของแผนที่การใช้ที่ดินจากภาพถ่ายดาวเทียมรายละเอียดสูง ซึ่งจำแนกโดยคอมพิวเตอร์ บริเวณจังหวัดนราธิวาส” ในช่วง พ.ศ. ๒๕๓๑ - ๒๕๓๒ และโครงการนี้ได้รับรางวัลวิจัยดีเยี่ยมจากสภาวิจัยแห่งชาติในปี ๒๕๓๓ และโครงการ “การใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อการพัฒนาพื้นที่เกษตร ในอำเภอพัฒนานิคม และชัยบาดาล ในจังหวัดลพบุรี” ใน พ.ศ. ๒๕๓๒ - ๒๕๓๕ ซึ่งทูลกระหม่อมเป็นหัวหน้าโครงการวิจัย และข้าพเจ้าเป็นนักวิจัยในโครงการ มีความประทับใจที่ทูลกระหม่อมทรงสละเวลาอันยุ่งเหยิงของพระองค์ท่านมาร่วมศึกษาวิจัยในห้องปฏิบัติการ และร่วมศึกษาในภาคสนาม ผลงานงานวิจัยนี้ยังได้นำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการเกษตรในพื้นที่นั้นๆ อีกด้วย

นอกจากนี้ ข้าพเจ้ายังได้มีโอกาสถวายงานในการทำงานวิจัยปฏิบัติการด้านการอนุรักษ์ฟื้นฟูชุมชนอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยมีหน่วยงานต่างๆ รวมทั้งมูลนิธิชัยพัฒนา ซึ่งพระองค์เป็นประธานมูลนิธิฯ การที่คุณป้าประยงค์ นาคะวงศ์ ชาวอัมพวาได้ถวายห้องแถวริมน้ำ ๓๑ คูหาและสวนยกฮ่องให้แก่มูลนิธิฯ ทูลกระหม่อมจึงได้เสด็จพระราชดำเนินเพื่อสำรวจอาคารและสวน และทรงวินิจฉัยให้การสนับสนุนการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนอัมพวา อัมพวาเป็นชุมชนริมน้ำที่มีอัตลักษณ์ของวิถีชีวิตไทย กล่าวคือ บ้านและวัดตั้งอยู่ริมน้ำและมีสวนซึ่งเป็นที่ทำกินตั้งอยู่ด้านหลัง จากการที่ได้ดำเนินการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนอัมพวาในช่วง พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๕๐ ได้พลิกโฉมหน้าของชุมชนอัมพวา ซึ่งก่อนเริ่มโครงการเป็นชุมชนที่เจียบเหงา อาคารเสื่อมโทรมขาดการอนุรักษ์ ชาวบ้านย้ายออกไปอยู่ในเมืองใหญ่ เนื่องจากขาดการลงทุนทางเศรษฐกิจ ทูลกระหม่อมมีรับสั่งให้บูรณะห้องแถวและปรับปรุงพื้นที่ด้านหลังห้องแถวไม่ให้เป็นที่รองรับนักท่องเที่ยว และยังเปิดสวน

ยก่องให้เป็นสวนเกษตรเพื่อการท่องเที่ยวระบบนิเวศสวน โดยพื้นที่ของมูลนิธิชัยพัฒนาตั้งอยู่บริเวณกลางคลองอัมพวา ซึ่งทูลกระหม่อมพระราชทานนามว่า “โครงการอัมพวา-ชัยพัฒนานุรักษ์” โครงการดังกล่าวทำให้ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของคลองอัมพवादูสวยงาม และคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ยังได้รับพระกรุณาธิคุณให้ใช้ห้องแถวของมูลนิธิ ในการจัดทำศูนย์ข้อมูลชุมชน และโครงการอนุรักษ์ฟื้นฟูชุมชนริมคลองอัมพวายังได้รับรางวัลอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมจากองค์การยูเนสโกใน พ.ศ. ๒๕๕๑ (UNESCO Asia-Pacific Heritage Awards for Culture Heritage Conservation) อีกด้วย

นอกจากนี้ ผู้เขียนยังมีโอกาสได้ทำโครงการพิพิธภัณฑ์มรดกทางวัฒนธรรมอัมพวา (Amphawa Cultural Heritage Museum) โดยได้รับพระกรุณาธิคุณให้ใช้เรือนไทยกลางน้ำในอุทยาน ร. ๒ และใช้งบประมาณของมูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์ และทูลกระหม่อมได้เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดพิพิธภัณฑ์เมื่อวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๓ โดยคณาจารย์คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้มีโอกาสทำการวิจัย ออกแบบ และติดตามผลการดำเนินโครงการ

พระราชดำริและพระกรุณาธิคุณของทูลกระหม่อมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมในชุมชนอัมพวา ทำให้อัมพวาได้พลิกฟื้นเป็นต้นแบบการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนที่ชุมชนอื่นๆ ทั่วประเทศเดินทางมาศึกษา ดูงานและนำประสบการณ์ไปประยุกต์ใช้ ชาวอัมพวามีความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมและยังได้สร้างรายได้เสริมสร้างการจ้างงาน และทำให้มีการฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีทางน้ำต่างๆ เช่น ไล่บาตรพระทางเรือ แห่พระทางเรือ ฯลฯ นอกจากนี้ อัมพวาก็ยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงยอดนิยม ๑ ใน ๑๐ ของประเทศ ที่มีนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศมาเยือนจนทุกวันนี้

ชุมชนคลองอัมพวา

ผู้อำนวยการ UNESCO ถวายรางวัล
ในพื้นที่สวนของมูลนิธิชัยพัฒนา

ศิริวรรณ ศีลาพิชรนนท์ (ห้อง)

~ มิววันนี้เพราะพระองค์ ~

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็นหนึ่งในพระบรมวงศานุวงศ์ที่ทรงประกอบพระราชกรณียกิจนานัปการที่สร้างคุณอนันต์ให้แก่ปวงชนชาวไทย ประสบการณ์ที่ทรงได้รับการโดยเสด็จพระราชดำเนิพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และพระนิสสัยที่ทรงรักการอ่าน เอาพระทัยใส่ในการเรียนตลอดเวลาแม้ในปัจจุบัน และพระวิริยะอุตสาหะทางการเล่าเรียนเขียนอ่าน จึงเป็นพื้นฐานความรู้ที่แข็งแกร่งในการทรงงานพัฒนาทางการศึกษาให้กับประชาชนในชาติของพระองค์เองในเวลาต่อมาจนถึงปัจจุบัน

ข้าพเจ้าคือหนึ่งในตัวอย่างที่เป็นหลักฐานยืนยันได้ว่า สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเอาพระทัยใส่ในเรื่องการพัฒนาการศึกษาให้แก่คนทุกหมู่เหล่ามาตั้งแต่ทรงจบการศึกษาระดับปริญญาตรีจากคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพราะทรงมีพระทัยห่วงใยด้านการเรียนรู้ของเด็กนักเรียน ข้าพเจ้าจึงได้รับพระราชทานโอกาสมาเป็นสมาชิกครูคนหนึ่งในโรงเรียนที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงก่อตั้งขึ้น และโดยวิชาที่ข้าพเจ้ารับผิดชอบเป็นวิชาทางภูมิศาสตร์ เมื่อมีพื้นที่ใดทั้งในประเทศและต่างประเทศที่มีสภาพภูมิศาสตร์เข้าถึงได้ยาก น่าสนใจ หรือตรงกับที่เอ่ยอ้างในบทเรียน (น่าประทับใจมากที่สุดที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีทรงจำได้หมดว่า หนังสือเรียนทางภูมิศาสตร์กล่าวถึงสถานที่ใดบ้าง) จะทรงพระกรุณาให้โอกาสตามเสด็จไปเรียนรู้ ขอบอกเลยว่า ชีวิตการเป็นครูทางสาขาวิชานี้ ถ้าปราศจากประสบการณ์ตรง ไม่ได้ลงพื้นที่จริงเพื่อการศึกษาข้อมูลหรือลงสำรวจ การถ่ายทอดความรู้ให้นักเรียนจะขาดอรรถรสอย่างยิ่ง ข้าพเจ้าขอกราบบังคมเบื้องพระยุคลบาทว่า ข้าพเจ้าสำนึกในพระกรุณาธิคุณล้นเกล้าล้นกระหม่อม ที่ข้าพเจ้ามิวันนี้ได้และลูกศิษย์ลูกหาถึงปัจจุบัน ๓๗ รุ่น มักจะกล่าวว่า เวลาข้าพเจ้าสอน พวกเขาสามารถจินตนาการตามและเห็นภาพพื้นที่ และสถานที่ต่างๆ ที่ทรงพระกรุณาให้ตามเสด็จสอดแทรกในเนื้อหาบทเรียนเสมอ นี่แสดงให้เห็นพระวิจรรณญาณที่ลุ่มลึกนั่นคือ ทรงให้หนึ่งเพื่อเติมร้อย

เมื่อมีคนทูลเกล้าฯ ถวายของที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาจะทรงพระกรุณาพระราชทานให้ครูนำมาเสริมการสอนอยู่เป็นนิตยไม่ว่าจะเป็นระดับอนุบาล ระดับประถมศึกษา หรือระดับมัธยมศึกษา แม้แต่ระดับอาชีวศึกษา ทรงพระกรุณาเรียกขานใหม่ให้ผู้ที่เรียนทางนี้และผู้ปกครองเกิดความรู้สึกภูมิใจและเชื่อมั่นมากขึ้นว่า สายวิชาชีพ ทรงสร้างสรรค์แนวทางหลายรูปแบบเพื่อส่งเสริมให้เด็กเล็กจนถึงผู้ใหญ่ไม่ว่าจะมีความสามารถอ่านเรียนได้เช่นใด ให้มีโอกาสเติมเต็มในชีวิตเพื่อเป็นกำลังในการพัฒนาชาติของเรา ทรงเป็นนักจิตวิทยาทางการศึกษาชั้นเลิศ พระราชดำรัสขององค์จะงดงาม และเป็นน้ำทิพย์ชโลมใจผู้ที่ได้รับให้สำนึกว่า ทรงเข้าพระทัย ทรงรับรู้และทรงให้กำลังใจ และเพราะทรงมุ่งมั่นพัฒนาทางการศึกษาจึงทรงพระกรุณาสับสนุนการศึกษาระดับปริญญาตรีสายปฏิบัติการขึ้น เพื่อส่งเสริมเด็กไทยที่มีทักษะในงานฝีมือ มีที่เรียนที่เติมเต็มศักยภาพของพวกเขา พร้อมเป็นนักเทคโนโลยีที่มีคุณสมบัติตรงตามความต้องการของสถานประกอบการ

ความสนพระทัยพัฒนาการศึกษาในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ยิ่งต่อกว่าความเข้าใจของข้าพเจ้ามากขึ้น เมื่อทรงเลือกเรียนสาขาวิชาทางการบริหารการศึกษาในระดับดุษฎีบัณฑิต ทรงนำหลักคิดทางการศึกษามาเป็นปัจจัยหลักในการสร้างและพัฒนาความรู้ ความคิดของประชาชน ทำนุบำรุงช่วยเหลือชุมชนและสังคมในพื้นที่ทุกภาคของประเทศ พระราโชบายในการพัฒนาการศึกษาของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ไม่เน้นบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ไม่ทรงเลือกชั้นวรรณะ ไม่ทรงเลือกเชื้อชาติ ศาสนา พระราชทานหลักพัฒนาความรู้ แนวปฏิบัติ พระราชทรัพย์

เพื่อให้โอกาสคนทุกคนเติมเต็มศักยภาพของตน ใครที่มีความมานะ พยายาม อุตุน ขวนขวาย จะทรงพระกรุณาส่งเสริม แต่สิ่งสำคัญที่สุดซึ่งข้าพเจ้ามีโอกาสเคยได้รับฟังพระราชดำริ คือ ทุกคนที่ประสบความสำเร็จทางการศึกษาแล้ว จะทรงเน้นให้บุคคลนั้นคืนกำไรให้แก่สังคม ให้แก่ประเทศไทยของเราในแนวทางที่บุคคลนั้นๆ สามารถทำได้โดยไม่ต้องรอเวลา รอสถานที่

ตั้งแต่ทรงเข้ารับราชการเป็นพระอาจารย์ในภาควิชาประวัติศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ข้าพเจ้าประทับใจความเป็นครูของพระองค์ท่านอย่างยิ่ง ทรงทุ่มเทเวลาในการสอน และทรงเตรียมเนื้อหาสำหรับสอนด้วยพระองค์เอง ทรงค้นคว้าข้อมูลหลายแหล่ง ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลจากหนังสือ ตำราเรียน หนังสืออ้างอิง ทั้งไทยและเทศ ข้อมูลที่คลาสสิกและทันสมัย พร้อมรวบรวมพระราชกรณียกิจและโครงการต่างๆ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงๆ ทรงเรียบเรียงบทเรียนเองทุกครั้ง นับว่าทรงเป็นครูในอุดมคติอย่างแท้จริง คือ ทรงศึกษา ค้นคว้า เรียนรู้ สร้างความเข้าใจอย่างถ่องแท้แล้วจึงถ่ายทอด ลูกศิษย์ของพระองค์ท่านจึงนับว่าเป็นผู้โชคดีนัก นอกจากนี้ทรงสนับสนุนคณาจารย์ในกองวิชาประวัติศาสตร์ อาทิ พระราชทานทุนให้เพิ่มพูนความรู้ในสาขาที่ตนถนัด ทรงวางแผนการจัดการเรียนการสอนโดยเชิญวิทยากรผู้มีความรู้ความสามารถด้านสังคมศาสตร์สาขาต่างๆ มาบรรยาย และทรงจัดทัศนศึกษาให้นักเรียนนายร้อยได้รับประสบการณ์ตรงมาตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๒๙ ดังภาสิตจึ่งกล่าวไว้ว่า เดินทางพันลี้ ดีกว่าอ่านหนังสือหมื่นเล่ม เรื่องราวต่างๆ ที่ผ่านตา สร้างประสบการณ์ตรง มีอรรถรสที่ดีกว่าการนั่งอ่านหนังสือเป็นร้อย เป็นพันเล่ม นอกจากนี้ทรงเป็นคุณครูที่มีความเป็นประชาธิปไตยอย่างมาก ประโยชน์อันใดที่จะมีต่อศิษย์ พระองค์ท่านจะทรงดูแล จัดการให้เสมอ ดังบางตอนของบทความในหนังสือเรื่อง เพราะขอบฟ้ากว้าง ที่ขออัญเชิญบทพระราชทานสัมภาษณ์ มาลงว่า “การทำทัศนศึกษาของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า มีมานานแล้ว ตอนที่จัดก็ถามนักเรียนว่า อยากจะไปที่ไหน ถ้าคิดว่าจะเป็นที่ประโยชน์ก็จะจัดตามความต้องการของเขา”

เด็กนักเรียนแม้อยู่ในถิ่นทุรกันดารหรืออยู่ตามชนบทที่ห่างไกลก็ไม่พลาดสายพระเนตรของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่เปี่ยมไปด้วยความเมตตา ความปรารถนาที่ทรงต้องการให้เขามีวิชาความรู้ที่จะได้นำไปช่วยเหลือพ่อแม่ สร้างอาชีพ และพัฒนาคุณภาพชีวิต พระองค์จะรับสั่งเสมอถึงแนวทางแก้ปัญหาการเล่าเรียนของเด็กๆ การพัฒนาการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับท้องถิ่นเพื่อให้เด็กนักเรียนสามารถนำไปปฏิบัติได้ ทรงห่วงใยทั้งด้านสุขภาพอนามัยของเด็กๆ และการพัฒนาถิ่นที่อยู่อาศัยให้มีมาตรฐาน ข้าพเจ้าเคยกราบบังคมทูลถามว่า ถ้าในทีใดที่หนึ่งมีความขัดแย้งเกิดขึ้นได้ฝ่าละอองพระบาทคิดว่า แนวทางแก้ปัญหาที่ดีที่สุดคือ การใช้วิถีใดดีเพคะ ทรงพระกรุณาให้คำตอบที่สั้นและกระชับมาก คือ ให้การศึกษา

เนื่องในโอกาสที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จะทรงมีพระชนมายุ ๖๐ พรรษา ขอน้อมเกล้าฯ ถวายพระพรให้ทรงพระเกษมสำราญ และทรงพระเจริญยิ่งยืนนาน

ดร. สันตนิย์ ภาสัช (นามสกุลเดิม ทรัพย์กุล)
รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

“ทูลกระหม่อม” กับการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ ณ สำนักเทวาลัย

เมื่อเกือบ ๔๐ ปีมาแล้ว วิชาประวัติศาสตร์ในคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นวิชาที่มีนิสิตจำนวนไม่น้อยสนใจเลือกเป็นวิชาเอก แต่ก็ยังเทียบไม่ได้กับวิชาด้านภาษาที่นิสิตแห่กันลงทะเบียนเรียนภาคต้นใน พ.ศ. ๒๕๑๘ มีเหตุการณ์ใหม่ที่ชวนตื่นเต้น (สำหรับคณาจารย์ภาควิชาประวัติศาสตร์) เมื่อนิสิตหญิงที่ได้คะแนนสะสมสูงสุดในชั้นปีที่ ๒ ของคณะเวลานั้น ตัดสินใจเลือกเรียนประวัติศาสตร์เป็นวิชาเอก เป็นการล้มความเชื่อเก่าๆ ที่ว่าเด็กเก่งๆ เลือกเรียนแต่วิชาภาษาต่างประเทศเป็นวิชาเอกเท่านั้น

เมื่อทรงเข้าศึกษาระดับปริญญาตรีในคณะอักษรศาสตร์ ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๑๖ - ๒๕๒๐ ในเวลานั้นสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุดา กิติวัฒนาดุลโสภาคย์ พระอาจารย์ พระสหาย และรุ่นพี่ รุ่นน้อง ในคณะอักษรศาสตร์กล่าวขานพระนามอย่างไม่เป็นทางการว่า “ทูลกระหม่อม” จึงขอนำคำนี้มาบันทึกไว้ในชื่อบทความเพื่อรำลึกถึงอดีต

สองปีแรกที่ทรงเป็นนิสิตคณะอักษรศาสตร์ “ทูลกระหม่อม” ทรงสนพระราชหฤทัยในวิชาการหลายสาขาทั้งด้านภาษาฝรั่งเศส ภาษาไทย ภาษาบาลี-สันสกฤต ภูมิศาสตร์ และประวัติศาสตร์ แต่ในปีที่ ๓ เมื่อถึงเวลาที่ต้องทรงเลือกวิชาเอก ทรงเลือกวิชาประวัติศาสตร์ ในบทความเรื่อง “สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ กับวิชาประวัติศาสตร์” ศาสตราจารย์วิลาสวงศ์ พงศบุตร เล่าว่าทรงสนพระราชหฤทัยวิชาประวัติศาสตร์ตั้งแต่ทรงพระเยาว์ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถทรงอ่านและเล่าเรื่องพงศาวดารและเกร็ดประวัติศาสตร์ต่างๆ พระราชทานเสมอ ทำให้ทรงเห็นว่าเป็นเรื่องสนุก เมื่อเจริญพระชันษาขึ้น จึงโปรดอ่านหนังสือเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ และทรงอยากรู้เรื่องความเป็นไปของบ้านเมือง ซึ่งวิชาประวัติศาสตร์ให้ความรู้เรื่องเหล่านี้ (วิลาสวงศ์, ๒๕๓๒, หน้า ๘๓)

หลายปีหลังจากนั้น สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เคยทรงเล่าให้พระสหายฟังว่า เหตุผลอีกประการหนึ่งที่ทรงเลือกเรียนวิชาประวัติศาสตร์เป็นวิชาเอก เพราะเวลานั้นตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ไปทรงเยี่ยมราษฎรและทรงงานในต่างจังหวัดครั้งละนานๆ ทำให้ไม่อาจทรงเข้าชั้นเรียนได้ตามปกติ แม้ในเวลานั้นคณะอักษรศาสตร์เลิกระเบียบการเข้ครายชื่อนิสิตเข้าชั้นเรียนแล้ว แต่วิชาต่างๆ หลายวิชายังมีการวัดผลกิจกรรมในชั้นเรียน ส่วนวิชาของภาควิชาประวัติศาสตร์มักเป็นการบรรยายประสานกับการทำรายงาน ไม่จำเป็นต้องทรงเข้าชั้นเรียนทุกชั่วโมง หากแต่ทรงศึกษาเองได้ โดยทรงใช้วิธีการศึกษาทางไกล ให้เจ้าหน้าที่ในวังมาอัดเทปบันทึกคำบรรยาย รับสั่งว่า “เรียนกับเทพอาจารย์” อนึ่งหากเป็นวิชาสัมมนาที่ต้องเข้าร่วมชั้นเรียน ก็ไม่ทรงขาดเลย

พระสหายร่วมชั้นเรียนมักพิศวงในพระวิริยอุตสาหะเสมอ ในเรื่อง “ทูลกระหม่อมน้อยในมหาวิทยาลัย” “ศุภมา” (นามแฝงของศุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุล และสุมาลี บำรุงสุข) เล่าว่า

เพราะต้องตามเสด็จไปต่างจังหวัดอยู่บ่อยครั้ง จึงต้องให้คนจากในวังมาอัดเทปคำสอนของอาจารย์ แล้วส่งไปถวายเพื่อให้ทรงศึกษาจากเทป ซึ่งวิธีนี้จะมีข้อเสียตรงที่ว่าบางครั้งอาจารย์เขียนอธิบายบนกระดาน ก็จะไม่ทรงทราบว่า อาจารย์เขียนอะไรไว้บ้าง นอกจากอาจารย์จะอ่านดังๆ บางทีเพื่อนๆ

จึงต้องลอกจากกระดานส่งไปถวายพร้อมเทป และเพราะต้องทรงขาดเรียน วิชาที่มีคะแนนเก็บจากการเข้าร่วมเรียนในชั้น เช่น วิชาสนทนาภาษาอังกฤษ จึงไม่ทรงได้คะแนนคืนัก แต่วิชาส่วนใหญ่ที่ทรงเลือกเป็นวิชาที่ไม่บังคับการเข้าชั้นเรียน จึงไม่มีผลกระทบต่อการศึกษาเท่าใด ที่พวกเราแปลกใจนอกจากพระวริยอุตสาหะของทูลกระหม่อมในการศึกษาจากเทปแล้ว เมื่อเสด็จกลับมากรุงเทพฯ ตอนปลายวันที่เสด็จมาถึงก็จะเสด็จมาเรียนทันที (ศุภมา, ๒๕๒๑, หน้า ๓๗)

ระหว่างที่ทรงศึกษาวิชาประวัติศาสตร์ที่คณะอักษรศาสตร์ ทรงมุ่งศึกษาเป็นพิเศษทางด้านประวัติศาสตร์ไทย ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และประวัติศาสตร์เอเชียใต้ นอกจากนี้จะทรงฟังคำบรรยายของพระอาจารย์แล้ว โปรดค้นคว้าเพิ่มเติมจากหนังสือต่างๆ ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศอยู่เสมอ ดำรงทัศนสมัยในเวลานั้น เช่น *In search of Southeast Asia: A Modern History* ที่ David Joel Steinberg เป็นบรรณาธิการ (พิมพ์ครั้งแรก ค.ศ. ๑๙๗๑/พ.ศ. ๒๕๑๔ ซึ่งต่อมากลายเป็นตำราคลาสสิกที่นักเรียนประวัติศาสตร์ต้องใช้กัน) ก็ทรงอ่านตั้งแต่ทรงเรียนวิชาประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในชั้นปีที่ ๓ ตามที่ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บุษกร กาญจนจारी พระอาจารย์ทูลแนะนำ

เรื่องการอ่านหนังสือ นั้น มีพระราชนิพนธ์ที่ทรงเขียนเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๗ หัวข้อ “ข้อคิดเกี่ยวกับหนังสือสำหรับนิสิตอักษรศาสตร์” ทรงเสนอว่า หนังสือที่ควรอ่านเป็นอันดับแรกๆ คือ หนังสือที่เกี่ยวข้องกับวิชาที่เรียนอยู่ สำหรับวิชาประวัติศาสตร์ ทรงแนะนำว่า “ถ้าอ่านหนังสือที่มีไข่ออกสารชั้นต้น ควรจะคำนึงด้วยว่าผู้แต่งหนังสือเป็นบุคคลที่น่าเชื่อถือแค่ไหน เป็นผู้มีความคิดอย่างไร เราควรอ่านหนังสือหลายๆ เล่มที่กล่าวถึงเรื่องเดียวกัน และนำข้อมูลจากหนังสือเหล่านั้นมาสรุปความคิดของตนเอง” (มณีพลอยร้อยแสง ๒๕๓๓, หน้า ๓๗๔) เวลานั้นมีพระชนมายุเพียง ๑๙ พรรษา แต่ตอนท้ายข้อเขียนยังทรงชวนให้นิสิตอ่านหนังสือธรรมะ “นิสิตคณะอักษรศาสตร์ก็เป็นบุคคลที่ต้องใช้ชีวิตในสังคมมนุษย์อันเต็มไปด้วยความวุ่นวาย” จึงควรอ่านหนังสือธรรมะตามศาสนาที่ตนนับถือ “หนังสือพระ” เหล่านี้ “เปรียบเหมือนยารักษาโรค ช่วยให้เราจิตใจผ่องใส มีกำลังใจสู้กับความทุกข์ในโลก” (มณีพลอยร้อยแสง, ๒๕๓๓, หน้า ๓๗๕)

การเรียนวิชาประวัติศาสตร์ นิสิตมักต้องทำรายงานค้นคว้า ฝึกประมวลข้อมูล ฝึกเขียนให้กระจ่างชัดเจน เป็นส่วนหนึ่งของการประเมินผลการศึกษา เมื่อสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงทำรายงาน จะทรงค้นคว้าข้อมูลอย่างละเอียด พิถีพิถันตรวจสอบข้อมูล ศาสตราจารย์วิลาสวงศ์บรรยายว่า

เนื่องจากทรงใช้เวลามากกับการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูล จึงมักทรงเสียดายข้อมูลอยู่เสมอ บางครั้งควรจะสรุปความจากข้อมูลต่างๆ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ กลับทรงใส่ข้อมูลเสียเต็มทีจนพระอาจารย์ผู้สอนต้องถวายรายงานกลับคืน ขอให้ทรง “ย่อ” ข้อมูลเสียบ้าง กว่าสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ จะทรงจัดการตัดข้อมูลได้ก็ทรงถอนพระทัยแล้วถอนพระทัยอีก พระสหายจึงถวายพระนามว่า “เจ้ากรรมข้อมูล” (วิลาสวงศ์, ๒๕๓๒, หน้า ๘๓)

รายงานเรื่อง “การโยงอำนาจเข้าสู่องค์พระมหากษัตริย์ จุดเริ่มต้นการปฏิรูปบ้านเมืองของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว” ที่ทรงค้นคว้าเรียบเรียงร่วมกับศุภรัตน์ เลิศพานิชย์กุล พระสหายร่วมชั้น เป็นหนึ่งในผลงานของนิสิตปริญญาตรี ที่ได้รับคัดเลือกให้พิมพ์เผยแพร่ในหนังสือ *สะพาน รวมบทความทางประวัติศาสตร์* ที่รวมผลงานดีเด่นของนิสิตปริญญาตรีและปริญญาโท ภาควิชาประวัติศาสตร์ ใน พ.ศ. ๒๕๒๐

รายงานนี้มีความเป็นมาอยู่ที่ ในปีการศึกษา ๒๕๑๘ ภาคเรียนที่ ๒ ทรงเรียนวิชาประวัติศาสตร์ไทยสมัยรัตนโกสินทร์ กับศาสตราจารย์วิลาสวงศ์ พงศบุตร อาจารย์ฝึกฝนนักเรียนอย่างมาก ให้ฟังการบรรยายให้อ่านหนังสืออ่านประกอบ และทำรายงาน เนื่องจากอาจารย์เห็นใจว่าเรียนหนักมาก จึงบอกว่า เรื่องรายงานนั้นจะให้ ๒ คนจับคู่กันทำ ๑ เรื่อง และต้องส่งให้ทันตามกำหนด สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงเลือกศุภรัตน์เป็นเพื่อนร่วมทำรายงาน ศุภรัตน์ทบทวนความหลังและเล่าให้ฟังว่า

ส่วนใหญ่ทรงเป็นคนค้นคว้าหาข้อมูล เพราะทรงสะสมหนังสือไว้มาก ทรงหาข้อมูลมาเยอะมาก จนตกใจ อ่านแทบไม่หวาดไม่ไหว ตอนนั้นทูลกระหม่อมโดยเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ เที่ยมเยียนราษฎรในต่างจังหวัด จะทรงส่งข้อมูลต่างๆ ที่ทรงค้นได้มาทางสำนักราชเลขาธิการในพระองค์สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ชูป (ชื่อเล่นศุภรัตน์ที่เพื่อนฯ ตั้งให้) ไปเอามาแล้วรวบรวมไว้ พอเสด็จมาถึงกรุงเทพฯ ก็มาคุยคัดสรรวิเคราะห์กัน วางโครงร่างของรายงาน แล้วก็ทรงเป็นคนเขียนต้นร่างแรก ชูปเป็นผู้ช่วยเขียนบางหัวข้อ เสร็จแล้วทรงให้ชูปอ่านทบทวนรับสั่งว่า ดูซิว่าสำนวนและเรื่องเข้ากันได้ไหม แก้ไขได้ ส่วนที่ทรงเขียนทรงเขียนยาวมาก เพราะมีข้อมูลมาก ทรงขยันเหลือเกิน นิสิตคู่นี้เลยทำต้นร่างเสร็จก่อนคนอื่น

ชูปนำไปให้อาจารย์วิลาสวงศ์อ่าน อาจารย์อ่านแล้วชมว่าค้นข้อมูลละเอียดมาก แต่เสียดายข้อมูลเลยใส่มากมาย เรื่องยาวเกินไป อาจารย์สั่งให้ตัดให้กระชับขึ้น และแนะนำว่าควรจะตัดประเด็นไหนบ้าง หรือว่าให้ย่อให้สั้นลง ตกลงคู่นี้เลยต้องมาทำใหม่อีก ท่านก็ทรงทำงานหนักกว่าชูป แต่สุดท้ายก็เสร็จเรียบร้อย ท่านให้ชูปเป็นคนลอกส่งอาจารย์ สมัยนั้นพิมพ์ดีดยังไม่เป็นทั้งสองคน อาจารย์พอใจมาก สำหรับเด็กปี ๓ ก็นับว่าทำได้ดี ยังทรงบ่นเสียดายข้อมูล เพื่อนฯ เลยล้อว่าท่านเป็น “เจ้ากรรมข้อมูล” พอ นิสิตภาคประวัติศาสตร์จะช่วยกันทำหนังสือเรื่อง **สะพาน รวบรวมความทางประวัติศาสตร์** อาจารย์หลายคนในภาคเลยบอกว่าให้นำเรื่องนี้ลงพิมพ์ด้วย (ศุภรัตน์, สัมภาษณ์ ๖ กันยายน ๒๕๕๗)

หนังสือเล่มนี้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงช่วยมาก ทั้งเรื่องหาทุนจัดพิมพ์ ทรงเขียนคำนำ และทรงคิดเรื่องแบบปก รวมทั้งทรงถ่ายภาพปกพระราชทานให้ด้วย

พระราชนิพนธ์คำนำ ในหนังสือ **สะพาน รวบรวมความทางประวัติศาสตร์** ได้แสดงถึงความเข้าพระราชนิพนธ์วิทยวิชาแขนงนี้เป็นอย่างดี

ประโยชน์อย่างหนึ่งของวิชาประวัติศาสตร์คือ ช่วยให้ผู้ศึกษาได้รู้จักใช้ความคิด รู้จักหาเหตุผลจากข้อมูลต่างๆ ที่มีอยู่เป็นการลับสมอง และทำให้ได้รับความรู้อันเป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตและปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม ในแง่นี้ประวัติศาสตร์มิได้ขึ้นอยู่กับข้อมูลที่รวบรวมไว้เพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับการศึกษา ประเมินคุณค่าของข้อมูลในแง่มุมใหม่ๆ (ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำได้อยู่เสมอ) รวมทั้งยังเป็นการคาดคะเนแนวโน้มในอนาคตด้วย (วิลาสวงศ์, ๒๕๓๒, หน้า ๘๔)

เรื่องการทรงทำรายงานนี้ ทรงเขียนได้ดีตั้งแต่อยู่ชั้นปีที่ ๑ คงจะเป็นเพราะความที่ทรงอ่านมาก มีหนังสือดีที่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถพระราชทาน ภาษาต่างประเทศก็ทรงแตกฉาน ภาษาไทยก็ดีเลิศ ในชั้นปีที่ ๑ ทรงทำรายงานเล็กๆ เรื่อง “วรรณกรรมฝรั่งเศสในสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาการ” ในวิชาอารยธรรมตะวันตกที่รองศาสตราจารย์ ธิติมา พิทักษ์ไพโรจน์ และรองศาสตราจารย์ ดร. วไล ฌ บ่อมเพชร เป็นผู้สอน (ส่วนวิชาอารยธรรมตะวันออกที่เรียนเทอมถัดไป ซึ่งรองศาสตราจารย์ ธิติมาสอนคู่กับผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สืบแสง พรหมบุญ นั้น ไม่ได้ให้ทำรายงาน) ในชั้นปีที่ ๓ ปีที่ ๔ ทรงเรียนวิชาประวัติศาสตร์เอเชียใต้หลายวิชากับอาจารย์จันทร์หา บูรณฤกษ์ ก็ทรงทำรายงานไว้หลายเรื่อง เช่น เรื่อง “สิกขิม” มีอยู่ครั้งหนึ่งอาจารย์ให้ทำ take home exam มีลายพระหัตถ์มาถึงพระสหายให้ไปเรียนอาจารย์จันทร์หาว่า “อาจจะขอส่งซ้ำสักสองวันเพราะต้องเสียเวลาส่ง” (เวลานั้นตามเสด็จไปทรงงานต่างจังหวัด)

นิสิตที่เรียนประวัติศาสตร์เป็นวิชาเอกในตอนนั้น (ซึ่งก็คงเหมือนตอนนี้) ต้องทำรายงานมากจริงๆ มีรายงานเกือบทุกวิชา ครั้งหนึ่งมีลายพระหัตถ์ถึงพระสหาย ทรงปรับทุกข์ว่า “ตอนนี้พยายามทำรายงานต่างๆ ที่ค่อยๆ มาสูมเข้าทุกทีๆ รายงานของอาจารย์จันทร์หา กำลังกลุ้มๆ เพราะมีป่วย คงทำไม่ทัน เขียนจดหมายถึงอาจารย์จันทร์หาขอผ่อนผัน พอที่อาจารย์บอกว่า คนอื่นก็ส่งไม่ทันเหมือนกัน ยังมีรายงานอาจารย์วิลาสวงศ์ อาจารย์วไล อาจารย์ปิยนาก [บุญนาค]”

รายงานอีกเรื่องหนึ่งที่ทรงทำได้ดีมาก แสดงถึงพัฒนาการอย่างก้าวหน้าด้านการเรียนและการเขียนรายงานประวัติศาสตร์ คือ เรื่อง “การวางรากฐานการศึกษาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว” เป็นรายงานเดี่ยวในวิชาระเบียบวิธีวิจัย นิสิตที่ลงทะเบียนเรียนวิชานี้ต้องทำรายงานเดี่ยวอย่างนี้กันทุกคน เป็นวิชาของชั้นปีที่ ๔ การทำรายงานสำคัญมาก คะแนนการประเมินผลหลักอยู่ที่รายงาน ครั้งนี้ทรงค้นคว้าเอกสารในหอจดหมายเหตุแห่งชาติ และเอกสารชั้นต้นที่พิมพ์เผยแพร่แล้ว รวมทั้งงานเขียนของนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญ ทรงเขียนได้ดีเยี่ยม (คราวนี้ไม่ทรงเป็น “เจ้ากรรมข้อมูล” อีกแล้ว) ทรงเลือกสรร วิเคราะห์และนำเสนอได้อย่างกะทัดรัดชัดเจน คณาจารย์ชมเชยอย่างมาก มีผู้นำไปพิมพ์เผยแพร่หลายต่อหลายครั้งในหนังสือและวารสารต่างๆ จนถึงทุกวันนี้

ในการเรียนวิชาระเบียบวิธีวิจัย อาจารย์ได้พานิสิตไปชมกองจดหมายเหตุแห่งชาติ ที่วาสุกรี เพื่อให้รู้จักแหล่งเอกสารข้อมูลชั้นต้น สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ได้เสด็จไปด้วย และต่อมายังได้เสด็จเป็นการส่วนพระองค์ไปทอดพระเนตรงานจดหมายเหตุที่กองจดหมายเหตุแห่งชาติอย่างละเอียด ทั้งงานจัดหาเอกสาร จัดหมวดหมู่ ทำคู่มือช่วยค้นเอกสารงานไมโครฟิล์ม และงานซ่อมอนุรักษ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงตระหนักถึงความสำคัญของหลักฐานข้อมูลทางประวัติศาสตร์ และทรงสนพระราชหฤทัยกิจการการเก็บรักษาเอกสารหายากเพื่อประโยชน์ในการค้นคว้าวิจัยในภายหลัง เมื่อเสด็จเยือนประเทศต่างๆ ถ้าโอกาสอำนวยมักจะเสด็จทรงดูงานหอจดหมายเหตุและหอสมุดในที่ต่างๆ อยู่เสมอ

ด้วยเหตุที่ทรงสนพระราชหฤทัยเรื่องเอกสารชั้นต้น เมื่อทรงดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการกองวิชาประวัติศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า จึงทรงให้ตั้งศูนย์สำเนาเอกสารทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับประเทศไทยจากต่างประเทศในห้องสมุดกองวิชาประวัติศาสตร์ เพื่อส่งเสริมพัฒนาการศึกษาวิจัยทางประวัติศาสตร์ ศูนย์นี้เริ่มต้นจากการที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้อาจารย์หลายท่านในกองวิชาประวัติศาสตร์เดินทางไปต่างประเทศเพื่อค้นคว้าเอกสารข้อมูลทางประวัติศาสตร์ในหอจดหมายเหตุต่างๆ และได้ถ่ายสำเนากลับมาด้วย

ปัจจุบันศูนย์นี้มีสำเนาเอกสารประวัติศาสตร์ที่ได้มาจากการถ่ายสำเนาและการจัดซื้อในรูปแบบไมโครฟิล์มจากแหล่งจดหมายเหตุในต่างประเทศหลายแห่ง เช่น The National Archives and Records Administration สหรัฐอเมริกา The Public Record Office, The Oriental and Indian Office Collections, British Library จากอังกฤษ และเอกสารกระทรวงการต่างประเทศของฝรั่งเศส เอกสารเหล่านี้เป็นประโยชน์แก่การค้นคว้าวิจัยด้านประวัติศาสตร์ไทย และอำนวยความสะดวกแก่ผู้ศึกษาวิจัยในประเทศที่สามารถใช้เอกสารต่างประเทศได้โดยไม่ต้องเดินทางไปไกลๆ

เมื่อทรงเข้าศึกษาในคณะอักษรศาสตร์ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๑๖ - ๒๕๒๐ เป็นช่วงที่นิสิตนักศึกษามีความตื่นตัวทางการเมืองสูงมาก และบางกลุ่มมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างสุดโต่ง ดังที่ทรงบรรยายว่า “ประเภทที่มีความคิดขวาจัดและซ้ายจัดชนิดที่เป็นที่สนใจของตำรวจ” (มณีพลอยร้อยแสง, ๒๕๓๓, หน้า ๓๗๓) ทรงเข้าพระราชหฤทัยว่า นิสิตคณะอักษรศาสตร์เป็นผู้มีความคิดอิสระ ความแตกต่างในด้านความคิดมาจากการส่งเสริมการใช้ปัญญาไตร่ตรองวิเคราะห์วิจารณ์ ทำให้นิสิตรู้จักใช้ความคิด จะรู้มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความสามารถของแต่ละคน (มณีพลอยร้อยแสง, ๒๕๓๓, หน้า ๓๗๓) ทรงปรับตัวได้ดีกับสภาพการณ์ขณะนั้น ทรงเคารพสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่นที่จะแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรีตามหลักประชาธิปไตย ทรงมีน้ำพระราชหฤทัยที่กว้างขวาง เปิดรับความคิดเห็นของผู้อื่น ทรงแยกแยะความเป็นเพื่อนและความคิดที่ต่างกันทางการเมืองออกจากกัน พระสหายคนหนึ่งบันทึกไว้ว่า

หลังเหตุการณ์วันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ มหาวิทยาลัยถูกปิดชั่วคราว เพื่อนๆ อบ. ๔๑ [อักษรศาสตรบัณฑิตรุ่นที่ ๔๑ พระสหายร่วมรุ่น] ที่มีบทบาทเด่นทางการเมืองหลายคนหนีเข้าป่า หลายคนถูกเพื่อนทัดทานว่าอย่าเพิ่งหนี รอดสถานการณ์ก่อน เมื่อรัฐบาลอนุญาตให้มหาวิทยาลัยเปิดสอนได้ตามปกติ นิสิตนักศึกษากลับสู่มหาวิทยาลัยด้วยจิตใจหดหู่ สิ้นหวัง ผสานไปกับความตื่นกลัว เพื่อนๆ ที่คิดจะหนีเข้าป่าหลายคนได้มาที่คณะ เมื่อทรงพบเพื่อนพวกนี้ ได้ทรงเข้าไปทักทายให้กำลังใจ ทรงห่วงใยอาทรเพื่อนเหล่านี้ด้วยน้ำพระราชหฤทัยแห่งความเป็นเพื่อน ทำให้พวกเขาซาบซึ้งและมีกำลังใจขยันดีขึ้น (เมฆา พาฝัน, ๒๕๔๑, หน้า ๖๕)

ตลอด ๔ ปีที่ทรงเป็นนิสิต ไม่ได้ทรงวางพระองค์เป็นเจ้านายแม้จะทรงพระอิสริยยศสูง ทรงวางพระองค์สนิทสนมเป็นกันเองกับพระสหาย ทรงเป็นรุ่นน้องที่น่ารักและเป็นรุ่นพี่ที่น่านับถือ ทรงเป็นศิษย์ที่เคารพครู อีกทั้งยังทรงถือคติเห็นแก่ส่วนรวมเสมอ ทรงร่วมกิจกรรมต่างๆ ของคณะและมหาวิทยาลัยเท่าที่จะทรงทำได้เช่นนิสิตทั่วไป ทรงเข้าซ้อมเพลงเชียร์ ทรงเล่นกีฬา ทรงสมัครเป็นสมาชิกชมรมดนตรีไทย ชมรมวรรณศิลป์ของสโมสรนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สมาชิกชมรมภาษาไทย ภาษาตะวันออก และประวัติศาสตร์ในคณะอักษรศาสตร์ ทรงเป็นกองบรรณาธิการวารสาร *อักษรศาสตร์พิจารณา* และทรงร่วมงานของคณะและมหาวิทยาลัยอย่างเต็มพระราชหฤทัย งานพัฒนาคณะ ปลูกต้นไม้ประดับคณะให้สวยงาม ก็ทรงจับจอบพินดินอย่างแข็งขัน (รอยพระบาทยาดรายังจารึก, ๒๕๒๘, หน้า ๖) พระอริยาศัยและพระจริยาวัตรอันงดงามเหล่านี้ล้วนทำให้ทรงเป็นที่ยอมรับและเป็นที่รักของนิสิตรุ่นพี่รุ่นน้องรวมทั้งคณาจารย์

พระปรีชาสามารถในด้านการศึกษาเป็นที่ยอมรับในหมู่พระสหายและพระอาจารย์ ถึงขนาดมีเรื่องเล่ากันว่ารุ่นพี่บางคนไม่ยอมลงทะเลเบียนเรียนวิชาพร้อมกับพระองค์ คอยไปเรียนเทอมถัดไป เพราะเกรงว่าจะเรียนสู้ไม่ได้ เมื่อสิ้นปีการศึกษา ๒๕๑๙ (มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๐) อันเป็นปีสุดท้าย ทรงสอบไล่ได้เป็นที่ ๑ ของบัณฑิตผู้สำเร็จการศึกษาของคณะอักษรศาสตร์ ในปีนั้น สมความคาดหวังของทุกคน ทรงได้รางวัลเหรียญทองจากมหาวิทยาลัยและรางวัลรณชิวแมนที่มอบให้แก่นิสิต

ชั้นปีที่ ๔ ที่ได้คะแนนยอดเยี่ยมในสาขาวิชาประวัติศาสตร์ (ปีนั้นมีผู้ได้รางวัลรัชชिแมนอีก ๔ คน เนื่องจากได้คะแนน A ในวิชาประวัติศาสตร์ทุกวิชาเท่ากันและได้เกียรตินิยมอันดับ ๑ กันทุกคน ขอใส่ชื่อเป็นเกียรติประวัติ ดังนี้ ชาคริต ชุ่มวัฒน์ นันทิยาสว่างวุฒิมิธรรม ศุภรัตน์ เลิศพานิชย์กุล และสุมาลี บำรุงสุข) ส่วนรางวัลสุภาส จันทรโภส สำหรับนิสิตหญิงที่ได้เกียรตินิยมและได้คะแนนสูงสุดในแต่ละสาขาวิชา ทรงได้รับรางวัลนี้ในสาขาวิชาประวัติศาสตร์เช่นกัน สุภาส จันทรโภส ผู้นี้เป็นนักชาตินิยมชาวอินเดียนจากรัฐเบงกอลที่เคยมาตั้งกองทัพอัศวินอินเดียในเมืองไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นผู้ที่ชาวอินเดียนปัจจุบันยังนิยมยกย่องมาก ไม่นานมานี้ (๒๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๗) เมื่อเสด็จพระราชดำเนินไปกัลกัตตา รัฐเบงกอลตะวันตก ยังทรงเล่าให้ชาวอินเดียนทราบถึงเรื่องทรงได้รับรางวัลนี้ด้วย

แม้จะไม่ได้ทรงศึกษาวิชาประวัติศาสตร์ต่อในระดับปริญญาโทและเอก แต่ก็ยังทรงค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมและใช้วิชาประวัติศาสตร์อยู่เสมอ ด้วยทรงเข้ารับราชการเป็นอาจารย์ประจำในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าตั้งแต่ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๓ ปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๕๗) ทรงดำรงพระยศ พลเอก เป็นศาสตราจารย์ ผู้อำนวยการกองวิชาประวัติศาสตร์ ทรงอุทิศกำลังกายใจแก่การสอนอย่างเต็มที่ และพัฒนากองวิชาประวัติศาสตร์ให้ก้าวหน้าเปี่ยมคุณภาพ ทั้งการพัฒนาคณาจารย์ ทรัพยากร แหล่งข้อมูลสนเทศ และการปรับปรุงหลักสูตรวิชาประวัติศาสตร์ให้ทันสมัยและเหมาะสมกับนักเรียนนายร้อยที่จะนำความรู้ทางประวัติศาสตร์ที่ได้เรียนมาไปประยุกต์ใช้กับการทำงาน

ในการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ทรงวางเป้าหมายให้นักเรียนนายร้อยเรียนวิชาประวัติศาสตร์เพื่อรู้จักอดีต เข้าใจปัจจุบัน และก้าวทันอนาคต ทรงเห็นว่าการเรียนการสอนควรให้นักเรียนรู้จักคิดวิเคราะห์และหมั่นค้นคว้าศึกษาด้วยตนเอง ทรงส่งเสริมให้นักเรียนมีความรอบรู้และประยุกต์วิชาการต่างๆ ประสมประสานกันได้ ทรงจัดให้นักเรียนมีโอกาสไปทัศนศึกษานอกสถานที่ ไม่เพียงแต่เพิ่มพูนความรู้ทางประวัติศาสตร์ แต่เพื่อให้ได้เรียนรู้วิชาการสาขาอื่นๆ ด้วย เช่น ภูมิศาสตร์ โบราณคดี การทหาร วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม ตลอดจนประเพณีวัฒนธรรม ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน เพื่อประยุกต์ในงานอาชีพทหารและการพัฒนาชุมชนต่อไป

ในการพระราชทานสัมภาษณ์วันที่ ๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๗ มีพระราชดำรัสตอนหนึ่งซึ่งสะท้อนถึงพระราชดำริที่เน้นวิธีการจัดการเรียนการสอนที่ให้ความสำคัญแก่ผู้เรียน ดังนี้

การสอนนักเรียน ถือหลักอยู่ว่า จะต้องคิดถึงผลประโยชน์ของนักเรียนเป็นเรื่องใหญ่ ต้องคิดว่าเขาจะต้องออกไปเป็นนายทหาร จะต้องเจริญก้าวหน้าต่อไป ควรจะมีความรู้เรื่องอะไรมากที่สุด ไม่ใช่ที่เราเป็นอาจารย์สอนประวัติศาสตร์ ก็ต้องยึดเยียดให้ได้สอนประวัติศาสตร์มากที่สุด ได้เวลามากที่สุด เพื่อได้มีผลงานมีความชอบมากที่สุด เราต้องคำนึงว่าชีวิตของนักเรียนซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่ ควรมีโอกาสอย่างไร ควรได้ความรู้ ประสบการณ์ ที่จะประโยชน์ต่อการทำงานในอนาคต มีความรู้กว้าง เพื่อให้พร้อมเสมอที่จะปรับตัวได้เร็วในกระแสของความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก (เพราะขอบฟ้ากว้าง, ๒๕๓๘, หน้า ๓๓)

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีทรงเป็นแบบอย่างที่ดีเยี่ยมของครูวิชาประวัติศาสตร์ ทรงเน้นการเรียนประวัติศาสตร์เพื่อเป็นแนวทางการตอบคำถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน การแสวงหาความรู้ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ การตั้งประเด็นคำถาม จัดหลักสูตรที่เน้นทั้งประวัติศาสตร์ไทย ประวัติศาสตร์ภูมิภาคเอเชีย ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

และประวัติศาสตร์โลกร่วมสมัย เตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนมีโลกทัศน์ที่กว้างไกล พร้อมทั้งพัฒนาต่อยอดทางความคิด เป็นบุคคลที่รู้จักคิด ไตร่ตรอง มีเหตุผล มีสำนึกเรื่องความรักชาติบนพื้นฐานของมนุษยธรรม ทรงเป็นแบบอย่างของผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์ที่สามารถนำความรู้ที่สั่งสมมาเพื่อถ่ายทอดและสรรค์สร้างประโยชน์แก่ส่วนรวมอย่างแท้จริง

สุดท้ายนี้ ขอยกคำของศาสตราจารย์วิลาสวงศ์ พงศะบุตร พระอาจารย์ในภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ ที่ได้เขียนรำลึกถึงความหลังมากล่าวไว้อีกครั้งหนึ่ง ท่านเขียนว่า “สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็น “แบบฉบับอันสมบูรณ์ของนิสิต” ผู้มีสติปัญญาความสามารถ และมีน้ำพระทัยอันงดงาม ที่ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย น้อมระลึกด้วยความภาคภูมิใจอยู่เสมอมา” (วิลาสวงศ์, ๒๕๓๒, หน้า ๙๑) ทักษะข้างต้นเห็นพ้องต้องกันในกลุ่มผู้ได้มีโอกาสเรียนพร้อมพระองค์ท่านในรั้วจามจุรีแทบจะถ้วนทั่วทุกตัวคน

ปัจฉิมลิขิต

เมื่อผู้ช่วยศาสตราจารย์สุวิมล รุ่งเจริญได้ขอให้เขียนบทความเกี่ยวกับสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ให้คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อจัดทำหนังสือเฉลิมพระเกียรติในวโรกาสที่ทรงเจริญพระชนมายุ ๖๐ พรรษา ครั้งแรกไม่เข้าใจว่าให้เขียนเกี่ยวกับการทรงศึกษาในภาควิชาประวัติศาสตร์ จึงได้ขอให้เพื่อนๆ อักษรศาสตร์บัณฑิต รุ่นที่ ๔๑ ส่งข้อความสั้นๆ ที่คิดได้ทันทีเมื่อนึกถึงสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ มาเป็นแนวคิดส่งมาทาง LINE กิจกรรมของกลุ่ม ปรากฏว่าใน ๒-๓ วัน มีเพื่อนๆ ส่งข้อความกันมามาก บางคนครั้งเดียวไม่พอ กลับไปคิดๆ ดูก็ส่งเพิ่มเข้ามาอีก แถมยังมีภรรยาคนไหนหวัดให้ข้อความถูกใจด้วย ถึงแม้ไม่ได้ใช้ในบทความ แต่ขอประมวลมาพอสังเขป ตามนิสัยคนเรียนประวัติศาสตร์ที่ “เสียดาย” ข้อมูล

ส่วนหนึ่ง เพื่อนๆ จะคิดถึงพระอุปนิสัยและพระจริยาวัตร เสนอข้อความว่า ทรงเป็นผู้ให้ ผู้เสียสละ ผู้ทรงเมตตา บางคนเติมว่า มีพระเมตตาไร้พรมแดน มีพระอารมณ์ขันเสมอ ทรงถึงพร้อมด้วยความดีในทุกด้าน ทรงงานหนัก ทรงอุทิศพระองค์เพื่อมนุษยชาติ เพื่อนอีกคนส่งมาว่า ทรงเป็นแบบอย่างการทำงานเพื่อส่วนรวม ทำตามศักยภาพของเราทุกคนทำได้ แม้เพียงน้อยนิดก็ยังดี ข้อความสั้นๆ แต่กินใจของเพื่อนก็คือ เห็นเพื่อนมีค่า เพื่อนแท้เหนือกาลเวลา มีรายหนึ่งสรุปพระอิริยาบถสั้นๆ ว่า สมุดโน้ตและรอยยิ้มพระสรวล

บ้างส่งข้อความเชิงพระสมัญญา เช่น พระมิ่งขวัญชาวไทยและมิตรประเทศ เจ้าฟ้าแห่งมหาประชาชน เจ้าฟ้าประชาธิปไตย เจ้าหญิงในดวงใจ ดวงใจของพสกนิกร เจ้าฟ้านักปราชญ์ เจ้าฟ้านักอักษรศาสตร์ เจ้าฟ้านักดนตรี เจ้าฟ้านักประวัติศาสตร์ เจ้าฟ้าศิลปิน เจ้าฟ้าผู้ปรารถนาพัฒนาเขตกันดาร เจ้าฟ้านักบริหารจัดการงานวัฒนธรรม เจ้าฟ้าหญิงอัจฉริยะ ต้นแบบของความพอเพียง คือแบบอย่างแห่งความดีงามของชีวิต บางคนส่งมาเป็นชุดว่า “ธ คือ พลังอันยิ่งใหญ่ ธ คือ ขวัญใจไทยทั่วหล้า ธ คือ ดวงแสงแห่งธรรมมา ธ คือ เจ้าฟ้ามหากัศจรรย์” ที่หรรหามากคือ “ทัดธณินทร์เป็นปิ่นเกล้า” ผู้เสนอส่งคำแปลให้ด้วยว่า แแบกภาระของแผ่นดินไว้บนพระเศียร (คงจะตระหนักรู้ความสามารถภาษาไทยของเพื่อนๆ ดี) เพื่อนคนหนึ่งส่งข้อความมายาวหน่อย “เห็นพระองค์ทรงงานหนักมาตลอด อยากให้ได้ทรงมีเวลาพักบ้างเมื่อมีพระชนมายุมากขึ้น” หวังว่าความปรารถนานี้จะเป็นจริง

บรรณานุกรม

เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สมเด็จพระ. พระราชทานสัมภาษณ์ กองบรรณาธิการหนังสือ, *เพราะขอบฟ้ากว้าง*
นครนายก: กองวิชาประวัติศาสตร์ ส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า, ๒๕๓๘ หน้า ๒๘-๓๔.

เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สมเด็จพระ. *มณีพลอยร้อยแสง* รวมพระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
สยามบรมราชกุมารี กรุงเทพฯ: อักษรศาสตร์บัณฑิตรุ่นที่ ๔๑ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓.

เมฆา พาฝัน (นามแฝง-ศุภรัตน์ เลิศพานิชย์กุล) "ทูลกระหม่อมกับชงโคน้อย" *ขวัญเรือน* ปีที่ ๓๐ ฉบับ ๖๓๓ (เมษายน
๒๕๔๑) หน้า ๖๒-๖๘.

รอยพระบาทยาดรายังจารึก กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๘.

โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า. *สานอดีตสู่นาคต-สามทศวรรษทูลกระหม่อมอาจารย์* (พ.ศ. ๒๕๒๓-๒๕๕๓) เล่ม ๑
กรุงเทพฯ: โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า, ๒๕๕๓.

วิลาสวงศ์ พงศะบุตร "สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ กับวิชาประวัติศาสตร์" ใน *สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราช*
กุมารีกับการอนุรักษ์มรดกไทย กรุงเทพฯ: ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย, ๒๕๓๒ หน้า ๘๓-๙๑.

ศุภมา (นามแฝง-ศุภรัตน์ เลิศพานิชย์กุล และสุมาลี บำรุงสุข) "ทูลกระหม่อมน้อยในมหาวิทยาลัย" ใน *สมเด็จพระเทพรัตนราช*
สุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทูลกระหม่อมน้อยของเรา กรุงเทพฯ: ธนาคารไทยพาณิชย์จำกัด ๒๕๒๑ หน้า ๓๕-๓๙.

สัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์ศุภรัตน์ เลิศพานิชย์กุล วันที่ ๖ กันยายน ๒๕๕๗.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุกัญญา บำรุงสุข
ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

~ นิทานเจ้าหญิง ~

นิทานเรื่องนี้จะเป็นนิทานเรื่องจริงของเจ้าหญิงจริง
มิใช่เจ้าหญิงในจินตนาการ หรือนิยายปรัมปรา...

กาลครั้งหนึ่งไม่ถึงร้อยปี มีเจ้าหญิงพระองค์หนึ่งจุดจากสวรรค์ลงมาสู่ดินแดนอันรุ่งเรือง เจ้าหญิงทรงพระสิริโฉมงดงาม เผลยิวฉลาด ทรงสนพระทัยสิ่งต่างๆ หลากหลาย ทรงเป็นทั้งนักอักษรศาสตร์ นักวิทยาศาสตร์ และนักอื่นๆ อีกมาก เจ้าหญิงทรงงานหนักและเรียนงานจากพระราชบิดาอย่างเข้มแข็ง สม่าเสมอ ตั้งแต่ทรงพระเยาว์ จนมีผู้ยกย่องว่าทรงรู้จักประเทศชาติและดินแดนของพระองค์แทบทุกตารางนิ้ว ดุจเดียวกับพระราชบิดาของพระองค์

เจ้าหญิงในเทพนิยายมักจะได้รับ 'พรพิเศษ' หรือมี 'ของวิเศษ' ประจำพระองค์ เจ้าหญิงของเราก็ทรงมี 'น้ำพระทัย' เป็น 'ของวิเศษ' ประจำพระองค์ที่ช่วยให้ทรงสามารถทรงงานหนักอย่างมหัศจรรย์ได้มาตลอดเวลาอันยาวนาน และแม้จะทรงงานหนักถึงเพียงนี้ ก็ยังมีปัญหาอีกมากมายของประเทศที่จะต้องทรงช่วยเหลือต่อไปไม่สิ้นสุด

เจ้าหญิงทรงศึกษาทั้งระดับปริญญาตรี โท เอกในประเทศของพระองค์เอง จึงทรงมีพระสหายมากมายในทุกวงการ และ 'งานหนัก' ที่ทรงอยู่สม่ำเสมอตลอดมา คือการพัฒนาดูแลคุณภาพชีวิตของประชาชนของพระองค์อย่างครบวงจร เพราะทรงเป็นทั้งอาจารย์สอนหนังสือ นักเขียน นักแปล นักการศึกษา นักพัฒนาชนบท นักโภชนาการ

ห้องทรงงานของเจ้าหญิง จึงมีใช้เพียงในพระราชวัง หากเป็นท้องทุ่ง ท้องนา ป่าเขา ทั้งในดินแดนของพระองค์เอง ทั้งในดินแดนห่างไกลรอบโลก ทรงเป็นเจ้าหญิงที่สร้างความซาบซึ้งใจแก่ผู้มีบุญได้พบเห็น เพราะทรงเป็นเจ้าหญิงจริงแท้ ผู้มีดวงใจอันพิสุทธิ์ งดงาม ดุจเจ้าหญิงในเทพนิยายที่มนุษย์ฝันถึงทุกกาลสมัย

ด้วยน้ำพระทัยอันยิ่งใหญ่ ด้วยวิริยะบารมีอันเลิศนี้ เจ้าหญิงของเราจึงเป็นเจ้าหญิงผู้สถิตในดวงใจทุกดวงในแผ่นดิน เจ้าหญิงผู้ทรงเป็น "รัตนะ" แห่งเทพของแผ่นดิน อันพิสุทธิ์พิเศษเป็นนิรันดร

เจ้าหญิงผู้ทรงเป็นเจ้าหญิงจริงๆ ของสยามประเทศในปัจจุบันนี้คือ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ผู้จะทรงเจริญพระชนมายุ ๖๐ พรรษา ในปีพุทธศักราช ๒๕๕๘ นี้

ขอพระองค์ทรงพระเจริญยิ่งยืนนาน ทรงพระเกษมสำราญ ตลอดกาลนานนิรันดรเทอญ

นางสาวสุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา

ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เมื่อ “แวนแก้ว” เข้าสู่วรรณกรรมเด็ก

“แวนแก้ว” เป็นหนึ่งในบรรดานักเขียนศิษย์เก่าคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่มีผลงานเป็นที่นิยมชมชื่นของผู้อ่านทั้งเด็กและผู้ใหญ่มากกว่าสามสิบปีแล้ว เรื่องแต่ง “แก้วจอมแก่น” “แก้วจอมซน” และงานแปล “ขบวนการนกกาชเชน” ได้ตีพิมพ์เผยแพร่หลายครั้งหลายหน ใน พ.ศ. ๒๕๕๗ นี้ เรื่อง “แก้วจอมแก่น” “แก้วจอมซน” ตีพิมพ์เป็นครั้งที่ ๔๐ นอกจากนี้ นิยายเด็กทั้งสองเรื่องยังมีผู้นำไปทำละครโทรทัศน์ถึงสามครั้ง บางเรื่องจากหนังสือ “แก้วจอมแก่น” ได้รับคัดเลือกทำเป็นการ์ตูนทีวี ยิ่งทำให้หนังสือของ “แวนแก้ว” แพร่หลายกว้างขวางมากขึ้นอีกด้วย

ในฐานะที่ข้าพเจ้าเป็นผู้หนึ่งที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการตีพิมพ์ “แก้วจอมแก่น” เป็นครั้งแรก จึงขอเล่าเรื่องในอดีตบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ข้าพเจ้าฟังความทรงจำเป็นหลัก มีเอกสารอ้างอิงเพียงเล็กน้อย และเมื่อใดที่ไม่แน่ใจ ก็ปรึกษาเพื่อนร่วมรุ่น อ.บ. ๔๑ อีกสองคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวกับเรื่องนี้ คือ สุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุล และสุกัญญา บำรุงสุข คนแรกเป็นนักเก็บเอกสารตัวอย่ง มีทั้งจดหมายจาก “แวนแก้ว” รูปถ่าย และหนังสือฉบับพิมพ์ครั้งแรกมาแสดงให้ดูเป็นหลักฐาน ส่วนคนหลัง ช่วยทำสำเนาเอกสารอ้างอิงส่งมาเตือนความจำของข้าพเจ้าถึงบ้าน ขอขอบคุณทั้งสองคนเป็นอย่างยิ่ง

เรื่องเริ่มต้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๑ เวลานั้น ข้าพเจ้าเรียนปริญญาโทที่ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สุภรัตน์ ซึ่งเรียนที่เดียวกัน นำต้นฉบับงานแปลหนังสือเด็กภาษาฝรั่งเศสเรื่อง *Rossignols en Cage* มาให้ข้าพเจ้าและสุกัญญาช่วยอ่านตรวจดูสำนวน เนื่องจากเราสองคนเขียนเรื่องสำหรับเด็กลงพิมพ์ในนิตยสารมาแล้ว และชอบอ่านเรื่องเด็กเป็นประจำ

หนังสือเรื่องนี้พวกเรารู้จักดี เพราะเป็นหนังสืออ่านนอกเวลาในชั้นเรียนภาษาฝรั่งเศสเมื่อปีที่ ๑ เป็นเรื่องการผจญภัยของเด็กชายหญิงกลุ่มหนึ่งในกรุงปารีส เนื้อหาสนุกสนานตื่นเต้นระทึกใจ มีเรื่องการค้นหาสมบัติในติกโบราณ และเด็ก ๆ หลงทางติดอยู่ในห้องใต้ดิน ไม่มีอาหาร น้ำ และทางออก . . . ครบสูตรสุดฮิตสำหรับเด็กๆ เลยทีเดียว อย่างไรก็ตามสาเหตุอีกประการหนึ่งที่พวกเราติดอกติดใจเรื่องนี้กันมาก ก็เพราะตัวละครเอกคนหนึ่ง เป็นเจ้าชาย ที่น่ารัก มีน้ำใจ แดงในกลุ่มเด็ก ๆ ก็มีเด็กแฝดชายอีกคู่หนึ่ง ช่างละม้ายคล้ายคลึงกับกลุ่มนิสิตชั้นปีที่ ๑ รุ่นเราที่อ่านหนังสือเล่มนี้ เพียงแต่เปลี่ยนจากเจ้าชายเป็นเจ้าหญิงและคู่แฝดชายเป็นคู่แฝดหญิง

ข้าพเจ้ากับสุกัญญาไม่แปลกใจเมื่อสุภรัตน์บอกว่าผู้แปลที่ใช้ชามปากกาว่า “แวนแก้ว” คือใคร เมื่ออยู่ปี ๑ ข้าพเจ้าเคยเรียนวิชาภาษาฝรั่งเศสกับ “แวนแก้ว” หลายวิชา รู้ดีว่าเธอเก่งภาษาฝรั่งเศส และมีน้ำใจ ช่วยตอบคำถามที่อาจารย์ชาวฝรั่งเศสถามในชั้นแทนเพื่อนๆ หลายๆ ครั้ง แทนที่จะปล่อยให้ทั้งห้องเงียบกริบ และเพื่อนที่ถูถามเหงื่อแตกซิกๆ เพราะคิดไม่ออก ความที่ “แวนแก้ว” ช่วยตอบแทนเพื่อนบ่อยๆ คราวหนึ่งเมลิเออร์ปราดีน อาจารย์ที่สอนต้องปรามว่า “เจ้าหญิงไม่ต้องตอบแล้วนะ ให้เพื่อนๆ ตอบกันบ้าง”

นอกจากนี้พวกเรารู้ดีว่า “แวนแก้ว” มีฝีมือเรื่องซิดๆ เขียนๆ ไม่น้อยเลย เมื่อครั้งที่พวกเราทำงานเป็นกองบรรณาธิการวารสาร *อักษรศาสตร์วิจารณ์* บรรณาธิการมักจะขอให้ “แวนแก้ว” ช่วยเขียนบทความ หรือบทกลอน มาลงเสมอๆ เพราะผู้อ่านสนใจ เพิ่มยอดขายให้วารสาร เรื่องกลอน ข้าพเจ้ายอมรับตรงๆ ว่า อ่านได้ แต่ไม่ซาบซึ้ง แต่บทความที่ “แวนแก้ว” เขียนลี ข้าพเจ้าติดใจมาก เพราะเป็นความเรียงที่สนุกสนาน เล่าเรื่องการเดินทาง สอดแทรกความรู้ มีเกร็ดเล็ก

เกร็ดน้อย น่าสนใจ เวลาตรวจรูป อ่านเรื่องเสียเพลินลืมสังเกตตัวสะกดว่าข้างเรียงเรียงผิดพลาดบ้างไหม พอรู้ตัว ก็ต้องตั้งต้นอ่านกันใหม่ ไม่เป็นไร อ่านอีกครั้งก็ยังไม่สนุก

กระนั้นเมื่อศุภรัตน์เอาต้นฉบับแปลมาให้เราอ่าน เราสองคนอดที่จะเสียมิได้ เพราะว่า “แวนแก้ว” ในเวลานั้นเรียนปริญญาโทถึงสองวิชา คือ เรียนที่ภาควิชาภาษาตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และปริญญาโทแขนงวิชาจารึกภาษาตะวันออก ที่มหาวิทยาลัยศิลปากร นอกจากเป็นนักศึกษาสองสถาบันพร้อมๆ กันแล้ว “แวนแก้ว” ยังมีงานภารกิจอื่นๆ อีกมาก มีมูลนิธิต้องดูแล มีงานสังคมสงเคราะห์ในต่างจังหวัดเกือบทั่วประเทศไทย แต่นั่นแหละ เมื่อมีฉันทะก็มีวิธียะ “แวนแก้ว” หาเวลามาแปลหนังสือเล่มโปรดได้จบทั้งเล่ม

ขอเล่าแทรกตอนนี้ว่า เมื่อจบปริญญาตรีใหม่ๆ ข้าพเจ้ากับเพื่อนกลุ่มหนึ่งร่วมมือกันแปลหนังสือนิทานภาษาอังกฤษเรื่อง *นิทานเจ้าหญิง* ข้าพเจ้าแปลเรื่องที่สั้นที่สุดในหนังสือเล่มนั้น คือ เจ้าหญิงถั่ว แปลจบเรื่องแล้วก็ขอลาออกจากการเป็นนักแปล เพราะว่าเวลานั้นยังไม่มีเครื่องคอมพิวเตอร์ส่วนตัวใช้ การเขียนการแปล ใช้ปากกา เมื่อแปลจนเสร็จยังใช้ไม่ได้ทันที ต้องแก้ไข ปรับปรุงสำนวน คัดลอกต้นฉบับใหม่ ทำเช่นนี้อยู่หลายครั้งหลายหน กว่าจะได้ต้นฉบับที่สำนวนสละสลวย ถูกต้องถูกใจมาพิมพ์ดีดเป็นต้นฉบับสำหรับส่งสำนักพิมพ์พิจารณา ขอสารภาพว่าข้าพเจ้าเบื่อกระบวนการแปลสุดใจ ไม่มีความเพียรพอที่จะเป็นนักแปลในเวลานั้น

ข้าพเจ้าไม่เคยถาม “แวนแก้ว” ว่าแปล “ขบวนการนกกางเขน” ต้องแปลแล้วแก้ไขกี่หน ต้นฉบับที่ข้าพเจ้ารับมาอ่านนั้น เป็นต้นฉบับพิมพ์ดีด ศุภรัตน์บอกว่า “แวนแก้ว” ไม่ได้พิมพ์เอง คุณสำเร็จ เอี่ยมสะอาด เป็นผู้พิมพ์ให้ ยังจำได้ว่ากระดาษใหญ่กว่าขนาด A4 คงเป็นขนาด A3 กระดาษ ตัวพิมพ์ใหญ่มาก อ่านสบายตา คุณสำเร็จผู้นี้ รับหน้าที่พิมพ์ต้นฉบับเรื่องเด็กของ “แวนแก้ว” มาตลอด และขอเล่าแทรกตอนนี้ว่า เมื่อเรื่องของ “แวนแก้ว” ได้ตีพิมพ์ใน *สตรีสาร* “แวนแก้ว” กลายเป็น “นักเขียนประจำ” คนหนึ่งแล้ว เมื่อใดที่คุณสำเร็จพิมพ์ต้นฉบับเรื่องใหม่เสร็จเรียบร้อย ก็จะโทรศัพท์มาให้คุณแม่ของข้าพเจ้าขับรถไปรับ เพื่อนำไปส่งที่สำนักพิมพ์สตรีสารอีกต่อหนึ่ง ไม่ต้องส่งทางไปรษณีย์ ข้าพเจ้าเคยถามคุณแม่ที่เป็นแฟนคนหนึ่งของ “แวนแก้ว” ว่า “แม่เคยเปิดอ่านก่อนหรือเปล่าคะ” คุณแม่เป็นคนค่อนข้างไม่เป็น ถ้าทำเป็นคงต้องข้าพเจ้าแล้วคุณแม่ตอบว่า “ไม่เคยเลย อ่านพร้อมผู้อ่านสตรีสารจะ”

วกกลับมาเรื่อง “ขบวนการนกกางเขน” ข้าพเจ้ากับสุกัญญาอ่านต้นฉบับอย่างเพลิดเพลิน สำนวนแปลของ “แวนแก้ว” อ่านรื่น ไม่ติดกลิ้นเหนียวแข็งกามองแบร์ของฝรั่งเศสมาด้วย ทั้งๆ ที่ “แวนแก้ว” เขียนบอกศุภรัตน์ว่า “ช่วยแก้สำนวนได้ตามสบายเลยนะ เพราะว่าแปลอย่างรวดเร็ว ถ้อยคำสำนวนออกจะติดฝรั่งอยู่หน่อยๆ”^๖

เราปรึกษากันแล้ว ขอให้แก้คำหนึ่ง คือ คำว่า cave “แวนแก้ว” แปลว่า “ถ้ำ” แต่เราเห็นว่าเนื่องจากอยู่ใต้ตึกโบราณ น่าจะใช้ว่า “ห้องใต้ดิน” แทน อันที่จริง cave ในเรื่องนั้นเป็นห้องใต้ดินที่ลึก ยาว ซับซ้อน ต่อเนื่องกันจากบ้านหลังหนึ่งไปยังอีกหลายๆ หลังประหนึ่งเป็นถ้ำหรือทางใต้ดินด้วยซ้ำ

เมื่อเห็นชอบกับต้นฉบับ ก็มาถึงเรื่องการจัดพิมพ์เผยแพร่ เราสี่คนเห็นพ้องต้องกันว่าน่าจะส่งไปให้คุณนิลวรรณ ปิ่นทอง บรรณาธิการนิตยสาร *สตรีสาร* พิจารณา เพราะเวลานั้น *สตรีสาร* มีภาคพิเศษสำหรับผู้เยาว์ ลงเรื่องสำหรับเด็กและเยาวชนเป็นประจำ ข้าพเจ้า สุกัญญา และ “แวนแก้ว” ต่างก็เป็นแฟนประจำของ *สตรีสาร* อย่างเหนียวแน่น

^๖ เมฆา พาณีน, ““แวนแก้ว” ในโลกหนังสือเด็ก” ใน “แวนแก้ว” *แก้วจอมแก่น* (กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์, ๒๕๔๐) หน้า ๑๗๙.

“แว่นแก้ว” เป็นแฟนประจำก่อนเราสองคนพี่น้องเสียอีก เพราะอ่านตั้งแต่สมัยที่สตรีสารมีนิตยสารสำหรับเด็ก ชื่อ *ตรุณสาร* “แว่นแก้ว” บอกเองว่า “โตมากับ*ตรุณสาร*” และเมื่ออายุ ๑๒ หรือ ๑๓ ปี เคยเขียนจดหมายปลอมตัวเป็นคนแก่ ไปถามคอลัมน์ตอบปัญหา “จินตนา ๒” ว่า “ดิฉันเป็นหญิงแก่ อายุ ๕๐ ปี เป็นคนจู้จี้ ขี้บ่น ลูกหลานเบื้ออ คอจะทำได้ อย่างไรดี” จินตนา ๒ ก็ตอบด้วย ลงใน*สตรีสาร*^๒

ในฐานะที่ข้าพเจ้าเคยเขียนเรื่องเด็กลง *สตรีสารภาคพิเศษ* มาแล้ว ข้าพเจ้าจึงได้รับมอบหมายให้นำเรื่องแปล “ขบวนการนกนางเขน” ไปเสนอ ข้าพเจ้าไม่ได้นำไปให้คุณนิลวรรณ ปิ่นทอง โดยตรง แต่ฝากไว้กับพี่กนิษฐา กาญจนจารี ซึ่งขณะนั้นทำหน้าที่เป็น บรรณาธิการผู้ช่วย ดูแลภาคพิเศษ บอกพี่กนิษฐาว่า “แว่นแก้ว” เป็นเพื่อนอักษรขร แต่ไม่บอกว่าเป็นใคร พี่กนิษฐาก็รับเรื่องไว้

ระหว่างที่คอยคำตอบว่าเรื่องขบวนการนกนางเขนจะได้ลงพิมพ์ในภาคพิเศษของ*สตรีสาร*หรือไม่ ศุภรัตน์ก็นำต้นฉบับเรื่องเด็กอีกเรื่องของ “แว่นแก้ว” มาให้ข้าพเจ้ากับสุกัญญาอ่าน ชื่อเรื่อง “ล่อกั้ง” ขอสารภาพว่าเราสองคนรู้จักกันอย่างละเอียดเป็นครั้งแรกก็จากนิทานเด็กเรื่องนี้เอง แต่ก่อนรู้เพียงว่ากั้งคล้ายกุง ไม่รู้เลยว่ามันต่างจากกุงอย่างไร ไม่รู้จักทั้งหน้าตารูปร่างและวิถีชีวิตของกั้ง

ข้าพเจ้ากับสุกัญญาชอบเรื่อง “ล่อกั้ง” มาก ตัวละครพี่น้องสามใบเถาน่ารักน่าเอ็นดู แถมมีลูกที่ลูกน้องผู้ชายอีกสองคนให้เป็นเพื่อนเล่นเพื่อนชนกับแก้ว ตัวเอก ในเรื่องสั้นเรื่องแรกนี้ “แว่นแก้ว” สร้างภาพแก้วได้ชัดเจน มีชีวิตชีวา แก้วเป็นเด็กฉลาด แต่ไม่ใช่หนอนหนังสือ แก้วปราดเปรียว ชอบเล่นกลางแจ้ง รักสนุก บางครั้งไม่คิดรอบคอบถึงผลลัพธ์ ทำให้ต้องเสียใจในภายหลัง เราสองคนคิดว่าผู้อ่านเด็ก ๆ น่าจะชอบแก้วคนนี้ และหลายคนอาจคิดว่าแก้วนี่ทำอะไรคิดอะไรคล้ายๆ พวกเขาจริงๆ นะ

เราสองคนติดใจการบรรยายฉากชายทะเลในเรื่อง เหมือนพาผู้อ่านไปร่วมพักผ่อนชายทะเลกับพวกเขาจริงๆ

เราลงไปเล่นน้ำกันตอนเช้า ซึ่งเป็นเวลาที่คลื่นไม่แรงนัก แก้วชอบดำน้ำแล้วลืมนิด สอดสายหาลาที่บังเอิญว่ายผ่านมา บางทีกุงผยองกระโดดมาโดนแขนขาทำให้รู้สึกจุกๆ เช้าวันแรก นิดจับปลาหมึกตัวเล็กๆ ได้ พอเอามือไปถูกเข้า มันจะพ่นหมึกสีดำออกมาเป็นเครื่องป้องกันตัวตามธรรมชาติ^๓

คนอ่านที่เคยไปเที่ยวทะเลมาแล้ว คงนึกถึงภาพตนเองว่ายน้ำตัวลอยซึนๆ ลงๆ ไปตามกระแสนคลื่น คนอ่านที่ยังไม่เคยเที่ยวทะเล ก็คงพอนึกภาพความสนุกสนานตามไปได้ ย่อหน้าที่คัดมานี้ยังแสดงถึงเสน่ห์อีกประการหนึ่งที่ปรากฏเด่นชัดเสมอๆ ในเรื่องสั้นสำหรับเด็กของ “แว่นแก้ว” คือ การสอดแทรกความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติศึกษาได้อย่างแนบเนียน คราวนี้เด็ก ๆ จะได้รู้เสียที่ว่าหมึกดำๆ ที่ปลาหมึกพ่นออกมาที่แท้คือเครื่องป้องกันตัวตามธรรมชาติของมัน

แฟนรุ่นบุกเบิกของแก้วผู้แสนคนคนนี้ นอกจากเราสามคนแล้ว ยังมีแฟนคนสำคัญอีกคนหนึ่งคือ เหมียว หรือทันตแพทย์หญิง ดร. นฤมล (ใจเอื้อ) ทวีเศรษฐ์ “แว่นแก้ว” เล่าไว้ในคำนำหนังสือฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๔๐ ว่า “เมื่อเขียน

^๒ “แว่นแก้ว” สนทนาพาทิ *สตรีสาร* ปีที่ ๓๖ ฉบับที่ ๑ (๓ เมษายน ๒๕๒๖) หน้า ๔๑.

^๓ “แว่นแก้ว” *แก้วจอมแก่น* (กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์, ๒๕๔๐) หน้า ๙.

เรื่องแรกคือเรื่องล่อกิ่งเสรีจ ให้เพื่อนชื่อ เหมียว อ่านดู เขาชอบใจจึงรับอาสาเขียนภาพประกอบให้^๔ ภาพของคุณหมอมเหมียว จิตรกรสมัครเล่นผู้ที่มีอารมณ์ขัน น่ารัก เป็นภาพประกอบที่เหมาะสมเข้ากับเรื่องของ “แวนแก้ว” อย่างยิ่ง

ข้าพเจ้ารีบนำเรื่อง “ล่อกิ่ง” ไปเสนอบรรณาธิการสตรีสารทันทีเพราะชอบมาก เดาใจ บก. ว่าคงจะชอบเหมือนกัน ข้าพเจ้ายังคงใช้นโยบายเดิม คือ ไม่เรียนว่า “แวนแก้ว” คือใคร เรียนแต่ว่าเป็นเพื่อนอักษรฯ ท่านบรรณาธิการก็เมตตาพิจารณา และลงพิมพ์ให้อย่างรวดเร็วทันใจทั้งนักเขียนและเพื่อนนักเขียนด้วย ภายหลังเมื่อเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายแล้วว่า นามปากกา “แวนแก้ว” เป็นของผู้ใด คุณนิลวรรณ ปิ่นทอง เล่าถึงการพิจารณาเรื่องสั้นของ “แวนแก้ว” ไว้ว่า

การพิจารณานำลงไม่ใช่เพราะเป็นท่านหรือท่านเขียน แต่เพราะเรื่องของท่านซึ่งแน่ใจเหลือเกินว่าเข้าถึงเด็ก วิธีเขียนของท่านก็แน่ใจว่าเด็กจะต้องชอบ แล้วเด็กก็ชอบจริงๆ ผู้ใหญ่ยังชอบเพราะอ่านง่าย มีลักษณะเป็นสากลหน่อยๆ ท่านเข้าใจจิตใจในความใฝ่ฝันอย่างเด็กๆ ไม่ใช่เฉพาะแแก้วที่ชงอย่างนี้ เด็กอื่นๆ ก็ชงอย่างนี้ ท่านเล่าประสบการณ์ในโรงเรียนอะไรต่ออะไร ซึ่งเด็กทุกคนย่อมอดตัวเองให้คล้ายๆ กันได้ สามารถพิสูจน์ตัวเองกับเรื่องที่ท่านเขียนได้ นี่คือ “เข้าถึง” ภาษาก็เป็นตัวอย่างการใช้ภาษาที่ดีทีเดียว นับเป็นโชคของเด็ก...

พิกนิษฐา ผู้ช่วยบรรณาธิการ เล่าให้ฟังภายหลังว่า เธอเองตอนนั้นคิดว่าเรื่อง “ล่อกิ่ง” เป็นผลงานของข้าพเจ้า หากนึกสนุกอยากใช้นามปากกาใหม่

เหตุที่ต้องเปิดเผยให้บรรณาธิการสตรีสารทราบว่า “แวนแก้ว” คือใคร เนื่องจากเมื่อเรื่องได้ลงพิมพ์ ทางสตรีสารขอทราบชื่อที่อยู่ผู้แต่ง เพื่อส่งค่าเรื่องไปให้ทางไปรษณีย์ตามธรรมเนียม ข้าพเจ้าจึงรีบปรึกษาศุภรัตน์ ให้แจ้งให้ “แวนแก้ว” ทราบโดยด่วน “แวนแก้ว” จึงอนุญาตให้เรียนท่านบรรณาธิการสตรีสารได้ว่า “แวนแก้ว” คือใคร หากเป็นผู้เขียนที่ไม่ปรารถนาจะเปิดเผยตนเอง ซึ่งทางนิตยสารสตรีสารก็เคารพความประสงค์ของนักเขียนเป็นอย่างดี และไม่เปิดเผยนามนักเขียน ผู้ทรงศักดิ์ผู้นี้ แม้เมื่อลงพิมพ์บทสัมภาษณ์ “แวนแก้ว สนทนาพาที” ในนิตยสารเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๖

“ล่อกิ่ง” เป็นผลงานเรื่องสั้นสำหรับเด็กเรื่องแรกของ “แวนแก้ว” ที่ได้ตีพิมพ์ในนิตยสารสตรีสาร สำหรับเรื่องแปล “ขบวนการนกนางเขน” แม้จะส่งไปให้บรรณาธิการพิจารณาก่อน แต่ลงพิมพ์ภายหลัง เนื่องจากเป็นเรื่องแปลทางสำนักพิมพ์สตรีสารต้องติดต่อขอลิขสิทธิ์การแปลจากผู้ประพันธ์ชาวฝรั่งเศสให้ถูกต้องตามกฎหมายลิขสิทธิ์นานาชาติก่อน เรื่องการติดต่อขอลิขสิทธิ์นี้ พิกนิษฐา กาญจนจारी เป็นผู้ดำเนินการติดต่อให้เรียบร้อย พี่เล่าว่าเสนอให้ค่าลิขสิทธิ์ผู้แต่งเป็นเงินจำนวน ๕๐ เหรียญสหรัฐฯ พิกนิษฐาให้ข้าพเจ้าอ่านจดหมายที่ Madeleine Treherne ผู้แต่งเขียนตอบมาเป็นภาษาอังกฤษ เธอขื่นตันจดหมายว่า จดหมายขอลิขสิทธิ์นี้ทำให้วันเวลาของเธอแจ่มใสขึ้นมาทันที เธอยินดีมากที่มีผู้แปลผลงานของเธอ และเต็มอกเต็มใจอนุญาตให้แปลได้

“แวนแก้ว” เขียนเล่าในคำนำ “แก้วจอมแก่น” เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๐ ว่า “เอาเนื้อหามาจากประสบการณ์ของตัวเอง ตอนเด็กๆ บ้าง ที่พ่อแม่หรือผู้ใหญ่เล่าบ้าง ปนกับเรื่องของเด็กๆ ยุคปัจจุบัน” จะเห็นได้ว่า “แวนแก้ว” เป็นคนช่างสังเกต ช่างจดจำ สนใจเรื่องธรรมชาติ วิทยาศาสตร์ วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ ในทัศนะของ “แวนแก้ว” แก้วเป็นเด็กแก่น

^๔ เรื่องเดียวกัน หน้า ๒.

^๕ เมฆา พาฝัน “แวนแก้ว” ในโลกหนังสือเด็ก” หน้า ๑๘๒.

พอโตขึ้นก็เป็นเด็กชน ชื่อเรื่อง “แก้วจอมแก่น” นี้ “แว่นแก้ว” ตั้งเอง เมื่อพิมพ์รวมเล่มครั้งแรกเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๑ ส่วนเล่มต่อมาตั้งชื่อว่า “แก้วจอมชน” พิมพ์รวมเล่มครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๖ ผู้จัดพิมพ์คือ สุวีริยาสาส์น ชมรมเด็กเป็นผู้จัดทำนาย “แว่นแก้ว” คู่กับผู้อ่านในหนังสือเล่มสองว่า “แว่นแก้วพาแก้วมาอีกแล้ว เทียบนี่ในชุด “แก้วจอมชน” (เปลี่ยนชื่อเพราะใครๆ พากันว่าแก้วไม่แก่นแล้วแต่ยังชน)^๖

น่าสังเกตว่า “แว่นแก้ว” เป็นคนที่รักสัตว์ เขียนให้สัตว์เป็นตัวละครเอกในหลายๆ เรื่อง นับตั้งแต่ “กั้ง” ตัวเอกในเรื่องแรกแล้ว “แว่นแก้ว” ยังนำเสนอสัตว์อื่นๆ อีกหลายประเภท สัตว์ประจำบ้านและโรงเรียน เช่น หมาและแมว มีอยู่หลายตัว หลายฉาก ไอ้โอนี่ข้าพเจ้าชอบมาก เพราะว่าเป็นหมา “มีพรสวรรค์” ชอบนอนคลอเสียงซอของแก้ว พอแก้วจับซอ มันก็วิ่งมาเตรียมพร้อมเป็นนักร้องทันที รู้จักหน้าที่ดีมาก ส่วนอีจุนั้นน่าเบื่อ เอาแต่หนีหัวซุกหัวซุนเวลาแก้วสีซอ เจ้าดำเป็นหมาที่โรงเรียน มันดีกับนักเรียนแต่กัดพวกครู เพราะครูประพจน์ไปเหยียบหางมันเข้าครั้งหนึ่ง มันจึงจองเวรอาฆาตพวกครูๆ

สัตว์ประเภทหมาๆ แมวๆ เป็นสัตว์ที่ผู้อ่านคุ้นเคย “แว่นแก้ว” ยังแนะนำให้ผู้อ่านรู้จักกับสัตว์อื่นๆ อีกหลายชนิด เช่น กระรอก ปลา กัด กบ อึ่งอ่าง พูราบ ตัวนิ่ม ปลาชะโด งูวงงข้าง บั๊ง ไล่เดือน ตลอดจนหอยสารพัดชนิด ที่ข้าพเจ้าสารภาพว่าหลายชนิดไม่เคยได้ยินชื่อมาก่อนเลย อ่านเรื่องเด็กของ “แว่นแก้ว” ผู้อ่านพลอยได้ความรู้เกี่ยวกับสัตว์เหล่านี้ไม่มากก็น้อย เด็กๆ ที่สนใจธรรมชาติเช่น “แว่นแก้ว” ก็หาความรู้เพิ่มเติมต่อไปได้

ความสนใจเรื่องธรรมชาติของ “แว่นแก้ว” ครอบคลุมไปถึงเรื่องพืช จากเรื่อง “ต้นไม้มหากภัย” ข้าพเจ้าได้ความรู้ว่าพลับป่า กินไม่ได้ คนโบราณเอาไว้ใช้ย้อมสีอวนให้เหนียวทนทานแช่น้ำได้นานๆ “แว่นแก้ว” เขียนชวนเชิญให้กินเห็ดมาตั้งแต่ก่อนแพ้พิษ “เห็ดสามชนิด” จะเป็นที่นิยมแพร่หลาย ในเรื่อง “เรื่องของเห็ด” เมื่ออ่านที่ “แว่นแก้ว” บรรยายวิธีการที่ “ลู่ง่อง” ปรุงเห็ด ข้าพเจ้าก็พลอยน้ำลายสอ อยากกินไปด้วย ขอคัดตัวอย่างมาให้ “ชิม” กัน

ลู่ง่องคว่ำกระป๋องสังกะสีมีเห็ดอยู่เกือบค่อน เดินเข้าไปใน “กระท่อมน้อย” ที่พักของแก
เทเห็ดในกระป๋องออกให้แก้วช่วยตัดรากทิ้ง แล้วล้างดินออกให้สะอาดใส่ซาม ใส่ น้ำปลา แล้วตั้งไฟหนึ่ง
พอสุกเอาใส่ขวดไว้

“นี่เก็บได้หลายวัน” ลู่ง่องว่า “คราวนี้ทำผิดเห็ดดีกว่า” ลู่ง่องบอกพลางเจียนน้ำมันกับ
กระเทียมให้หอม เอาเห็ดใส่ เหยาะน้ำปลา เป็นอันเสร็จพิธี^๗

ในฐานะคนเขียนหนังสือเด็กเช่นกัน ข้าพเจ้าพยายามวิเคราะห์ว่าทำไมหนังสือ “แก้วจอมแก่น” “แก้วจอมชน” ถึงเป็นที่นิยมในหมู่นักอ่านรุ่นแล้วรุ่นเล่า ข้าพเจ้าพยายามหาสูตรที่จะได้เยี่ยมมาใช้ เผื่อว่างานเขียนของข้าพเจ้าจะ “ป๊อบปูลาร์” แบบของ “แว่นแก้ว” บ้าง

มีบางคนพูดว่า ที่หนังสือของ “แว่นแก้ว” ขายดี เพราะประชาชนนิยมชมชอบ “แว่นแก้ว” ผู้แต่ง ข้าพเจ้าคิดว่าก็คงมีส่วนจริงอยู่ เพราะถ้าไม่ชอบผู้แต่ง คงไม่มีใครสนใจซื้อผลงานของเขาหรอก อย่างไรก็ตาม ข้าพเจ้าไม่คิดว่าความนิยมในตัวผู้เขียนเพียงอย่างเดียว จะทำให้หนังสือขายดีขายดีเช่นนี้

^๖ “แว่นแก้ว, “คุยกันก่อน” แก้วจอมชน กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น ๒๕๒๖.

^๗ “แก้วจอมแก่น” หน้า ๑๒๗.

ข้าพเจ้าเคยเรียนนิชาวรรณกรรมสำหรับเด็ก เมื่อสมัยอยู่ที่คณะอักษรศาสตร์ เรียนแล้วก็ใช้ความรู้จากอาจารย์มาเขียนงานให้ลูกใจเด็กๆ ด้วย “แวนแก้ว” ไม่เคยเรียนวิชานี้ แต่งานของ “แวนแก้ว” ตรงกับความต้องการของเด็กๆ ตามที่ตำราระบุไว้หลายข้อ เช่น ตอบสนองความต้องการความมั่นคงในชีวิต ตอบสนองความต้องการเป็นที่รัก ตอบสนองความต้องการเรื่องตื่นเต้น ผจญภัย ความสงสัยใคร่รู้

เรื่องของ “แวนแก้ว” เป็นเรื่องเกี่ยวกับชีวิตเด็กในครอบครัวและในโรงเรียนเป็นส่วนใหญ่ ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้อง ลูกกับพ่อแม่ เพื่อนกับเพื่อน นักเรียนกับครู ชีวิตของเด็กๆ ไม่ได้สนุกสนานราบรื่นเสมอไป แม้จะมีเรื่องขำๆ อยู่หลายตอน แต่ก็ยังมีปัญหาที่ทำให้กังวล และต้องหาทางแก้ไขอีกหลายเรื่องเช่นกัน ไม่ต่างจากชีวิตจริงของผู้อ่านเยาว์วัยนั้นแหละ

สิ่งหนึ่งที่วรรณกรรมเด็กสำคัญมากต่อผู้อ่าน คือการเพิ่มประสบการณ์ชีวิตให้กับผู้อ่าน “แวนแก้ว” เองเป็นผู้มีประสบการณ์หลากหลายด้าน จึงถ่ายทอดประสบการณ์ในวัยเด็กและความสนใจของตนมาให้เด็กๆ ได้รับรู้ “แวนแก้ว” เปิดโลกของผู้อ่านให้กว้างขวาง นอกจากจะอ่านเรื่องสนุก ยังได้เปิดหูเปิดตา ไม่ใช่แค่รู้เรื่องวิชาการ เช่น วิทยาศาสตร์ ภูมิศาสตร์ และดาราศาสตร์ ยังพลอยรู้วิธีจับกัง เล่นผีตะเกียบ ผีถ้วยแก้ว เลี้ยงปลากัด หรือทำป่านคมไว้คอยตัดว่าวศัตรู เกร็ดเล็กเกร็ดน้อยเช่นนี้เองที่ทำให้เด็กๆ ตีตอกตีใจ

ประเด็นหนึ่งที่ข้าพเจ้าชื่นชมมาก คือ “แวนแก้ว” เป็นนักเขียนเรื่องเด็ก ที่กล้าเสนอเรื่อง “เศร้า” ในชีวิตของเด็ก “แวนแก้ว” เล่าเรื่องเด็กหญิงที่เลี้ยงน้องอยู่กับบ้าน เพราะพ่อแม่ไปทำงาน ต้องหอบหิ้วอุ้มน้องที่ถูกน้ำร้อนลวกมาสถานีอนามัย ตามทางเขามาตลอด “แวนแก้ว” เล่าเรื่องปัญหาในครอบครัวของแก้ว เรื่องความเข้าใจผิดระหว่างพ่อกับแม่ ทำให้ลูกๆ กลุ้มใจ “แวนแก้ว” เขียนถึงเรื่องการตายของสัตว์เลี้ยงที่รัก ว่าเป็นธรรมชาติของชีวิต ขณะเดียวกันก็เตือนใจถึงภัยอันจะเกิดขึ้นกับสัตว์เลี้ยงได้ เช่น แก่น กระรอกแสนรู้ ของแก้ว ตายเพราะไปเลียยาฆ่าแมลง เจ้าดำ หมาน้อยขวัญใจของเด็กนักเรียนช่วยป้องกันเด็กๆ จากหมาบ้าที่หลงเข้ามาในโรงเรียน แต่ในไม่ช้าก็ตายเพราะติดโรคพิษสุนัขบ้า

“แวนแก้ว” เคยให้สัมภาษณ์ว่า “เรื่องแก้วจอมแก่น เขียนตอนเรียนปริญญาโทที่จุฬาย กำลังทำวิทยานิพนธ์พอเบื่อกๆ ก็เขียนสักเรื่องแก้ฟุ้งซ่าน แวนแก้วเป็นคนฟุ้งซ่าน ขอบคิดโน่นคิดนี้ ก็เลย ... เออ ... แทนที่จะคิดเฉยๆ เขียนเป็นเรื่องดีกว่า จะได้ทำอะไรที่สร้างสรรค์และก็ได้หัวเราะ”^๔

เป็นเรื่องดีจริงๆ ที่ “แวนแก้ว” “ฟุ้งซ่าน ขอบคิดโน่นคิดนี้ ... แล้วเขียนเป็นเรื่อง” “แวนแก้ว” จึงไม่ได้หัวเราะเพียงคนเดียว แต่ช่วยให้เด็กและผู้ใหญ่อีกหลายๆ รุ่น ได้หัวเราะ เพลิดเพลิน สนุ่สนิบาน ไปด้วย รุ่นแล้วรุ่นเล่าจนถึงทุกวันนี้

ดร. สุมาลี บำรุงสุข

^๔ “แวนแก้ว” สนทนาพาที สตรีสาร ปีที่ ๓๖ ฉบับที่ ๑๑ (๓ เมษายน ๒๕๒๖) หน้า ๔๑

“แว่นแก้ว” กับ แก้วจอมแก่น ฉบับพิมพ์ครั้งแรก

หนังสือ แก้วจอมแก่น ฉบับพิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. ๒๕๒๑ ราคา ๑๒ บาท ปกวาดโดย "เหมียว"

หนังสือ แก้วจอมชน ฉบับพิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. ๒๕๒๖ ราคา ๑๕ บาท
ปกและรูปประกอบวาดโดย บัณฑิตา ไชยะคำ และ “เหมียว”

คุยกันก่อน

สวัสดีค่ะ เพื่อน ๆ และ น้อง ๆ ที่รักทุกคน
ส่วนแก้วพาแก้วมาอีกแล้ว เทียบนี้มาในชุด “แก้วจอมชน”
(เปลี่ยนชื่อพระไตร, นกกันทำแก้วไม้กันแล้วแต่ยี่สิบ)

เมื่อวันนี้ คุณแม่ของแก้วบอกแว่นแก้วว่า คุณพ่อได้ไปเป็น
กษัตริย์ในนครทมิฬเหนือ และเทศมนตราจะด้วยภัยไวโรเรียนไป
อยู่ทางไหน เพราะคุณพ่อคุณแม่ไม่บอกที่วิ่งดู ๆ ไว้ (ตอนที่คุณพ่อ
ไปดินแดนก่อน) แก้วบอกว่า ๕ โมงมากเพราะจะได้เจอกับพี่สุทธิวิชัย
และมีประสาธน์พี่แก้ว แว่นแก้วถามแก้วว่าจะเล่าเรื่องทำไม
ให้แว่นแก้วเอามาเขียนอย่างเคยหรือเปล่า แก้วฮันเดียวไม่รับ
นอกจากปีหน้าแก้วจะขึ้นชั้นมัธยมแล้ว ดอเรียนหนัก อาจจะไม่
เวลาเขียนจดหมายถึงแว่นแก้ว อย่งไรก็ตามแว่นแก้วจะตอบว่า
แก้อะไรก่อนหรือเปล่า และ วันนี้เพื่อน ๆ น้อง ๆ สนุกสนทนากับ
เรื่องของแก้วที่ดูเทพ ๆ ก่อนนี้แล้วกัน

รักเพื่อน ๆ และน้อง ๆ ทุกคนนะ
แก้วแก้ว

“คุยกันก่อน” คำนำของ “แว่นแก้ว” ใน แก้วจอมชน ฉบับพิมพ์ครั้งแรก

พระกรุณาธิคุณต่อคณะอักษรศาสตร์

ดิฉันสำเร็จการศึกษาจากคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แผนกศิลปการละคร ในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ จึงไม่ทันได้รับเสด็จสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในฐานะที่ทรงเป็นน้องใหม่ของคณะอักษรศาสตร์ เพราะพระองค์ท่านทรงเข้ามาศึกษาในปี พ.ศ. ๒๕๑๖ การที่พระองค์ท่านได้ทรงมาศึกษาในคณะอักษรศาสตร์ นับว่าเป็นสิ่งที่นำความปลาบปลื้มมาสู่ชาวอักษรศาสตร์และนับเป็นเกียรติยศอันสูงสุดแก่คณะของเราเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งสิ่งนี้ทำให้คณะของเรามีเกียรติ มีศักดิ์ศรีอีกมากมายหลายเท่าทวีคูณ และเป็นคณะที่นักเรียนที่เรียนมาทางสายศิลป์ปรารถนาจะสอบเข้ามาเรียนมากที่สุด

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงรับพระราชทานปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง เหรียญทอง สาขาวิชาประวัติศาสตร์ และปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาบาลี - สันสกฤต อีกด้วย ต่อมายังทรงได้รับปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจารึกภาษาตะวันออก จากมหาวิทยาลัยศิลปากร และปริญญาคุณวุฒิปริญญาตรีสาขาวิชาพัฒนศึกษาศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร นับว่าพระองค์ท่านทรงใฝ่ศึกษาเรียนรู้และยังได้ทรงนำความรู้ไปสอนในโรงเรียน ชุมชน และทรงให้ความรู้แก่ประชาชนทั่วไป เพื่อนำไปประกอบอาชีพและพัฒนาชุมชนให้มีความเป็นอยู่ดีขึ้น สมกับพระราชสมัญญาว่า “เจ้าฟ้านักการศึกษา” นับว่าพระองค์ท่านนำความภาคภูมิใจมาสู่คณะอักษรศาสตร์เป็นอย่างยิ่ง ดิฉันได้มีโอกาสเข้าเฝ้าสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี หลายครั้ง ครั้งที่ได้เข้าเฝ้าฯ อย่างใกล้ชิดก็ตอนที่พระองค์ท่านเสด็จพระราชดำเนินมาทรงเปิดศูนย์ศิลปการแสดง สดใส พันธุมโกมล ได้เห็นพระองค์ท่านทรงให้ความเป็นกันเองกับนิสิตและคณาจารย์อย่างสนิทสนม ดูพระองค์ท่านทรงผ่อนคลายพระอิริยาบถเมื่ออยู่กับคนที่ทรงคุ้นเคยและสถานศึกษาที่เปรียบเสมือนบ้านหลังที่สองของพระองค์ท่าน นั่นยังทำให้ดิฉันรู้สึกได้ว่าท่านทรงรักคณะของเราและทรงพระเมตตากับพวกเราซึ่งเป็นรุ่นพี่ รุ่นเพื่อน รุ่นน้องของพระองค์ท่านเป็นอย่างดี และในวันนั้นท่านยังทรงแสดงความห่วงใยโดยตรัสว่าต้องดูแลดีกมหาจักรีสิรินธรให้ดีเพราะมีสิ่งที่จะต้องซ่อมแซมรักษาอยู่เสมอ และนับวันการบำรุงรักษาก็ต้องใช้เงินมากเหลือเกิน ตอนนั้นดิฉันก็คิดเป็นห่วงไปด้วย และคิดว่าจะพยายามทำประโยชน์ให้กับคณะให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อสนองพระกรุณาธิคุณของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ด้วย ดังนั้นเมื่อได้รับเกียรติและความไว้วางใจให้มาเป็นนายกสมาคมนิสิตเก่าอักษรศาสตร์ จุฬาฯ ในปัจจุบัน จึงมีความตั้งใจที่จะรับใช้คณะให้มากกว่าที่เคยทำ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ต้องอาศัยความร่วมมือจากคณาจารย์และนิสิตทุกรุ่นทั้งที่กำลังศึกษาอยู่และที่จบไปแล้ว สิ่งที่ได้ทำก่อนก็คือหาทุนช่วยการศึกษาและทุนอาหารกลางวันให้น้องๆ จัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อกระชับความสัมพันธ์ระหว่างรุ่นพี่และรุ่นน้องและอื่นๆ อีกมากมายเท่าที่พวกเราจะสามารถทำได้ในระยะเวลา ๒ ปี ที่เข้ามารับหน้าที่เป็นกรรมการของสมาคมนิสิตเก่าอักษรศาสตร์ฯ ในครั้งนี้ และดิฉันคิดว่าแรงบันดาลใจที่ทำให้พวกเรา มีพลังในการที่จะรับใช้คณะของเราก็คือมาจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี นั่นเอง เพราะพระองค์ท่านเองก็ยิ่งทรงรัก ห่วงใย และทรงให้การสนับสนุนแก่นิสิต

คณาจารย์ และคณะอักษรศาสตร์ ในทุกๆ ด้าน เท่าที่พระองค์ทรงทำได้ พวกเราจึงได้ตั้งปณิธานว่าจะสนองพระกรุณาธิคุณของพระองค์ท่านโดยจะบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสถาบันการศึกษาของเรา ประเทศของเรา และสังคมของโลกเราเพื่อเป็นของขวัญถวายแด่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในโอกาสที่พระองค์ทรงเจริญพระชนมายุ ๖๐ พรรษา ในวันที่ ๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๘ นี้ ขอพระองค์ทรงพระเจริญยิ่งยืนนาน เป็นมิ่งขวัญของปวงชนชาวไทยทุกคนไปตราบนานเท่านานเทอญ

นางจันทรรค์ ศรีตั้น

นายกสมาคมนิสิตเก่าอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ในพระบรมราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
พ.ศ. ๒๕๕๗ - ๒๕๕๘

นักเรียนทุน

๘ ทรงเป็นเจ้าชีวิต

ข้าพเจ้าได้รับเกียรติจากคณะอักษรศาสตร์ให้เขียนเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับทูลกระหม่อมสมเด็จพระเทพฯ ผู้ทรงเป็นที่รัก ที่เทิดทูนของชาวอักษรศาสตร์ทั้งผอง เกี่ยวกับพระกรุณาธิคุณที่พระราชทานแก่ข้าพเจ้า และสาขาวิชาภาษาบาลี - สันสกฤต สำหรับเรื่องพระกรุณาธิคุณต่อสาขาบาลีและสันสกฤตนั้น ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นที่ประจักษ์อยู่แล้ว อีกประการหนึ่งด้วยข้าพเจ้าเพิ่งกลับมาทำงานได้ไม่นานนัก จะรู้ดีไปกว่าคณบดีคณะอักษรศาสตร์ (ผศ. ดร. ประพจน์ อัครวิรุฬหการ) และหัวหน้าสาขาวิชาภาษาบาลีและสันสกฤต (ผศ. ทศนีย์ สิ้นสกุล) เห็นจะเป็นไปไม่ได้ จึงคิดว่าถ้าถ่ายทอดแง่มุมประสบการณ์ในชีวิตของข้าพเจ้าที่ได้รับพระกรุณาธิคุณคงจะดีกว่า ข้าพเจ้าตั้งใจเขียนเรื่องนี้ให้อ่านสบาย หมายให้เรื่องราวมีหลายรส เป็นสำคัญ เพื่อให้ท่านผู้อ่านได้เพลิดเพลิน

ข้าพเจ้าเข้าเรียนที่คณะอักษรศาสตร์เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๗ คณะอักษรศาสตร์เป็นคณะที่ข้าพเจ้าเลือกเป็นอันดับหนึ่ง การที่ข้าพเจ้าตัดสินใจเลือกคณะอักษรศาสตร์เป็นอันดับแรกนั้น แรงบันดาลใจหนึ่งเดียวของข้าพเจ้าคือทูลกระหม่อม ตั้งแต่สมัยประถมข้าพเจ้าได้อ่านหนังสือเล่มหนึ่ง ชื่อ *อารมณ์ขันของสมเด็จพระเทพฯ* ที่คุณวิลาศ มณีวัต เขียน อ่านไปเข้าไปและรู้สึกรักและเทิดทูนเจ้านายพระองค์นี้ทันที เมื่อทราบว่าคุณพระองค์ท่านเคยทรงศึกษาที่คณะอักษรศาสตร์ (โดยไม่เคยทราบเลยว่าพระองค์ท่านทรงเลือกเรียนวิชาเอกอะไร) ข้าพเจ้าตั้งปณิธานแต่บัดนั้นว่าถ้าจะเรียนในมหาวิทยาลัยจะต้องเรียนที่คณะนี้ให้ได้ ทั้งๆ ที่ไม่ทราบเลยว่าเขาเรียนอะไรกันที่คณะนี้ จบแล้วจะประกอบสัมมาชีพอะไรกัน แม่ของข้าพเจ้าตัดทอนในตอนที่เลือกสอบเข้าคณะอักษรศาสตร์เพราะอยากให้ข้าพเจ้าเรียนนิติศาสตร์หรือไม่ก็ครุศาสตร์เพราะจะได้มีอาชีพทำกิน แต่ข้าพเจ้าก็ยืนยันกรานว่าอย่างไรเสียก็จะเรียนในคณะที่สมเด็จพระเทพฯ ทรงศึกษาให้ได้ แล้วความฝันของข้าพเจ้าลำดับแรกก็เป็นจริง

ก้าวแรกในคณะอักษรศาสตร์ ข้าพเจ้าเป็นคนหัวเดียวกระเทียมลีบ เพื่อนพ้องจากโรงเรียนเดียวกันก็ไม่มี เป็นบ้านนอกเข้ากรุงโดยแท้ หากเปรียบกับนวนิยายของ ก.สุรางคนางค์ คณะอักษรศาสตร์ก็คงไม่ต่างจากบ้านทรายทอง เพียงแต่ข้าพเจ้าไม่ได้หัวชะลอมเข้ามาเท่า่นั้น ตอนสอบเข้ามาข้าพเจ้าตั้งใจจะเรียนภาษาฝรั่งเศสและภาษาสเปน แต่ด้วยโชคชะตาหรืออะไรก็ไม่ทราบทำให้ข้าพเจ้าได้รู้จักเพื่อนคนแรกในคณะ คือ จเร (ผศ. ดร. จเร สิงห์โกวินท์) ที่ชวนข้าพเจ้าไปลงชื่อเรียนภาษาญี่ปุ่น ข้าพเจ้าใจง่ายไปตามเพื่อนทันที เพราะกลัวไม่มีเพื่อนเรียน เมื่อถึงคราวเลือกวิชาเอก - โท ก็เลือกภาษาญี่ปุ่นเป็นวิชาเอกและภาษาไทยเป็นวิชาโท ในตอนนั้นข้าพเจ้าลงทะเบียนเรียนวิชาภาษาสันสกฤตเพื่อเป็นวิชาเลือก แต่เมื่อเรียนในอาทิตย์แรกของชั้นปีที่ ๒ ข้าพเจ้ากลับรู้สึกว่ภาษาสันสกฤตนี้แหละ คือภาษาที่ตนเองอยากเรียนจริงๆ จึงตัดสินใจจะทันทันเปลี่ยนวิชาเอกเป็นภาษาบาลีและสันสกฤต ตอนแรกก็จะทิ้งวิชาภาษาญี่ปุ่นเสียแล้ว แต่อาจารย์ประพจน์ได้ตัดทอนไว้ บอกว่า ผลการเรียนภาษาญี่ปุ่นก็นับว่าดี ให้เรียนต่อไปเป็นวิชาโท ประเทศญี่ปุ่นเองก็มีชื่อเสียงด้านภาษาดูวิทยาและพุทธศาสน์ศึกษา มาก ถ้าได้ภาษาญี่ปุ่นจะช่วยเสริม ข้าพเจ้าก็ไม่ขึ้นคำครุจึงเรียนตามนั้น คงเป็นคนเดียวที่เรียนเอกวิชาภาษาบาลีและสันสกฤต โทภาษาญี่ปุ่น ยิ่งเรียนข้าพเจ้ายิ่งชอบวิชาการด้านนี้ เห็นว่าลึกล้ำพิสดาร และกว้างขวาง เปรียบไปก็เหมือนมหาสมุทรใหญ่ สุดลูกหูลูกตา

ในขณะที่เรียนปริญญาโทปีที่ ๒ วันหนึ่งอาจารย์ประพจน์บอกข้าพเจ้าแบบสายฟ้าแลบให้ไปตัดผม (สมัยนั้นไว้ผมยาวประบ่า) และเตรียมตัวให้เรียบร้อยเพื่อไปสัมมนาทุนมูลนิธิอานันทมหิดล ที่ข้าพเจ้าไม่เคยรู้จักมาก่อนเลยว่าเป็นทุนอะไร ใจตอนนั้นมุ่งจะขอทุนเรียนต่อที่ประเทศอินเดียให้ได้ แต่พอครุหยาบยื่นโอกาสมาให้ก็ทำตามครุว่าเช่นเคย ตามด้วยข้า

ว่าตนควรไปเรียนที่ไหนดี แต่ไม่เอาประเทศสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ อาจารย์ประพจน์แนะนำให้ไปเรียนที่ประเทศญี่ปุ่น ข้าพเจ้าก็ว่าง่าย ในที่สุดก็ได้รับพระราชทานทุนมูลนิธิอานันทมหิดล แผนกอักษรศาสตร์ ในปี พ.ศ. ๒๕๔๒ วันที่เข้าเฝ้าทูลละอองพระบาทที่พระตำหนักจิตรลดารัตนบุรี ข้าพเจ้ารู้สึกดีใจอย่างยิ่ง เป็นธรรมดาที่มีอาการประหม่าบ้างตามประสาคนที่ไม่เคยเข้าเฝ้าฯ แต่เมื่อเสด็จออกแล้วและข้าพเจ้าได้ถวายพานรูปเทียนแพเพื่อกราบบังคมทูลลาไปศึกษา ทูลกระหม่อมมีพระราชปฏิสันถารกับผู้เข้าเฝ้าฯ อย่างเป็นกันเอง ทรงเล่าเรื่องการเสด็จเยือนเมืองจีน ทำให้บรรยากาศ ณ ห้องนั้นสนุกสนาน ข้าพเจ้าหวนนึกถึงหนังสือเล่มนั้นที่เคยอ่าน ได้ประจักษ์แล้วว่า ถ้อยความในหนังสือเป็นดังนั้นจริง ข้าพเจ้าเองกราบบังคมทูลไปทั้งสิ้นตามที่รับสั่งถาม พระดำรัสหนึ่งที่ข้าพเจ้ายังจำได้แม่นคือ ทูลกระหม่อมตรัสว่า “ฉันนี่ต้องถือว่าเป็นรุ่นพี่บาลี - สันสกฤตของชาวมหาวิทยาลัย (ชื่อเดิม) ไม่ใช่สิ อายุขนาดนี้แล้วต้องถือว่าเป็นรุ่นแม่” (ซึ่งก็ไม่ผิดนักเพราะแม่ของข้าพเจ้าแก่กว่าทูลกระหม่อมเพียง ๔ เดือน) พอตรัสจบ ทุกคนในที่นั้นก็หัวเราะ จากนั้น ตรัสเล่าตอนที่ทรงเรียนวิชาภาษาบาลีและสันสกฤตกับพระอาจารย์แต่ละท่าน พอมาถึงเรื่องของ ผศ. ดร. ปราณี พาพานิช รับสั่งถามว่า “สมัยที่ฉันเรียน อาจารย์ปราณีปล่อยข้าเลยเที่ยงอยู่เรื่อย ฉันต้องหิวท้องทนนทิวบ่อย อาจารย์บอกว่าท่านอยากให้คุณได้ความรู้มากๆ จึงสอนแถมให้ สมัยที่ชาวมหาวิทยาลัยเรียนเป็นอย่างไร” ข้าพเจ้าจึงกราบทูลไปว่า “ข้าพระพุทธเจ้าทำการปฏิบัติแล้วพระพุทธเจ้าข้า” รับสั่งถามต่อว่า “อย่างไร” ข้าพเจ้ากราบทูลว่า “ก็ราว ๑๑ โมงกว่าๆ ข้าพระพุทธเจ้าจะคอยเตือนอาจารย์ ว่าเดี๋ยวพระองค์เจ้าจะฉัน ไม่ควรที่จะให้เลยเพลขอไปซื้อภัตตาหารมาประเคน อาจารย์ก็ไม่ว่าอย่างไร อนุญาตให้ข้าพเจ้าไปซื้อภัตตาหารมาถวาย ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา เราก็ได้เลิกเรียนก่อนเพลกันทุกครั้งพระพุทธเจ้าข้า” ทุกคนในที่นั้นรวมทั้งทูลกระหม่อมทรงพระสรวล วันนั้นเป็นวันแรกที่ข้าพเจ้าได้เข้าเฝ้าฯ เป็นวันที่จดจำได้ไม่รู้ลืม

อันที่จริงพระมหากษัตริย์คุณของทูลกระหม่อมที่พระราชทานให้ข้าพเจ้านั้นมีอีกหลายครา จะเล่าเสียทั้งหมดก็เกรงจะกินเนื้อที่ เบียดบังเรื่องอื่นที่มีสาระเสีย แต่ก็อยากจะเล่าเรื่องสั้นๆ อีกสักเรื่องที่ข้าพเจ้าซาบซึ้งอย่างถึงที่สุด ในครั้งที่ข้าพเจ้าตามเสด็จพระราชดำเนินไปร่วมประชุมวิชาการนานาชาติทางพุทธศาสนศึกษาที่กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ ขณะนั้นข้าพเจ้ายังศึกษาอยู่ที่เมืองมิลาน ประเทศสหพันธรัฐเยอรมนี ทูลกระหม่อมมีพระกรุณาธิคุณ พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ให้แก่ข้าพเจ้าเพื่อให้ได้มีโอกาสเข้าฟังการประชุมวิชาการ วันนั้นเราออกเดินทางโดยเครื่องบินจากกรุงเบอร์ลินไปยังกรุงลอนดอน ข้าพเจ้าได้นั่งใกล้กับแก้วอีประทับ ด้วยความเหนื่อยล้า ข้าพเจ้าจึงหลับตาเพื่อพักผ่อน สายตา พระสหายท่านหนึ่งกราบบังคมทูลถามความเป็นมาของข้าพเจ้า ถึงเหตุที่ได้รับพระราชทานทุน สิ่งที่ทูลกระหม่อมรับสั่งนั้น ข้าพเจ้าถือว่าเป็นเข็มทิศของชีวิต เป็นสิ่งที่ทำให้ข้าพเจ้าเต็มใจถวายงานอย่างสุดความสามารถ เพื่อจะนำพาสาขาวิชาภาษาบาลีและสันสกฤตให้เจริญขึ้น และรักษาไว้ไม่ให้ตกต่ำเป็นอันขาด ดังที่ข้าพเจ้าปฏิบัติอยู่ในทุกวันนี้ พระดำรัสนั้นก็คือ “เด็กคนนี้เป็นคนดี ความประพฤติดี มีจรรยาบรรณที่ดี เขารู้ทั้งรู้ว่าเรียนวิชาภาษาบาลี - สันสกฤตแล้วจะหาการงานอาชีพที่ทำเงินได้มากอย่างไรวิชาอื่นๆ ก็ไม่ได้ ถึงอย่างนั้นก็ตามเขาก็ยังเสียสละเรียนสาขาวิชานี้ คนอย่างนี้จะให้ฉันไม่ส่งเสริมได้อย่างไร” ได้ (แอบ) ฟังอย่างนั้น ข้าพเจ้าก็รู้สึกปลื้มปิติและสำนึกในพระกรุณาธิคุณอย่างหาประมาณมิได้ นับเป็นบุญของชีวิต ชีวิตของข้าพเจ้าที่เหลือนี้ ข้าพเจ้าตั้งใจจะสนองพระกรุณาธิคุณให้ถึงที่สุด เพราะ “ธ ทรงเป็นเจ้าชีวิต” ของข้าพเจ้า

ชานปวีชช ทัตแก้ว

ผู้ได้รับพระราชทานทุนมูลนิธิอานันทมหิดล แผนกอักษรศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๕๒
สาขาวิชาภาษาไทยได้ ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์

~ รัตนแท้ ก่องแก้ววิทยา ~

โลกคือมนตร์แพ้ว
ห้องหับสรรพไอฟ้า
หนังสือดจประแจทวาร
จักพบรัตนแท้

ไพศาล
เลิศล้ำ
ไซสุ่ห้องนา
ก่องแก้ววิทยา

ข้าพเจ้าขออัญเชิญโคลงพระราชนิพนธ์ที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้พระราชทานให้แก่สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ใน พ.ศ. ๒๕๒๐ มาเป็นบทเปิดถ้อยคำแสดงความสำนึกในพระกรุณาธิคุณของพระองค์ในฐานะองค์อุปถัมภ์กองทุนมูลนิธิอานันทมหิดลที่พระราชทานให้ข้าพเจ้าทั้งสองไปศึกษาต่อในระดับปริญญาโทและเอกในสาขาวรรณคดีอังกฤษและอเมริกัน ณ ประเทศสหรัฐอเมริกา ใน พ.ศ. ๒๕๓๕ และสาขาวรรณคดียุคล่าอาณานิคม/วิพากษ์ลัทธิล่าอาณานิคมที่เขียนเป็นภาษาอังกฤษ (Colonial/Postcolonial Literature in English) และวรรณคดีอังกฤษ ณ สหราชอาณาจักร ใน พ.ศ. ๒๕๔๙ ตามลำดับ กวีนิพนธ์บทนี้สะท้อนให้เห็นความสำคัญของหนังสือที่เป็นเสมือนกุญแจประตูที่มีเพียงเปิดไปสู่การเรียนรู้และเข้าใจโลกอันกว้างใหญ่ไพศาล แต่ยังทำให้ผู้เรียนรู้ได้พบ “รัตนแท้/ ก่องแก้ววิทยา” อีกด้วย

ข้าพเจ้าทั้งสองได้รับพระราชทานทุนอานันทมหิดลให้ไปศึกษาต่อในสาขาที่เรียกได้ว่าเป็นศาสตร์แห่ง “หนังสือ” ในประเทศกำลังพัฒนา เช่น ประเทศไทย ที่การสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและส่งเสริมความก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีถือเป็นความจำเป็นในลำดับแรกนั้น ทุนการศึกษาในสาขา “หนังสือ” หรือสาขาอักษรศาสตร์มีอยู่น้อยมาก ยิ่งทุนการศึกษาที่สนับสนุนให้เรียนจนสำเร็จทั้งปริญญาโทและเอกนับได้ว่าหายากมาก ข้าพเจ้ารู้สึกซาบซึ้งในพระกรุณาธิคุณของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นอย่างยิ่งที่ทรงอุปถัมภ์การศึกษาในสาขาอักษรศาสตร์มาโดยตลอด ทำให้ข้าพเจ้าได้รับโอกาสอันล้ำค่าที่สุดในชีวิตในการศึกษา และในการเรียนรู้โลกของผู้คนต่างชาติต่างภาษา วัฒนธรรมและผ่านการศึกษาวรรณคดี นอกจากนั้นในฐานะนักเรียนสาขาอักษรศาสตร์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของมนุษยศาสตร์ ข้าพเจ้าตระหนักถึงความโชคดีที่เจ้านายในประเทศของข้าพเจ้าให้ความสำคัญในการพัฒนาประเทศทั้งในด้านกายภาพ วัฒนธรรม และความเป็นมนุษย์ ดังที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงได้กล่าวไว้ในปาฐกถาเรื่อง “แนวโน้มการจัดการเรียนการสอนเพื่อเรียนรู้ในทศวรรษหน้า” ว่า “ไม่เฉพาะในด้านเทคโนโลยีเท่านั้น ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการศึกษาหรือการสร้างเสริมวัฒนธรรม ศิลปวัฒนธรรม ระดับชาติ ระดับประเทศ และระดับท้องถิ่นก็มีความสำคัญยิ่ง จะช่วยสร้างความมั่นคงทางจิตใจและสร้างความสามัคคีในสังคมทุกระดับ”

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มิทรงเป็นผู้สนับสนุนการศึกษาและการศึกษาในสาขาอักษรศาสตร์แต่อย่างใด พระองค์ยังทรงเป็นแบบอย่างและแรงบันดาลใจให้กับนักอักษรศาสตร์ พระองค์ทรงมีความรอบรู้และพระปรีชาอย่างยิ่งในภาษาต่างๆ อันหลากหลาย ตั้งแต่ภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส ภาษาเยอรมัน ภาษาจีน ไปจนถึงภาษาบาลี - สันสกฤต และภาษาเขมร อีกทั้งทรงมีผลงานพระราชนิพนธ์และผลงานแปลทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง นอกจากนั้น พระปรีชาญาณด้านภาษาและวรรณคดีของพระองค์ยังกอปรไปด้วยกับความรู้ความเชี่ยวชาญในสาขาประวัติศาสตร์และโบราณคดี สำหรับข้าพเจ้าทั้งสอง ความเป็นปราชญ์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เป็นความน่าอัศจรรย์ที่ทำให้ยากอย่างยิ่ง ข้าพเจ้า

อดที่จะจินตนาการมิได้ว่า ด้วยพระกรณียกิจอันมากล้นของพระองค์ พระองค์จะต้องทรงแบ่งเวลาในการศึกษาหาความรู้ และสรรสร้างงานพระราชนิพนธ์ด้วยกำลังกาย กำลังใจ และความวิริยอุตสาหะมากเพียงใด

ภาพของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ซึ่งเป็นที่ประทับใจของข้าพเจ้าทั้งสอง คือ ภาพของเจ้าฟ้านักวิชาการที่เสด็จพระราชดำเนินไปยังสถานที่ต่างๆ เพื่อทรงงานตลอดเวลา ในทุกๆ ที่ที่พระองค์เสด็จพระราชดำเนินไป ข้าพเจ้าคุ้นเคยกับภาพที่พระองค์จะตั้งพระทัยฟังการบรรยาย บันทึกประสบการณ์ที่พระองค์ได้ทรงเรียนรู้ในสมุดจดส่วนพระองค์ และทรงซักถามพูดคุยกับผู้บรรยายอย่างเป็นกันเอง ภาพนี้เป็นภาพของนักวิชาการที่อ่อนน้อม ใฝ่รู้ สนุกสนานกับการเรียนรู้ และเป็นแบบอย่างของการเรียนรู้ตลอดทั้งชีวิต (Lifelong learning) สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารียังทรงเป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล ขวนขวายแสวงหาศิลปวิทยาการใหม่ๆ อยู่เสมอ เห็นได้จากความสนพระทัยของพระองค์ในการเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศต่างๆ เพื่อทรงเข้าร่วมประชุมทางวิชาการ และการดูงานวิชาการในสถาบันทางการศึกษาต่างๆ ยิ่งกว่านั้นแล้ว พระองค์ทรงสรรสร้างสรรคงานพระราชนิพนธ์สารคดีที่องเทียวจำนวนมากมาย ที่ทรงบอกเล่าแรงบันดาลใจการทัศนศึกษาหาความรู้ในสถานที่ต่างๆ ทั่วโลกอีกด้วย

ในยุคปัจจุบันที่มีการให้ความสำคัญกับการสัมพันธ์กันของศาสตร์สาขาต่างๆ (Interdisciplinary) อาจกล่าวได้ว่าพระราชกรณียกิจของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สะท้อนให้เห็นถึงความสนพระทัยในศาสตร์สหสาขา และพระปรีชาญาณในการประยุกต์และบูรณาการศาสตร์ต่างๆ ในการพัฒนาประเทศ ซึ่งต้องอาศัยความรู้ทุกๆ ด้าน เช่น ภูมิศาสตร์ ประชากรศาสตร์ เกษตรศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ภาษา ศิลปวัฒนธรรม ในการพัฒนาสังคม และคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างรอบด้าน ข้าพเจ้าทั้งสองชื่นชมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในฐานะที่เป็นนักวิชาการที่ศึกษาค้นคว้าหาความรู้หลากหลายด้าน และนำมาบูรณาการเพื่อการปฏิบัติใช้อย่างเป็นรูปธรรม กล่าวอีกนัยหนึ่ง พระองค์ทรงเป็นความสมดุลอันน่ามหัศจรรย์ของสิ่งที่ดูจะเป็นขัดตรงข้าม อันได้แก่ การศึกษาหนังสือกับการปฏิบัติจริง วิทยาศาสตร์กับศิลปะ โลกตะวันตกและโลกตะวันออก ความรู้สมัยใหม่และภูมิปัญญาดั้งเดิมอันเป็นรากเหง้าของสังคมไทย พระองค์ทรงพระปรีชาญาณในการผสมผสานความแตกต่างเหล่านี้ได้อย่างน่าประทับใจ

และสุดท้าย พระอัจฉริยภาพของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในทุกๆ มิติที่ข้าพเจ้าได้กล่าวไว้ข้างต้นล้วนเป็นไปเพื่อการพัฒนาประเทศ เพื่อประโยชน์สุขของปวงชนชาวไทย และเพื่อการแบ่งปันความรู้และโอกาสในการศึกษากับนานาชาติ สำหรับข้าพเจ้าแล้ว จุดมุ่งหมายอันงดงามของการนำความรู้ความสามารถมาสร้างประโยชน์ให้กับผู้อื่นนี้ ที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็นต้นแบบให้ คือสิ่งที่พิเศษที่สุดของการศึกษาและอาจประหนึ่งได้ตั้ง “รัตนแท้ / ก่องแก้ววิทยา” ที่สร้างปิติและความอึ้งอัมเมใจให้กับผู้แสวงหาที่ค้นพบได้ในที่สุด

ดร. ดารินทร์ ประดิษฐ์ทัศนีย์

ผู้ได้รับพระราชทานทุนมูลนิธิอานันทมหิดล พ.ศ. ๒๕๓๕

ดร. วริตตา ศรีรัตน

ผู้ได้รับพระราชทานทุนมูลนิธิอานันทมหิดล พ.ศ. ๒๕๔๕

ภาควิชาภาษาอังกฤษ คณะอักษรศาสตร์

บรรณานุกรม

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. *กาลเวลาที่ผ่านไปเลย*. เชียงใหม่: สุริวงค์บุ๊คเซนเตอร์ ๒๕๔๑.

มหาวิทยาลัยรังสิต. *เทพรัตนวัฒนาส่องสว่างการศึกษา*. กรุงเทพฯ: บริษัท คิงคองแบงคอก จำกัด ๒๕๕๓.

ศุภรัตน์ เลิศพานิชย์กุล และท่านอื่นๆ. *เรียงร้อยบรรณรัตน์บรรณานุกรมและดรชนี้พระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร มหาวิทยาลัยศิลปากร ๒๕๕๒.

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี กับภาษา วรรณคดี และวัฒนธรรมไทย

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงสนพระทัยภาษา วรรณคดี และศิลปวัฒนธรรมไทยอย่างยิ่ง ตลอดเวลาที่ผ่านมา ได้ทรงสนับสนุนการศึกษา รวมทั้งการอนุรักษ์สืบสานภาษา วรรณคดี และศิลปวัฒนธรรมไทย ให้ดำรงคงอยู่และเจริญวัฒนาเป็นมรดกของชาติสืบไป ดังนี้

ด้านภาษาไทย

เป็นที่ทราบกันว่า สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สนพระทัยการศึกษาทางด้านประวัติศาสตร์ แต่ที่จริงแล้วการศึกษาภาษาไทยก็เป็นอีกสาขาหนึ่งที่พระองค์สนพระทัยอย่างยิ่ง ดังจะเห็นได้ว่าเมื่อทรงเข้าศึกษาในระดับปริญญาบัณฑิต ณ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนั้น พระองค์ทรงเลือกเรียนสาขาประวัติศาสตร์เป็นวิชาเอก และทรงเลือกวิชาภาษาไทย ภาษาบาลี และภาษาสันสกฤตเป็นวิชาโท ขณะที่ทรงศึกษาในหลักสูตรการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พระองค์ทรงพระราชนิพนธ์วิทยานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาแนวคิดกรรมเสริมทักษะการเรียนรู้การสอนภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย” นอกจากนี้ยังทรงพระราชนิพนธ์บทความวิชาการเกี่ยวกับภาษาไทยด้วย ได้แก่ บทความเรื่อง “การใช้สรรพนาม” ซึ่งตีพิมพ์ในวารสาร *ภาษาและวรรณคดีไทย* ฉบับเดือนเมษายน ๒๕๒๗

ประจักษ์พยานที่แสดงพระปรีชาสามารถด้านภาษาไทยของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี คือ พระราชนิพนธ์ต่างๆ จำนวนมาก ทั้งที่เป็นพระราชนิพนธ์ชุดเสด็จพระราชดำเนินเยือนต่างประเทศ พระราชนิพนธ์บทกวี พระราชนิพนธ์แปล พระราชนิพนธ์วิชาการ การใช้ภาษาไทยในพระราชนิพนธ์เหล่านี้สื่อความได้ชัดเจนและสละสลวย

นอกจากนี้ พระองค์เฝ้าพระทัยใส่การเรียนรู้การสอนภาษาไทยเสมอมาเนื่องจากเป็นภาษาประจำชาติไทย ได้พระราชทานพระราชดำรัสและพระราชดำริเกี่ยวกับการใช้ภาษาไทยให้แก่คณะบุคคลต่างๆ ในวาระโอกาสต่างๆ พระราชดำรัสที่สำคัญคือเรื่อง “ภาษาไทยกับคนไทย” ซึ่งทรงอภิปรายในการประชุมวิชาการเรื่อง “ภาษาไทยกับการพัฒนาชาติ” การประชุมวิชาการดังกล่าวจัดขึ้นต่อเนื่องกับพิธีพระราชทานพระเกี้ยวทองคำ พุทธศักราช ๒๕๓๐ วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๐ ณ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ต่อมาได้พระราชทานพระราชนุญาตให้อัญเชิญพระราชดำรัสดังกล่าวมาลงพิมพ์ในหนังสือ *มณีพลอยร้อยแสง* และลงพิมพ์อีกครั้งในหนังสือ *ราชสุดาภาษาภิษณีย์* ซึ่งจัดทำโดยภาควิชาภาษาไทยและศูนย์วิจัยภาษาและวรรณคดีไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะผู้จัดทำหนังสือ *ราชสุดาภาษาภิษณีย์* กล่าวไว้ใน “ความนำ” ว่าพระราชดำรัสเรื่องนี้ “แสดงถึงพระปรีชาในฐานะนักอักษรศาสตร์ร่วมสมัย ผู้สนพระทัยปัญหาต่างๆ ของการใช้ภาษาไทย และทรงเห็นคุณค่าภาษาไทยอันเป็นสมบัติล้ำค่าของชาติ แสดงพระอัจฉริยภาพในการแสวงหาแนวทางที่จะรักษาสมบัตินี้ให้ดำรงอยู่อย่างยั่งยืน โดยไม่ฝืนกฎแห่งการพัฒนาเปลี่ยนแปลงอันเป็นธรรมชาติของภาษา” ดังตัวอย่างบางส่วนที่อัญเชิญมา ณ ที่นี้

“พูดถึง ครูที่สอนภาษาไทย การเรียนการสอนควรจะทำอย่างไรถึงจะดีนั้น ก็เคยคิดอยู่เหมือนกันว่า ภาษามาจากวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อม เพราะฉะนั้นวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมนี้สำคัญ จะทำให้รู้ภาษาดีได้ ต้องรู้สิ่งแวดล้อม ครูภาษาไทยนั้นต้องมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ใช้ภาษาไทยเขียนถึง ต้องรู้สิ่งแวดล้อมให้มาก...”

“...โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมัยนี้จะมีการแปลด้วยคอมพิวเตอร์กัน ถ้าบัญญัติศัพท์ใช้สำนวนฝรั่งนี้สบายมาก ง่าย แต่ถ้าจะใช้ให้เป็นภาษาไทยที่สละสลวยจะยาก เพราะติครูปประโยคภาษาอังกฤษไปมาก เพราะฉะนั้นข้อที่ควรระวังไว้ วิธีแก้ๆๆ คือจะต้องนั่งอ่านหนังสือภาษาไทยสำนวนดีๆ เอาไว้มากๆ...”

นอกจากนี้ ทรงให้คำแนะนำเกี่ยวกับการสอนอ่านเขียนภาษาไทยที่เป็นประเด็นถกเถียงกันในสังคมเมื่อไม่นานมานี้ ทรงเห็นว่าควรใช้แบบแจกรูปสะกดคำ ซึ่งเป็นวิธีการสอนแบบในอดีตและช่วยให้เด็กสามารถอ่านและสะกดคำได้มากกว่า

ด้านภาษาเพื่อนบ้านที่สัมพันธ์กับภาษาไทย : ภาษาเขมร

นอกจากการศึกษาภาษาไทยแล้ว สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ยังสนพระทัยภาษาเขมร ด้วยทรงตระหนักว่าความรู้ทางภาษาเขมรจำเป็นต่อการศึกษาภาษาไทยระดับสูงเช่นเดียวกับภาษาบาลี สันสกฤต โดยเฉพาะในการศึกษาเชิงศัพทมูลวิทยา พระองค์ทรงเริ่มเรียนอักษรขอมตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษา ต่อมาเมื่อทรงเข้าศึกษาในคณะอักษรศาสตร์ ก็ทรงเรียนภาษาเขมรเบื้องต้นกับศาสตราจารย์ ดร. กาญจนา นาคสกุล และทรงเรียนภาษาเขมรปัจจุบันกับภาษาเขมรโบราณเพิ่มเติมกับศาสตราจารย์ ดร. อุไรศรี วรสระริน ทรงแตกฉานด้านภาษาเขมรเป็นอย่างดีจึงจะเห็นได้จากบทความพระราชนิพนธ์เรื่อง “จารึกปราสาทหินพนมวัน” (๒๕๒๑) ซึ่งพระองค์ทรงอ่าน แปล และตีความจารึกภาษาเขมรโบราณที่ยังไม่มีผู้ใดศึกษามาก่อนจากสำเนาจารึกโดยตรง พระราชนิพนธ์อีกเรื่องที่มีความสำคัญต่อการศึกษารีกัมพูชาคือวิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจารึกภาษาตะวันออก ที่ทรงเสนอต่อมหาวิทยาลัยศิลปากรเรื่อง “จารึกพบที่ปราสาทพนมรุ้ง” (๒๕๒๑) นอกจากนี้ พระองค์ยังทรงเผยแพร่องค์ความรู้จากงานวิจัยเรื่องดังกล่าวในงานประชุมวิชาการของสมาคมนักโบราณคดีเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แห่งยุโรป ครั้งที่ ๑๐ ณ กรุงลอนดอน สหราชอาณาจักร โดยทรงบรรยายเรื่อง “Prasat Phnom Rung in the Light of the Inscriptions” (๒๕๔๗)

ด้านวรรณคดีไทย

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระราชนิพนธ์บทประพันธ์ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรองเป็นจำนวนมาก ผลงานเหล่านั้นล้วนแสดงให้เห็นถึงพระอัจฉริยภาพของพระองค์ในฐานะปราชญ์ทางด้านอักษรศาสตร์อย่างเด่นชัด ในด้านร้อยแก้ว สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีผลงานพระราชนิพนธ์ทั้งในลักษณะของสารคดี เรียงความ และบทความเชิงวิชาการที่ให้ความรู้ในศาสตร์ต่างๆ พระราชนิพนธ์หลายเล่มเป็นลักษณะบันทึกการเดินทางในประเทศและต่างประเทศที่พระองค์ทรงถ่ายทอดเรื่องราวได้อย่างสนุกสนานชวนติดตาม และยังประกอบไปด้วยความรู้ในเรื่องต่างๆ อย่างน่าสนใจ ดังเช่นพระราชนิพนธ์เรื่อง *เกาะในฝัน แกร่อยไสม ขอให้เจ้าภาพจงเจริญ ทัศนะจากอินเดีย ย่ำแดนมังกร เล่าเรื่องเมืองฝรั่ง* นอกจากนี้ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารียังมีผลงานร้อยแก้ว

ในด้านวรรณกรรมเยาวชน โดยเฉพาะพระราชนิพนธ์ชุด **แก้วจอมแก่น** ชุด**แก้วจอมชน** และพระราชนิพนธ์แปลเรื่อง **ขบวนการนกกาเวน** ซึ่งนับเป็นวรรณกรรมเยาวชนที่ได้รับความนิยมจากผู้อ่านอย่างต่อเนื่องยาวนาน

ส่วนในด้านพระราชนิพนธ์ร้อยกรองนั้น สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเชี่ยวชาญในฉันทลักษณ์ทุกรูปแบบ ทั้งโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ร่าย พระองค์ทรงมีผลงานการประพันธ์ทั้งในลักษณะของการแต่งตามแบบวรรณคดีโบราณ ดังเช่นที่ทรงพระราชนิพนธ์**กษัตริยานุสรณ์คำฉันท์ ดุษฎีสังเวยและกาพย์ขับไม้** และ**พุทธศาสนสุภาษิตคำโคลง** และในลักษณะของร้อยกรองร่วมสมัย ดังจะเห็นได้จากผลงานพระราชนิพนธ์ร้อยกรองขนาดสั้นจำนวนมากที่ทรงถ่ายทอดอารมณ์กวีและทัศนะของปราชญ์ในมิติต่างๆ ได้อย่างน่าสนใจ ผลงานพระราชนิพนธ์ร้อยกรองเหล่านี้ล้วนแสดงให้เห็นถึงความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในขนบวรรณศิลป์ของไทย และพระอัจฉริยภาพทางด้านภาษาที่พระองค์ทรงสามารถเลือกสรรถ้อยคำที่มีความกระชับ ชัดเจนในการสื่อสาร แต่ขณะเดียวกันก็คงความไพเราะและคุณค่าทางสุนทรียะอย่างเต็มเปี่ยม

ผลงานพระราชนิพนธ์ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรองของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จึงเป็นผลงานที่พระองค์ทรงนำความรู้ที่สั่งสมมาในด้านต่างๆ มาผสมกับความคิด แล้วกลั่นกรองเรียบเรียงเป็นบทประพันธ์ที่เปี่ยมไปด้วยพระอัจฉริยภาพทางด้านวรรณศิลป์ เพื่อปลูกฝังความรู้และความรักในการอ่านแก่สาธารณชน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จึงทรงเป็นทั้ง “ปราชญ์” ผู้รักในการแสวงหาความรู้ เป็น “กวี” ผู้สร้างสุนทรียะและความลุ่มลึกทางความคิดผ่านความชำนาญในการใช้ภาษา และเป็น “ครู” ผู้เปี่ยมไปด้วยความเมตตาที่มีเจตจำนงในการสร้างงานเพื่อถ่ายทอดความรู้ในด้านต่างๆ ให้แก่สาธารณชน

ด้านวัฒนธรรมไทย

ในด้านวัฒนธรรมไทย สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สนพระทัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยด้านต่างๆ ทรงพระปรีชาสามารถในทางศิลปะทั้งดนตรีและศิลปกรรม ได้ทรงอุปถัมภ์และสนับสนุนกิจกรรมทางวัฒนธรรมและการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชาติเสมอมา

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระราชนิพนธ์และพระราชทานพระราชดำรัสเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมไทยจำนวนมาก อาทิ พระราชนิพนธ์บทความเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย หลายเรื่อง เช่น พระราชนิพนธ์บทความเรื่อง **“เล่าเรื่องประเพณีและเทศกาลของไทย”** **“สายธารแห่งอารยธรรมไทย”** **“การตั้งกรมและเจ้าฟ้าในยุคแรก”** **“เหตุใดข้าพเจ้าจึงชอบดนตรีไทย”** **“ลูกทุ่งกับเพลงไทย”** **“การใช้ดนตรีไทยช่วยรักษาโรค”** **“เด็กและดนตรีไทย”** **“พิพิธภัณฑสถานเครื่องดนตรีไทย”** **“ภูมิปัญญาไทยด้านอาหารและโภชนาการ”** **“ภูมิศาสตร์กับวิถีชีวิตไทย”** พระราชนิพนธ์เหล่านี้เป็นประจักษ์พยานแสดงให้เห็นว่าพระองค์ทรงสนพระทัยและทรงเป็นผู้รอบรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงสนพระทัยดนตรีไทยหลายชนิด เช่น ระนาดเอก ซอด้วง ซอสามสาย ซออู้ จะเข้ ฯลฯ พระองค์ทรงดนตรีไทยในโอกาสต่างๆ ซึ่งเป็นแรงบันดาลใจให้เยาวชนรุ่นหลังเกิดความรักและสนใจดนตรีไทย พระมหากรุณาธิคุณดังกล่าวยังความซาบซึ้งแก่ปวงชนชาวไทย หนึ่งในนั้นคืออาจารย์เสรี หวังในธรรม ซึ่งได้แต่งบทกลอนแสดงความซาบซึ้งในพระกรุณาธิคุณที่ทรงมีต่อการอนุรักษ์และสืบสานดนตรีและนาฏศิลป์ไทย วรรคที่เป็นที่จดจำได้ของคนไทยจำนวนมากคือ “การดนตรีนาฏศิลป์ไม่สิ้นแล้ว เพราะพระทูลกระหม่อมแก้วเอาใจใส่” นอกจากทรงดนตรีแล้ว สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระราชนิพนธ์บทร้องสำหรับเพลงไทยเดิมหลายบท เช่น บทร้องสำหรับเพลงเต่าเห่ เพลงปลาทองเถา และเพลงตับชมสวนขวัญ เป็นต้น และบทเพลงไทย อาทิ เพลงส้มตำ เพลงไทยดำเนินดอย เป็นต้น

ด้วยพระปรีชาสามารถในทางศิลปวัฒนธรรม พระองค์ทรงได้รับการทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายพระราชสมัญญานาม “วิศิษฎ์ศิลปิน” จากคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๖ พระสมัญญาดังกล่าวมีความหมายว่า “ทรงพระปรีชาสามารถในการเป็นศิลปิน ทรงมีคุณูปการต่องานศิลปวัฒนธรรม และทรงเป็นแม่ธีทางด้านวัฒนธรรม”

นอกจากความสนพระทัยและพระปรีชาสามารถในด้านศิลปวัฒนธรรมดังที่ได้กล่าวแล้ว สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี บำเพ็ญพระราชกรณียกิจอันเป็นคุณประโยชน์ต่อการสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ดังนี้

๑) ทรงเป็นแบบอย่างของการสืบสานวัฒนธรรมไทยด้วยพระองค์เอง

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สนพระทัยศิลปวัฒนธรรมไทยเสมอมา ทรงเป็นแบบอย่างให้เยาวชนและประชาชนทั่วไปเกิดแรงบันดาลใจที่จะหันมาสนใจศึกษาและฝึกฝนทักษะเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมไทย โดยเฉพาะด้านดนตรีไทย

๒) ทรงสนับสนุนการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมไทย

พระองค์บำเพ็ญพระราชกรณียกิจเกี่ยวกับการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมไทยมากมาย อาทิ ทรงเป็นแม่กองการบูรณปฏิสังขรณ์พระบรมมหาราชวัง วัดพระศรีรัตนศาสดาราม และพระที่นั่งวิมานเมฆ เสด็จพระราชดำเนินไปเป็นประธานในกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมต่างๆ เช่น เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเป็นประธานในพิธีไหว้ครูดนตรีไทยของสถาบันการศึกษาต่างๆ อาทิ พิธีไหว้ครูดนตรีไทยของชมรมดนตรีไทย สโมสรนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พิธีไหว้ครูดนตรีไทยของคณะครูและนักเรียนศิลปาชีพสวนจิตรลดา พิธีไหว้ครูดนตรีไทย ๘ สถาบัน และเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเป็นประธานงานเฉลิมพระเกียรติ เนื่องในโอกาสวันคล้ายวันพระบรมราชสมภพพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ณ อุทยานพระบรมราชานุสรณ์ อำเภอมัธยม จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นประจำ

๓) ทรงอุปถัมภ์หน่วยงานด้านศิลปวัฒนธรรมของชาติหลายหน่วยงาน อาทิ พิพิธภัณฑวัดพระศรีรัตนศาสดาราม อุทยานพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย พิพิธภัณฑสมเด็จพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า โรงเรียนผู้ใหญ่พระตำหนักสวนกุหลาบ วิทยาลัยในวัง (หญิง) โรงเรียนผู้ใหญ่พระตำหนักสวนกุหลาบ วิทยาลัยในวัง (ชาย) กาญจนภิเษกวิทยาลัยช่างทองหลวง

๔) ทรงสนับสนุนการศึกษา ค้นคว้า วิจัย เกี่ยวกับ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย และพระราชทานพระราชดำริ ให้นำ แนวทางการอนุรักษ์ ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมไทย ซึ่งยังผลให้เกิดโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมไทย และแนวนโยบายของหน่วยงานต่างๆ ของรัฐที่เกี่ยวข้อง อาทิ การศึกษา ยารักเพื่ออนุรักษ์ ภูมิปัญญาไทย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี การจัดทำระบบสืบค้นเอกสาร โบราณในหอจดหมายเหตุแห่งชาติ การสำรวจทำนองการสวดมนต์ และบันทึกทำนองของบทสวดมนต์ในรูปแบบต่างๆ เพื่อ ทำการรวบรวมทำนองบทสวดมนต์ต่างๆ ที่มีอยู่ในปัจจุบัน โครงการเผยแพร่ข้อมูลวัฒนธรรมไทยผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ด้วยพระอัจฉริยภาพในพระปรีชาสามารถ และพระมหากรุณาธิคุณที่ทรงมีต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย เมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๘ รัฐบาลได้จึงได้ประกาศให้วันที่ ๒ เมษายน ของทุกปี ซึ่งเป็นวันคล้ายวันพระราชสมภพของ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็น “วันอนุรักษ์มรดกไทย” และต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๓๑ ได้ทูลเกล้า ทูลกระหม่อมถวายพระราชสมัญญานาม “เอกอัครราชูปถัมภกมรดกวัฒนธรรมไทย” จวบจนปัจจุบัน พระมหากรุณาธิคุณ ที่ทรงมีต่อการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมไทยยิ่งเป็นที่ประจักษ์ชัด

กล่าวโดยสรุปได้ว่า สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็น “ดวงแก้ว” ซึ่งส่องสว่าง นำความหวังและความรุ่งเรืองให้แก่ภาษา วรรณคดี และวัฒนธรรมไทยโดยแท้

ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, ดาวเรือง วิทยารัฐ, น้ำผึ้ง ปัทมากลางคล, ศิริพร ภักดีผาสข
ผู้ได้รับพระราชทานทุนมูลนิธิอานันทมหิดล แผนกอักษรศาสตร์
อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์

◡ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี กับการเรียนภาษาเขมร ◡

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเล่าไว้ในคราวหนึ่งว่า เมื่อทรงเลือกเรียนภาษาเขมรในขณะกำลังเป็นนิสิตปริญญาตรี คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นั้น มีบางคนปรารภกับพระองค์ในทำนองว่าเป็นการเลือกเรียนวิชาที่ไม่ใคร่เป็นประโยชน์

ข้อที่ว่าวิชาภาษาเขมรไม่ใคร่เป็นประโยชน์อย่างที่มีผู้ปรารภขึ้นมานั้น ที่จะเล็งไปทางที่ว่า ความรู้ภาษาเขมรนั้นไม่ใช่ทักษะที่สามารถใช้ในการทำมาหาเลี้ยงชีพได้อย่างทักษะภาษาอื่นๆ ที่มีสอนอยู่ในคณะอักษรศาสตร์เวลานั้น (อาจจะมียกเว้นอีกก็แต่วิชาภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตซึ่งผู้รูปร่างท่านกล่าวว่ามีไว้ใช้คุยกับเทวดา) คือเป็นวิชาศิลปศาสตร์ (Liberal Arts) อันเป็นวิชาสำหรับชนชั้นสูงในสังคมหรือผู้ปกครอง และเป็นวิชาที่มุ่งยกระดับสติปัญญาของผู้เรียนเป็นสำคัญ มิใช่ความรู้อันเป็นไปเพื่อการทำมาหาเลี้ยงชีพหรือเพื่อแสวงหาผลตอบแทนทางวัตถุอื่นใดในชีวิตประจำวัน

ชนบการเรียนการสอนภาษาเขมรในคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่มีมาแต่เดิมคือ เรียนภาษาเขมรเพื่อความเข้าใจที่ลึกซึ้งในทางภาษาและวรรณคดีไทย ด้วยเพราะคำศัพท์ภาษาไทยเป็นจำนวนมากที่มีมาจากภาษาเขมร วิชาภาษาเขมรจึงเป็นวิชาที่อยู่คู่กับภาษาไทยโดยตลอดนับตั้งแต่ใน พ.ศ. ๒๔๗๖ เมื่อมีการยกฐานะวิชาภาษาไทยขึ้นเป็นแผนกวิชาภาษาไทยและภาษาโบราณตะวันออก (อันได้แก่ ภาษาเขมร ภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต) และเมื่อมีการจัดตั้งแผนกวิชาภาษาตะวันออกขึ้นใน พ.ศ. ๒๕๐๔ วิชาภาษาเขมรก็ยังคงอยู่กับแผนกวิชาภาษาไทย มีเพียงภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตเท่านั้นที่แยกออกไปอยู่กับแผนกวิชาภาษาตะวันออก

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเริ่มเรียนภาษาเขมรในชั้นเรียนปกติเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๗ ขณะนั้นทรงเป็นนิสิตปริญญาตรีชั้นปีที่ ๒ โดยมีศาสตราจารย์ ดร. กาญจนา นาคสกุล เป็นผู้สอน การเรียนนั้นก็คงเป็นไปเพื่อความมุ่งหมายอย่างหนึ่งที่ทรงเคยเล่าไว้ว่า “ในสมัยนั้น ผู้ที่จะเรียนภาษาไทยให้กว้างขวาง ลึกซึ้ง จะต้องเรียนทั้งภาษาบาลี สันสกฤต และเขมร เพื่อให้เข้าใจที่มาของศัพท์ที่นำมาใช้ในภาษาไทย และเข้าใจในแนวคิดที่มีในวรรณคดีไทย” อันรับกันดีกับวิชาโทที่ทรงเลือกเรียนในคณะอักษรศาสตร์คือวิชาภาษาไทยและภาษาบาลี - สันสกฤต และเมื่อทรงศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ ๓ ก็เริ่มเรียนภาษาเขมรเพิ่มเติมกับ ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร. อุไรศรี วรตะริน ขณะนั้นเป็นข้าราชการสังกัดกรมศิลปากร เพื่อเป็นพื้นฐานในการอ่านและแปลจารึกภาษาเขมรและภาษาสันสกฤตในจารึกเขมรโบราณ โดยได้ทรงเริ่มแปลจารึกภาษาเขมรและภาษาสันสกฤตที่ปราสาทพนมรุ้งบางส่วนตั้งแต่ยังทรงเป็นนิสิตชั้นปีที่ ๔ และเลือกทำวิทยานิพนธ์เรื่องจารึกพบที่ปราสาทพนมรุ้งเมื่อทรงศึกษาในระดับปริญญาโท สาขาวิชาภาษาตะวันออก ที่มหาวิทยาลัยศิลปากร ควรกล่าวด้วยว่าเมื่อแรกนั้นทรงตั้งพระทัยว่าจะศึกษาทั้งทางด้านจารึกและประวัติศาสตร์ศิลปะของปราสาทพนมรุ้งเพื่อเขียนเป็นวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท แต่ด้วยข้อจำกัดบางประการจึงทรงจำกัดการศึกษาเฉพาะด้านจารึกทั้งภาษาเขมรและภาษาสันสกฤตที่พบที่ปราสาทพนมรุ้ง

กล่าวได้ว่า นอกจากการเรียนภาษาเขมรจะเป็นไปเพื่อความเข้าใจที่ลึกซึ้งในทางภาษาและวรรณคดีไทยแล้ว การเรียนภาษาเขมรยังเป็นไปเพื่อความเข้าใจภาษาและวรรณคดีของ “คนอื่น” แบบของการเรียนเช่นนี้อาจสงเคราะห์เข้าได้ในแบบของการแสวงหาความรู้อย่างที่เรียกว่า บูรพคดีศึกษา (Orientalist Studies) หรืออาจจะเรียก อาณาบริเวณศึกษา

แบบคลาสสิก (Classical Area Studies) ก็ได้, ซึ่งเป็นแบบหนึ่งของการแสวงหาความรู้ที่เริ่มต้นขึ้นในดินแดนอาณานิคม นักบูรพคดี (Orientalist) ที่มีบทบาทสำคัญในการสถาปนาวิธีแสวงหาความรู้และองค์ความรู้เกี่ยวกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ล้วนแล้วแต่ทำงานเป็นส่วนหนึ่งของระบบราชการอาณานิคม (อาจเรียกคนเหล่านั้นว่าข้าราชการ - นักวิชาการ (scholar - administrator) ก็ได้) ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร. อุไรศรี วรรณสิน ซึ่งเป็นผู้ถวายพระอักษรภาษาเขมรนั้นก็เป็นผู้หนึ่งของนักบูรพคดีและข้าราชการ - นักวิชาการชาวฝรั่งเศสคนสำคัญคือ ศาสตราจารย์ออร์ซ เซเดส์ อดีตผู้อำนวยการสำนักฝรั่งเศสแห่งปลายบูรพทิศ (École française d'Extrême - Orient) อันเป็นสถาบันทางวิชาการที่ตั้งขึ้นเพื่อการศึกษาโบราณสถาน จารึก ภาษาศาสตร์ ชาติพันธุ์ และประวัติศาสตร์อารยธรรมของดินแดนตะวันออกไกล ในขณะที่ ศาสตราจารย์ ดร. กาญจนานาคสกุล ซึ่งเป็นผู้ถวายพระอักษรภาษาเขมรอีกคนหนึ่งนั้นก็สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกจากวิทยาลัยบูรพศึกษาและแอฟริกาศึกษา (School of Oriental and African Studies) มหาวิทยาลัยลอนดอน สหราชอาณาจักร ซึ่งความมุ่งหมายแต่แรกตั้งนั้นคือการฝึกข้าราชการที่ไปทำงานในอาณานิคมของอังกฤษ

แบบของการแสวงหาความรู้อย่างที่เรียกว่าบูรพคดีศึกษาของฝรั่งเศส ซึ่งให้ความสำคัญกับภาษา ภาษาศาสตร์ วรรณคดี โบราณคดี ประวัติศาสตร์ศิลปะ และประวัติศาสตร์ (ก่อนสมัยใหม่) มีส่วนสำคัญอย่างมากในการสร้างองค์ความรู้ และแบบแผนการศึกษาทางด้านประวัติศาสตร์ศิลปะและโบราณคดีเขมรในประเทศไทย ดังจะเห็นได้จากรายวิชาที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงศึกษาในระดับปริญญาโท เป็นต้นว่า วิชาจารึกภาษาเขมรสมัยก่อนพระนคร วิชาจารึกภาษาเขมรสมัยพระนคร วิชาจารึกภาษาเขมรสมัยหลังพระนคร วิชาระบบเสียงภาษาเขมร วิชาไวยากรณ์ และระบบหน่วยคำภาษาเขมร วิชาคำเขมรในภาษาไทย วิชาหลักภาษาและสนทนภาษาเขมร วิชาวรรณกรรมเขมรปัจจุบัน และวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะและโบราณคดีเขมร

อาศัยเหตุตั้งนั้นก็พอจะเป็นที่เข้าใจได้ว่า เหตุใดจึงมีผู้ปรารถนาขึ้นว่าการเรียนภาษาเขมรเป็นการเลือกเรียนวิชาที่ไม่ใคร่เป็นประโยชน์ แต่ก็ควรต้องกล่าวด้วยว่า เมื่อสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเล่าเรื่องที่มีผู้ปรารถนากับพระองค์ตั้งข้างต้นนั้น ทรงเล่าต่อไปด้วยว่าได้ทรงใช้ภาษาเขมรที่ได้เรียนมาในการสื่อสารกับชาวเขมรที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๒ อันเป็นเวลาที่จะทรงสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาโทจากมหาวิทยาลัยศิลปากรได้ไม่นาน ขณะเมื่อทรงงานที่ศูนย์บรรเทาทุกข์ของสภากาชาดไทยและเวลาที่ไปเยี่ยมผู้พวยพียงสถานที่ต่างๆ โดยปริยายคือทรงเห็นว่าภาษาเขมรที่ทรงเรียนนั้นก็อาจใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

หลังจากที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงสำเร็จการศึกษาจากคณะอักษรศาสตร์ วิชาภาษาเขมรก็ยังคงเป็นวิชาที่เปิดสอนอยู่ในแผนกวิชาภาษาไทย ซึ่งภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็นภาควิชาภาษาไทยเรื่อยมา คงเพราะด้วยชนบทการเรียนที่ผูกภาษาเขมรเข้ากับภาษาไทย และแม้ในปัจจุบันจะเกิดสาขาวิชาภาษาเขมรซึ่งมีรายวิชาที่หลากหลายมากขึ้น สาขาวิชาภาษาเขมรก็ยังคงเป็นสาขาวิชาในสังกัดภาควิชาภาษาไทยอยู่นั่นเอง การเรียนภาษาเขมรเพื่อความเข้าใจที่ลุ่มลึกทางภาษาและวรรณคดีไทยก็ยังคงมีอยู่ ดังเห็นได้จากรายวิชาภาษาเขมรที่สัมพันธ์กับภาษาไทยที่ยังคงเปิดสอนกันอยู่ในคณะอักษรศาสตร์ การเรียนภาษาเขมรเพื่อยกระดับสติปัญญาของผู้เรียนหรือเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ก็ยังเป็นสิ่งที่ปฏิบัติกันอยู่ แต่ข้อที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมีนัยสำคัญคือ ในสมัยนี้มีผู้สนใจเรียนภาษาเขมรเพื่อใช้ในการติดต่อสื่อสารเพิ่มมากขึ้น อาจจะเพื่อใช้ในการทำมาหาเลี้ยงชีพหรือเพื่อประโยชน์อื่นใดก็ได้ที่สุดแต่

นอกจาก “ประโยชน์” ดังกล่าวข้างต้น กล่าวให้ถึงที่สุด การเรียนภาษา (ไม่ว่าจะภาษาเขมรหรือภาษาอื่นใด) อันเป็นสื่อแสดงออกซึ่งความคิด ความเชื่อ ความเข้าใจเกี่ยวแกโลก ความรู้สึก อารมณ์ ย่อมเป็นประโยชน์สำหรับการเรียนรู้ เข้าใจวัฒนธรรมของเพื่อนบ้านหรือเจ้าของภาษา และนำไปสู่การพัฒนาความร่วมมือกันอย่างสันติสุขในประชาคมของชาติอาเซียน และประชาคมโลกต่อไป

นายธปดี บัวคำศรี

ผู้ได้รับพระราชทานทุนส่วนพระองค์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
นักศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้
มหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย เบิร์กลีย์

ส่วนอักษรฯ: ต้นไม้ในพระราชูปถัมภ์

ใหญ่เอ๋ยใหญ่จริง
ดอกเหลืองทองสร้อยคันธา
ตัวฉันได้รู้คำผู้เฒ่า
พอเดือนแปดผลิดอกกลิ่นโน้มน้อม

ต้นรวงผึ้งงามยิ่งกิ่งสาขา
แมลงผึ้งบินมาไต่ต่อม
ว่าพระพุทธเจ้าหลวงนิยมชมว่าหอม
ได้ดมดมมมาลิติใจเอ๋ย

บทพระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี บรรยายความงามของต้นรวงผึ้ง ทรงพระราชนิพนธ์แต่ครั้งทรงดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุดา กิติวัฒนาดุลโสภาคย์

ผู้ที่เดินผ่านบริเวณลานห้วยระหว่างอาคารมหาจุฬาลงกรณ์และอาคารมหาวิทยาลัยฯ คงจะเคยเห็นต้นไม้ใหญ่สองต้นปลูกไว้คู่กันตรงบริเวณบันไดนาคกลางระเบียงเชื่อมระหว่างทั้งสองอาคาร ต้นไม้ทั้งสองต้นนั้นคือ ต้นรวงผึ้ง ซึ่งสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงปลูกเมื่อทรงเป็นนิสิตคณะอักษรศาสตร์

ความเป็นมาของต้นรวงผึ้งสองต้นนี้ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บุษกร กาญจนจारी พระอาจารย์ที่ปรึกษาได้เล่าไว้ว่า เมื่อเสด็จพระราชดำเนินมาทรงศึกษาที่คณะอักษรศาสตร์ในปี พ.ศ. ๒๕๑๖ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มักจะทรงนำช่อดอกรวงผึ้งมาปักแจกันถวายที่โต๊ะหมู่บูชาหน้าพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งประดิษฐาน ณ ห้องโถงกลาง ตึกอักษรศาสตร์ ๑ หรืออาคารมหาจุฬาลงกรณ์อยู่เสมอ ด้วยทรงทราบมาว่า ดอกรวงผึ้งนี้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรด และมีปลูกไว้ที่พระที่นั่งอัมพรสถาน อันเป็นที่ประทับในช่วงสุดท้ายแห่งพระชนม์ชีพ

ต่อมาปี พ.ศ. ๒๕๑๗ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จึงได้ทรงนำต้นพันธุ์รวงผึ้งจากพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ซึ่งมีที่มาจากต้นแม่ที่พระที่นั่งอัมพรสถานมาปลูกไว้ที่คณะอักษรศาสตร์ เพื่อให้ต้นรวงผึ้งอันเป็นที่ทรงโปรดปรานได้อยู่คู่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยสืบไป

นอกจากต้นรวงผึ้งแล้ว สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ยังได้ทรงปลูกต้นไม้อื่นๆ พระราชทานแก่คณะอักษรศาสตร์ในโอกาสสำคัญอีกวาระหนึ่ง ได้แก่ ต้นเสลา ทรงปลูกไว้ที่หน้าอาคารบรมราชกุมารีครั้งเสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดอาคารปี พ.ศ. ๒๕๓๗

กาลเวลาผ่านไปอีกกว่า ๒๐ ปี คณะอักษรศาสตร์ได้รื้อตึกอักษรศาสตร์ ๔ ลงเพื่อสร้างอาคารเรียนใหม่คือ อาคารมหาจักรีสิรินธร ในพิธีเปิดอาคารเมื่อวันที่ ๒๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงปลูกต้นมหาพรหมและต้นสร้อยสุทนต์ไว้ที่หน้าอาคารเพื่อเป็นที่ระลึก ต้นสร้อยสุทนต์นี้เดิมชื่อว่าต้นนางแดง แต่ได้พระราชทานชื่อใหม่ว่า “สร้อยสุทนต์” เพื่อให้คู่กับ “มหาพรหม” ตามคติที่ว่าพระสร้อยสุทนต์เป็นเทวีของพระพรหมเป็นเจ้า นอกจากนี้ยังเป็นสิริมงคลแก่คณะอักษรศาสตร์ที่มีพระสร้อยสุทนต์เป็นตราประจำคณะอีกด้วย

หลังจากนั้นในเดือนมกราคม ปี ๒๕๕๕ ได้เสด็จพระราชดำเนินมาทรงปลูกพันธุ์ไม้ยืนต้นหายากไว้ในบริเวณเดียวกัน ได้แก่ ยางนา ตะเคียนทอง เต็งตानी ตะเคียนหิน เคี่ยมคะนอง ศรียะลา มังคะ พะยอม และหอมไกลดง

ในระหว่างที่มีการก่อสร้างอาคารใหม่ มีการปรับพื้นที่และตัดต้นไม้ไปเป็นจำนวนมาก จนคณะอักษรศาสตร์ที่เคยร่มรื่นกลายเป็นพื้นที่ที่ร้อนมากในเวลากลางวัน แม้มหาวิทยาลัยได้นำต้นไม้มาปลูกทดแทนแต่ก็ไม่เพียงพอ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จึงได้พระราชทานต้นไม้มาปลูกเพิ่มเติมเพื่อฟื้นฟูความร่มเย็นแก่คณะอีกครั้ง โดยผู้บริหารคณะและภาควิชาต่างๆ ร่วมกับนิสิตเก่านำโดยอักษรศาสตร์บัณฑิตรุ่น ๖๖ และ ดร. ก่องกานดา ชยามฤต ผู้อำนวยการองค์การสวนพฤกษศาสตร์ ได้ร่วมสนองพระราชดำริครั้งนี้ด้วย

โครงการปลูกต้นไม้เริ่มต้นตั้งแต่เดือนกรกฎาคม ปี ๒๕๕๕ ได้เสด็จพระราชดำเนินเป็นการส่วนพระองค์มาทอดพระเนตรและทรงรดน้ำต้นไม้ที่ภาควิชาต่างๆ ร่วมกับนิสิตเก่าร่วมกันปลูก เมื่อวันที่ ๒ สิงหาคม ๒๕๕๕ ในโอกาสนี้ทรงปลูกต้นกระพี้จั่นตรงบริเวณลานหญ้าหน้าสำนักคณบดี

โครงการปลูกต้นไม้ดำเนินต่อมาโดยได้พระราชทานต้นไม้มาปลูกเพิ่มอีกเป็นจำนวนมาก โดยบริเวณหน้าอาคารมหาจักรีสิรินธร ปลูกต้นมหาพรหมราชินี พุดโกเมน แคนทอง และมะเขือเหลี่ยม หน้าอาคารบรมราชกุมารีปลูกไม้ผล ได้แก่ มะม่วงแก้ว ชมพู่หน้าดอกไม้ มะขาม ห้ว โดยทรงพระราชดำริว่า ต้นไม้เหล่านี้คนส่วนใหญ่รับประทานแต่ผลแต่ไม่เคยเห็นต้น จึงควรที่จะปลูกไว้เพื่อให้คนได้รู้จักว่าต้นหน้าตาเป็นอย่างไร นอกจากนี้ยังมีไม้สมุนไพรและไม้หายาก ได้แก่ โปริสตร์ทองกลางป่า สมอพิเภก การบูร สมอไทย อบเชยญวน มะฮ็อกกานี รวมทั้งต้นขานางซึ่งเป็นไม้ตรีสรูของอดีตพุทธเจ้าอีกด้วย ส่วนบริเวณรอบสี่เสาเทวาลัยเดิม ปลูกต้นชงโคหนาน พุดดง และส้มจี๊ด และบริเวณอาคารมหาวิทยาลัยราชบุรีปลูกไม้ยืนต้นมีคุณค่า เช่น รั้ง พะยอม ฯลฯ

ในวันคล้ายวันสถาปนาคณะอักษรศาสตร์ วันที่ ๓ มกราคม ปี ๒๕๕๖ และ ๒๕๕๗ ได้ทรงปลูกต้นไม้เป็นที่ระลึกหลังจากที่ได้ทรงบาตรร่วมกับคณาจารย์และนิสิต โดยปี ๒๕๕๖ ทรงปลูกต้นจำปีสิรินธรบริเวณหน้าห้องธุรการ และปี ๒๕๕๗ ทรงปลูกต้นสาละอินเดียบริเวณหน้าห้องฝ่ายวิจัย หลังจากนั้นได้พระราชทานต้นไม้มาปลูกบริเวณลานหญ้าหน้าอาคารบรมราชกุมารีอีกหลายต้น เช่น เชลง กระดังงาดง โอโศกดาวกระจาย สนอินเดีย สายฝน พุททะเล ฯลฯ

ต่อมาในเดือนกรกฎาคม ๒๕๕๗ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการอนุรักษ์และฟื้นฟูต้นไม้ที่ปลูกอยู่เดิมในคณะอักษรศาสตร์ ซึ่งเสื่อมโทรมไปตามกาลเวลา โดยทรงส่ง “หมอดต้นไม้” มาตรวจรักษาและดูแลที่มีอาการ “ป่วย” แต่ละต้นไม่ว่าจะเป็นต้นรวงผึ้งทรงปลูก ต้นชงโค ต้นเสลา ต้นตะแบก ฯลฯ ทำให้ต้นไม้เหล่านี้มีสุขภาพดีขึ้น

การที่ทรงปลูกต้นไม้และพระราชทานต้นไม้มาปลูก นับตั้งแต่ครั้งทรงปลูกต้นรวงผึ้งสมัยเมื่อทรงเป็นนิสิตจนกระทั่งปัจจุบัน รวมทั้งการฟื้นฟูต้นไม้ในคณะอักษรศาสตร์ นอกจากจะแสดงความผูกพันและความใส่ใจพระทัยที่ทรงมีต่อคณะอักษรศาสตร์ในฐานะนิสิตเก่าแล้ว ยังสะท้อนความสนพระราชหฤทัยเกี่ยวกับต้นไม้และการอนุรักษ์พันธุ์ไม้ต่างๆ อย่างจริงจังอีกด้วย ดังที่ได้มีพระราชดำริให้จัดตั้งโครงการอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืช ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๕ โดยทรงดำเนินรอยตามเบื้องพระยุคลบาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการอนุรักษ์พันธุ์ไม้ “ยางนา” ในปี ๒๕๐๓ ขณะเมื่อเสด็จแปรพระราชฐานไปประทับ ณ วังไกลกังวล จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการอนุรักษ์และเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อขยายพันธุ์ไม้โบราณในโครงการสวนพระองค์สวนจิตรลดา โดยเฉพาะที่ปลูกอยู่ในพระบรมมหาราชวัง รวมทั้งวังต่างๆ เช่น ชนุนจากหลังพระที่นั่งไพศาลทักษิณ สมอไทย จากพระที่นั่งอัมพรสถาน รวมทั้งพันธุ์ไม้หายาก เช่น หวาย มีการรวบรวมพันธุ์ไม้ต่างๆ หลายสายพันธุ์จัดตั้งเป็นธนาคารพืชพรรณและศูนย์ข้อมูลพันธุกรรมพืช เพื่อเก็บรวบรวมพันธุ์พืชต่างๆ โดยเฉพาะพันธุ์ไม้เก่าๆ ที่คนไม่นิยมปลูกหรือไม่ใช่พืชเศรษฐกิจ เช่น ทุเรียนบางสายพันธุ์ที่คนทั่วไปไม่นิยมรับประทาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทุเรียนจากสวนนนทบุรี หรือการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชที่เกาะลันตา จังหวัดพังงา นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งสวนสมุนไพรในโครงการสวนพระองค์สวนจิตรลดา และสวนสมุนไพรสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่จังหวัดระยองด้วย

ที่สำคัญ ได้พระราชทานพระราชดำริให้จัดตั้งสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๘ เพื่อกระตุ้นให้เยาวชนรู้จักและสนใจต้นไม้พันธุ์ไม้ต่างๆ ปลูกฝังให้เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเป็น “สมบัติ” ที่มีค่าของชาติ ดังพระราชดำรัสพระราชทานเมื่อวันที่ ๑๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๐ ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดาว่า

เรื่องที่จะสอนให้นักเรียนหรือให้เด็กมีความรู้ และมีความรักในทรัพยากร คือ ความรักชาติ รักแผ่นดินนี้ ก็คือรักสิ่งที่เป็นสมบัติของตัวเอง การที่จะให้เขารักษาประเทศชาติ หรือรักษาสมบัติของเขานั้น ทำได้โดยก่อให้เกิดความรัก ความเข้าใจ ถ้าใครไม่รู้จักกันเราก็ไม่มีความสัมพันธ์ ไม่มีความผูกพันต่อกัน แต่ถ้าให้เขารู้จักว่าสิ่งนั้นคืออะไร หรือว่าทำงาน ก็จะรู้สึกชื่นชมและรักหวงแหน ในสิ่งนั้นว่าเป็นของตน และจะทำให้เกิดประโยชน์ได้

จึงกล่าวได้ว่า คณะอักษรศาสตร์กลับคืนสู่ความร่มเย็นด้วยเงาไม้ นานาพรรณในวันนี้ ก็ด้วยน้ำพระทัยและพระวิสัยทัศน์อันยาวไกลของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ต้นไม้ที่ทรงปลูกและพระราชทานมาปลูกในคณะอักษรศาสตร์นั้น นอกจากจะเพื่อให้เจริญเติบโตแผ่เงาร่มเย็น ผลิดอกออกผลงดงามน่าชื่นใจแล้ว ยังเป็นการปลูกเพาะความสนใจใฝ่รู้เรื่องพันธุ์ไม้ต่างๆ รวมทั้งความรักความผูกพันที่ต่อต้นไม้ สมุนไพร และธรรมชาติแก่เยาวชนอันเป็นอนาคตของชาติด้วย

ภาพที่ทรงปลูกต้นไม้และทรงพระดำเนิรณหาน้ำต้นไม้ด้วยความตั้งพระทัยทีละต้นๆ จะประทับอยู่ในใจของผู้พบเห็น ไม่มีวันคลาย เผลอเช่นเดียวกับต้นไม้ “พระราชูปถัมภ์” ทุกต้น ที่จะเจริญงอกงามยืนยง อยู่คู่คณะอักษรศาสตร์และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยตราบนานเท่านาน

วงรอบพระคุณ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประพนธ์ อัครวิรุฬหการ คณบดีคณะอักษรศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บุษกร กาญจนจารี ผู้เอื้อเฟื้อข้อมูลเกี่ยวกับต้นรวงผึ้งทรงปลูก
งานสื่อสารองค์กร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ฝ่ายโสตทัศนูปกรณ์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
คุณทองสุข จิตวิมลประเสริฐ
คุณสุธรรม โตฤกษ์
คุณปัทมา ฮอว์กินส์
คุณสิริมาศ มาศพงศ์
คุณวิษณะ ศรีพิพัฒน์กุล

ที่มาของข้อมูลเกี่ยวกับโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
<http://www.rspg.or.th/>

อาทิตย์ ชีวณิชย์กุล อ.บ. ๖๖

ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์

และ

พิทยาวัฒน์ พิทยาภรณ์, อ.บ. ๖๖

ผู้ได้รับพระราชทานทุนมูลนิธิอานันทมหิดล พ.ศ. ๒๕๕๖

ภาควิชาภาษาต่างประเทศ คณะอักษรศาสตร์

ทรงปลูกต้นเสลา
บริเวณหน้าอาคารบรมราชกุมารี ในโอกาสเปิดอาคารบรมราชกุมารี
เมื่อวันที่ ๒๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๗

ทรงปลูกต้นจำปีสิรินธร
บริเวณหน้าห้องรัฐการ คณะอักษรศาสตร์ ในโอกาสวันครบรอบ
วันสถาปนาคณะอักษรศาสตร์ เมื่อวันที่ ๓ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๖

ทรงปลูกต้นสาละอินเดียบริเวณหน้าห้องฝ่ายวิจัย
คณะอักษรศาสตร์ ในโอกาสวันครบรอบวันสถาปนาคณะอักษรศาสตร์
เมื่อวันที่ ๓ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๗

ทรงถ่ายภาพต้นแคทอง
บริเวณลานหน้าอาคารมหาจักรีสิรินธร
เมื่อวันที่ ๓ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๗

ทรงปลูกต้นกระพี้จั่น บริเวณลานหน้าสำนักคณบดี คณะอักษรศาสตร์
เมื่อวันที่ ๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๕

ทรงปลูกต้นสร้อยหวาย
บริเวณหน้าอาคารมหาจักรีสิรินธร ในโอกาสเปิดอาคารมหาจักรีสิรินธร
เมื่อวันที่ ๒๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๓

ทรงปลูกต้นมหาพรหม
บริเวณหน้าอาคารมหาจักรีสิรินธร ในโอกาสเปิดอาคาร
มหาจักรีสิรินธร เมื่อวันที่ ๒๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๓

ประกาศคณะอักษรศาสตร์

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำหนังสืออักษรณายาลักษณ์และหนังสืออักษรศาสตร์บรมราชกุมารี

อาศัยมติคณะกรรมการบริหารคณะอักษรศาสตร์ ในการประชุมครั้งที่ ๑๓/๒๕๕๖ เมื่อวันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๕๖ คณะอักษรศาสตร์ จึงแต่งตั้งให้ผู้มีตำแหน่งและนามต่อไปนี้ เป็นกรรมการจัดทำหนังสือ อักษรณายาลักษณ์และอักษรศาสตร์บรมราชกุมารี ดังนี้

๑. นายกสมาคมนิสิตเก่าอักษรศาสตร์
(นางโสภา สุยะนันท์)	ที่ปรึกษา
๒. คณบดีคณะอักษรศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประพจน์ อัครวิรุฬหการ)	ที่ปรึกษา
๓. หัวหน้าภาควิชาประวัติศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุวิมล รุ่งเจริญ)	ประธาน
๔. หัวหน้าภาควิชาบรรณารักษศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมศักดิ์ ศรีบริสุทธิ์สกุล)	รองประธาน
๕. รองศาสตราจารย์ ดร. สิริมนพร สุริยะวงศ์ไพศาล	กรรมการ
๖. รองศาสตราจารย์พรรัตน์ ดำรุง	กรรมการ
๗. รองศาสตราจารย์เนืองน้อย บุญยเนตร	กรรมการ
๘. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. หนึ่งฤดี โลหะผล	กรรมการ
๙. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศิริวิไล วีระโรจนารัตน์	กรรมการ
๑๐. อาจารย์ ดร. วีรนุช ไชคสุวณิช	กรรมการ
๑๑. อาจารย์ ดร. แพรว จิตติพลังศรี	กรรมการ
๑๒. อาจารย์รศนาภรณ์ วีรวรรณ	กรรมการ
๑๓. อาจารย์เนณูภา สุขเวชัย	กรรมการ
๑๔. อาจารย์นภาพร กาญจนภิญโญ	กรรมการ
๑๕. อาจารย์ ดร. อัมภฎายุทธ ชูศรี	กรรมการ
๑๖. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วีราภรณ์ รัตติธรรมกุล	กรรมการและเลขานุการ

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป
สั่ง ณ วันที่ ๒๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๖

โกศลภรณ์ ๓:๓๕๓

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ม.ร.ว. กอังกายจัน ตะเวทีกุล)

รองคณบดีฝ่ายบริหาร
รักษาการแทนคณบดีคณะอักษรศาสตร์

อักษรศาสตร์บรมราชกุมารี

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดพิมพ์
เนื่องในโอกาสฉลองพระชนมายุ ๕ รอบ
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๘

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘
จำนวนพิมพ์ ๑,๐๐๐ เล่ม

ISBN : 978-616-551-994-6

ที่ปรึกษา

นายกสมาคมนิสิตเก่าอักษรศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประพจน์ อัครวิรุฬหการ
นายสมรรถ เรืองณรงค์

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุวิมล รุ่งเจริญ

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมศักดิ์ ศรีบริสุทธิสกุล
อาจารย์เนณกา สุภเวชัย

ศิลปกรรม

นางสาวลัดดาวรรณ ลัมภเวช

เรียงพิมพ์

นางวีราวัลย์ กอยรรยง

พิสูจน์อักษร

นางอิงอร วิรัตน์ทิต
นางสาวอรอนงค์ ไจกล้ำ

บทกวีปกหลัง

นายประสิทธิ์ รุ่งเรืองรัตนกุล ประพันธ์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๔

พิมพ์ที่

บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)
๓๗๖ ถนนชัยพฤกษ์ แขวงตลิ่งชัน เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ ๑๐๑๗๐

หนึ่งนักปราชญ์อัจฉริยะรัตนโกสินทร์

หนึ่งคีตศิลปินปิ่นสยาม

หนึ่งกวีลีลาสง่างาม

หนึ่งนงรามวิจิตรศิลป์ระบิลไกล

ดุจแก้วแก้วาววับระยับฟ้า

‘เทพรัตนนา’ แห่งรัฐวิวัฒน์สมัย

ชุบชีวิตศิลปะวัฒนธรรมไทย

เกริกเกรียงไกรคู่เหล่าคู่ฟ้าดิน

